PETRI ANGELII
BARGAEI
SYRIAS

HOC EST EXPEDITIO
illa celeberrima Chriſtianorum
Principum,

QVA HIEROSOLYMA
ductu GOFFREDI Bulionis Lotharingiæ Ducis
à Turcarum tyrannide liberata eſt.

EIVSDEM VOTIVVM CARMEN
IN D. CATHARINAM.

BIBLIOTECA NAZIONALE DI NAPOLI

FLORENTIAE,
Apud PHILIPPVM IVNCTAM.
M D X C I.
Cum Licentia, & Priuilegio.

P. ANGELIVS BARGAEVS LECTORI S.

SCripſeram abhinc fermè triginta annos libros de Venatione, eoſque apud me in cuſtodia quaſi quadam tantiſper habere ſtatueram, donec digni videri poſſent, qui à doctis viris legerentur. Sed cum ab amicis, & familiaribus meis me inſciente deſcripti eſſent, & ad manus etiam exterorum perueniſſent, placuit, vt quales quales tum erant, primo quoq; tempore in lucem à me potius ederentur, quam laceri, & mendarum pleni paſsim in hominum manibus verſarentur. Excuſi igitur primùm Lugduni ſunt à Sebaſtiano Gryphio; ac ſeptem annis poſt Florētiæ à Iunctis aliquanto emendatiores, non ita tamen vt perpur-

gati, atq; omni cura perpoliti dici poſſent, Romæ poſtremò editi ſunt: ac ne tum quidem ab omnibus planè maculis liberi. etenim cum me ſæpe magnis articulorum, atque interdum laterum doloribus laborante, & alijs cum morbis miſere colluctante excuderentur, accidit, vt eorum negligentia, qui caſtigandis ijs, quæ imprimuntur, præfici ſolent, nonnulla errata illic prætermiſſa fuerint, quæ nunc à me indicari, & corrigi, & in pagella ad finē Syriadis ſeparatim adnotari oportere duxi. Quibus maculis deletis, cætera non niſi lentè, ac faſtidiosè à me probata ſunt, poſtquam D.O.M. beneficio valetudinē ſic recuperaui, vt quæ me ægrotante typis excuſa fuerant, ea ego relegere potuerim. Ac ſiquid omnino in ijs reliquum eſt, quod iure reprehendi debeat, id; quicquid eſt, me inuito eſt. Dedi certè operam, atq; omni diligentia curaui, nihil vt relinqueretur, quod caſtas, & latinas aures offenderet; idq; ſi, quemadmodum ſpero, cōſecutus ſum, primùm quidem Deo Opt. Max. gratias ago, qui vitam mihi ad id ętatis propagauit, vt quæ iuueni, & neſcio cuius inanis, ac præproperæ glorię fortaſſe nimium

mium

nium cupido exciderant, ea & ambitioſè emēdare, & ſubtiliter perpolire potuerim; deinde FERDINANDO MEDICI Magno Duci Hetruriȩ. is enim, cum Piſis oratoriā, & poeticam, atq; etiam philoſophiā, quam moralem dicimus, publicè docerem, eoq; in munere obeundo ſic eſſem occupatus, vt nullum omnino tempus vacuū ad ſcribendum mihi daretur, Romam (erat enim tum S. R. E. Cardinalis) magnis propoſitis prȩmijs euocauit, ibique apud ſe, & ſummo in honore ſemper habuit, & in tantum otium collocauit, quantum ne deſiderari quidem ab vllo poſſet, qui ſe totum in ſtudia literarum abdere aliquando concupiſſet. Qua ſanè beneficentia, & liberalitate effectum eſt, vt nō modo è poematis iam antea à me conſcriptis, & peruulgatis maculas, quæcunque inhæſerant, ſuſtulerim; ſplendoremq; illis, quantum potui maximum, accerſierim, ſed etiam ad argumentum multo grādius pertractādum, quod abhinc fermè triginta annos animo, & cogitatione conceperam, atq; adeo etiam inchoaueram, me conuerterim. eò enim & infinitum otium, quod mihi ſuppeditabatur, & ipſius etiā FERDINANDI

MEDICIS

MEDICIS voluntas, & cohortationes nõn ſolum inuitabant, ſed etiam cunctantem, & vires meas diligenter expendentem quaſi ἀέκοντα ἑκόντι θυμῷ, vt ille inquit apud Homerũ, impellebant. Nam ſi Virgilius, quem & ingenio plurimum valuiſſe, & doctiſsimũ fuiſſe nemo non fatetur, in epiſtola quadam ad Auguſtum, cum de Aeneide ſua loqueretur, ſcribit à ſe tantã inchoatam eſſe rem, vt eam penè vitio mentis ſibi aggreſſus eſſe videretur, quid mihi faciendum erat, qui & ingenio, & doctrina longiſsime ab illo abeſſem, & ea lingua in pangẽdo carmine vti deberem, quæ iamdiu ex vſu, atque ore hominum quaſi exul, & extorris excidiſſet, neque vulgare, & fabuloſum aliquod bellum deſcribẽdum eſſet, ſed chriſtianum, & communi chriſtianorum omnium cõſenſu pietatis, & religionis cauſa ſuſceptũ, & bellorum omnium, quæ geſta vnquam ſunt, maximum? in quo neq; delectandi, neque docendi gratia fabulas adhibere, & monſtroſis quibuſdam narrationibus, ac digreſsionibus vti oporteret; ſed chriſtiani ritus chriſtianè, & latinè adumbrandi, & exponendi, & ne verbum quidem interſerẽdum, quod

impium

impium illum Deorum cultum, & ſuperſtitionem redoleret. ſed hanc omnem difficultatem, quæ ab incæpto deterrere, ac reuocare vel doctiſſimum quemq; potuiſſet, tanti Principis voluntas ſic infregit, vt nefas eſſe putauerim primo quoque tempore nō aggredi quod inchoatum, &, vt verè dicam, penè deſperatum opus reliqueram. Cur enim ei, vel cum exiſtimationis, & nominis mei iactura non parerem, cui, propter collata in me beneficia, ſi non parerem, omnium hominum ingratiſſimus meritò exiſtimari poſſem. Huc accedebat, quod non ambitione quadam motus, vt huiuſmodi argumentum ſemel à me ſuſceptum ad exitum perducerē imperabat, ſed, vt, ſi fieri poſſet, poema aliquod heroicum extaret, in quo nihil non chriſtianum eſſet, & quod à fabulis ad pietatem adoleſcentulorum animos traduceret. Non potui igitur, & iure ſuo illud à me poſtulanti, & pro auctoritate, qua eius volūtas apud me eſſe debet, præcipienti non libentiſſime concedere. Quód cū non inuitus feciſſem, & iam duos libros abſoluiſſem; ijq; in Galliam delati fuiſſent, Henricus eius nominis tertius Gallorum

& Po-

& Polonorum Rex Chriſtianiſſimus literis priuatim ſuis, ſuaque manu perſcriptis magnopere hortatus eſt, vt huiuſmodi poema perficerem, quod quo alacrius facerem clariſſimarum dignitatum titulis me exornauit, quæ quidem (vt ingenue fatear) calcaria iandudum currenti ſic admouerunt, vt tanto Regi ſatis à me fieri vehementer cuperē, ſed rei magnitudine deterritus, quanquam totum argumentum ſoluta oratione complexus fueram, animum ab incepto reuocarem. cum itaque in eo eſſem, vt ſuſceptum laborem abijci potius, quam perferri à me oportere cogitarē, accidit vt CHRISTINA ſpectatiſsima fœmina Caroli Lotharingiæ Ducis F. Henrici II. Regis Galliarū N. & quæ inter maiores ſuos Carolum Imperatorem cognomento Magnum, Goffredumque Hieroſolymæ liberatorem, & Regem, ſcriptorum, & annalium omniū conſenſu numeraret, FERDINANDO MEDICI Magno Duci Etruriæ nuberet. id quod me planè cunctantem, ac diffidentem excitauit, derelictumque opus perſequi ſic coegit, vt non, niſi eo abſoluto, quieuerim. Sed vt eò reuertar, vnde diſceſſeram, cū in Gal-

liam

Iſtà libri illi duo delati eſſent, & regijs characteribus, & formis deſcripti in vulgus prodijſſent, in duas potiſſimum reprehenſiones apud criticos inciderunt. Vnam, quod huiuſmodi argumentum iam non Poema, ſed Hiſtoria eſſet, non licere autem Poema ex Hiſtoria confici. Alteram, quod huiuſmodi actioni, quam ego deſcribendam ſuſceperam, nimis altè principium, &, vt ipſi dicunt, ab ouo repetitum adhibuerim, neq; ante oculos Homerum, ac Virgilium mihi propoſuerim, quorum vterque ita Poema ſuũ confecerit, vt alter à decimo belli Troiani, alter à ſeptimo nauigationis anno exorſus fuerit. His igitur rationibus laborem hũc omnem meum inanem eſſe argumentantur. Ego verò, humaniſſime lector, nũquam eo animo fui, vt putarim opus hoc meum huiuſmodi futurum, vt cùm ſummis illis poetis comparari deberet. abſit à me tantę temeritatis, atque impudentię nomen. non ſum tam hebes, neq; tam importunus, qui eorum poetarum incredibilem, atque infinitam pręſtãtiam aut non admirer, quam Plato, quam Ariſtoteles, quam doctiſſimi quiq; vehemẽter admirati ſunt,

aut huiuſmodi eſſe putem, ad quam proximè accedere quiſquam poſſit. Sint illi ſanè, vt ſunt eius facultatis Principes, & quaſi Dij quidam, à quibus qui proximè abeſt, longiſſimè tamen abeſſe iudicādus eſt. Sed vt planè intelligo me iure optimo reprehēdi, ſi ideo reprehendor, quod & in texendo argumento, & in pangendo carmine neq; cum Homero, neq; cum Virgilio comparari poſſim, ita arbitror me inique accuſari, ſi propterea accuſor, quod ex Hiſtoria poema conficere voluerim: quodq; belli illius originem, ac principium nimium altè repetiuerim. quibus in rebus, vt, qui hæc legēt, à me neq; erratum, neque operam noſtram temerè verſatam eſſe intelligant, totius facti rationem explicem neceſſe eſt. Statuerā, vt paulò ante dictum eſt, iam inde ab vltimis penè confirmatæ ætatis annis chriſtianum poema conficere, in quo ne veſtigium quidem impij illius veterum Græcorum & Latinorum cultus extaret, Sed omnia ad CHRISTI DEI liberatoris noſtri laudem & gloriam referrentur. Videbam igitur in huiuſmodi re nullum fermè locum aut fabulę, aut fictioni relinqui, & ſumi argumentum

tum aliquod oportere ex hiſtoria, quod à Chriſtianis hominibus in dubium reuocari non poſſet, in quo res ita geſtas fuiſſe conſtaret, vt Deo potius, quam vllis mortalium viribus, & potentiæ tribui debere viderentur. Nihil itaq; fuit, cur ego me in fingenda, concinnandaque ad clamores & admirationes fabula diutius torquerem. malui enim in aliquo vero argumẽto chriſtianus chriſtianè agere, quã in re ficta, ac mendaci, neſcio quam ingenij gloriam parum chriſtianè aucupari. At enim hoc vt pie cogitatum ſit, non efficit tamen, vt quæ hiſtoria eſt, poema eſſe poſſit. Videamus igitur primũ ab rei ipſius vi & natura, mox etiam ab illuſtrium virorum auctoritate, & exemplis, verum ne hoc ſit, an omnino falſum. Quod quo certius conſtet, hoc huiuſmodi diſputationis fundamẽtum iaciemus, quod apud omnes in confeſſo eſt; Poetæ ſcilicet munus eſſe ea dicere, quæ talia ſunt, qualia fieri oportet, quæque vel probabiliter, vel neceſſario fieri poſſunt. ſunt enim hęc verba Ariſtotelis. Φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ ὅτι οὐ τὸ τὰ γινόμενα λέγειν, τοῦτο ποιητοῦ ἔργον ἐστὶν ἀλλ᾽ οἷα ἂν γένοιτο, καὶ τὰ δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον.

Debet igitur is, qui ſe poetam eſſe profitetur, ea in primis ad poema conficiendum ſumere, quę probabilia ſint. niſi enim talia exiſtimentur, vt fieri potuerint, ridicula videbuntur, neque vllam legentibus vel vtilitatem, vel voluptatem parient. Probabiliora autem videntur, quę facta ſunt, & facta eſſe conſtat; quam quę facta non ſunt. quia adhuc non conſtat huiuſmodi eſſe, vt fieri poſſint. pręcipuè verò id accidit in magnis, atque arduis rebus, in quibus admirabili quadam virtute opus eſt: qualia ſunt pręclara illa facinora, quę magno cum vitę periculo à viris fortibus in bello edũtur. Ex quo fit, vt qui Comedias ſcribunt, conſtituta fabula, perſonis nomina imponant, quæ volunt. probabile enim eſt aut à ſeruulo herũ decipi, ac fraudari, aut virginem ab adoleſcente vitiatam fuiſſe, aut amantem filiũ rem domeſticam diſſipare, aliaque huiuſmodi, quę re vera frequentiſſimè vſuuenire non ignoramus: ideoque etiamſi ficta ſciamus, facillimè tamẽ aut vera eſſe credimus, aut huiuſmodi certè, quę vera eſſe potuerint. nemo enim penè eſt, qui iocularium in malum, vt Simo inquit Terentianus, aut

ipſe

ipſe aliquando non inciderit, aut alium incidiſſe non viderit. longe aliter res ſe habet in Epopeia, & Tragædia. Nam cum in ijs res grauiſſimæ tractentur, & ea facta repræſententur, quæ vel propter euẽtorum atrocitatem, vel propter admirabilem virtutis præſtantiam auditoribus, ac legẽtibus perſuaderi vix poſſunt, poetis neceſſe propemodum fuit ad hiſtoriam confugere, ex eaque certas perſonas, certaque bella ſeligere, quibus tãquam ex hiſtoria iampridem cognitis ad poemata concinnanda vterentur. Hac enim ratione factum eſt, vt cum ab hiſtoria, aut nihil, aut parum omnino diſcederent, res ipſas, quas tamen figmentis aliquibus adumbrare cogebantur, non modo probabiles, ſed etiam veras eſſe facile perſuaderent. At ingenioſior, ac ſolertior poeta, qui argumentum fingit, quàm qui factũ ex hiſtoria ſelegit, quod carmine complectatur: nemo negat. Sed hoc nunc non quęritur, illud quæritur, poſſimus ne ijs, quæ verè facta ſunt, pro poetico argumento vti. id quod, niſi planè fallor, ex ſuperioribus rationibus ſatis aperte concluſum videtur. Quanquam ad hoc obtinendum poteram

eſſe

eſſe Ariſtotelis auctoritate contentus. Qui poſtquam in libro illo ſuo de Poetica oſtendiſſet Hiſtoricũ à Poeta differre, quod Hiſtoricus plures, Poeta vnam actionem complectitur, quod ille quæ facta ſunt narrat, hic qualia fieri debuerunt. hic τὰ καθόλου, ille τὰ καθ᾽ ἕκαστον perſequitur, his verbis totam diſputationem concludit, δῆλον οὖν τούτων, ὅτι τὸν ποιητὴν μᾶλλον τῶν μύθων εἶναι δεῖ ποιητὴν, ἢ τῶν μέτρων, ὅσῳ ποιητὴς κατὰ τὴν μίμησιν ἐστι. μιμεῖται δὲ τὰς πράξεις. κἂν ἄρα συμβῇ γενόμενα ποιεῖν, οὐθὲν ἧττον ποιητής ἐστι: τῶν γὰρ γενομένων ἔνια οὐδὲν κωλύει τοιαῦτα εἶναι, οἷα ἂν εἰκὸς γενέσθαι καὶ δυνατὰ γενέσθαι, καθ᾽ ὃ ἐκεῖνος αὐτῶν ποιητής ἐστι.

Hoc eſt. Ex his igitur apertè patet, Poetam potius eſſe poetam appellandum, quod fabulas fingat, & concinnet, quã quod verſus pangat, idque tanto magis, quanto magis imitatio poetam efficit, quàm verſus, imitatur autẽ poeta actiones. Quamobrem & ſi vſu eueniat, vt, quæ facta ſunt, quis imitetur, nihilominus qui id fecerit, poeta fuerit, nihil enim prohibet, quin nonnullę res, quæ geſtæ ſunt, huiuſmodi ſint, quales veriſimile ſit geri debuiſſe, & eius præterea generis, vt eo modo geri potuerint, qua ſcilicet ratione is earum rerum poeta dici, atque haberi iure optimo debebit. Nullum

ergo,

ergo, auctore Ariſtotele, diſcrimē eſt, quod ad argumentum poeticum pertinet, inter actiones alicuius ingenio fictas, atque excogitatas, & actiones, quæ ex hiſtoria petuntur modo tales ſint, quales veriſimile eſt fieri debuiſſe, & eius præterea generis, vt ea ratione confici potuerint. quare idem auctor in eodem libello teſtatur bellum Troianum habuiſſe principium, medium, ac finem, & niſi magnitudo obſtitiſſet, facile potuiſſe pro vna actione ſumi ab Homero. Quod ſi verum illud bellum fuit, & ab Homero pro argumento vſurpari potuit, ſequitur etiam hiſtoricā actionem, modo talis ſit, qualem eſſe oportere paulo antedicebamus, ſi à poeta deſcribatur, poeſeos perſonam induere, & ex hiſtorico argumento poeticum fieri. At Homerum Ariſtoteles cæteris anteponit omnibus, quod, cum poſſet totum illud bellum Troianum in vnam actionem conijcere, eius particulam ſelegit, quā pulcherrimis digreſſionibus exornatam exponeret. iure ille quidem optimo hoc facit: neque ego aliter ſentio. Sed idem tamen Ariſtoteles viam reliquis non præcludit, quo minus etiam cum aliqua laude

ex hi-

ex hiſtoria argumentum petant. Quod à me ſiue ob ingenij tenuitatem, ſiue ob eam reuerentiam, quam adhibere chriſtiani homines debent aduerſus relligionem, & pietatem, factum eſſe, tantum abeſt, vt pœniteat, vt etiam magnopere gaudeã, tale tantumque argumentum mihi ex hiſtoria ſuppeditatum fuiſſe, quale quantumque ne ab Homero quidem fingi, excogitarique vnquam fortaſſe potuiſſet. In quo nihil eſt quamobrem rei geſtæ prolixitatem quiſquam obijciat, quam ſummo cum iudicio ab Homero vitatam fuiſſe teſtatur Ariſtoteles. Nam bellum hoc Hieroſolymitanũ trium annorum ſpatio confectum eſt ſic, vt finis à principio non longiſſimè diſtet. facillimèque omnia quaſi quodã decenti corpore comprehenſa, & ad vnũ, eundemque exitum tendentia non ſine admiratione, ac delectatione ſpectari poſſint. Vtinam modo ego is ſim, qui & elocutionis granditatem, & verborum, ſententiarumque grauitatem, & pondus cum tã admirabili, ac planè poetica actione adæquarim. Demonſtratum à nobis eſt (niſi fallor) erratũ non eſſe, quod ad conficiendũ poema hoc noſtrum

ex hiſtoria totum argumentum hauſimus. Reliquum eſt, vt iis reſpondeamus, qui nimium altè, & (vt ipſi dicunt) ab ouo totius actionis principium duxiſſe nos autumant. Ariſtoteles (vt paulo antè dicebamus) teſtatur Homerum ſine reprehẽſione potuiſſe aggredi ad poema concinnandum totum bellum Troianum, ſed ſi id feciſſet, incurſurũ in prolixiorem actionem fuiſſe, quam quæ commodè vno, ac decẽti corpore comprehendi potuiſſet: ſelegiſſe autem belli illius particulam, quam epiſodijs ornaret, & ad iuſtam, conuenientemq; longitudinem totam illam fabulam perduceret. ita enim ſummus ille philoſophus Homeri factum interpretatur. Nos autem, ſi cum Plutarcho, multiſque alijs admirabilis doctrinæ ſummique ingenij viris ſentire, & ab Ariſtotelis opinione aliquantulum diſcedere liceret, Homerum exiſtimaremus à ſcribendo bello Troiano abſtinuiſſe, vel quòd in eo ante decimum annũ nihil omnino memoratu dignum à Græcis geſtum fuiſſet, vel quòd vnum Achillem laudandum cum ſuſciperet, haud æquè commodè id facere poterat, ſi bellũ ab Helenæ raptu ad Ilij euer-

ſionem perducere voluiſſet. Nam ſi id aggrederetur, alterutrū neceſſario eueniebat, aut, vt in Achille tantopere exornando parciſſime verſaretur, aut ſi ea in re diutius, vt cum Ariſtotele ſentiamus, immoraretur, infinitum propè opus, & quod à nemine ſpectari cū delectatione poſſet, conficeret; ſic enim eſt Ariſtotelis locus explicandus. Nā alioqui non video cur opus illud ad infinitam magnitudinem perduci oportuiſſet, ſi à raptu Helenæ ad captum Ilium deriuatum eſſet. immo ſi ea præclara facinora toto eo in bello facta à Græcis fuiſſent, quæ in Syriaca illa expeditione à Chriſtianis edita ſunt, vt lectorem delectare, & ad virtutem excitare poſſent, multo breuiore verſuum numero comprehenſa eſſent; neque multa iterari, idemque toties repeti, vt opus ad iuſtam magnitudinē produceretur, oportuiſſet. illud tamen incommodum, vt paulo ante diximus, ex ita conſtituta actione naſcebatur, quòd, cū diutius lectorem in contemplanda alicuius virtute verſari non pateretur, Achillis præſtantia cum tam incredibili admiratione ſpectari non potuiſſet. Sed vt hoc meum cōmentum nihil ſit, cer-

re illud verum eſt, ab Ariſtotele propterea laudari Homerum, quòd belli Troiani particulam multis, ac pulcherrimis epiſodijs excogitatis, atque ingenioſè adinuentis, ita auxerit, atque ornauerit, vt iuſtæ magnitudinis poema concinnauerit: quod ſi verum eſt, non video, cur ego reprehendi, & accuſari debeam, ſi reiectis fabuloſis digreſſionibus, & commentitijs fabulamentis, ea, quæ chriſtianis magna, & admirabilia acciderunt, quæque multo magis pios animos iuuare, ac delectare poſſint, quàm fictæ, atque inanes quædã narrationes, & mendacia mihi deſcribenda eſſe cenſui, vt non vnum, aut alterum, ſed omnes illos Principes meritis laudibus ornarẽ, Deoq; Opt. Max. gratias agerem, qui ad tam præclarum facinus aggrediendum eorum animos excitaſſet, viresque ſuppeditaſſet, quibus illi feliciter ad exitum id perduxiſſent, quod alioqui ijs viribus, quæ tum coactę ſunt, perfici nullo modo poſſe videbatur. Ego igitur hoc epiſodiorũ genere contentus, quæ non aliunde accerſita, ſed quę neceſſaria quędam totius actionis membra eſſe viderentur, opus hoc meũ ab eo principio ſum exorſus, quod

in hac quidem actione caput, & fons eſſet eius finis qui conſecutus eſt. neque alcius omnino repetitum eſt, quam repeti oportuit: niſi dicamus Homerũ quoque Odyſſeam ſuam, ideſt Vlyſſis reditum in patriã, ab altiore principio, quam poeſeos ratio ferret, exorſum fuiſſe; quippe qui à Deorum concilio eam actionem, ac fabulam inchoauerit. in quo cum de Vlyſſe à Minerua mentio facta eſſet, Iuppiter Palladem ad Telemachum, Mercurium ad Calypſonem mittit, à qua priuſquam liberè dimittatur, quinque ipſi libri, quaſi ἐν τοῖς προλεγομένοις ab Homero conſumuntur, ac vigeſimo ſecundo demum libro Proci interimuntur, & Vlyſſis domus è ſeruitute liberatur, ipſiuſque ſtatus à miſeria ad fœlicitatem traducitur, vt meritò ab Ariſtotele eius actionis argumentum longum appelletur cum ait τῆς γὰρ ὀδυσσείας μακρὸς λόγος. At illic multa ſunt quæ epiſodijs abſoluuntur. Illa quidem epiſodijs abſoluuntur, ſed prolixis, ſed incredibilibus, & portentoſis; quæque à chriſtiana ſinceritate longiſſimè abeſſe oporteat. Verum vt reperiri epiſodia poſſint, quæ poetæ chriſtiano conueniant, non video cur ma-

gis Hieroſolymę, quàm Vlyſſis ſeruitutis finis ab ouo (vt quidam dicunt) ductus eſſe dici poſſit, cum vterque à principe Deo fluxerit. Statuit apud Homerum Iuppiter Vlyſſem è ſeruitute, in qua multos iam annos verſabatur, liberare. Hic Deus Opt. Max. Hieroſolymam à diuturna Turcarum tyrannide eripere. Illic Mercurius & Pallas; Hic Angelus ad huiuſmodi factum inchoandum mittitur. Illic à Pallade Telemachus ad quęrendum patrem ducitur, Hic Petrus Eremita ab Angelo ad Principes chriſtianos excitandos proficiſci iubetur. Quod itaque ad principia vtriuſque actionis pertinet, eadem ſunt, & pari interuallo à ſibe diſtant. immo ſi Homericorum epiſodiorum tempora, quæ Odyſſea comprehenduntur, cum Syriacæ expeditionis temporibus comparemus, longius omnino diſtat Odyſſææ initium à fine, quam à liberata Hieroſolyma Syriacæ expeditionis principium. Nam Odyſſea decem, poema hoc noſtrum tres tantum annos complectitur. Ergo vtraque actio, tam Odyſſææ ſcilicet, quam Syriadis ab ouo inchoata eſt, etiam ſi ex Odyſſea epiſodia tollantur, quod tamen

 ſi fiat

ſi fiat, quis nō videt poema illud, & perexiguum, & (vt ita dicam) planè abiectum futurum fuiſſe? Sed & illic neceſſaria fuerunt epiſodia, & in Syriade neceſſaria eius actionis membra, quibus demptis tota illa coagmentatio diſſoluta conçideret. Sed neque ego ab ouo ſum exorſus, neque item Homerus. nam ordiri ab ouo id dicimur, quod non à proxima, ſed à remota cauſa ducimus, quod Homero contigiſſet, ſi principium Troiani belli ab Ledæ partu ordiretur. Quale illud Medeę Ennianę principium.

Vtinam ne in nemore Pelio ſecuribus
Caſa cecidiſſet abiegna ad terram trabes;

quod ante Ennium Euripides fecerat. In eundem errorem ego quoque incidiſſem, ſi actionem meam ab ortu Mehemetis orſus fuiſſem. nunc autem cum à proxima eius expeditionis cauſa Homerum ſecutus totam rem ordiar, qui me ab ouo orſum eſſe affirmant, aut Horatianum pręceptum non ſatis intelligunt, aut, quod egimus, ingenij calumnia ludificari volunt. Quod autem Odyſſeę principium cum Syriadis principio comparauimus, non ideo à nobis factum,

ctum, vt noſtra hęc cum tam digno opere conferamus, ſed vt oſtendamus quem ea in re ſecuti ſimus. Quod ſi nobis minus feliciter contigiſſe docti homines iudicabunt, facile patiemur ab iiſdem inter eos numerari, in quibus, ſi nihil aliud, pręclara certè de adoleſcentulorum animis ad pietatem & virtutem inflãmandis voluntas extiterit. Eoſq; quibus noſtra hęc minus ſatisfacient, hortari non deſinemus, vt, quoniam quid in contexendo poetico argumento requiratur, tam acutè vident, ipſi pręſtent, quod nos pręſtare non potuimus.

AD SERENISSIMAM
MAGNAM DVCEM ETRVRIAE,

CHRISTINAM LOTHARINGIAM
CAROLI LOTHARINGIAE DVCIS F.
Henrici II. Gallorum Regis. N.

ET FERDINANDI MEDICIS
Magni Ducis ETRVRIAE
Vxorem.

QVOD tibi, magnorum ſoboles clariſsima patrum,
Affero deuinctæ nobile mentis opus,
Suſcipe, ceu ſueta es, vultu CHRISTINA ſereno,
Et, non indignum, quod tueare, puta.
Hic, quæ delerat penitus male grata vetuſtas,
Merſerat & tenebris longa, nocénſque dies,
Herois benefacta leges. quo nullus in orbe,
Non armis maior, non pietate fuit,
Téque ortam à tanto lætabere principe. quanquam
Inuicti Reges, magnanimique Duces,
Qui populos tenuere omni ditione, tenéntque,
Attollunt cælo téque, tuámque domum.
Ille tamen ceu Sol medio reſplendet Olympo,
Séque tuos effert maximus inter auos.
Quorum laſciui nulli hic finguntur amores,
Nec lachrymis madidæ mollibus inde genæ.
Non & fallacum portenta abſurda magorum,
Vectáque per cælum corpora viua ducum.
Sed vitæ integritas cœptis comitata refertur,
Et pia conſtanti bella peracta manu.
Ac meritò. Nam quæ virtus gerit ardua, non ſunt
Turpiter impreſsis dedecoranda notis.

PE-

PETRI ANGELII BARGAEI

SYRIADOS LIBER I.

HESPERIAS *acies, magnóq; accepta Tonanti*
Arma cano, & varijs exhauſta pericula in oris,
Iactatóſq; diù populos morbóque faméq;.
Quorum incredibili Solymis virtute recluſis,
Chriſticolæ extremi potuere à finibus orbis

Viſere depoſita dubiæ formidine vitæ
Bethlema, & Iſacidis promiſſa parentibus arua.
Tu verò, cuius claro de lumine lumen
Exoritur nobis, tacitóſque exſuſcitat ignes,
Vnde altam afflati mentem cœleſtibus auris
Deſerimus populos, & habentes nubila terras,
Verus amor patris, natíque æterna voluptas
Spiritus, hinc atque hinc pariter qui profluis, & qui
Cuncta mouens te tota hominum in præcordia fundis,
Mortalique doces ore immortalia fari,
Sancte faue; præſtóque adſis ingentibus auſis.
Ac me, delectis dum ſumpta heroibus arma
Dicere, & Auſonias conor vulgare per oras,
Da, reges memorantem, altas euoluere cauſas
Bellorum, & tanti narrare exordia motus:
Da, quoſcumque animis diuturna ſilentia noſtris
Exemere viros, reuocare ad lumina vitæ:
Nec tenebris, atráque vllos caligine tectos
Ire ſinas, quos vna ſui fidiſſima merces
Suſtulit ad cælum virtus, vaſtóſque coegit
Traijcere Ionij fluctus, pérque inuia Thracum
Vnanimes grauibus caput obiectare periclis:
Cum miſeras Aſiæ gentes, preſsámque nefando
Eripuere iugo dextris victricibus vrbem
Hanc, vbi ſancta ſuis olim veſtigia plantis
Impreßit, vitæque dedit præcepta futuræ
Illa Dei ſoboles, certæ dux ille ſalutis
Mundi opifex, noſtróque vno pro crimine paſſus

Ludibria, & pœnas, letúmque informe, ſepulchro
Exciuit ſeſe, & manifeſta in luce refulgens
Victor ad ætherei ſedes remeauit Olympi.
Preſſerat inſolitis nigri regnator Auerni
Supplicijs omnes, latum quicumque per orbem
Terrarum CHRISTI *cultum, nouénque profeſſi*
Suſpicerent veros veræ pietatis honores.
Et nuſquam deerant ficto de crimine pœnæ
In miſeros, nuſquam Diuûm bene cedere ſueta
Relligio noſtras properabat linquere terras,
Europam, ditémque Aſiam, Libyámque patentem:
Præcipuè populos, quoſcumque Ægyptus, & vnà
Læta Palæſtinis regio paſcebat in aruis.
Illic dedecorum maculæ, & genus omne probrorum,
Contemptúſque acres, ignominioſáque paßim
Dicta ſequi, nec verberibus, nec cædibus vllis
Parcere, ſed ſanctæ ſæuire in corpora gentis.
Quin etiam templa ipſa manu ſubuerſa nefanda,
Effuſíque aris calices, atque hoſtia fœdè
Proculcata ſolo, raptúſque in vincla ſacerdos,
Dum ſe cœlicolum Regi puriſſimus offert,
Attollitque oculos, & ſanctum numen adorat.
Quingentæ æſtates, quingentæ ex ordine brumæ
Tranſierant, nullúſque aderat finíſue, modúſue
Chriſticolûm aduerſis iam tot per ſecula rebus:
Cum pater omnipotens Solymorum ad mœnia vertit
Vltores oculos, tacitóque hæc pectore fatur.
En iterum infando populos Ægyptia tellus

Seruitio, duráque premit iam compede noſtros?
Impiáque aſſuetis deturbat honoribus aras?
Non ita. namque etſi debent mihi plurima pœnas
Ingentes ſeris nocitura nepotibus olim
Flagitia, & certæ ſubito ſine vindice fraudes:
Extinxiſſe tamen populi ſcelerata rebellis
Regna iuuet: ſolióque alto pepuliſſe tyrannos,
Qui modo longinquos ſeſe profitentur Erembos
Liquiſſe, & Scythiæ campos fugiſſe malignos.
Hæc genitor, celerémque ad ſe vocat inde miniſtrum
Aligerùm è cœtu, ſanctam qui protinus vrbem,
Quiq; Palæſtinos populos, Syriámque tuetur.
Vade age, fide vigil, quò iam pulcherrima rerum
Vrbs Iudæa ſuas altis in collibus arces
Oſtentat mole ingenti, & teſtudine templi
Marmorea auguſtum Nati complexa ſepulchrum.
Huc præſtantem animis, & magnum ingentibus auſis,
Et miro impulſum veræ pietatis amore
Aduenisſe virum Celtarum a finibus vſque
Scimus, & incœptis, animus quæ deſtinat, aptum.
Illi vita inſons, illi ſuadela, lepóſque,
Et dictis vis acris ineſt: nec ſanguine cretus
Obſcuro, ſolum montis ſeceſſit in antrum,
Cum primùm obduxit teneras lanugine malas,
Verum vt liberior cultum pietatis obiret,
Et mihi ſinceros animi libaret honores.
Is nunc & macie confectus, & obſita pannis
Membra ferens, ſupplex oculos ad ſidera tollit:

Vtque

Vtque velim finem miſeris imponere rebus,
Ac tot ſupplicijs Solymos prohibere fideles,
Per mortem teſtatus, & incunabula noſtri,
Pérq; reſurgentis factum memorabile Nati,
Cum fletu, precibúſq; petit. luat impius ergo,
Seu ſit Arabs, ſeu Perſa fugax, mihi ſanguine pœnas
Tantorum ſcelerum. Tu, quò ſuccedere poſſint
Ocyus, & mentem hanc noſtram rata iuſſa ſequantur,
I celer, atque illum tacitis hortatibus imple.
Dic abeat quàmprimùm Italas delatus ad oras,
Noſtráq; Pontifici referat mandata: piorum
Concilium cogat, regéſque impellat amicos,
Gallóſque, Auſonióſq; duces, fortéſq; Britannos,
Suſcipere vnanimes, tantúmq; capeſſere bellum.
Ipſe ego nuſquam abero. Dictis his Aliger altæ
Militiæ, ventis, & fulminis ocyor aura,
Ilicet immenſum rapidis ſecat æthera pennis.
Iámque inter nubes terras delatus ad imas
Aſpicit innumeris viridantia littora palmis,
Sirboníſq; lacum fluitante bitumine, & oræ
Oppida Sammariæ geminas deſpectat Iamnes.
Mox & humi propior, quà ſe Galilæa propinquæ
Finibus inſertat Syriæ. ſuperimminet ales
Cernuus, atque vndas amnis veneratur amœnas
Iordanis, ſterilémque agrum, duráque ſalebra
Horrentem tractum, riguámq; perennibus arcem
Fontibus, ingreſſus peregrinum heroa ſalutat.
O animos olim regum impulſure feroces

In bellum, & flammas pro libertate meorum,
Ipſe preces, fletúſq; tuos Pater audijt æquis
Auribus, & populo præſens ſuccurret egeno.
Tu modò, cum primùm ſtellas aurora fugarit,
Surge celer, rectáque Iopes ad littora greſſus
Tende: vbi iamdudum ventos expectat euntes
Nauis in Italiam merces vectura Sabæas.
Nec prius in Belgas, & patria regna reuertes,
Quàm poſitam Aruernis Elauer propè flumen in oris
Vrbem adeas, ſanctúmq; Patrem, qui præſidet orbi,
Hortantem populos ad bellum videris, huius
Laturos tanti mercedem, & præmia facti.

Hæc ait, atque illum procumbere in ora volentem
Suppliciter, fletúſque humiles, lachrymáſq; cientem
Deſeruit, tenuéſque abijt reſolutus in auras.
At prius inſolita lætatus imagine rerum
Surgit, & æterni veneratus numinis aram,
Has ſecum tacito fundit de pectore voces.

Summe Pater, cuius ſedes ſtellantia cœli
Clauſtra premit, ſic nulla vſquam gens incolat orbem,
Quæ laudes, noménq; tuum non tollat ad aſtra,
Et meritos confeſſa vni tibi reddat honores:
Cuius & in medio ſolus non pectore regnes,
Et fieri videas quicquid vis ipſe, iubéſque,
Non ſecus ac puræ cum iam mortalia mentes
Exuerunt, labémque omnem exemere, luémque.

Da, Pater omnipotens, ſummo mandata referre
Pontifici, regúmque animos accendere bello:

Adde & opes, adde & vires, quibus impius hoſtis
Pareat, aut multo vitam cum ſanguine fundat.
Sic memorans, humiles properat Symeonis ad ædes:
Iſacidæ Symeonis, erat qui maximus vnus
Chriſticolûm princeps patrum, cuſtóſq; ſacrorum
Iura miniſtrabat populo, patriáſq; benignis
Hoſpitijs aſſuetus opes effundere, cunctos
Ipſe domi Solymam peregre accipiebat euntes.
Ergo illum feſtinus adit, lætúmq; ſalutat
Lætus, & ingentes voluens ſub pectore curas:
Scis Symeon, ſcis ipſe, inquit, quibus ante querelis
Res fratrum afflictas, & tantæ fleuimus vrbis
Excidia, & magni polluta altaria templi:
Sume animos: tetigere Deum tua vota, precéſque.
Ipſe mihi, dum genua graui titubantia ſomno
Fortè labant, medióq; tholi ſub fornice victa
Procumbunt, clarus manifeſta in luce refulſit
Nuntius æterni referens mandata Parentis:
Atque hæc palmiferæ cedentem ab littore Idumes
Auſonio patri narrare incendia iuſſit,
Cogat vt innumeros, armétque in prælia reges.
Tum Symeon: Eadem iſta mihi modò viſa loquentis
Effigies, ſomnus laſſos dum ſerpit in artus,
Aligeri effigies lachrymantem, & multa timentem
Affari, & fletum placidis compeſcere dictis.
Ergo age rumpe moras, & te, quò proſpera rerum
Tantarum ſeries vocat, atque æterna voluntas,
Siſte volens: Deus ipſe bonis bonus annuit orſis.

Hæc illi inter ſe vario ſermone ſerebant:
Ac templum ingreſſi puro ter flumine frontem
Aſperſere ſuam: ſanctis ter fulſit ab aris
Flamma repens, templúmque inſueta luce repleuit.
At Petrus (namque ipſe Petri pius aduena noto
Nomine dictus erat) precibus, ſacríſq; peractis,
Cæleſtiq; cibo mentem, potúq; refectus,
Alta Palæſtinæ Pharijs regnata tyrannis
Mœnia deſeruit, portúmque, Iopémque petiuit.
Nec mora mutati ſpatia in contraria venti
Aſpirant flantes Eoi ab limine Solis
In puppim. facilis ſalſas volat illa per vndas.
Atque Ægyptiaci latè maris æquora ſulcat.
Iámque procul videt, & Cretam ſcelerata ſecutam
Arma Iouis: ſumma qui pulſo è ſede parente
Mortali, eſt auſus Diuûm ſibi poſcere honores.
Exin Sammonij rupes, atque ardua montis
Saxa legit: dextráq; Caſon; celſámq; relinquit
Carpathon, & ſalebris duram Pholegandron acutis,
Mox Diam, Melónque. illic gens Attica quondam
Extinxit miſeros tenera cum prole parentes.
Nec non & rigidas Cranaes inamabilis oras
Præterit: illicitos vbi primùm infamis adulter
Tyndaridi dedit amplexus, caſtúmq; cubile
Polluit iniuſtæ pariturum incendia Troiæ.
Inde autem Maleæ ſcopulos, vndáſq; ſequaces
Exuperans, placido curſu Meſſenia radit
Littora, & Ænuſſas Euro impellente relinquit.

Illam

Illam etiam ſcopuloſa Ithace mirata volantem eſt:
Miratæ Ionios celerem percurrere fluctus,
Quæ modò deuictos teſtantur Echinades hoſtes
Thracas, & vndiſono ſubmerſas æquore claſſes
Heſperiæ ſcelerum pœnas ſoluiſſe merentes.
Et vos Leucatæ nimboſa cacumina montis,
Fulminibúſque altam percuſſa Ceraunia frontem,
Protinus ingreſſam Adriacas vidiſtis in vndas
Peucetios petere, & tuto ſe condere portu.
Qualis vbi aerij ſummo de vertice ſaxi
Ilicet aurarum ſtrepitu commota columba
Auolat, & magni præpes ſecat ætheris oras,
Et tandem patria lætam ſe turre recondit,
Sic illa, indomitum poſtquam tranauerat æquor,
Littus adit victrix, claræque allabitur vrbi:
Quam quondam (ceu priſca ferunt monimenta priorum)
Dædalides, omnémque agrum, quà Daunia tellus
Culta patet proprio ducens è nomine nomen
Fecit Iapygiam: ſeri ſed deinde nepotes
Dixerunt Barium: primi vnde inſignia regni
Sceptraque, purpureóſque habitus, ſacrúmque tiaram,
Sumere tum reges Siculique, Italique ſolebant.
Ergo ipſi optata tandem potiuntur arena,
Votáque ſolliciti perſoluunt debita nautæ
Nicoleo, cui templum altis ſublime columnis,
Marmoreúmque, ingénſque calet fumantibus aris:
Et circùm Arabijs permiſcet odoribus auras.
In medio ſacram teſtudo intercipit vrnam

Aurea,

Aurea, quæ Diui cineres, atque oſſa ſepulti
Complexa, ambroſium ſummo de marmore fundit
(Mira quidem, ſed certa fides) iniuſſa liquorem.
Huc pius ingrediens heros ſanctiſſima primùm,
Aurea pyxis vbi niueum complectitur orbem
Cæleſtis cruſti, myſteria pronus adorat.
Mox humilis, ſuppléxque altam contendit ad aram:
Ac preſſa genibus terra ſic voce precatur.
Diue, Myram Lyciæ cui ſex ex vrbibus vnam
Innumeris illuſtrem atauis, populóque frequentem
Inſueta patres olim dant ſorte regendam:
Qui puer, & nutricis egens lactantis ab ipſis
Vberibus, quoties lux quarta, & ſexta refulſit,
Auertens faciem ſeras ieiunus in horas
Senſiſti gelidæ veniſſe crepuſcula noctis:
Mox & opes patrias miſeris largitus egenis
Sancta Palæſtinæ viſis loca: & vndique nauem
Iactatam ventis, agitatam & fluctibus atris
Ipſe Deo ſupplex optato in littore ſiſtis
Incolumem, ſæuíque expertus vincla tyranni,
Poſt triſtes caſus, poſt dura incommoda tandem
Diſcedis, curáſque hominum, terráſque relinquens
In cœlum ſublimis abis, vnde arduus orbem
Deſpicis, & tantos tecum miſerare labores:
Sis bonus, o, noſtríſque faue, ſanctiſſime, cœptis.
Dixerat, & cælo ſupplex immota tenebat
Lumina, largifluo ſpargens ſibi flumine pectus:
Suſtulerátque ambas, quaſi raptus ad æthera, palmas:

Cum ſenior, cui prima ſacri cuſtodia templi,
Curáque perpetuis adolere altaria flammis
Supplicis aſpectu ſubitò commotus, & ore:
Dic nobis, dic hoſpes, ait, noménque, genúſque,
Quiſquis es: & menſas hodie dignare paratas.
Namque diem ſolemnem agimus, quo maximus heros
Hinc abijt clara cœli in ſtatione locatus.
Sic memorans, dextra apprenſum in ſacraria ducit,
Atque auro è ſolido ſolidas oſtendit acerras,
Et pateras, calicéſque graues, puróſque lebetes
Vaſa miniſterijs, cultúque accommoda templi:
Ille autem admirans placido eſt ſic ore loquutus.
Non equidem ſine mente Dei, ſine numinis aura
Adueni has primùm terras, & Iapygis vrbem,
Quam victor populorum heros Patareius vnam
Protegit, & fidus præſes, cuſtóſque ſacrorum
Ipſe ſuis patrocinijs tutatur egentem.
Iam Solymæ manifeſta ſalus, iam Perſidis atra
Cæde Palæſtinis tepeſient flumina campis.
Deſierat fari ſenior, cum talia Alethes
Miratus magno ſcitandi ardeſcit amore,
Quæ ſit tanta ſalus, quæ cæde tepentia creſcant
Flumina, quos ducat victrix Europa triumphos.
Subijcit hæc igitur cupienti habitator eremi.
Non vllus (mihi crede) furor, non vlla futuri
Vana ſuperſtitio percellit imagine mentem:
Verùm animo tanti præſens fiducia Diui
Addita, & Auſoniæ felix aduentus ad oras,

Quas ego concepi ſpes imo in pectore cunctas
Integrat, & cœpto ſuadet dare vela labori.
Namque Palæſtinas nuper nouus aduena terras
Dum peragro, & Solymæ veſtigia cuncta videre
Preſſa Deo iuuat, atque ipſi aduigilare Sepulchro,
Et modò Carmeli montes, modò viſere Idumem
Palmiferam, & ſacros Iordane ex amne liquores
Sumere, tum ſi qua eſt regio teſtiſque, memórque
Mortis, & exactæ per tot miracula vitæ,
Aut lacus, aut rupes, aditum perrumpere, & ad ſe
Ire iubet: vidi euerſas, proh dedecus, aras,
Templáque cornipedum præſepia facta ferorum.
Sed me dicentem iam deſerat auricomus Sol,
Si fœdas ignominias, ſi dura piorum
Exitia, & ſæuos caſus memorare libebit.
Exarſere ignes animo: ſubit ira ruentem
Vlciſci pietatem armis: ſcelera inde nefanda
Deturbare procul, noſtriſque afferre ſalutem,
Immanis quos ipſa premant regna impia gentis.
Ergo ego primores Solymæ iuuenéſque, ſenéſque
Alloquor, & miſeris quæ ſit ſententia poſco.
Aſt ollis (neque enim certæ ſe dedere morti
Iam dubitent, tempus ſiquando id poſtulet, & res)
Omnibus idem animus populos è ſede ſuperbos
Deijcere imperij, ſæuóſque expellere reges,
Aut vltro cunctos vni dare colla ſecuri.
Hæc eadem Syrij, quos flumine magnus Orontes
Alluit, Antiochi veteri cognomine dicti.

Hæc Cilices, Lycijque volunt: hæc Olbia, cuius
Aſcanius placido perfundit mœnia fluctu:
Nec qui Byzanti populo dominatur, & vnus
Obtinet imperium, quà ſe fera Thracia pandit,
Quæque adeo Pelopis tellus circumdatur vndis
Auxilium iam ferre neget. ſed viribus impar
Non audet lapſis Aſiæ ſuccurrere rebus,
Expectátque tacens dum ſe Germania bellax
Excitet, aut Italûm virtus miſerata ruinas
Imperij, labéſque graues; aut Gallia fortes,
Gallia magnanimûm mater generoſa virorum,
Cogat in arma duces, bellóque ea regna laceſſat.
Ac mihi verſanti tantam ſub pectore molem,
Nuntius in ſomnis alto delapſus Olympo
Conſtitit ante oculos, & cœpta capeſſere iuſſit.
Quare ego nunc primùm veſtras appulſus ad oras
Auſoniæ ingredior reges aditurus, & ipſum
Chriſticolûm patrem, ſeptem qui collibus vrbis
Præſidet, atque hominum mentes, ſenſúſque potentum
Impellens ſtimulante Deo regit vnus, agítque;
Deſierat, cum longæuus ſic infit Alethes.
Magna quidem, magna, ò hoſpes, neque temporis huius
Cœpta paras, &, ni me animi ſententia fallit,
Nulla ope mortali, nullo ſuperanda labore.
Namque inter ſeſe diuiſa potentia regum
Infregit ſolidas bellorum ad munia vires
Iamdudum, imperiique Italos ſpoliauit habenis.
Si tamen hæc audere potes, ſi fixa voluntas.

Iſta

Iſta tibi, precibúſque tuis Deus applicat aures,
Accipe quæ primùm ſtudio ſuſcepta, fideque
Perficias: neque enim, tanti quem gloria facti
Certa manet, nobis hæc intentata relinquas,
Exitus omen erit. nam res opis indiga, & vno
Vindice digna Deo cœptis bene geſta fauebit,
Et ſpem non dubiam dubijs modò mentibus addet.
Hanc partem Italiæ, bellóque, & pace potentem,
Imperio poſtquam patrio ceſſere Quirites,
Thracibus, & Tiberis dominatum amiſit auitum,
Externi tenuere duces. nos ante ſuperbo
Seruitio oppreſſi iuſsíſque, miníſque Getarum
Paruimus; nos ſæpe Arabum ſumus impia paſſi
Imperia, & victi pœnas expendimus Afris.
Poſtremò dum compoſitis iam rebus auaras
Graiorúmque manus, & mores ferre proteruos
Cogimur, atque animo placidas aſſueſcimus artes,
Extremis orbis gentes in finibus ortæ,
Inde vbi vicinam ſpectant Electrides Arcton
Inſulæ Oceano in magno, venere Chadeni,
Baſtarnæque truces, & fortia pectora Cimbri,
Quos patriæ, veterúmque ætas ignara locorum,
Nec tamen ignota terrarum à parte profectos
Noſtra hæc Normannos inuento nomine dixit.
Quippe ea gens Septem gelido ſubiecta trioni
Liquerat & campos, & inhoſpita ſaxa Chaluſi:
Ac poſt euerſas ipſis cum mœnibus vrbes
Gallorum, & miſeris paſſim viduata colonis

Rura;

Rura, ferox noſtris regionibus intulit arma,
Nacta ducem magna virtute, & fortibus auſis
Tancredum præſtantem, opibúſque, & ſanguine clarum,
Et forma inſignem, & numeroſa prole beatum.
Namque illi fines, alienáque regna colenti
Biſſenos natos fæcunda creauerat vxor,
Edoctóſque ſitim in ſyluis perferre, famémque
Sæpe graues cœli tolerare coegerat æſtus,
Sæpe etiam pedibus rigidas calcare pruinas,
Immanes dum luce feras, dum nocte ſequuntur.
Ceu ſus innumeros limo durata nepotes
Quæ poſt terga trahit, valles ingreſſa profundas
Decuſſæ ingentes glandis populatur aceruos,
Et procul inde vrſos fugat, & genus acre luporum:
Soláque fæcundæ ſaltus, & paſcua ſyluæ
Inſidet, atque epulis pingueſcere pergit opimis.
Ipſe etiam genitor natis comitantibus, omnes
Expulit obſeſſis Inſubrum è finibus hoſtes,
Et vitreo quacumque vado Ticinus, & ingens
Eridanus, quacúmque vagus ſecat Ollius arua,
Abduáque, & tenuis gelido cum flumine Rhenus,
In leges iurare ſuas deuicta coegit:
Impoſuitque iugum populis à littoris ora
Adriaci ad fines Samnitum, & ab amne Pliterno,
Quà fluit in longum regio ditiſſima, aduſque
Hydrunti, & mollis cultiſſima rura Tarenti.
Nec ſatis hæc Siculos Afris extrema luentes
Supplicia, hinc vrbes, illinc populantibus agros

Defen-

Deſcendit, peditéſque omnes deleuit, equóſque.
Poſt etiam cæde ingenti congreſſus iniquas
Proſtrauit turmas, & funere merſit acerbo
Innumeros. at tu dictis Argiue maneres,
Pactáque victrici deferres præmia genti.
Mox veteris cuſtos moris, legúmque ſeuerus
Geſſiſti vindex regnum Roberte paternum:
Acri animo, caráque ingens virtute, tuáque
Ante alios omnes pietate inſignis, & armis.
Brunduſium tibi ſe terra oppugnata, maríque
Dedidit vrbs, Graijs longè diſcedere iuſſis:
Et tua Trinacrij venere in iura, fidémque.
Ac niſi mors tantis obſiſteret inuida cœptis,
Victrices ſuperata manus iam Thracia, iámque
Barbara ſeruitium quæ gens minitatur acerbum
Europæ (ſic ſpes fuerat) ſenſiſſet, & arma.
Quorum adeò veriti virtutem animoſus Acarnan,
Et latrocinijs, raptóque exercita pubes
Ætola, imperium dextræ ſubiere potentis
Vltro omnes, vltro inuicti ſunt regia paſſi
Iuſſa ducis. verùm poſtquam diſcordia fratrum
Impulit inter ſe miſeros concurrere ciues,
Deſciuere omnes, & nos liquere rebelles.
Nam ſoboles natu maior Boemundus auita,
Et patria in primis nulli virtute ſecundus,
Haud æquo patiens animo, quòd frater ademptas
Ferret opes, regniq́ue vnus poteretur habenis,
Italiam repetens victor dimiſit Achiuos.

Ac nunc germani ſæuo premit oppida bello:
Depopulatur agros: altæque in mœnia Melphes
Arietat, excidiúmque vrbi, populiſque minatur.
Hos motus, ni fortè parum Deus obſtet amicus,
Comprimere, atque iras primùm ſedare neceſſe eſt:
Quando hic militiæ veteris graue robur, opéſque
Ingentes, nec non claſſes, naualia, portus,
Unde ad palmiferam facilis traiectus Idumem.
Vix hæc fatus erat animaturus Alethes,
Cum ſeſe ad templum victor Boemundus agebat,
Vota ſoluturus Diuo, quæ fecerat ante,
Nicoleo, vt caperet ſine cæde, & ſanguine Melphem.
Ergo aderat circùm ducibus ſtipatus amicis,
Et corde, & vultu quærens à numine pacem,
Suppoſitum genibus preſſit puluinar, & ambas
Ad cœlum palmas humili cum voce tetendit.
O, qui conſtrictos Byzanti in vincla tribunos,
Damnatóſque neci per fraudem, & crimen iniquum,
Seruaſti incolumes, meritas tibi maxime grates
En agimus, lætíque tuis aduoluimur aris.
At tu, ſancte pater, ſi, quod te poſcimus, æquum eſt,
Si iuſtum gerimus bellum cum fratre, piúmque,
Da poſitis odijs certo nos fœdere iungi
Concordes, ſumptíſque ambos diſcedere ab armis.
Hæc ille vt ſecum tacito ſic ore precatus,
Surgit, & ex ebeno nigranti, albóque elephanto,
Quam mira Aſſyrius fabricauerat arte Phraates,
Et cocco, & denſo famulus conſtrauerat auro,

Auguſta ſeſe ſublimem in ſede locauit.
Mox alij circùm proceres capita ardua nudi
Stabant, incœptiſque ſacris intenta tenebant
Ora, ſacerdoti linguiſque, animiſque fauentes:
Heroëmque omnes Lyciæ, Pataraque potentem
Orabant humiles, ducis vt ſine labe iuuentam,
Et vitam in longos facilis produceret annos:
Germanóſque ira inter ſe, bellóque diremptos
Concordes ſtabili fratres ſociaret amore.
Mox autem precibúſque pijs, ſacríſque peractis,
Occurrit venienti vltro longæuus Alethes.
Inclyte rex Robertiadès, tibi gratulor (inquit)
Victori: atque iſtam, peperit quam viuida virtus,
Lætitiam rebus nuſquam variantibus oro
Perpetuam, vt dulci placitam cum pace quietem
Nactus, in externos vires, atque arma tyrannos
Conuertas, Graiúmque oras, & littora Thracum
Imperio adijcias, & barbara regna laceſſas.
Quod virtus tua promittit: quod gloria gentis
Poſtulat, vnde genus iuuenis fortiſſime ducis.
Quódque adeò fuit inuicti cura vna parentis
Conficere, & regni longè producere fines
Auſonij: populiſque feris imponere leges:
Iuráque nobilium reparare amiſſa Quiritum.
Nam memini, cum Tarpeia de rupe rebelles
Deiecit ciues victor, cæſiſque maniplis
Henricum, fautrix cui tum Germania faſces
Detulerat, procul vrbe fugam celerare coegit,

Eximere oppreſſum longa obſidione, metúque
Pontificem, ſanctaque in ſceptra reponere ſedis:
Cuius ab auſpicijs bello multo ante gerendo
Impoſitus, munúſque obiens inſignis honoris,
Bis Venetos, bis ſecum auſos concurrere Graios
Contuderat, gemináſque imo ſub gurgite claſſes
Merſerat, atque acie victor dimiſerat Orco
Millia multa virùm: iámque affectabat ad oras
Byzanti feſtinus iter, iam Thracia vaſtis
Concipiens animis inuadere regna parabat.
Ipſe ego, quem ſecum caſus deduxit in omnes
Sacra miniſtrantem feſtis peragenda diebus,
Mirabar ſublimem animum, mirabar & vna
Ad decus intentum, ſtimulóſque cupidinis acres
Egregiæ, & magnos curarum in pectore fluctus
Voluentem, quorum impulſu iam concitus ibat
Supra omnes, regníſque Aſiæ, Libyæque ruinam
Molitus tacita capiebat gaudia mente.
Tum Robertiades lachrymis Boemundus obortis,
Hæc, ait, hæc nobis, quæ nunc, pater optime, narras
Nota nimis, ſempérque animo genitoris imago
Fixa hæret iuſta in Thraces capere arma monentis,
Atque Aſiæ campos bello vaſtare iubentis;
Nec ſemel ante oculos in ſomnis conſtitit ipſe,
Qualis erat, faciéque minax, vultúque ſeuerus,
Oppida cum proſtrauit humi Taulantia, & arces,
Altáque Dyrrachij ſubuertit mœnia victor:
Aut cum Caſſiopes moriens propè littus, acerbæ

Caſſiopes littus, cunctarum infame ſepulchrum
Virtutum; extincto quæ tam periere parente,
Mærentem dictis conſolabatur amicis.
Nate, tui effigies, & ſpes fidiſſima patris,
Nate Italis, nate externis exercite bellis,
Tantorúmque adeò ſocius, teſtiſque laborum;
Quos ego ſuſcepi, quos nunc ego linquere cogor
Effuſos (ſic certa Deo, ſtabiliſque voluntas)
Ipſe vides, alacres quàm te comitentur euntem
Ferro accinctæ acies, quámque vndique circumſiſtant
Agmina multa virùm; & noſtri ſtudioſa iuuentus
Nominis, obſcuræ iampridem inimica quietis.
Hæc tibi pacatis, qui nunc obſtare videntur,
Hoſtibus, ingentem ſummis heroibus addet;
Imponétque ſacrum capiti gauiſa tiaram:
Quem modò longinqua Deus in regione paratum
Seruat, & impenſè per mille pericula rerum,
Pérque adeò varios caſus, duróſque labores
Quæſitum, ſi vera olim mihi numine plenus,
Afflatúſque Deo cecinit longæuus Ionas;
Spectabunt læti prouecta ætate nepotes.
Hæc pater ingenti natorum accenſus amore,
Ne regni cauſa Italici diſcordia fratres
Diuideret, viréſque abſumeret inuida noſtras.
Quamquam, o, ſed noxæ, quarum perſoluere pœnas
Cogimur, innumeræ mentémque, animúmque benignum
Auertere Dei: qui nos amittere paſſus
Propterea tot regna armis quæſita, manúque

Inuicti genitoris, auitæ & robora gentis.
Verùm hæc, ſanƈte ſenex, vni cui cura piandi
Flagitia, & ſummi placandi numinis iram
Credita, ſi precibus non dedignabere caſtis
Exorare Deum, noſtri, vt rerúmque miſertus
Extinguat clemens tanta hæc incendia regni
Auſonij, & cœpti diſcordia ſemina belli:
Idem etiam fortaſſe viam monſtrabit, & altum
Sternet iter, ſceptra euertens Orientis, opéſque.
Vix hæc deſierat fari, cum magnus Alethes
Subijcit: O ingens patris decus, ò noua gentis
Gloria, quæ nam in te regum fortiſſime primùm
Laudarim? pietatém animi, robúrque iuuentæ?
An belli audaces, an pacis amabilis artes?
Omnia quæ pariter ſeclis venientibus ætas
Suſpiciens, pariter magnum ſuper æthera tollet,
Et tibi diuinos famæ inſtaurabit honores.
Non temerè, aſtutève aliquid fortiſſimus heros
Ipſe tuus genitor, quòd veri effœta ſeneƈtus
Aƈta metu ſolidas animi langueſcere vires
Senſerit, extrema eſt titubans in morte loquutus.
Namque eadem ætatis ſub limina prima ruentis,
Cum belli arderet ſtudijs, perſæpe canebat
Iſta mihi de te puero. non Appula tellus,
Non & Iapygiæ, quæ Daunia finibus hæret,
Iam capere hunc poſſit, cum primùm adoleuerit, & ſe
Nouerit haud vſquam patriæ virtutis egentem.
Et nunc ſi veri quicquam mens augurat, ingens

Tantarum nobis rerum eſt oblata facultas.
Namque hic adueniens Solymorum nuper ab oris,
Iudæa ex media ciet alta ad præmia reges
Auſonios, totámque Aſiam promittere prædam
Non dubitat populorum vno vos ore vocantum
In regna, & dominos cupientum expellere Turcas.
Hæc memorans, ardorem animis iniecit, vt vltro
Chriſticolûm cuperet narrantem audire labores.
Nec mirum: namque ipſe Deus, qui pectora regum
Vnus obit, ſenſúmque mouens alternat, & vrget,
Iamdudum mentem diuino afflauerat æſtu,
Inſuetóque imas accenderat igne medullas.
Ergo ait, O vtinam ſummi regnator Olympi
Hæc inter reges componat fœdera, & acres
Excitet Europæ populos, quos conſcia virtus
Ipſa ſui ſtimulet tam iuſta in bella, feróxque
Sponte ſua pubes raptis ſeſe induat armis.
Ipſe ego, quem præſens germani iniuria verſat
Immeritum, propriíſque palàm deturbat ab agris
Hæredem, & ſummo ſecum contendere iure
Cogit, vt armatis in mutua vulnera dextris
Fraternos Italo fœdemus ſanguine campos,
Victas dedo manus victor, regníſque paternis,
Si modò quod memoras, hoſpes venerande, ſequatur
Fœdus amicitiæ, iam nunc diſcedere certum eſt.
Sin autem ſecus ac volumus, res ceſſerit, & nos
Exitus ingenti de ſpe deiecerit omnes,
Tum tu Pontificem Romæ exorare memento,

Litibus imponat noſtris finémque, modúmque,
Suſcipiens vno dignam ſe iudice cauſam.
Quoque id commodius, niſi fortè indebita poſco,
Conficias, certos noſtra hac ex vrbe legemus
Quàm primum, tecum quos dimittamus amicos,
Componi orantes conſtanti fœdere pacem.
Interea (neque enim tantis conatibus inſtes,
Illorúmque expers hominum, ignarúſque locorum,
Quique adeò teneant Aſiæ vel regna, vel vrbes
Vndique præſidijs, & multo milite vinctas)
Dic age, nec cupidis notæ tibi nomina gentis,
Cuius ad hæc tenuis famæ loca peruenit aura,
Auribus inuideas, quique arma capeſſere contra,
Qui conferre manus, qui bello audere ferantur.
Hæc Robertiades Boemundus. at inclytus hoſpes
Ex alto repetens diri primordia regni:
Expulerat Parthos armis victricibus, inquit,
Imperij fines adoriri Heraclius auſos,
Auxilio populorum vſus, quos incola terræ
Arabiæ felix proprio de nomine dictos
Ipſa ſuo quondam Romana in prælia miſit.
Militiæ ſed enim poſtquam, morúmque periti
Bellandi cunctas didicere artéſque, doloſque,
Ingentique æſtu, atque inſueto frigore corpus
Durarunt, hoſtéſque ſua virtute ſubactos,
Diſiectóſque duces, deſolatóſque maniplos
Videre, & mœſtas vertère in terga phalanges,
Deſciuere fide, séque adiunxere volentes

Imperijs Arabum, tum primùm in bella ſecuti
Abdaridem: quo non alter verſutior vnquam,
Seu ſit opus aut varias populis intexere fraudes,
Deceptáſve ſemel compellere ad impia mentes,
Euerſorem Aſiæ, portentum immane, luémque
Excitam barathro, qui verum è pectore cultum,
Inque Deum pietatem omnem ſubuertere doctus,
Et miſeros imis animos damnare tenebris,
Dum ſimulat ſeſe venienti numine totum
Afflari, mentémque Deo, ſenſúſque teneri:
Ilicet ingenti turbæ rudis auctus opum vi
Ægyptum aggreditur, Syriámque in iura, fidémque
Cogit, & euerſos Perſas bellóque, faméque
Occupat, ac miſeris ritus deſcribit habendos
Sacrorum, & faciles infanda ad crimina leges.
Inde igitur firmis legionibus vndique ſeptus
Iudæam inuadit, Solymóſque oppugnat, & vrbis
Mœnia, deiectis paſſim cuſtodibus, atrox
Æquat humi, populóſque pios obtruncat, & ædes
Templáque, quæ CHRISTO *trãſacta dicauerat ætas,*
Excindit, ſacrátque ſibi, prho dedecus, aras:
Infandas aras illic, vbi nuper IESVS
Vera Dei ſoboles, ſummíque exemplar amoris,
Ad cœlum monſtrarat iter, ſublatus iniquis
Iudicijs, duræque cruci data victima, primi
Morte ſua luerat peccatum immane parentis,
Infernáſque domos victor recluſerat: illic
Fundamenta iacit diri teterrima ritus.

Vlla

Vlla nec immemores etiam dum cura nepotes
(Heu labem ſceleris numquam vlla in gente relictam)
Tangit, & in populos vindex agit ira rebelles.
Sexcentos iam capta annos infamibus aris
Seruit adhuc Solyma, & culta in conualle Damaſcus.
Nec pudet egelidi Daphnen ad littus Orontis,
Quæ populos CHRISTI *de nomine prima vocauit*
Auſa ſuos, necnon Biblon, Sidona, Tyrónque
Oppreſſa ceruice iugum perferre, ſuáque
Deſperare omnes de libertate: nec vllam
Partem Aſiæ, magna quæ non ditione prematur
Turcarum, atque Arabum. Quando gens illa nefanda
Acta fame quondam Scythiæ deſerta reliquit,
Et vitæ ingrato quærens alimenta labore
Ipſa ſuas operas Perſis famulata locabat.
Sed ſimul ac iuuenum cœtu florere, virúmque
Cœpit, & inſtructas potuit ſecernere turmas,
In dominos auſa eſt proprios conuertere dextras,
Atque acie fuſis patrias imponere leges.
Sic Medos, ſic Armenios, Cilicéſque feroces,
Et Lycios, Lydóſque manu ſuperauit, & audax
Intulit arma Arabis. nec erat tum viribus æquis:
Congreſſi tamen in pugnam, séque inter adorti
Diſceſſere pares, fœdúſque his legibus ictum:
Eſſet vt his idem, atque illis Deus, impius idem
Cultus, & Abdarides vnum modò numen vtriſque.
Ac veluti par acre canum, cum valle latentes
Impulſi quærunt odijs immanibus apros,

Sæpe

Sæpe illi inter ſe rixam committere ſueti,
Ambo animis paribus, paribúſque ætatibus ambo,
Undantes cohibent irarum in pectore fluctus,
Donec ad expoſitæ directo in tergore prædæ
Peruenere dapes. ſubitas ibi protinus acti
In furias, pedibúſque pedes, atque oribus ora
Impliciti dubiæ ruperunt fœdera pacis,
Alter in alterius fauces, iugulúmque ruentes
Mutua vulnificis laniarunt dentibus artus.
Atque hic ipſe Aſiæ ſtatus eſt: hæc denique rerum
Cunctarum facies, dux inuictiſſime, quando
Iamdudum imbellis ſua iura amiſit Alexis
Graius; & imperij vix ipſum à finibus arcet
Irrumpentem hoſtem flumen Tanaíſque, palúſque
Mæotis, Pontúſque ingens, & Boſphorus, & quæ
Influit Ægæas dimiſſa Propontis in vndas.
Quem tamen Europæ ſi pars coniuret, opémque
Afferat & regno, ſæuáque tyrannide preſſis,
Præcipitémque, actúmque procul fugere inde videbis
Ad montes Scythicos, atque incunabula patrum,
Rurſus & in cæcas Arabum remeare cauernas.
Nam quis tam timidus, quem deſperare coactis
Non pudeat tantis populorum viribus ipſo
Defenſore Deo? cuius ſi certa voluntas
Chriſticolûm rebus non aduerſata fauebit,
Ipſe ego mille acies peditum, mille agmina ſolus
Contemnam, aeriáſque ſuis cum molibus arces.
Dixerat, atque animo voluentem talia regem,

Ararum,

Ararum, & populi cuſtos compellat Alethes:
Optime dux Italûm, ſeclis decus addite noſtris,
Quem modò ſtelliferi moderator maximus orbis
Opportunum ad nos, ipſóque in tempore miſit,
His tectis quamquam anguſtis, quamquam hoſpite tanto
Indignis, pater ipſe tuus ſucceſſit, & altæ
Victor Iapygiæ noſtra hæc ad limina adibat,
Et tenues menſas, & res dignatus egenas.
Tu quoque ſi contemnere opes, luxúſque beatos
Nunc potes, ingreditor nóſtros, Boemunde, penates,
Et dapibus lætus iamdudum accumbe paratis.
Sic ait: actutúmque hilares ex æde profecti
Unà omnes abiere domum ſenioris Alethæ.
Hic ipſo in medio, quó ſe ſpatioſior aula
Explicat, antiqua ex cedro, læuique cupreſſu
Induerant menſas niueis mantilia villis;
Et mira picti pendebant arte tapetes
Parietibus: quippe impoſitas ex ordine plagas
Ægypto textrix depinxerat æmula. primùm
Flumina purpureo currentia tota cruore,
Sanguineos etiam riuos, & ſtagna, lacúſque:
Præterea (horrendum viſu, & miſerabile) ſiqua
Vaſa domi priuos olim ſeruantur in vſus,
Omnia cernere erat tetro fluitantia tabo.
Stratáque mox querulis ranis adoperta viarum,
Obſeſſáſque fores, obſeſſa cubilia, nec non
Conſumptum omne penus turba accedente loquaci.
Ipſi etiam culices tellurem, atque aera magnum

Complentes,

Complentes, hominúmque genus, iumentáque paſſim
Lædere, & impreſſis maculoſos dentibus artus
Liuere: ac magnas muſcarum implere cateruas
Atria nobilium, thalamóſque, auláſque patentes:
Quadrupedéſque feras graſſantem extinguere peſtem:
Vlceribus periiſſe homines, periiſſe videres
Quicquid habet pecudum regio ditiſſima Nili:
Vſque adeò magnæ magni ſtant cædis acerui.
Poſt quæ fulminibus ſummus circumſonat æther;
Verberat & grando ſata læta, boúmque labores;
Et ſubiti è denſis deſcendunt nubibus imbres;
Pinguiáque innumeræ populantur rura locuſtæ:
Quæ virides auido ſegetes abſumere morſu
Pergentes, ſtrictim detonſa noualia linquunt.
Parte alia cæcæ nigra caligine nubis
Contectas terras credas horrere perennes
Æternæ tenebras ventura in ſecula noctis.
Poſtremò, quæ prima vſquam ſunt edita primis
Partubus, & prima in lucem venere, diémque;
Siue ſit ancillæ, ſeu regis amabile pignus,
Seu pecudum fœtus, miſerè ſublata iacebant:
Turbáque Pellæi luctum male ſana Canopi
Miſcere, & tantis hærere incredula monſtris.
Hæc dum oculis, animóque ingens ſimul hoſpes; & heros
Mirantur, pueri magnis à patribus orti
Dant manibus lymphas, & candida lintea puris.
Tum verò ſupplex animis, atque ore ſacerdos
Adſtitit, inque preces ſolemnia verba reſoluit:

Summe

Summe Pater rerum, nobis qui cuncta benignus
Suggeris, & varias largiris egentibus eſcas,
Adſis ò præſens epulis, & numine luſtra
Ipſe tuo hunc cœtum, & caſtæ conuiuia menſæ.
His dictis ſedere omnes, dapibúſque paratis
Iniecere manus, lætique medentia ſiccis
Faucibus hauſerunt generoſi ſobria vini
Pocula, feſtiuo tempus ſermone trahentes.
Interea cithara præſtans Minturnus eburna,
Minturnus, quem Fibreno cum flumine Liris,
Dum fugit exoſus nemora inter opaca profanæ
Antiquos ritus, & ſacra horrenda Maricæ,
Miſerat inſtructum numeris, atque arte magiſtra,
Inuicti cantat laudes, & maxima Moſis
Facta ducis, tacitóſque ortus, vt conditus alueo
Pertenui, in ſummo primùm fluitauerit amne:
Vt puerum virgo ſæuo prognata tyranno
Regia ſeruatum matri mandarit alendum:
Vtque domi acceptum, poſtquam primoribus annis
Acceſſere dies, ceu natum amplexa, fouénſque
Ingenti cura, ſtudióque eduxerit omni.
Addit & Ogygium cum ferro obtruncat, & alta
Littore Niliaco contectum occultat arena:
Cum fugiens odium ſæui Pharaonis, & iram
Tutus ad Arabios ſe contulit aduena fines:
Et magno genitas ſeptem Raguele puellas
Tutatur præſens, ſumptisque vlciſcitur armis
Solus, & infeſtos fugat ipſo à fonte latrones.

Inde autem, iuſsúque Dei, monitúque reuerſus
Ægypto in media ſumpta miracula virga
Edit, & Iſacidas miſerè ſeruire coactos
Eximit imperio dominorum; atque amne relicto
Arſinoe oppoſitam ad ripam deducit ouantes.
Intentánſque manu non enarrabile rami
Robur, Erythræas vndas diſiunxit ab vndis:
Littoréque aduerſo potitur; quem ponè ſequentes
Currúſque, & turmas equitum, peditúmque cohortes
Demergunt fluctus, coeuntiáque æquora in vnum.
Hæc vates. citharámque vnà cum voce repreſſit.

PETRI ANGELII BARGAEI

SYRIADOS LIBER II.

AVREVS interea medium ſuperauerat orbem
Phœbus, & Oceani properans vergebat ad vndas,
Cum ſic ad regem ſenior conuerſus Alethes:
Quod felix, fauſtúmque tibi, Boemunde, tuiſque,
Europæque, Aſiæque omni, Libyæque patenti,

Iamdudum aſpicimus tanti primordia belli,
Vt volumus: réſque ipſa ſuo ſe pondere librat;
Et precibus noſtris placidas Rex magnus Olympi
Aduertens aures, iam nunc fore monſtrat, vt olim
Ipſe tibi manifeſta volens hæc omina firmet,
Tantorúmque operum præclara incæpta ſecundet.
Ergo age (quandoquidem melior pars acta diei
Admonet haud longè terris inſtare tenebras
Noctis, & Heſperio properare à littore ſomnum,
Nec cœnæ dum tempus adeſt) in tecta vocari
Noſtra iube lectos, quos mens tua deſtinat vnà
Ire viros, almam cumprimùm craſtina lucem
Aurora extulerit, vegetóſque è mollibus artus
Ingreſſurus iter ſtratis erexerit hoſpes.
Tum Robertiades vultúque, & pectore lætus:
Iſta, inquit, mihi, ſancte ſenex, tam grata voluntas,
Quàm quæ olim votis rerum proſperrima noſtris
Eueniunt, fauſtiſque preces ſucceſſibus æquant.
Namque ego dum tantam tacitus mecum ipſe reuoluo
Hanc curam, & partes vrbis conuertor in omnes,
Te ſolum ſtatuo, molem qui muneris huius
Ingentem ſubeas, qui noſtra fidelis ad aures
Pontificis mandata feras, ac protinus vni
Polliceare fidem, dextrámque ad iuſta paratam
Arma: modò hæc reliqui veniant in fœdera reges
Gallorum, quos ille adijt digreſſus ab vrbe
Nuper, vt Abdaridem cunctos accendat in hoſtem.
Quóque id commodius confectum ex ordine reddat,

Concilium in medijs nunc primùm indicit habendum
Aruernis; regéſque illùc, populóſque vocari
Imperat, & magni proponit præmia facti
Ipſe mihi præſens præſenti ingentia, fratrem
Dum pacat, mentémque vnam conatur vtrique
Addere, & æternæ calcaria ſubdere laudis:
Omniáque incaſſum. nam nos diſcordia demens
Inpulit infecta triſtem dimittere pace.
Nunc autem, quando hæc certo ſine numine Diuùm
Confieri nequeunt, & iam via lata pateſcit
Hoſtis ad excidium Schytici, Solymæque ſalutem,
Ite animæ illuſtres, quas hic coniunxit in vnum
Æterni patris vis, atque immota voluntas.
Ite illuc celeres, poſtquàm lux tertia Solem
Extulerit terris, & me fore dicite iuſſis
Parentem, atque vltro ſubeuntem pondera rerum
In partem, & cunctas ad tanta incœpta paratum
Fundere opes, noſtri neruos, & viſcera regni.
Hæc ille: &, noctis cum iam pars prima ſub vndas
Oceani ſtellas ſecum deuexa tuliſſet,
Cœnati feſſe ſe compoſuere quieti.
At non & Petrus, non & longæuus Alethes
Per membra, atque artus dulcem fudere ſoporem
Ante, pias quàm mente preces, & voce tuliſſent,
Æternum numen concepta in vota vocantes.
Interea roſeis Aurora inuecta quadrigis
Fluctibus ex alti ſurgit maris, & ſua cœlo
Aſtra fugans, retegit montes, campóſque patentes:

Primáque ſollicitis hominum corda anxia curis
Excitat ad varios terraque, mariſque labores.
Illi igitur, poſtquam venientem à limine regem
Voce ſalutarunt humili, lætúmque precati,
Felicémque diem, prior eſt ita fatus Alethes:
Quod mandas, fieríque iubes, rex optime regum,
En tibi praſto adſum, nec me longæua ſenectus
Effœtæve queunt incœpto auertere vires:
Conatum modò reſpiciat dominator Olympi
Hunc noſtrum; & rerum euentu fortunet euntem.
Interea (niſi fortè aliter videatur) ad aram
Nicoleo ſacrum fieri de more iubendum eſt:
Quò communis amor, natíque, patríque ſupremi
Spiritus, à nobis in vota, precéſque vocetur;
Allaturus opem linguæ, cum facta poteſtas
Dicendi fuerit, tua cum mandata referre
Pontifici heroum medijs in millibus vnus
Cogar inops animi, longóque infractus ab æuo.
Ille mihi perſæpe aliàs præſénſque, volénſque
Affuit oranti, dulcéſque ex ore loquelas
Extudit, & voces, quibus impacata Pelaſgûm
Pectora lenimus, populóque auertimus iras
Immanes, vllis opus inſuperabile verbis.
Vſque adeò magnum eſt diuina afflarier aura.
Hæc ait. & regem præeuntem ad templa ſecutus,
Primùm ambas de more manus lauit, induit ambas
Purpureis plantas ſoleis: obnubit amictu
Candenti caput, & latos circumtegit armos,
Inque

Inque crucem filo pectus ſuper impedit acto:
Cui Peluſiaci talos currentis ad imos,
Inque ſinus laxè byſſi ſpatiantis honorem
Addit, & adducta cohibens premit omnia vitta.
Tum vero è collo tactum prius ore, labriſque
Demittit venerans limbum, quem ſedula textrix
Ternarum ſpatijs crucium diſtinxerat æquis.
Poſtremò horrentem multo ſuperinduit auro,
Et diti Serum contextam è vellere veſtem.
Mox niueum tegmen, gemino cui vertice duplex
Surgit apex, gemmiſque procul radiantibus ardet,
Protinus imponit capiti, quo tænia ſubter
Demiſſa hinc, atque hinc pendet breuis, inde precatus
Æternum numen, labentem deſuper auram,
Sanctam auram, communem auram Natique, Patriſque
Toto animo, tota fundit pia murmura mente
Cernuus, & verbis, precibúſque potentibus ipſum,
Ipſum vnum preſſo ore Deum, cui pontus, & æther,
Cui parent elementa, vocat: venit ille vocatus
Cæleſte in cruſtum, & donum (admirabile) Noæ.
Inde autem poſtquam precibus, ſacriſque litatis
Caſta ſacerdotum ſeries præceſſit euntem,
Succedunt proceres, mox turba incondita vulgus,
Longæuique ſenes, nec non longo agmine matres
Omnia ſuccenſis illuſtrant compita flammis:
Denſa diem, Solémque ſuum funalia vincunt.
Ille Deum, genitúmque Deo, ſanctámque parentem
Voce vocat, cælóque animas, mentéſque receptas,

Ordine quamque ſuo: vocem chorus omnis eamdem
Vnà iterans implorat opem, qua labibus olim
Placatus noſtris, oculos mortalibus æquos
Aduertat miſeris alti regnator Olympi.
Hæc poſtquam repetita, die ſanctéque, piéque
Altera, & alterius feſto lux agmine vidit,
Rege ſalutato ſenior diſceſſit Alethes,
Nobilium in primis iuuenum comitante corona.
Quáque adeunt, certis implent rumoribus vrbes,
Oppidáque Italiæ: bellum exitiale parari
In Turcas, Arabáſque feros, diuinitus actam
Aduenisſe diem, pœnas cum penderet hoſtis
Sacrorum, ararúmque Dei, cum libera collum
Exueret Solyme, flueret iam maior Orontes,
Ac cælo grates ageret Nicæa, Tyrúſque.
Daunius hæc primùm, quà panditur Appula tellus,
Audijt, & pelago quà brachia porrigit Ancon,
Diues opum, diues pictai veſtis, & auri.
Nec non & bellum Rubicon indicere ſuetus
Hoſtibus imperij, ſed nunc ciuilis amator
Diſſidij, & patrio qui ſanguine fœdus abundet.
Quin pater Eridanus, populi quem mille fluentem
A dextra, læuáque colunt, qui diſſecat arua
Inſubrum, ſuperúmque rapax defertur in æquor,
Talibus impulſus monitis commouit ad arma
Ipſe ſuos, miróque animos caleſecit amore
Bellandi, atque Aſiæ campos, Syriæque videndi.
Mox & Inalpini fama inflammantur eadem,

Allobro-

Allobrogéſque olim rebus gens læta nouandis
Illa quidem, ſed nunc regum ſtudioſa ſuorum.
Ergo vbi iam Graias horrendi verticis Alpes,
Duráque piſcoſi ſuperarunt ſaxa Lemani,
Quáque Araris, Rhodanúſque vnà ſe flumina iungunt,
Accelerant greſſus; Nannetúmque arua petentem,
Et curſu ingenti certantem, atque amne Garumnæ
Tranſmittunt Ligerim, & celebri clariſſima fama
Mœnia, quæ gelidis Elauer præterfluit vndis,
Adueniunt, rigidi ſubeuntes ardua montis:
Huc Latiæ Pater excelſæ qui præſidet arci,
Terrarúmque omnem moderatur legibus orbem,
Accierat reges, populiſque æterna ferentes
Iura ſacerdotes, quicumque ad munia Belgas
Sancta vocant; quicumque viam, quæ tendit ad aſtra,
Oſtendunt medijs inter vaga flumina Celtis.
Huc vbi Iapygia veniſſe ex vrbe profectos
Audijt ad ſeſe ſummus Pater, ilicet omnes
Imperat hoſpitio recipi, paucóſque moratus
Inde dies, dum ſe longo recreare labore
Poſſent, & memori mandata reuoluere mente.
Mox autem rerum cuſtodem in tecta ſenatum
Aduocat, atque vna ſeniorem accerſit Alethem.
Conuenere patres, lectiſſima corda, ſuáque
Vnanimes clara ſublimem in ſede locatum
Pontificem denſa circumſedere corona.
Affuit & procerum virtus, & maxima vulgi
Vndique conuenit vis inconſulta, procáxque.

Ac veluti ingenti vitioſæ ex ilicis alueo,
Corticibúſque cauis denſæ ſimul vndique nubes
Egrediuntur apum, volitántque ad florea Tempe,
Rura cateruatim nuſquam tamen vna petentes;
Sed varios vario populantes agmine ſaltus.
Haud aliter quicumque vrbem, quicumque colebant
Aruernorum agrum, diuerſa è parte ruebant
In tecta, & ſacri palatia celſa ſenatus.
Protinus ingenti ſtrepitu completa remugit
Regia: & inſueto gemuit ſub pondere tellus,
Puluereámque altum prorupit in aera nubem,
Dum teritur pedibus venientum, & preſſa fatiſcit:
Quorum alios properè ingreſſos ſpatioſa recepit
Aula, alij ſub porticibus conſiſtere iuſſi
Veſtibulum ante ipſum. creber nam rumor ad aures
Iamdudum acciderat cunctorum, ab Iapyge rege
Mitti oratores, longinquáque bella parari.
Ergo vbi conſeſſu in medio data copia fandi,
Atque alij tacuere omnes, ſic infit Alethes:
O Pater, ò cuſtos populorum, ò maxime, cuius
Diſcedens terris, qui nunc tenet ardua cœli
Aſtra Deus, certæ voluit committere curæ
Cunctorum, quicumque aura veſcuntur inani
Chriſticolæ, ritúque pio aſſueuere, ſalutem;
Venimus extremis Daunorum à finibus vſque,
Emenſi Italiæ campos, cœlóque minantes,
Et glacie rigidas, niuibúſque perennibus Alpes:
Venimus huc celeres, iuſſit ceu maximus armis,

Maximus

Maximus imperio, & pietate inſignis, & vni
Ipſe libens tibi qui ſeſe, & ſua regna ſuóſque
Subijcit, & faſces vltro, ſæuáſque ſecures
Roberti proles magni Boemundus auitas:
Quas Siculi, quas Auſoniæ pars maxima, quáſque
Illyrij, Graijque omnes venerantur, & horrent.
Ille dare in primis ſua nos hæc oſcula iuſſit,
Quæ damus, & ſanctis aduoluimur vſque volentes.
His pedibus, corámque genu Sanctiſſime flexo
Numen adoramus præſens, quo limina cœli
Clauſa pijs aperis, & aperta nocentibus obdis.
Certus, itérque hominum nullo reparabile niſu
Obſtruis æternùm, ſontéſque ad tartara trudis
Impia, vbi certæ certam ſpem quiſque ſalutis
Abijcit, & lento conſumitur impius igni.
Mox ſi fortè aliquas generoſi pectoris iras
Excitat exoriens Perſarum in finibus hoſtis,
Dum cladem Europæ infandam, exitiúmque minatur,
Dumque aras, & templa Dei, dum funditus imis
Euerſurum animis veræ pietatis honores
Sperat, opes Aſiæ latè populatus, & vrbes:
Hoc vno ſi fortè metu, quo certius vllum
Haud turbare poteſt mentes, animóſque piorum,
Sancte pater (ceu fama refert vulgata) moueris,
Ipſe opibus regni, quaſcumque habet, ipſe vetuſtæ
Militiæ cunctis ſe viribus adiuturum
Conatus, nulliſque vices belliqúe, domiqúe
Vitaturum vnquam ſpondet, modò iuſta parentur

Arma, quibus Turcarum acies, Arabúmque rebelles
Perdomitæ noſtris cedant legionibus agros,
Oppidáque, & populos, quorum ceruicibus hæret
Turpe iugum, pater, an potius miſerabile dicam?
Dicam vtrumque equidem, nec dicto ludar inani.
Ecquis enim neſcit noſtrorum crimine patrum
Creuiſſe, & partis Latium ſpoliaſſe trophæis?
Dum ſe deſidiæ dedunt, dum corpora bello
Fortia deſueſcunt, dum ſe ſomnóque, cibóque
Eneruant, odijſque animos ciuilibus implent:
Sic ſtrauere viam, quà noſtra inuaderet audax
Hoſtis, & Ægæas ſeſe penetraret in oras,
Et campis Aſiæ, & Libyæ poteretur opimis.
Ac nunc ille quidem Solymæ (proh dedecus ingens)
Regnat ouans, Chriſtóque Deo multo ante ſacratas
Funditus euertens (quæ quis triſtiſſima fando
Temperet à lachrymis?) tolli iubet impius aras;
Próque aris, templisque, ſuis ſtabula alta reponit
Dirus equis; noſtro quos ſanguine paſcat, alátque:
Fretus vt ijs miſeras miſero premat vndique gentes
Seruitio, & dura iam compede vinciat orbem
Terrarum, ac media dominum ſe ſiſtat in vrbe,
Preſſurus mox colla iugo tibi Galle, tibíque
Germane armipotens, tibi dulcia pignora natos
Ablaturus, vt in mores, ritúſque nefandos
Conijciat, caſtáſque nurus, teneráſque puellas
E gremio matrum raptas ad ſtupra reſeruet.
Et, quos ad laudem, & decora alta Britannia, quóſque

Auſonia, & felix ad ſpem virtutis auitæ
Europa extulerat mater, nec ad vlla crearat
Seruitia, & labes, ignominioſáque vitæ
Dedecora, ingenuos ollis abolentia faſtus,
Et quicquid virtutis habent à ſtirpe relictum,
Ad ſeſe abductos (heu dira opprobria) cogat
Iungere ſemiuiros obſcœna, inceſtáque lecti
Fœdera, vel Caribus lixis inhoneſta, Syríſque;
Membráque præduris ſectos perſæpe flagellis,
Aut foribus vigiles aſtare ad limen, herilisque
Obſeruare oculi nutus, & verba potentis;
Aut ancillarum concluſos molibus altis
Cuſtodire greges, quibus improbus ille tyrannus,
Ille Dei, noſtrúmque hoſtis teterrimus omnium
Præficit exectos ad munia fœda miniſtros,
Et tamen haud magnum fuerit viciſſe ſuperbos,
Elatóſque animis populos, vbi vincere ſueta
Aſſuetas vinci nulla formidine gentes,
Illa olim redeat noſtra in præcordia virtus.
Namque Itali ſi fortè duces, acréſque Britanni,
Et Galli coeant vnà ſocia arma ferentes,
Séque adeò in priuas acies, priuóſque maniplos
Singillatim omnes populi ſecernere pergant,
Abdaridas quoties in pugnam, atque arma vocarint,
Præſtabunt numero; quamuis certamine in ipſo
Priuæ acies priuos adeant peditéſque, equitéſque.
Ergo age ſancte Pater, quoniam, quod poſcere votis
Tota videbatur iampridem Europa, quierunt

Mota

Mota odijs inter populos ciuilibus arma,
Et ſe ceſſurum fratri Bocmundus auitis
Finibus imperij ſpondet, regniſque paternis,
Scilicet & circum florenti milite ſeptum
Aggreſſurum armis Aſiæ, ſi iuſſeris, oras:
Vel quemcumque pio ſtatues præponere bello,
Illius auſpicijs in prælia ſemper iturum:
Aggredere ingenti dignum pietate, quod vlla
Non abolere dies, memorique euellere mente
Poſſit opus; non vlla animis delere vetuſtas:
Vel ſi ſe toto permiſceat æquore tellus,
Et rapidis ſummus conflagret ab ignibus æther,
Abſumens æui monimenta æterna prioris:
Aggredere ò pater, atque Aſiæ miſerere, tuum quæ
Auxilium implorans, ad te poſt funera mille,
Mille hominum cædes, & verſas funditus arces
Confugit, & ſupplex oculis te reſpicit vnum,
Vnum orat Solymæ plebes miſeranda, quòd hoſti
Seruiat Abdaridæ, quòd iniqua faceſſere iuſſa
Cogatur: ſed quæ nil ferre dolentius vnquam
Poſſe putet, quàm quòd dominis ſeruire profanis
Illam vrbem videat, cuius nulla orbita, nulla
Sint loca, quę CHRISTVS pedibus nō preſſerit, & quæ
Non habeant noſtræ veſtigia fixa ſalutis.
Hęc Boemundus, & hęc Syrijs qui nuper ab oris
Nuntiat adueniens grauia, & miſeranda relatu
Cuncta quidem, ſed longè ipſo teterrima viſu;
Ac ſe pręſentem præſens vnum omnia ſępe
Perpeſſum,

Perpeſſum, & flagris cęſum ſeruilibus artus
Teſtatur, dum ſancta pius loca viſit, & arę
Adſiſtens humilis diuinum numen adorat,
Hic veſter, veſtra in patria iam natus, & altus,
Ciuis, & à puero ſanctę vetus incola eremi.
Hęc poſtquam fari deſit grandęuus Alethes,
Cunctorum aſſenſus procerum, vulgíque ſecutum eſt
Murmur, vt Alpinis cum flabra increſcere ſyluis
Incipiunt, pulsúmque aura nemus omne remugit.
Vtque etiam Zephyrus tumidum cum verberat ęquor,
Exagitátque ruens fluctus ſtridentibus alis,
Scinduntur ſpumę, & ſcopuli ſparguntur acuti.
Atque aliquis prope ſe ſtantes affatus amicos:
O vtinam vera vt nobis oracula fudit
Iſte ſenex, ita Pontifici videantur, & omnis
Protinus Abdaridas Europa armetur in hoſtes.
Hæc ille. aſt alter: Subeat modò pectora talis
Cura patrum, me me in partem miſiſſe pericli,
Communique operam iuuet impendiſſe labori.
Suſtulit inde oculos ſummus pater, atque verenda
Maieſtate manus agere alta ſilentia iuſſit:
Oráque prolixa penitus canentia barba,
Et multis longæ rugis inarata ſenectæ
Vertit ad affuſam vulgi, procerúmque coronam;
Atque hæc ſedata mæſtus ſic voce locutus:
Non his, ò procerum lectiſſima pectora, quæ nunc
Audiſtis, reſonant primis conqueſtibus aures
Nunc primùm: fletus quoniam, lachrymáſque dederunt

Sæpe

Sæpe aliàs oculi, & luctu mens victa reſedit
Ipſa ſuo, dum mœſta nihil ſupereſſe videret,
Auxilium vnde aliquod miſeris afferret, opémque:
Tanta olim populos diſcordia, tantus vbique
Seditionis amor reges in bella vocarat;
Quorum armis, quorum in primis virtute decebat
Defendi imperij fines: procul vndíque pelli
Abdaridas; Solymæ ius libertatis ademptum
Reſtitui; ſoluíque metu ſurgentis ab ortu
Scilicet, ínque caput noſtrum ſine more ruentis
Turbinis, horrifica poſtquam cecidere ruina
Omnia, quæ medij diſterminat vnda profundi,
Oppida, & Europa longè diſcludit ab alta.
Sic tibi, ſumme Deus, ſcelerum certiſſime vindex,
Cunctorúmque operum iudex æquiſſime, viſum.
Nunc autem quoniam, quod nec conatibus vnquam,
Nec votis ceſſit noſtris, quod oportuit, vllis,
Vnanimes vincit felix concordia fratres,
Auſonijs quorum latè dominatus in oris,
Gratia magna tibi regum Deus armipotentum,
Mentibus infundis cæcis qui lumen, agíſque,
Et cohibes, quandoque libet, populóſque, ducéſque.
Magna quidem ſeſe rerum, atque inopina facultas
Offert, ò dubij fidiſſima robora belli,
O gens armorum ſtudijs exercita Galli;
Qua cupidè arrepta, quis non intelligit vnis
Ceſſurum tanti decus indelebile facti:
Cum præſens Gallos, cum ſera fatebitur ætas

Eieciſſe

Eieciſſe Aſia è media, corda impia, Turcas:
Cúmque vrbs ſancta Dei Solyme, cum diues Idume
Iuris facta ſui dicet, ſe fortibus auſis
Deberi veſtris veſtra virtute redemptam?
Gallorum proaui dextris victricibus vſi,
Atque animis nullum docti præſtantibus vſquam
Poſſe iter occludi, quamquam inſuperabile, quamquam
Rupibus obſeptum vaſtis, atque vndique tutum
Defenſore ſuo; tamen hi magnámque, bonámque
Italiæ partem quondam tenuere, colonis
Eiectis, qui tunc illic habuere; maríſque
Ionij ſuperum permenſi claſſibus æquor,
Subſtructam Delphis mendacis Apollinis ædem,
Ædem auro, & gemmis nitidam, ſectóque elephanto
Conſpicuam, & poſitis opulenta ſacraria donis,
Vertère in prædam: & populos vno agmine adorti
In media potuere Aſia componere ſedes,
Inderéque æternum victis de nomine nomen.
Et quota Gallorum pars tum fuit illa iuuentus?
Nec numero certè vobiſcum æquanda, nec armis:
Nec pariter belli dubijs exercita rebus,
Sed vaga, & imperijs ductorum incommoda pubes.
Adde quòd auſpicijs falſorum impulſa Deorum,
Finibus egreſſa è patrijs aliena ſubegit
Regna tamen, domuitque viros feritate tremendos.
Vos, quibus ante alias ſumma eſt præſtantia gentes;
Siue animos, ſiue egregias ſpectabimus artes
Militiæ, & firmas robuſto in corpore vires;

Vos,

Vos, victor quibus ipſe Deus, Deus ipſe præibit
CHRISTVS ouans, circúmque atra formidine cinctus
Fulguráque, & rapidas demittet ab æthere flammas
Hoſtilem in turmam, inque acies, inimicáque caſtra;
Vos cultu gens vna pio gratiſſima cœlo,
Natam inſeruitium gentem, atque infenſa Tonanti
Mancipia, è Scythicis nuper digreſſa cauernis,
Non modò regna metu veſtra vt ſoluatis ab atro
Omnibus inſtantis tam dira à gente pericli;
Veſtra ſed vt virtus miſeranda ergaſtula frangat
Chriſticolis Aſiæ; Libyæque patentis alumnis,
Inuaſiſſe pio dubitabitis impia bello?
At non ille tuus ſemper memorabilis heros,
Ille tuus quondam, fortiſsima Gallia, ductor
Martellus, numero quamuis, & viribus impar,
Abdemarum Libyæ victorem in regna ruentem
Veſtra, & Aquitani latè fœcunda tenentem
Arua ſoli, & circùm magnis legionibus auctum,
Occurrens medijs dubitauit ſiſtere campis,
Celtaurúmque oris populos prohibere rebelles.
Ille igitur multo tepefecit ſanguine campos,
Atque cadaueribus Ligerim compleuit inultis:
Et terram innumeris cæſorum intexit aceruis,
Nullus vt ad diros remearit nuntius Afros
Excidio ex tanto; ſola res didita fama
Abdaridùm, qui longè aberant, tum perculit aures.
Nec nos decipiat, noſtris quòd longius abſunt
Finibus, & cædes alio miſcentur in orbe:
Præſtò

Præſtò aderunt, ferróque omnes, atque ære coruſci,
Vlturi ſtrages, quas accepere ſuorum:
Omnis enim iratis facilis via. quicquid & illic
Nunc perit, Europæ toti perit. impia ſi non
Gens extincta cadat, pia gens cadat omnis oportet.
Namque vt nulla lupis pax eſt, & mitibus agnis:
Sic & amicitiæ ratio, ſic iúſque, fidéſque
Nulla poteſt inter natos Cœlíque Erebíque,
Eſſe vmquam: vigeant atris infecta neceſſe eſt
Corda odijs: quamquam interdum concordia diſcors
Diſtinet aſſultus illorum, & comprimit iras,
Donec ad inſidias rurſus, cædémque refecti
Fallaces animos, periuráque fœdera vertant.
Ergo agite, ô iuuenes, tantorum ſanguis auorum,
(Certa ducum ſoboles, rerum ſpes vna labantum,)
Hoc vos tam iuſtum vobis depoſcite bellum.
Ite, aperite viam ferro: vos fortia fortes
Facta decent; ignaua alijs ſint otia cordi,
Quorum præclaræ tangit præcordia laudis
Nullus amor, nullo ad magnas ſpes ſuſcitat æſtu
Gloria, nulla domi maiorum inflammat imago.
Ipſe ſua vos voce vocat Deus; ipſe parauit
Iamdudum vobis Aſiam victoribus omnem,
Quam mox imperio deuinctam, & lege regatis.
Quamquam aliter ſi tota cadat res (omen abeſto
Triſte procul, potiúſque Arabas ſe vertat in hoſtes)
Expectare tamen cœleſtia præmia veſtri
Conatus, veſtrum cui non optabile? cui non

Et turpe,

Et turpe, & miſerum rediture parcere vitæ?
Nec ſpatium anguſtum breuis, & mutabilis horæ,
Æternæ, ac certæ præponere velle iuuentæ,
Et circumſcripto nullis à finibus æuo?
Vix ea fatus erat, procerum cum cætus ouantem
Suſtulit exultans clamorem ad ſidera, qualem
Nubibus abruptis dare ſæpe tonitrua ſuerunt,
Poſcentes bellum, ſéque in longinqua vetantes
Tempora perplexis differri ambagibus, idque
Vnum omnes ore exclamant, vnum ore frequentant:
Vult Deus hoc fieri bellum, iubet arma moueri
Hæc Deus; & ſpecubus reſonans reſpondet ab imis
Vox eadem: quin ipſæ etiam cecidere volantes
Tecta domóſque ſuper ſublimi ex aera lapſæ.
Non ſecus ac Boreæ cum iam frigentibus auris
Impulit autumnus ſteriles à vertice ſyluas;
Arentes labuntur humi, ramóſque relinquunt
Aerios, paſſimque fluunt ex arbore frondes:
Aut cum maturas decuſſit ab ilice glandes
Horridus, ac ſuibus dat pabula læta ſubulcus.
Intremuere Alpes, fluuiúſque exterritus vnda
Subſtitit: atque amnem Ligeris, curſúmque repreſſit
Ilicet, & Rhodanum Volcæ ſtupuere morantem,
Et ſeſe extremo reuocantem ab littore Rhenum.
Iámque adeò clamor cùm conſedíſſet, & omnis
Conuentus procerum, vulgúſque, & turba ſileret,
Percuſſus ſubito ſanctus Pater omine mentem:
Extudit hanc vocem veſtro Deus (inquit) ab ore;

Extudit

Extudit ò proceres, crebróque iterauit eamdem
Ille Deus, qui ſe vobis, comitémque, ducémque
Exhibet, atque animos ſtimulis accendit acutis.
Subijcit ille faces, quibus inflammatus ad arma
Tam pia ſollicita pertentet pectora cura
Quiſque ſua, reddátque parem ſe fortibus auſis.
Vos igitur poſthac, quoties in bella, necéſque
Ventum erit, afflati quam nunc quaſi numine vocem
Pectore fudiſtis, memores, repetatis, & vna
Illa eat incœpto ceu cognita teſſera bello.
At tu, clare ſenex, cuius gratiſſima noſtris
Mandata inuicti regis vox auribus affert,
In patriam cum te referes, refer ordine quicquid
Egimus, atque illi grates age nomine noſtro
Ingentes: hortare tenax perſiſtat, idémque
Vrgeat incœptum cunctis memorabile ſeclis;
Séque ſuę egregios cauſa pietatis honores
Speret adepturum capta admirabilis vrbe.
Nunc autem tanto tantorum ex agmine patrum
Ecquis erit, noſtro qui nomine primus amicas
Conſectari acies poſcat ſibi? & addere ſeſe
Audeat, his animo nuſquam, nec viribus impar?
Vix hæc fatus erat, gemini cum ſede relicta
Surrexere viri, latum quos tonſus in orbem
Sacrati capitis vertex, quos linea veſtis
Circumiens humeros operit candore niuali:
Hi ſibi commiſſos fidei, curæque perenni
Inſigni populos animi probitate regebant,

Rite miniſterio ſacrorum, & munere functi
Pontificis, cunctos ceu pignora cara fouebant,
Addemarus Biturix, & Narbonenſis Hilelmus:
Ambo ætate pares, pariterque ad iuſſa parati,
Cœptáque ad optatum cupidi perducere finem;
Ambo alacres vitam, præſens ſi poſtulet vſus,
Fundere, & à claris ambo maioribus orti:
Sed qui diuitias, & nobilitatis honores
Promeritis hominum longè poſtponere ſueſſent:
Vna vtriſque eadem virtus, pietáſque ferebat
Ingentes animos, ſamámque, & amabile nomen:
Illi inter Celtas, & proxima rura Cadurcis;
Huic inter populos, Iſaræ qui fluminis vndam
Suſcepturam aliud celebri mox nomen ab amne,
Quique tuos ſparſis incerta Druentia ripis,
Dum Rhodanũ ingrederis, tumidúmq; excurris in æquor,
Epotant latices, atque arua feracia verſant.
Surrexere igitur quamprimùm è ſedibus ambo,
Atque humiles adiere Patrem: tum poplite flexo
Ad terram, pedibus dederunt ſancta oſcula ſanctis:
Poſt autem Addemarus ſupplex ſic voce profatus:
Haud equidem, tanto quòd nos dignemur honore
Sancte pater, viréſve pares ſatis eſſe putemus
Tanto oneri; & tantæ noſtros ſupponere moli
Inſuetos humeros, vltro nos, noſtráque primi
Chriſticolûm audemus communi offerre ſaluti.
Sed quoniam iniuſſi mandatum linquere munus
Eſſe nefas ſcimus, ne cum cuſtodia longè

Acris

Acris abeſt, pleno lupus inſidietur ouili,
Atque animas ouium raptarum in tartara ſecum
Ducat ouans, ideo noſmet modò ſiſtimus ipſi
Sanctos ante pedes, ſoluique à lege rogamus.
Ibimus vnanimes quò tu, Sanctiſſime, cumque
Iuſſeris, & populos ritu luſtrabimus illo,
Quem ſemper coluit pietas ſincera, colitque.
Ibimus, atque armis, opibúſque, & ſanguine noſtro
Priuati ſocios, & tanta iuuabimus orſa.
Nec nos militiæ nobis depoſcimus vllum
Munus, & in noſtros ius exercere tribules.
Vnum illud concede Pater, capiamus vt arma,
Inque hoſtem aduerſum ſeruata lege ruamus.
Hoc ſat erit. præeant alij, nos caſtra ſequemur;
Et primi ante acies, pugnam cum miles inibit,
Corpora, quæcumque hæc fuerint, ſiſtemus vterque;
Morte obita vt noſtris animos addamus: humúmque
Sanguine perfuſam CHRISTO *ſacraſſe feramur.*
Hæc pius Addemarus: nec multùm deinde moratus
Pauca quidem, ſed plena Deo, ſubiecit Hilelmus.
Quidquid erit, ſeu vita mihi comitabitur vſque,
Siue illam in medijs continget ponere campis,
Cuncta animo ſtat ferre alacri. tu pectoris huius,
Sancte Pater, maculas, quoniam potes, elue cunctas.
Dixerat. Ille autem lachrymantia lumina cœlo
Suſtulit, & duplices palmas cum voce tetendit.
CHRISTE *Deus, qui corda hominũ ſuccendis, & vris*
Igne nouo, miróque nouæ pietatis amore,

Ardorem hunc animis reliquorum immitte, tuóſque
Da, Pater omnipotens, lætos ex hoſte triumphos
Ducere, & in patriam victricia ſigna referre.
Vos autem illuſtres animæ, vos ite, vicémque
Vos explete meam: dictis & pondus ineſto,
Seu bona, ſiue etiam dira, atque infanda precentur
In meritos, iubeántque aris procul eſſe profanos
Chriſticolûm, & ſontes communi abſiſtere cœtu:
Ius tamen Addemarus legati, & nomen habeto,
In partémque oneris tanti ſuccedat Hilelmus,
Tempus vbi, & rerum præſens ſic exigat vſus.
Hæc Pater. aſt illi ſuſcepto munere læti
Diſceſſere ambo, ſolitáque in ſede quierunt.
His actis animum diuina impulſus ab aura
Ante alios, florénſque annis iuuenilibus Hugon,
Hugon ſyluarum latebras conſuetus iniquas
Quærere, & informes vrſos proſternere, apróſque:
Regia progenies; ſed qui, nec bella, nec hoſtes
Noſſet adhuc, laudiſque auidus tamen vnius eſſet,
Et nota virtute duces complexus amaret:
Eximit è numero ſeſe tum primus, & vltro
Pontificis preſto parentem hortatibus offert.
Ad quem tum ſenior Pater eſt his vocibus vſus:
Macte noua virtute, nouum ſic fortibus auſis
Ad ſuperos aperitur iter. te nobile quondam,
Æternúmque decus memori clarabit in æuo;
Gratáque te ſolum reliquis tribuentibus omni
Heroum è numero, qui factum illuſtre ſequentur,

Poſteritas

Poſteritas verò Magnum cognomine dicet:
Sic volumus, ſic noſtra libens Deus omina firmet.
Tum verò proceres delecti accedere, & vnà
Militiæ certatim omnes dare nomina ſacra.
Quorum ſe longè princeps Goffredus agebat
Tullingus, cunctos humeris, & vertice toto
Exuperans, forma inſignis, mediæque iuuentæ
Ora intonſa ferens, & maieſtate verenda,
Iucundus populis, nec formidabilis vlli,
Militiam caſtè veterum de more colebat:
Quin & flagitijs dignas imponere pœnas
Suetus, inoffenſas ſeruabat pectoris iras.
Illum olim Euſtachio peperit formoſa marito
Ida ducum, regúmque parens: genitoribus Ida
Clara ſuis, ritúſque pij ſanctiſſima cultrix,
Præſcia venturi vates. Aſt acer in armis
Euſtachius, Morinos fuerat qui maximus inter,
Et Geſſoriaci rerum flectebat habenas,
Iucundo ſpolians ipſum ſe nomine patris,
Miſit in imperium, Leucis quo libera ſolus
Iura daret, paciſque vnus, bellique gerendi
Arbiter, vt primùm liquiſſet auunculus auras
Ætherias. Ergo is regni moderator adepti,
Artibus & clarus pacis, ſed clarior armis,
Et ducibus circùm, & præſtanti milite ſeptus,
Pontificis placida ſic voce eſt fatus ad aures:
Summe Pater cuius nutus, & verba iubentis
Qui vultu, qui ſecum animo contempſerit audax,

Ille hominum dignus qui cœtu excluſus ad hoſtes,
Vrbe, domo, patrióque ſolo vagus, exul, inópſque,
Atque exors erret vitæ communis, & expes.
Sed ſi militiæ quis detrectare laborem
Huius amet, preſsáſque iugo crudeliter vrbes,
Seu Libyæ, ſeu ſint Aſiæ, ſanctúmque Sepulchrum,
Noſter vbi plagis iacuit confoſſus iniquis
Seruator Deus, æternæ via ſola ſalutis,
Eripere è manibus Turcarum negligat; ille
Ille, Pater, manes diris defixus ad imos,
Atque ad nigrantum ſedes, loca ſenta, meretur
Sentiat vt trudi vel ſe viuénſque, vidénſque.
Nemo igitur, niſi fallor, erit tam turpiter ortus,
Nemo animò tam demiſſo contemptus, inérſque;
Támque ſui ſocors (vtero modò terra cadentem
Gallia materno cupidis exceperit vlnis)
Abneget vt tantis ſe nunc accingere cæptis,
Ipſe equidem, de me quicquid promittere poſſum,
Præſtò adſum, vitæ, quæcumque eſt, prodigus huius;
Atque hoc in bellum regna effuſurus, opéſque.
Hæc vbi dicta dedit Leucorum maximus heros,
Pauca refert Pater Vrbanus: Quas dicere grates,
Quas ve referre parem tibi, dux fortiſſime? quando
Nil reperire queam, quod non præſtantibus impar
Sit meritis; quæ te illuſtrem ſuper æthera tollunt.
Ipſe Deus, Deus ipſe dabit, mihi crede, laborum
Præmia magna tibi, Solymæ cum ceperis arces,
Signáque ſubmittens ſancto victricia templo,

Feceris

Feceris in media nudis veſtigia plantis
Vrbe, & adorandam ſupplex extruxeris aram.
Interea capiti tegmen, cui fauſta precati
Rite ſumus verbis ſolemni more peractis,
Impoſitum ſubeat meriti diadematis inſtar:
Et lateri hic noſter læuo tibi pendeat enſis,
Qui fuget hoſtiles ſubito terrore phalanges.
Hæc memorans, lætæ lætus dedit oſcula fronti,
Et ſtimulis auctum magni dimiſit amoris.
Huic ſe, Tectoſagas inter qui maximus ibat
Imperio, adiunxit comitem; cui viuida bello
Dextera, conſiliiſque habitus fidiſſimus auctor:
Omnia maturè properabat, & omnia certum
Ad finem voti compos perducere ſuerat,
Quæ peragenda forent: quando nec doctior alter,
Seu librare metum, ſtimulos ſiue acribus acres
Addere, & armatas acies, atque agmina certis
Inſtruere ordinibus, nec quiſquam impellere turmas
Promptior in cædes, inimicáque caſtra, manúſque
Conſerere, & pugnæ loca commoda noſſe futuræ:
Seu valles, colléſve humiles, campíve iacentes
Inſtent, ſeu ſaltus ſurgentis in ardua montis.
Illi Atacem quicumque amnem, quicumque rapaces
Illiberimque, Obrimque bibunt, quicumque paluſtres
Agrorum tractus habitant, vbi ſæpe latentes
Fuſcina, dum limo innocui veſcuntur, & vnda,
Perfoſſa defigit humo (mirabile) piſces.
Illi etiam munitæ arces, quas Cemmenus alto

Vertice habet, bellis penitus gens dedita parent;
Parent & celebris cultiſſima rura Toloſæ,
Quam gelidus pulchro præterfluit amne Garumna.
Huic galeam cono inſignem, criſtiſque comantem
Dat Pater, & pectus thorace inducit aheno;
Verbáque pauca viro non rerum improuidus addit:
I, bone quò virtus tua te vocat, i, pede fauſto,
Vtque ſoles, patriam factis decorare memento.
Inde animis, opibúſque ingens, & prouidus aſtu
Ingenij, manibus promptus, facundus & ore
Inſequitur Stephanus nulli virtute ſecundus;
Si ſit opus tacitas hoſti componere fraudes,
Occultóſve dolos celeri præuertere curſu,
Inſtantémque fuga ſocijs auertere cladem.
Carnutum pubes, Senonúmque effrena iuuentus,
Læta virum mediæ verſantem in limine vitæ
Inſequitur; quando conſueta faceſſere tanti
Iuſſa ducis, permulta manu certamina belli
Contulit; atque omnis prorſus diſcriminis expers
Sæpe domum vacuo redijt tutiſſima campo.
Illum igitur Pater Vrbanus donauit euntem
Inſigni clypeo, duplex cui circuit oras
Vndique, & in ſeſe rediens ſubit æreus orbis,
Quáque ſuperficies latè patet, euomit vmbo
Inducto ex adamante ignes, monſtrátque natantem
Delphinum, medio qui captet in æquore prædas,
Retibus incluſas prædas, incluſus & ipſe;
E quibus vt primum libuit ſe carcere rupto

Liberet,

Liberet, & tutas referat ſe tutus in vndas:
Atque his ornatum verbis diſcedere iuſſit.
Quas artes olim bellóque, & pace decoras,
Dux animo pariter, dextráque inuicte potenti,
Exercere ſoles, tecum ſint vſque; nec vlla
Immemorem capiant ſociorum obliuia, ſed te
Excitet, & virtus dubijs in rebus, & acre
Conſilium, quæ iuncta vnà tuta omnia reddant.
Poſt autem venere duces, duo fulmina belli
Roberti; non illi, iiſdem qui patribus orti,
Sed qui diuerſa maiorum à ſtirpe profecti,
Non ſecus ac gemini fratres ſeſe inter amarent;
Inque hoſtem pariter ruerent, greſſúmque referrent.
Idem vtrique animus, cædiſque inſana cupido.
Alter ab Iceno natus patre; regia cuius
Sponte ſua extremi faciebant iuſſa Britanni,
Et Tule, & rigido glacialis Hybernia cœlo,
Oceano diſiuncta procul: tamen ipſe Caletum
Littora ſeruabat cuſtos, populóſque regebat
Aſſuetos gladio pugnam committere, & arcu.
Alter Rholonis proles fortiſſima Cimbri,
Imperio qui Lexouios frenaret, & armis,
Aulercóſque, & Nannetes: cui protinus vni
Pareret gens, Oceanum quæ ſpectat, & Arcton;
Gens aſſueta leues in gyrum flectere habenas
Aſſultantis equi, & celerem conuertere curſum,
Inque hunc, inque illum tela intorquere, facéſque.
Latum illi pectus, impexáque barba, genæque

Horrentes, rigidis adopertáque brachia ſetis:
Cædem oculis, cædem vultu, cædem ore minatur.
Rebus in aduerſis ad agendum pronus, & audax,
Verborum longè parciſſimus: vnus auorum
Qui facta egregijs æquare ingentia factis
Vellet, & in longum virtute extendere famam
Ipſe ſuam, ſeros olim quæ clara nepotes,
Ex ſe quod prodit, verum decus eſſe moneret.
Quin etiam, ſi quando hoſtes dare terga fugaces
Cogeret, atque acri premeret veſtigia planta,
Æquabat celeri Borealia flamina curſu,
Vſque adeò pedibus velox, & corpore pernix.
Ergo vtrique ſuam nodis, atque ære rigentem
Donat habere viris clauam, gemináſque bipennes
Vrbanus; placidóque hæc inſuper addidit ore:
His olim Carolus Libycos eſt vſus in hoſtes;
Illius his etiam in pugnam comes irruit Eudon;
Quos animi virtus ingens, quos dextra, fidéſque
Spectata egregij vinclo ſociarat amoris:
Accipite ergo hilares, & ſpes hinc diſcite veſtras.
At poſtquam ceſſere retro, vacuique patebant
Vnicuique aditus, dubius ſimiliſque timenti
Aduenit ora ferens caſto ſuffuſa rubore
Arpinus Biturix, quo non formoſior alter,
Nec iuuenum quiſquam robuſtior; ille palæſtram
Exercere agilem, longéque ad ſidera diſcum
Mittere, & aerias vectem intorquere per auras;
Quin etiam armatus ſublimem aſcendere ſaltu

Suerat

Suerat equum, verſóque ſuper dare corpore gyros
Aerios, séque ipſum alta componere ſella:
Rurſus & in terram tergo reuolutus ab alto
Defluere, atque leui veſtigia figere planta:
Has ergo effudit generoſo è pectore voces:
Non me quòd ducibus credam, Sanctiſſime, tantis
Æquandum, & primi dignum cui dentur honores;
His ego nec faſtis, nec par ætate, nec vſu
Rerum vllo æquandus, magnis heroibus addam:
Verùm vt militiæ duros perferre labores
Incipiam, atque artes bellorum his noſſe magiſtris,
Quicquid ero, tibi ſemper ero belliq́uæ domiq́ue.
Nam me nullus amor patriæ, me nulla parentum,
Quos ego compoſui dudum tellure ſub ima,
Cura ſubit, dubium cœptis quæ auertat ab altis.
Prædia nec mea me mutare, vrbémque pigebit,
Quam mihi decedens pater ipſe reliquerat, auro;
Tu modò virtuti, ſi qua hoc in pectore virtus
Eſſe poteſt, lætus linguáque, animóque faueto.
Dixerat, at contrà ſenior ſic ore locutus:
O præſtans animo iuuenis, præſtantior actis
Euaſure tuis; non te virtutis egentem,
Seu ſit Arabs, ſeu Perſa fugax, ſeu Turca, videbit.
Interea, nobis quem mater Iberia miſit
Sithonia conceptum aura, Zephyróque tepenti,
Portet equus, pugna qui multum exercitus acri
Irruit in medias acies, equitúmque cateruas
Aggrediens, rediјt ſpolijs ornatus opimis.

Hæc Pater: & ſtabulis promiſſum munus ab altis
Imperat educi. circùm ille hinnitibus auras
Perſonat, & crebris cauat ictibus vngula terram,
Et frenos mandens ſpumas agit ore niuales.
Nunc parere manu doctus decurrit in orbes
Multiplices, ſeu dextra vocet, ſeu læua ruentem:
Nunc etiam ſtabili firmans veſtigia greſſu,
Non ſecus ac ſcopulus, media conſiſtit in acta;
Interdúmque, vagæ quoties laxantur habenæ
In ſpatium, rapidus rapidos præteruolat Euros.
Mox ingens, abiegna, grauis ſuperadditur haſta,
Quam gelidæ ſummis in verticibus Pyrenes
Expoſitam Boreæ milleſima viderat æſtas.
Hæc, inquit, Capeti numquam fruſtrata vocatus,
Cum res Gallorum primus ſibi vindicat armis,
Et Senonas, Rhemóſque iugo ſubiungit eodem:
Vade age, & æternum factis fer ad ætera nomen.
Suſtulit inde ſacræ decus inuiolabile dextræ,
Inque crucis ſpeciem circumtulit. ilicet omnes,
Deletis animo maculis iuuenéſque, ſenéſque
Diſceſſere illinc, ſéque ad ſua tecta tulerunt;
Inque vicem crebris acuunt hortatibus iras:
Totáque concepta flagrant præcordia flamma.
Omnibus idem animus crudelem excindere gentem,
Vlciſci ſcelera, & ſolymos exoluere duro
Seruitio, populiſque pijs afferre ſalutem.
Gallorum extemplo cunctas it fama per vrbes,
Decretum in Turcas bellum: paſſim arma parari:

Certos

Certos eſſe duces, quorum inuictiſſima virtus
Excierit forteis tanta ad certamina Gallos.
Nec minus Italiæ poſtquam peruaſit ad oras
Nuntius, atque auidas lætis rumoribus aures
Compleuit populis, quos fida Britannia, quóſque
Diues opum, & præſtans animis Germania nutrit,
Certatim expediunt, & ſe bellóque, viæque
Iniuſſi accingunt. hic neruum explorat, & arcum,
Hic ocreas multo circùm ſquallore, ſitúque
Perpolit obductas, galeámque ex ære nitentem
Induit, atque humeris loricam obtendit; aduncæque
In gladios abeunt falces, abit omnis in enſes
Vomis, & alterni reuomunt ſua flamina folles,
Dum paſſim innumeræ poſitis incudibus vrbes
Tela nouant, ſæuáſque acuunt mucrone ſagittas,
Atque haſtis, iaculiſque addunt inamabile ferrum.
Et ſpes quiſque ſuas accendere promptus, & acer
Caſtigare moras, ſocios hortatur, & vrget.
Quæ nos deſidies, quæ mollis inertia lentos
Detinet, atque Aſia iamdudum auertit opima?
Sunt veſtes, ſunt arma illic, ſunt plurima equorum
Armenta, & nuſquam argenti vis maior, & auri.
Hæc illi, quos Belga pater collegit in vnum,
Belga Deo gratus, ſed longè audacior æquo,
Quémque animi, non certa ducis præſtantia raptim
Duceret, inque acres cupientem impelleret hoſtes.
Ille igitur feſtinus iter dum præcipit, & ſe
Primus agit, vulgo accurrunt, exercitus ingens

Augetur

Augetur magis, atque magis; quaſcumque per oras
Fert greſſum, innumeris viduat cultoribus agros;
Inclyta quos eadem raptabat in arma voluntas.
Parte alia miſti populis comitantibus ibant
Heroes, ſupráque omnes capita alta ferebant
Illuſtres, veluti ſparſa inter nubila quondam
Cœleſtes ſplendent radijs fulgentibus ignes;
Maiores ignes, primáque in nocte micantes.
Quos aliquis fortè aſpiciens: Quas, inquit, in oras
Hos iuuenum flores, hodie, mea Gallia, mittis?
Et Ver ipſa tuum primùm nunc demis ab anno,
Heroum dum te tantorum robore nudas?
Quo ſine quis fines noſtros tueatur, opéſque?
Contra alius: Neſcis quàm ſit fœcunda virorum
Gallia, vel ſumptis quantæ virtutis in armis.
Vanáque formido te decipit; & tamen iſtum
Terrorem Deus infidos auertat in Afros:
Gallorúmque decus lætis ſucceſſibus auctet.
Quod fore non dubijs ſperat mens prouida ſignis.
Nam quis núnc tantis obſiſtere viribus auſit?
Ipſi Aſiam infidi properent niſi dedere Turcæ,
Vndabunt ſubito madefacti ſanguine campi,
Omniáque iniectis flagrabunt oppida flammis.
Sed tamen immenſum miſeris terráque, maríque
Inſtat iter: tranandi amnes: ſuperandus Amanus:
Expugnandæ arces: bellum cum gente gerendum
Infeſta, & numquam quæ feſſa laboribus vllis,
Abſtulit, inuicti quæcumque habuere Quirites.

Hæc

Hæc ille; atque alij pagos, & compita circùm
Dum iactant eadem ſecum repetúntque viciſſim,
Ipſæ etiam inter ſe nuptæ, innuptæque puellæ,
Et fractæ longa iamdudum ætate parentes
Templa adeunt, reditúmque ſuis, & læta precantur
Euenta, ac multis onerant altaria donis.
Poſt autem coràm aggreſſæ natóſque, viróſque,
Quæque ſuum, triſti diſcedere voce queruntur:
Nate meæ quondam ſpes magna, & ſola ſenectæ,
Ecquis præterea miſeram ſolabitur? ecquis
Ipſe ſuis manibus morienti lumina claudet?
Tu tamen incolumis (precibus Deus annuat æquis)
Cum Solymam ingreſſus poſitas veneraberis aras,
Atque animo ſupplex ſancto aduoluere Sepulchro,
Nate, patris (ſi iuſta peto) matriſque memento.
Hæc illa. at coniux iuuenem complexa maritum
Si qua tenet, medijs interſerit oſcula verbis,
Inque ſinum lachrymas fundens affatur euntem.
Nam cur me miſeram, deſolatámque relinquis?
Cur cupidam tecum non aduehis? ipſa laborem
Ferre viæ, ſæuóſque æſtus, & frigora poſſum.
Nil graue, quod tecum patiar, mihi ceſſerit vnquam;
Sim modo iuncta comes lateri; ſim debita lecti
Pars, & cura tui: te ſarcina fida leuabo:
Te ſequar, & pro te ſæuis mea pectora telis
Opponam, quoties inimica in caſtra fereris.
At proceres, iamdudum armis, rebúſque paratis
Quiſque ſuis, poſtquam ſacris de more litarunt,

Vnanimes mouere loco fulgentia ſignis
Agmina, & inſtructas ad ſancta incœpta cohortes.

PETRI

PETRI ANGELII BARGAEI

SYRIADOS LIBER III.

FAMA per Heſperias cum primùm diditur vrbes,
Finibus è patrijs facto ſimul agmine Gallos
Exire vnanimes, dulcéſque relinquere ſedes:
Auſoniæ paſſim populi, gentéſque Sicanæ
Coniurant: ſtimuliſque acuunt haud mollibus iras:

Nec iam ferre queunt Italos tam fortibus auſis
Diſſimiles pigro nimium torpere veterno ;
Nec celeri ad laudem curſu præuertere quemquam,
Oblitos decoris patrij, & virtutis auitæ.
Conuenere igitur, quibus haud auerſa voluntas
Bellandi, atque alio vitam ſub Sole trahendi.
Protinus innumero completur milite tellus
Appula. non illos piſcoſi compita Bari,
Non pagi ingentes capiunt, non oppida quondam
Nominibus celebrata ſuis, notiſſima fama:
Netion. & Latij buſtum lachrymabile Cannæ.
Non Cilicis fœcunda croci, fœcunda ferarum
Venatrix Celia, & Canuſi ſpatioſa vetuſti
Mœnia, quæ rapida præterfluit Aufidus vnda:
Non, quæ ductorem Libycum florentis amore
Virginis vrbs potuit victum mollire, ſed omnes
Impediuntur agri: præſens vt cuique facultas
Te dabat hoſpitijs, & vbique incondita pubes
Pernoctat, pedibúſque terit conferta viarum
Strata, nec hyberni terretur frigore cœli:
Quam iuſſi monitu poſtquam præconis in vnum
Conueniſſe locum vidit rex Daunius, & ſe
Altius extructa ſublimem in ſede locauit,
Alloquitur mittens generoſo è pectore vocem.
Non equidem, ò Italûm flos, ò delecta iuuentus
Auſoniæ, veterum ſanguis rediuiue parentum,
Quorum olim virtus gentes inuicta ſubegit
Quaſcumque Oceanus refluentibus alluit vndis,

Et Sol è medio circumſpicit aureus orbe,
Vt vos ad tanti præſens decus horter honoris,
Grandiáque ingentis ſuccendam ad præmia cœpti,
Nunc primùm affari inſtitui; ſed vt omnibus vnà
Letitijs aucti Diuúmque, hominúmque parenti
Suppliciter grates (nam res ita poſcit) agamus:
Sublatis quòd regum odijs radicitus omnis
Europa in noſtri coniuret nominis hoſtes.
Ipsáque, quæ quondam miſerè conuerterat in ſe,
Abdaridis tandem decreuerit arma tyrannis
Inferre, & Solymæ ſacrata ad mœnia tutum
Reddere iter, collóque piæ iuga demere gentis,
Serua Palæſtini quæ nunc Iordanis ad vndam
Flens ſedet, atque aditu longè prohibetur ad ædem
Seruantem ſancti monimentum inſigne Sepulchri:
Hic vbi Rex terræ, cœlique æterna poteſtas,
Poſtquam illum gens dira trabi ſuffixit acernæ,
Occidit extinctus, rediitque ad lumina vitæ,
*Morte triumphata (*CHRISTVS *Deus.) Atq; vbi grates*
Egerimus, factúmque ſatis cœleſtibus aris
Iam fuerit, tum carpere iter, conſcendere naues,
Æquoráque Ionij tranſmittere cærula ponti
Cura ſit, & noſtros illuc contendere curſus,
Quò commota ſuis iamdudum à ſedibus omnis
Gallorum pubes, vnáque Britannia florens
Innumeris equitum turmis, peditúmque maniplis
Pergit, & emenſa eſt properans Rhenúmq; Moſámque,
Euerſura Arabes Solymorum à ſede tyrannos

 Scilicet,

Scilicet, aut vitam tantis poſitura ſub auris.
Quod decus, ò ſocij, quis iam non credat emendum
Vel vita, quæcumque ſibi peragenda ſuperſit?
Ipſe ego, cui tantum paret terræque, mariſque,
Cui non argenti, non auri copia deſit;
Quique adeò, ſi totam optem traducere vitam
Delicias inter cunctas, atque otia, poſſim
Secura cum pace frui, tolerare labores,
Et varios belli caſus, cupióque, volóque
Ire viam primus, patrióſque relinquere fines:
Atque omnes mecum, genitor quaſcumque reliquit,
Veſtráve iam peperit virtus mihi, ferre per vndas
Ionias, medióſque hoſtes, quas partiar in vos
Largus opes, ſuperétque nihil, quod commodus vltro,
Quo res cumque cadent, vnum & commune mihique,
Et vobis haud eſſe velim. Non nunc ego primùm
O ſocij, vos in belli diſcrimina duco;
Externáſque oras, inimicáque caſtra volentes.
Vos patris auſpicijs merſiſtis in æquore claſſes
Euganeas, Graióſque acie fudiſtis adorti.
Tempore quo veſtras, veſtra eſt ea gloria, Thraces,
Altáque Byzanti trepido concuſſa tumultu
Mœnia terribiles iras timuere, manúſque.
Vos ijdem me ſæpe alias comitémque, ducémque
In pugnas, acréſque hoſtes, flammáſque ſecuti,
Proſtrauiſtis humi turres, cæpiſtis, & arces,
Ducentes victo claros ex hoſte triumphos.
Nec præda quiſquam immunis diſceſſit, & expers,

Me

Me præter: quem nemo vmquam tamen abneget vllas
Suſtinuiſſe vices, duróſve obijſſe labores,
Vobiſcumque ſitim pariter toleraſſe, famémque,
Horrida ſub dio perpeſſum frigora, & æſtus.
Quamquam regna manent illic opulenta, nec vſquam
Et vis maior opum, & multarum copia rerum
Argenti cumulos plures promittit, & auri:
Quærere quos nobis ſolita virtute queamus.
Atque hæc ipſa à me minimè memorata putetis,
Quòd dubitem veſtros ne animos inflammet ad arma
Gloria bellandi magis, an veſanus habendi
Cogat amor; neque enim Auſoniam fas credere pubem
Et decus, & laudem diti poſtponere prædæ.
Non ita nos proaui quondam docuere, patréſque
Aſſueti duro longinqua laceſſere bello
Imperia, & certas victis imponere leges;
Vt famam, noménque ſibi immortale pararent.
Quod vos facturos ſi quis tamen abneget, idem
Abneget Auſonijs vos eſſe è patribus ortos:
Et me Gallorum prognatum à ſanguine regum,
Quos pietas inſignis, & admiranda coegit
Gloria militiæ ſemper comes, omnia vitæ
Commoda iucundæ penitus contemnere, & vnam
Se ſpectare animis, & nobile ſumere bellum:
Quo neque nos maius, neque poſt vlla audiet ætas.
Talibus orantem dictis nihil addere miles
Paſſus ad hæc. Vni tibi, Rex inuicte, videndum,
Quid ſtatuas: nobis certum eſt parere iubenti.

Nam neque tam longè tellus diſiungitur vlla
Finibus à noſtris, neque gens tam barbara mores
Exuit humanos, quò te fortiſſime ductor
Pæniteat, pigeátve ſequi. ſic annuat auſis
Ille tuis, qui ſtelliferum fabricauit Olympum,
Et cœptum fortunet iter. nos agmine certo
Venimus inſtructi, rebúſque ad cuncta paratis,
Militiæ iam nunc nomen cuicumque daturi,
Et vitam in cunctos alacres exponere caſus,
Ac nullas vitare vices. Sic deinde locutus:
Et verbis iiſdem, atque aſſenſu exercitus vno,
Conticuit, ſubitóque ingens per cuncta cucurrit
Ora fremor: ceu cum pluuijs furialibus aucti
Inter ſaxa ruunt amnes, & in arua feruntur
Præcipites, placido ſueti ſua lambere fluxu
Septa prius, tenuique vado diſcludere ripas.
At Robertiades dictis lætatus amicis
Subijcit: O, decora Italiæ, fortiſſima noſtræ
Pectora militiæ, non his ſine numine Diuûm
Addixiſſe animum cœptis reor. omnia quamquam
Ante alacri ſemper ſtudio, quæ iuſſimus, ipſi
Præſtare in primis, confectáque reddere ſueſtis.
Quando igitur veſtro hæc animo ſententia ſedit;
Et mecum Adriaci iuuat ire per æquoris vndas,
Finibus inque Aſiæ bello noua quærere regna,
Seruitio Syriam longo, Solymámque leuantes;
Quod ſupereſt, curate aliquo ne crimine mentes
Infectos videat Veſper vos craſtinus, & iam

Quiſque

Quiſque ſacerdoti ſupplex aperire paret ſe.
Vt maculas, animo ſi quæ inſedere latentes,
Eluat, inque hoſtes Arabas pius induat arma:
Et pius, vt primùm puppi vocalis ab alta
Ære cauo ſignum dederit tuba, protinus actam
Veliſque, & remis properet conſcendere claſſem,
Ceſſuram è portu mediæ poſt tempora noctis,
A terra exoriens ventus cum pellere fluctus
Incipit, & puppes vrget leuis aura Fauoni.
Ite, bonos curate animos, humilique precati
Voce Deum, quales cupere, & ſperare futuros
Nos decet, euentus tantis expoſcite cœptis.
Dixerat. atque illi foribus per templa recluſis
Affuſi paſſim proprias, facta impia, noxas
Auribus exponunt caſtis, & ad illa paratis
Officia, & veniam culparum ex more petitam
Nacti omnes, primam cùm primùm poſtera lucem
Extulit, & terris Aurora affulſit apertis,
Cæleſtem ſumpſere dapem: gratique, pijque
Inter ſe amplexus dulces, & amica dederunt
Oſcula; poſtremò tranſacti expleta diei
Perpetuis paſſim menſis ieiuna cupido eſt.
At cum pulſa fames, largéque epulata iuuentus,
Sublatæque dapes: hi iam ſermone quietos
Oblectare animos: illi contendere curſu;
Aſt alij dura membra exercere palæſtra:
Flectere equos: vibrare haſtas: manibuſque minaces
Explorare arcus: iaculiſque attingere ſignum,

Certatímque grauis librare per aëra vectis
Pondera: & ingentes ſaltu tranſmittere foſſas.
Vrius interea, quo non præſtantior alter
Præſagire auras, quæ cœli è parte ferantur,
Quæ mare ſollicitent, quibus & commota quieſcant
Æquora: quæque dies portendant certa ſerenos
Sidera, ſeu pluuias terris, imbréſque minentur:
Vrius Æolij ſoboles generoſa Pelori,
Puppe gubernator reſidens ita fatur ab alta.
Quem votis optare licet, rex optime, ventus
En vocat Ionias claſſem feſtinus in vndas.
Surge, age, tolle moras, naues exercitus intret
Omnis, vt hinc celerem quàm primùm ad ſaxa vadoſa
Illyriæ tendat curſum, ſubeátque ſonantis
Oſtia Drilonis, procuruáque littora Liſſi:
Portus vbi, & tutæ miles ſe credat harenæ.
Hæc ille. & regis iuſſu caua buccina Dauni
Imperat ad littus properare, & ſcandere naues;
Et laxos implere foros. tum protinus omnes
Ad ſua ſigna ruunt, & ſcalas agmine complent.
Ceu cùm longinqua terrarum à parte volantes
Aduenere greges auium, denſáque caterua
Ingentes campos ſubter telluris innumbrant.
Mox medio è paſtu quercúſque, ornóſque propinqua
Certatim obſidunt ſyluæ: varijsque teguntur
Arboribus; preſſi curuantur pondere rami:
Et nemus ingenti circumſonat omne tumultu,
Compoſitæ donec ſomno ſuadente quierunt.

Et iam nox medium curſu ſuperauerat orbem,
Frigentéſque imis ſtabant è vallibus auræ:
Vrius in ſumma reſidens cùm puppe magiſter
Dat ſignum, ſoluique iubet retinacula claſſi.
Ilicet vnà omnes portu ceſſere relicto.
Quaque adeò ſublatam altè fert regia flammam
Puppis, & Ionium roſtro ſecat vncta profundum,
Remigijs actæ tendunt: mox carbaſus auras
Excipit, ac Zephyris implentur vela ſecundis,
Spumeáque inflexas circumſtrepit vnda carinas.
Et iam purpureo crines infecta colore
Aurora exoriens noctis reſtinxerat ignes.
Cum procul aerios montes Epirus, & arduas
Oſtendit Macedum poſitas in collibus arces.
Illæ iter incœptum paragunt, vrbémque ſalutant
Dyrrhachium, & littus ſublatæ ad ſidera voces
Dum feriunt, vaſtæ reſponſant vndique rupes.
Nulla tamen contra ſolito de more dabantur
Letitiæ ſigna vnanimis, quæ Daunius heros
Miratur, causáſque ſuo cum corde volutat:
Atque animum dubius nunc huc, nunc diuidit illuc.
Quid faciat? recto ne petat Taulantia curſu
Littora? an in dextras proram detorqueat vndas?
Hæc alternanti celeri præmiſſa phaſelo
Nuntia fama refert: obſeſſum iter omne, nec vllum
Fraude carere locum: coniectum in vincula magnum
Vgontem, & longè Byzanti ad mœnia ductum.
Qui modò Brunduſij multis comitantibus vrbem

Liquerat,

Liquerat, & fidis nauem commiſerat Euris,
Primus vt Emathiam, Thracénque emenſus adiret
Boſphoron Euxini fauces, & ad oſtia Ponti:
Ipſe ſuis opibus præſens muniret euntes
In bellum, & Solymæ pro libertate paciſci
Audentes letum, tranquilláque commoda vitæ.
Nuntius hæc. ſed enim curſum remorata triremis
Conſtitit: & reliquas ad ſe vocat Appulus heros,
Atque ait. Haud equidem, ò ſocij, cum tanta viderem
Agmina conueniſſe virùm, quos vna coegit
Relligio, & pietatis amor, fore rebar, vt eſſent
Vitandæ inſidiæ Graiorum, artéſque cauendæ,
Nimirum ſeruare fidem mens improba neſcit.
Ergo vrbem hanc infandam imo ſtat vertere fundo,
Atque omnem ferro, flammiſque excindere gentem
In noſtros tantum ſceleris tam turpiter auſam.
Hæc dicens, vultu conceptas detegit iras:
Atque huc, atque illuc ardentia lumina voluit:
Et puppi tacitus tandem conſedit in alta.
Tum Mentor, quem certa fides, expertáque bello
Dextera, & innumeris annis non victa ſenectus
Ante omnes gratum Regi iam fecerat vnum:
Digna quidem ſceleris facies, quam vindice ferro
Vlciſcamur, ait; nec, ſi tibi protinus vrbem
Aut capere, aut cinctam longa obſidione liceret
Vrgere, & bello ingenti vaſtare, faméque,
Conatus, dux magne, tuos, queis ſcilicet vſus
Abrumpas vincla, & captum tuearis amicum,

Damnarim.

Damnarim: ſedenim tempus nunc inſtat eundi,
Quò nos Pontifici nuper data dextra, fidéſque
Voce vocat: quóque expectant multo ante profecti
Germani, Galliq́ue, & fortia corda Britanni.
Vt minor hoc vno nobis ſtet gloria. quando
Et decus, & laudem quævis mora turpis auenti
Quærere, & inſigni frontem vincire corona,
Adde quòd Euxinum ſpatio propiore tenentes
Exercere iras facilè, & terrere tyrannum
Fas erit Odryſium, per vimq́ue repoſcere captos.
Nec tamen interea frater certiſſimus vltor
Non aderit, multo repetat qui ſanguine pœnas,
Seruitióque premat populos. Hæc ille locutus
Conticuit; triſtisq́; animos, iramq́; repreſſit
Daunius. Et longè ſcelerato à littore claſſis
Omnis eat iam noſtra, inquit. primúſque triremem
Remigio impulſam medios conuertit in Auſtros,
Et properans Zephyris obiectam Aulona relinquit
A læua, & gelidi tranſit celer ora Celydni,
Chaoniámque omnem: mox execratus acerbam
Caſſiopem, celſas Phæacum in collibus arces
Circuit, & bimarem curſu defertur ad Iſthmum.
Hic tanti excitus fama, & molimine belli,
Obuius occurrit Medix. Ille vnus Athenis
Cecropidùm populo legéſque, & iura ferebat,
Aut bello foret, aut tranquilla in pace regendus.
Et, quamquam Graijs longè regnaret in oris
Liber, auos, atauóſque tamen generoſus abuſque

Tuſco-

Tuſcorum antiqua numerabat origine regum.
Qui quondam ex Oſco ducentes nomine nomen
Magnanimæ fecere ſuæ cognomina genti.
Vnde etiam feri virtutem hauſiſſe nepotes,
Et patriam dicti iuuiſſe ingentibus auſis.
Barbarus at poſtquam Scythicis in finibus ortus
Italia in media regnorum eſt ſceptra potitus,
Et ſimul infracta eſt Tyrrhena potentia, partim
Diſceſſere ſuis paulatim ex vrbibus acti,
Aeriáſque altis poſuere in collibus arces:
Partim etiam varios caſus, & bella ſecutis
Ad regnum patefecit iter duriſſima virtus;
Et pedibus Graios, pedibus ſubiecit Athenas.
Hic igitur Medix Tyrrheno a ſanguine cretus
Lætus adit Regem: qui primam egreſſus in actam
Fortè recenſebat numerum: vultúſque ſuorum,
Et quæ cuique foret facies, vel forma, vel ætas,
Diſcebat; memoriq́ue animo mandata notabat.
Nominâque, & patrias. ſenior quem talia agentem
Alloquitur Medix. Ego me, fortiſſime ductor,
Inuiſam rebar Superis traducere vitam:
Qui te militiæ rediuiuum exemplar auitæ
Affari, & coràm dextræ coniungere dextram.
Non poſſem Italiæ longè diſcluſus ab ora.
Quando etiam mentem iuuenili accenſus amore,
Et magni admirans ingentia facta parentis
Ipſe tui, patriæ fines, campóſque reliqui,
Deſpicit ex alto quos vndique Fæſula colle;

Vulturnique

Vulturníque volens acceſſi ad fluminis vndam.
Innumeras tum dirus Arabs vaſtauerat oras
Auſoniæ, & Capuam longa obſidione premebat.
Ac, niſi opem afferret genitor tuus, ilicet vrbis
Illius extaret nunc tantùm informe ſepulchrum.
Ipſe illam ſolus longa obſidione leuauit:
Atque acie victos à mœnibus expulit Afros.
Non ita ſublimi defertur ab æthere præceps
Fulmen agens nimbum, ſcopulóſque, & ſepta domorum
Eruit, & ſubita miſcet collapſa ruina.
Vidi ego in aduerſos armato milite ſeptum
Irruere, & denſas ferro perſringere turmas:
Pœnorúmque ducem medium differre ſecuri
Dogriſſam, triplici pectus cui texerat ære,
Et fronti galeam aptarat Mauruſia nutrix
Carminibus ſacram magicis, & ſidere certo
Confectam, vt ferri cunctos contemneret ictus.
Sed neque verborum murmur, neque profuit aſtri
Obſeruata dies. caput illi vtrinque pependit
In geminas ſciſſum ſciſſa cum caſſide partes.
Vidi equites, peditéſque vnà cùm mitteret Orco,
Cogeret & noſtris Arabum dare terga phalanges.
Quàm facile aut Boreæ flatus, ſi vertice ab alto
Incubuit ſegeti, fragiles infregit ariſtas,
Arentéſve ſua decuſſit ab arbore frondes
Auſter, & impulſas ad littora pertulit vndas.
Ille etiam poſtquam cæſorum vidit aceruos
Spectator cuiuſque operum, teſtíſque laborum,

Et ſerus rediijt ſpolijs indutus opimis,
Ornauit coràm virtutem, atque acta ſuorum
Laudibus, & merito cunctos dignatus honore eſt.
Et mihi, qui denſos vrgentem in bella maniplos;
Cogentémque fugæ verſas dare terga cohortes
Comminus aggreſſus immani corpore Maurum
Enſe trucidaram, ferratæ pondera clauæ
Detulit ipſe ſuæ, belliq́ue inſigne decorum
Ferre dedit clypeo, Mauri caput ora nigrantis,
Candida circumdat ſummam cui tænia frontem.
Ille Diochryſo, cui mollis inertia Thracum
Imperium abſtulerat, reditúmque, atque arma paranti
Adiunxit comitem: mox rerum euenta ſecutum,
(Namque Arabes crebris Graias incurſibus oras
Vaſtabant) omnis præfecit Achaia bello;
Armorúmque vnum iuſſit, paciſque potentem
Eſſe, & opes, patrióſque manu defendere fines.
Et nunc, ni grauior tardaret membra ſenectus:
Si foret illud idem defeſſo in corpore robur,
Quod fuerat, cùm acres animos, viréſque iuuenta
Prima dabat, ceu fixa eadem ſtat corde voluntas,
Ipſe ego te Graiæ lecto cum robore pubis
Primus ad ingentem Syriæ comitarer Orontem:
Et tibi præcipuum factis teſtarer amorem.
Quod quoniam fieri prohibet iam ſerior ætas,
Hic tecum florens annis iuuenilibus ibit,
Quò te cumque feres, gnatus meus; vna parentis
Spes, & cura ſui, patrio cognomine Medix:

Ibit,

Ibit, vt admirans vnum te maxime ductor,
Militiam, & claros magnæ virtutis honores,
Præmia ſuſcepti lætus putet eſſe laboris,
Sæua manu confecta tua cum bella videbit.
Dixerat: & regi centum candore niuali
Donat equos, numero ex omni quos legerat, & quos
Hinc, atque hinc phaleræ, & demiſſa monilia collo
Ornabant, ſtrato intectos pugnantis ad vſum;
Ferrea cui ſpondam lorica vtramque tegebat
Surgentem, primámque aluum, lumbóſque tuentem
Seſſoris firmum in pugna tutamen equeſtri.
Munera mox ſocios largè partitur in omnes:
Vina cadis onerata ſuis, quæ plurima Naxo
Iuſſerat afferri iampridem: ea deinde ſequuntur
Depulſæ dudum in montes à matribus agnæ,
Indigenæque boues, & prima ætate iuuenci.
At Robertiades tanti hoſpitis interuentu
Lætatus, pauca hæc placido ſic pectore fatur.
Ipſe meum memini, dux ò fortiſſime gentis
Tyrrhenæ, inuictam virtutem, & facta parentem
Narrare, & veras ad cœlum tollere laudes
Medicis Hetruſci (namque hoc mihi ſæpe per aures
Nomen iit, magnique animo defixa remanſit
Fama viri, cui nulla vnquam ſe viderit ætas
Ferre parem, aut bello claros æquare labores)
Medicis, abſentem tacita quem mente colebam
Abſens, & magno mecum venerabar amore,
Quod ſolùm licuit: neque enim fuit hoc mihi tempus
Sperandum,

Sperandum, quo te veterem complexus amicum
Hoſpitij poſſem iura inſtaurare paterni.
Nunc autem quando votis proſperrima noſtris
Fors inopina fauet, Cęlique occulta voluntas,
Accipio, agnoſcóque libens, certúmque vetuſtæ
Pignus amicitiæ noſtro comes vſque futurus
Hærebit lateri natus tuus. illius ingens
Cura animum ſemper Dauni ductoris habebit.
Hæc vbi dicta, epulis vnà accubuere paratis:
Atque inter ſeſe longo ſermone requirunt,
Quæ via Threiciam breuior contendat ad vrbem:
Si qua loca infeſtis; ſi quas deuinxerit arces
Præſidijs: ſi quos aditus Byzantius armis
Inſideat; Ponti prohibens à limite Gallos.
Quæ poſtquam ducibus ſatis explorata, ſupérque
Oſtendere palàm compendia tuta viarum;
Iámque exempta fames, & amor compreſſus edendi eſt,
Ære dari ſignum iubet ipſe, & caſtra moueri.
Incedunt armatæ acies, nec ab ordine quiſquam
Liber abit, ſocióſque ſuos, & ſigna relinquit:
Pars equitum anteeunt agmen: pars terga tuentur,
Iniuſto ſub faſce viam dum carpere miles
Feſtinat, greſſúmque vnà maturat eundo.
Primùm illi Bœotum agros, valléſque, lacúſque
Prætereunt Oncheſte tuos, longéque relinqui
Parnaſſi iuga ſumma vident; mox Othrin, & Oetam,
Sperchiúmque amnem, magni cunabula Achillis,
Frondoſúmque caput celſi mirantur Olympi.

Tum

Tum vada Penei, celeréſque Haliacmonis vndas,
Emathiæque Italo fœcundos ſanguine campos:
Et quos Mygdonius ſpatioſo flumine colles
Ambit, & affuſa lætiſſimus irrigat vnda
Axius, Ægæum dum ſe deuoluit in æquor.
Tum demum Auſonius ſuſpecta per oppida Thracum,
Pérque agros facturus iter, exercitus omnis
Conſtitit obliquæ decliui in margine ripæ.
Hic certatim omnes ducto circumdata vallo
Caſtra locant, ſomnóſque petunt, & corpora curant.
At parte ex alia Gallorum interrita pubes
Prætergreſſa iugum, quo cœlo æquatus Adula
Contegitur glacie, niuibúſque perennibus horret,
Tranſierat: nec Vindelici, quos dextra ſecuri
Armat Amazonia, nec proni ad furta Genauni,
Nec rapto celeres aſſueti viuere Brenni,
Per ſaltus, valléſque imas potuere morari
Incedentem aciem, dum tela opponere quærunt,
Vlteriorem Oeni iuncto ne flumine ripam
Aſcendat victrix, & Norica regna peragret.
Illa igitur Cetij ſuperans altiſsima montis
Culmina labentum diuortia liquit aquarum:
Et greſſum in Chalybum rutilis tulit inde metallis
Inſignes agros, Iſtri quos fluminis alueum
Augentes Saus hinc, vnda Draus alluit illinc.
Atque vbi Pannoniæ fines, & limina primùm
Ingreſsi tetigere duces, caſtríſque locatis
Corpora præterito requierunt feſſa labore:

Ecce vident ad ſe properantem, & membra trementem,
Fundentémque imo trepidas è pectore voces,
Velitis os, habitúmque, & velitis arma gerentem.
Isque, vbi confertas acies ante ora ducúmque
Conſtitit, atque armis ſeptum ſe vidit amicis,
Talia depoſita tandem formidine fatur.
Si patrios poſtquam fines liquiſtis, & agros
Vlla vnquam veſtræ tetigit vos cura ſalutis,
Vertite iter retro, ſedéſque reuiſite auitas,
O, miſeri, & terris procul his, procul ite relictis,
Dum licet, atque fugam raptim celerare poteſtis
Incolumes. vel ſi dictis parere negatis,
Et pudet emenſos Alpes, atque inuia terræ,
Inſolito trepidare metu, ſtatuatis oportet
Omnibus eſſe vnam per cladem, & vulnera mortem
Sperandam, & paſſim confuſa ſtrage cadendum.
His dictis perculſi animi, tacitúmque per agmen
Murmur ijt, cupidique inter ſe quærere pergunt
Quid ferat, & tantum quid fama aduerſa reportet.
Tum verò iuuenem fidenti interritus ore
Voce vocat dux Leucorum cinctúmque corona
Primorum, & cunctis patulas præbentibus aures,
Alloquitur. Tu ne hos animos, hæc robora ſacra
Militiæ ſolus tantis auertere cœptis
Tendis? & inſtanti preſſus formidine Gallos
Exterrere audes? Non hæc ſunt pectora turpi,
Non hæc corda fuga ſibi quærere ſueta ſalutem:
Aſt aperire viam ferro, mediéſque per hoſtes

Aut vitam retinere, aut pulchræ occumbere morti.
Sed tu quis tandem? quibus aut feſtinus ab oris
Veniſti? & quæ nos vitare pericula ſuades?
Fare, age, & audacter, quæ ſint ea cumque, volentes
Cuncta doce. neque enim quiſquam te vera locutum
Non amet: & merito gratus non munere donet.
Ille autem. O, vtinam ficta tibi nuntius eſſem,
Et nondum celebris famæ vaniſſimus auctor.
Sed quid ego hæc? ſi mox tantos ex ordine caſus
Narrabunt alij, qui fœdam euadere cladem
Incolumes potuere: licet vix vnus, & alter
Pæonis inſidias regis vitarit, & arma.
At tibi, quicquid id eſt, breuiter, dux maxime, pandam:
Nec te vllæ ambages, nec longa exorſa tenebunt.
Concilio in medio poſtquam regúmque, ducúmque
Omnis in Abdaridas decreuit Gallia bellum
Exemptura iugum Solymis, quod pertulit annos
Iamdudum innumeros Syriæ ſanctiſſima tellus:
Continuò noſtras fama eſt vulgata per vrbes:
Extemplóque accenſi animi, concurſus & ingens
Vndique, & inter ſe commota per oppida vulgo
Dant dextras. ſua quiſque domi, quæ repperit arma,
Et ſcabra exeſos rubigine corripit enſes,
Deforméſque ſitu clypeos. ſibi regna, ſuiſque
Argenti, atque auri magnos promittere montes.
Proinde auidi coeunt non vna è gente, nec vno
E populo: ſed tota ſimul ſine more, ſine vlla
Lege ruens raptis properat Germania ſignis.

Poſtquam autem turmæque equitum, peditúmq; cateruæ
Conuenere ſimul, nec qui moderetur euntes
Eſſe vident quemquam, nec qui tot millia certa
Lege regat, pœnáſque nocentibus irroget æquas:
Cunctantum dubias Amycus temerarius annis,
Et pietate ingens Odechalchius occupat aures.
Ille genus ducens altorum à ſanguine regum,
Cui Nemetum fines, rapido cui flumine Mænus,
Cúmque Mocontiaco parebat Bonna, vetúſque
Næomagum, & primos vltro tribuebat honores.
Alter, thuricremas Diuûm qui caſtus ad aras
Sacra miniſtrabat populo, verbíſque regebat
Suauidicis animos, plebémque in templa vocabat,
Ortus & ipſe patrum præclara à ſtirpe ſuorum.
Isque vbi diſtractos reperit, ceu cuique cupido
Imperat effrenis: Quò nunc Germana iuuentus
Inconſulta ruis? quò te tam turbidus, inquit,
Ardor agit? certíque parens audacia leti?
Nam nec bella manu ſolùm peraguntur, & armis,
Nec ſolùm vires victoria quærit; at acre
Conſilium, certóſque duces, qui ponere capto
Caſtra loco, qui firmam aciem, cum poſtulat vſus,
Inſtruere, & tuti vitare pericula norint.
Seu differre diem pugnæ, ſeu fortè neceſſe eſt
Præcipitare moras omnes: qui præmia forti
Digna ferat: qui communes tolerare labores
Primus amet, prædæque vnus qui immunis abactæ
Ipſe ſuos largè ſocios & ditet, & ornet.

Talia

Talia deſierat fari, cùm turba repente
Scinditur in varias diuerſo examine partes.
Inde alias alij conferta per agmina voces
Iactare, & iuſſis partim parere recuſant,
Atque iter effrenes longè præuertere tendunt:
Et quæcumque libet prædari, ac viuere rapto.
Partim ſe ducibus credunt, & ſigna ſequuntur
Quiſque ſua, & certos pergunt ſociare maniplos.
Non ſecus, atque arbor nunc his, nunc flatibus illis
Eurique, Zepyríque caput depreſſa recumbit
Aduerſam in partem, nec robore fulta fatiſcit
Ipſa ſuo: ſed vtrinque labans, ſed vtrinque cadenti
Aſſimilis, tamen vna olim peritura ruina
Cogitur hinc, atque hinc parere procacibus Auſtris;
Amittitque omnes diuulſo corpore ramos.
Sic illi, quorum multi tua caſtra ſecuti
Belga pater, cultos, quos irrigat Hippius, agros,
Nec numero tenuere pares, nec viribus æquis.
Multi etiam Egerio, quem bello viuida virtus
Clarat, & illuſtrem nomen teſtatur auitum,
Hæſere, & Dacos inter cecidere, Getáſque.
At reliqui explentes numero centena virorum
Millia, coniunctis inter ſe fœdere dextris
Addixere Amyco vires, atque arma, fidémque.
Iſque, vbi præfectum tanto ſe vidit honori,
Et iuſſis parere ſuis tot viuida pubis
Pectora Germanæ, non iam, ceu poſtulat vſus
Militiæ (quid enim fruſtra retinere ſeueris

Legibus effuſos in cuncta opprobria tenet?)
Palantes reuocat legionum ad ſigna maniplos,
Aut iniuſſa loco prohibet ſua caſtra moueri.
Sed paſſim ingrediens pacata per arua feraces
Depopulatur agros, & cædibus oppida complet.
Præcipuè Abramidùm, quorum pars maxima pagos
Pannonios habet, & vitam ſuſtentat inermem
Exul, inops, expes, cunctarúmque indiga rerum.
Non nos aut ſexu miſerorum, aut vllius vlli
Parcimus ætati: ſed ceu foret hoſtia quiſque
Grata Deo in primis, nullo diſcrimine habetur,
Et iuuenes, ægróſque ſenes dimittimus Orco.
Quin etiam turbam ingentem peditúmque, equitúmque,
Danubium fortè vt medium tranauerat amnem
Defenſura ſuos infeſto à milite fines,
Fundimus, & vita pulſos ſpoliamus, & armis.
Mox etiam ſummis munitam mœnibus vrbem,
Et circumfuſas ſpectantem è colle paludes
Aggredimur; factáque ſimul teſtudine muros
Nudatos omni iam defenſore ſubimus,
Æquamúſque ſolo, atque aditus intramus apertos.
Aſt olli in ſummam trepidi ſe protinus arcem
Conijciunt, notáſque vias, & tecta relinquunt.
Nos vero (nec ficta loqui me credite monſtra,
Sed vera, & caſu nimium teſtata recenti)
Dum ruimus, nemóque obſtat, quin vrbe potiti
Vaſtemúſque ædes vacuas, capiamus & arcem
Obſeſſam, quaſi tela illinc inimica, facéſque

Ingruerent,

Ingruerent, contráque acies inopina coiret;
Diffugimus ſuadente metu: nec vertere quemquam
Terga pudet: nec cœnoſæ mandare paludi
Corpus, vt incolumis fallacibus enatet vndis.
Uſque adeò ſubitus cunctorum inuadere mentes
Perculſas potuit cæca formidine terror,
Siue illum incuſſit nobis Deus æthere ab alto,
Tantorum vt ſcelerum culpæ meruere nefandæ:
Seu terror ſibi quiſque fuit, dum fortè latentes
Deſertæ inſidias vrbis, faciémque timeret.
Ut videre autem cedentem è mœnibus hoſtem
Pæones, infenſi ſumma effunduntur ab arce:
Et ferro accincti noſtrorum in terga feruntur,
Vulneráque infigunt: partímque in ſtagna, lacúſque
Proturbant: partim exanimant anguſta viarum.
Dúmque alios alij, ceu ſi fuga ſola ſalutis
Spem daret, & ſumptis nemo ſat fideret armis,
Urgentes turpi properant præuertere curſu,
Ecce ſuperueniunt fulgentes ære cateruæ,
Et permiſtus eques, quem Curta emiſit ab vrbe
Pannonius fallax: vt, ſi ſe forſitan vlla
Offerret pugnæ non inſperata facultas,
Siue acie inſtructa, confertóque agmine noſtros,
Seu præda, ſpoliiſque graues, ſomnóve ſepultos
Caderet, & victos ferro deleret ad vnum.
Ergo illi vt primùm verſas videre cohortes
Et fugere, & veniam proiectis turpiter armis
Quærere: nec quemquam memorem virtutis in hoſtem

Irruere, & clypeis armatum obuertere pectus,
A fronte inuadunt, oritúrque miſerrima cædes.
Corporibus ſternuntur agri. foſſæque redundant
Sanguine: purpureæ labuntur in amnibus vndæ.
Ipſe tamen delapſus equo, dum pugnat, & vnus
Demetit affuſos Amycus, proſternitur ictu
Ingentis ſaxi: quo caſſis ahenea circùm
Spargitur effracto non vna è parte cerebro.
Ipſe etiam medios inter iugulatus inermes
Concidit: atq; animam in tenues Odechalchius auras
Fudit, communi ſoluens pro crimine pœnas.
Accepta dum fortè fide periuria gentis
Nil timet, & fidos demens ſibi credit amicos,
Quos inſperantes toties data dextera læſit.
Ergo illum non canities, non infula texit
Labentem atque imo fundentem hæc pectore verba.
At vos pro ſcelere hoc tanto, pro triſtibus auſis
Euertat miſeros Deus vltor; & impia mittat
Sub iuga, qui noſtro fœdaſtis ſanguine terram,
Inque fidem acceptos leto multaſtis iniquo.
Hæc memorans vnà lumen cum voce reliquit.
Nec ſum animi dubius, quin iam ſyluiſque, iugiſq;
Inſideant, tutîque parent, quacumque putarint
Ingreſſuram aciem, Gallorum inuadere caſtra.
Hæc ſunt, quæ mea vox potuit tibi maxime ductor
Narrare, & breuibus properans exponere verbis.
His dictis: corde inſuetum cœpere dolorem
Heróes, primíque duces; tam multa virorum

Agmina, támque acres iuuenum periiſſe phalanges:
Quorum animis, armisque olim comitantibus vſi
Deiicerent ſæuos Solymorum è ſede tyrannos.
Continuò furere vnanimes: expoſcere pœnas
Commiſſi ſceleris, ferróque, igníque iuuentus
Vaſtandos agros, viduandas ciuibus vrbes,
Clamat, & hoſtili cædem iam cæde piandam:
Acceptúmque vno ſanandum vulnere vulnus.
Aſt alii, quorum menti ſententia ſedit
Tutior, vltrices iras non temporis huius,
Non fidei, votique ferunt, quo Gallia ſummo
Pontifici voluit certas aſtringere dextras.
Poſſe iter incœptum Calapique, Saóque relictis,
Illiriæ ad fines, & ſaxa Liburnica flecti:
Pérque agros Macedûm dextro Byzantia curſu
Arua peti; poſſe Auſoniis in Doride caſtris
Coniungi, & vires Gallorum viribus addi;
Gallorum, quos Adriaci maris æquor, & vndas
Ionias tranaſſe ferunt, montéſque per altos
Epiri incolumes Hebrum contendere ad amnem.
Hic quamuis mentem caſu concuſſus acerbo eſt
Goffredus, letúque datos miſeratus amicos,
Spem ſimulat vultu tamen, atque interritus audit
Conſilia antiquæ veterum certantia laudi,
Lætatúrque omnes animis ardere paratis
Vlciſci ſocios, periuram excindere gentem
Funditus, & campos cæſorum inſternere aceruis.
Suſtulit ergo oculos, imóque à pectore dulces

Expro-

Cúmque illis etiam reliquos, qui talia poſthac
Committent, ſcelerum nihil impia facta verentes.
Sed quoniam damnari aliquem, qui dicere cauſam
Ante ſuam nequeat, turpe eſt, mittamus, oportet
Ad regem certos, qui factam exquirere cædem
Poſſint, & iuſtum populis indicere bellum;
Aut certæ inter nos componere fœdera pacis.
Virtutem ſic noſtram vmquam nulla arguet ætas.
Iuſtitiæ Deus, atque hominum mens æqua fauebit.
Dixerat, & Stephanum, cuius facundus ab ore
Verborum ſonus Hyblæo vel melle fluebat
Dulcior, heroum ex numero ſelegit, & ipſum
Addidit Aulercæ pubis regémque, ducémque:
Qui ſua Pannonio referant mandata tyranno,
Et cauſam factæ cogant euoluere cædis.
Dicite, ait, Regi Gallos in vtrumque paratos,
Vel ſcelus vlciſci ferro, vel fœdere dextras
Iungere, ſi populos iuſtas dolor egit in iras.
Nos verò interea poſitis conſidere caſtris;
Et ſpectare procul quò ſe ſententia flectat
Illius; & pacem à nobis ſibi malit, an arma.
Nec tamen, ò ſocij reticenda iniuria, & ollis
Fidendum ſemel infeſtis. ea certa ſalutis
Sit via, quam ſumptis poſitam ſperemus in armis.
Ite igitur, vigiléſque aditus ſeruate patentes
Vndique: & excubias caſtrorum indicite portis:
Vt nos ſiue palàm inuadant, ſiue abdita belli
Furta parent, tuti foſſa, & munimine valli,

Aut etiam inſtructo, ſi res ſinat, agmine fraudes,
Incurſúſque omnes, & vim infregiſſe queamus.
His illi auditis, antiquæ ad regia Curtæ
Tecta iter arripiunt celeres: curſúque perenni
Tranſmittunt campos, ſpumoſáque flumina tranant.

PETRI ANGELII
BARGAEI

SYRIADOS
LIBER IV.

DVMQVE ea conſeſſu in medio fortiſſimus heros
Commemorat, fidus cœleſti ex ordine cuſtos
Vnus, qui nutu Patris omnipotentis Olympi
Additus, imperium Turcarum, atque arma tuetur,
Intendens oculos cœlo proſpexit ab alto

Europæ ferro inſtructos è ſedibus omnes
Iam populos exiſſe ſuis, iámque arua teneri
Pannoniæ, & Scythicos compleri milite campos
Externo, & totum proſcindi claſſibus æquor:
Atque Aſiæ regnis immanem inſurgere molem
Bellorum: fortéſque peti tanto agmine Turcas.
Hæc igitur ſecum dubio dum pectore verſat,
Et metuit, ne qua ſublati clade repente
Aligerùm cuncti nigrantum ad regna ferantur:
Mæſtus adit Patrem; cuius firmiſſima ſolum
Fundamenta manus iaciens agit; atque potentis
Imperij ſedem, ſi qua eſt, euertit ab imo:
Et procul aſſiſtens placido ſic pectore fatur.
O, cui ſiderei ſeruit plaga lucida cæli,
Æternæque vni mentes paremus ouantes:
Scit curæ mandaſſe meæ tua ſumma voluntas
Turcarum inuictos populos, gentéſque rebelles
Arabiæ, atque alios, quos in ſua verba coegit
Iurare Abdarides, & ſub ſua Tartara miſit,
Seductos veræ cultu pietatis; vt aras
Infandas, faciléſque ad turpia crimina ritus
Excolerent, natíque tui præcepta peroſi
Effugerent lucem, & venturæ gaudia vitæ,
Ni cacæ obſtaret fraudi, tantóque periclo
Inſtanti tuus altus amor ſe opponeret vnum.
Hos igitur, quos ipſe olim tibi fortè reſeruas
Incolumes cæli nobiſcum in parte locandos,
Si tueor, cauſam tueor noſtrámque, tuámque.

Nam ſi Chriſticolas alijs, quibus ipſe ferendum
Hoc onus, hoc proprium voluiſti imponere munus,
Militiæ æternæ Aligeris defendere fas eſt,
Cur mihi pro Turcis communem orare parentem
Non liceat? precibúſque Arabum fulcire ſalutem?
Nec quemquam tamen ipſe veto vigilare fauentem,
Cui debet: fouet ille ſuos, foueátque clientes.
Quos ego ſeruari pariter cupióque, volóque,
Atque inter Turcas, tanquam certiſſima cultus
Adiumenta tui, vitæque exempla beatæ,
Verſari incolumes, atrum vt poſt funus honores
Cæleſtum accipiant, ac præmia digna reportent:
Illi autem Abdaridûm leges, ritúſque nefandos
Abijciant, aráſque tuas, & templa frequentent,
Edocti nullum eſſe alium, cui fidere poſſint,
Quémque mala ſine fraude colant: cui vota, precéſque
Concipiant, ſtatuántque pijs altaria templis:
Quémque ſalutiferum confeſſi numen adorent:
Atque humiles vnum caſtas venerentur ad aras
Rite, tuum præter natum, graue pignus amoris
Erga hominum mortale genus: quibus annuis olim
Sidereas arces, vacuíque ſedilia cæli.
Ille igitur populum, qui nunc exire fidelem
Gaudet in Arabios, dextráſque armare minaces,
Mecum vnà lætus finem ſi ſpectat eumdem,
Nec portu longè diuerſi erramus ab vno,
Vt quos ipſe cupit ſeruari, ego perdere tendam,
Quid prohibet belli tantam reſtinguere flammam

Summe

Summe Pater? cur tam certo tot fortia leto
Pectora non arces? cur, qui nunc inſtat vtrinque
Interitus, cæciſque dies mutanda tenebris,
Non potius dulcem conſtanti fœdere pacem
Subducturam etiam multos heroas ab Orco,
In ferrum, inque aciem iam deſcendentibus affert?
Nam, Turcas ſi fortè manu deleueris omnes
Ipſe tua, & nullus tandem ſuperauerit atro
Excidio, quis iam potis exercere, ſuóque
Coget in officio gentes perſtare ſequentes
Iamdudum partæ tutiſſima commoda pacis?
Quin illæ potius (dicto procul exitus abſit)
Otia, deſidiámque animo (ni fallor) in omnem
Amoto procul hoſte ruent: ſcelera inde profanis
Inter ſeſe odijs ſuſcepta admittere pergent,
Et cultu, & veræ ſpreto pietatis honore.
Hæc vigil Abdaridùm cuſtos ſic ore locutus
Conticuit: ſolitáque abiens in ſede quieuit.
Aſt alius, qui militia ſelectus eadem
Et Syriam, & palmis viridem curabat Idumem,
Aſtitit ad ſolium Patris, atque ita farier infit.
O Pater, æterno qui mentem impulſus amore
Legiſti noſtro vigiles ex ordine certos,
Quos populis, quos cuiq; homini, quos vrbibus, & quos
Præficeres regnis certa ſub lege miniſtros,
Quandoquidem tu me voluiſti è fratribus vnum,
Eſſet cui ſanctæ cuſtodia credita gentis,
Seligere, & comitem miſeris hærere, ducémque:

Qui

Qui nunc ſeruitio Turcarum, Arabúmque ſuperbo
Oppreſſi longè à templis arcentur, & aris:
Accipe iam voces, populus quibus æthera complet
Ille tuus, placidúſque audi queſtúſque, precéſque,
Quas ad te ſtatui perferre, & quærere ſupplex
Tantorum requiem nobis, finémque malorum.
E quibus haud equidem inficior te ſueſſe frequenter
Innumeros, qui noſtra iuuent, producere fructus.
His namque exercere bonos, punire nocentes,
Atque augere ſoles præmi ſpes inde futuri.
Sed miſerum tamen huc illuc ferrique, rapique
Inſontes, duráque premi ſub compede vinctos,
Et cogi ſimul infandos ediſcere ritus,
Et dirum diræ colere impietatis alumnum
Abdaridem: aut acres vltro dare corpore pœnas:
Incluſóſque tuæ vexari mœnibus vrbis:
Ceu pecus, & molles medijs in ouilibus agnos
Ore trahunt, mandúntque lupi, quos longa coegit
E ſyluis exire fames, dum rure profectus
Paſtor abeſt longè, vel ſomno indulget inerti,
Nec nocturna canum ſeruat cuſtodia caulas.
Quamquam longa ſatis monet experientia, nullum
Sperandum eſſe hominem, cui, ſi ſemel vlla licenter
Degendæ fuerit vitæ permiſſa poteſtas,
Mens eadem perſtet pietatem amplexa, nec vſquam
Rectum animi inflectat. nam qui per lubrica pergit,
Haud ſemel in peius labi conſueuit, humíque
Oblitus iacet vſque ſui. ceu fortè reuulſus +

Aerio ſcopulus decurrit vertice montis,
In præcépſque ruit: nec partem auerſus in vllam
Flectit iter, donec fundo conſedit in imo.
Vnde potis vis nulla vſquam remouere iacentem,
Non Boreæ, non torrentis decurſus aquai:
Vſque adeò ſedet immotus. Scio acerba meorum
Excidia, & quanto coner noctéſque, diéſque
Inde alium, atque alium præſens inhibere labore;
Ne quando allecti rerum dulcedine, & vnà
Turcarum longa iam conſuetudine victi,
In ſcelera, & mores abeant, ritúſque profanos.
Nec ſum etiam, veri ſi quid mens augurat, ipſe
Inſcius inferna miſſurum à ſede miniſtros
Luciferum, quo ſe rebus tibi in omnibus æquet,
Artibus, atque dolis operam quamcumque daturos,
Seruitio ne fortè tuus, quo preſſus anhelat,
Exeat, & dominos populus fuget vrbe ſuperbos.
Atque hæc ſi mecum, qui nunc tibi regna rebellis
Barbara commendat gentis, quòd amica tuorum
Interdum celebrantem aliquem commercia diro
Seruet ab interitu, quòd tanta exempla ſecuti
Fortè olim Turcæque omnes, Arabéſque receptent,
Agnoſcántque tuum concordi pectore cultum;
Hæc ſi mecum vnà verè conſideret, idem
Commoda ſectari parua, atque incerta videbit.
Namque, vt multa tuæ ſpargant pia ſemina legis
Chriſticolæ Turcas inter, tamen impius ille
Abdarides magis, atque magis firmatur in horas,

Inque dies creſcit, cultúmque nefarius auget
Ipſe ſuum; magnámque trahens in Tartara ſecum
Partem orbis, medio ſi dens exultat Auerno.
Nec tamen exoſus Perſáſque, Arabáſque feroces,
Euerti vnà omnes ruptis radicibus optem,
Exitióque dari. Vincant, quos vincere fas eſt:
Et victi imperio diſcant parere bonorum:
Iuſtitiámque colant docti meliora, tuóque
Colla iugo faciles ſubmittere mollia pergant.
At tu, mundi opifex, & rerum æterna poteſtas
Summe pater; Solymæ populo ſi libera vtrique
Afferet ad certæ certa adiumenta ſalutis,
Affer opem magnis (tua laus erit vnius) auſis,
Et procerum pia cœpta iuua: quos vndique ab oris
Conueniſſe vides patrijs; & tecta, domóſque
Deſeruiſſe ſuas, Solymorum vt mœnia tantis
Eripiantque malis: deſertáque templa frequentent,
Et ſubſtructa nouis cumulent altaria donis.
Hæc Ille. At pater omnipotens ſic deinde profatur:
Iamdudum, ò vigiles mandata ad noſtra miniſtri,
Quod libuit, placuitque ſemel, decreuimus ipſi,
Nec fruſtra decreta cadent. Vos munus obite,
Quiſque ſuum. bello Syriæ miſcebitur orbis,
Purpureúſque fluet multorum ſanguine Orontes:
Et nunc magnanimis cedet victoria Gallis:
Nunc eadem ad Turcas vultu lætiſſima verget:
Ingratáſque vices voluet. ne quærite cauſas.
Ipſe adero, cum tempus erit. Nec plura locutus

Annuit, & totum nutu tremefecit Olympum.
Mox medio è cœtu, quorum chorus excubat omnis
Veſtibulum ante ipſum, primóque in limine portæ,
Aduocat Aligerum, fidámque affatur ad aurem.
O noſtræ pars militiæ dilecte miniſter,
Quem primos inter prima hac in ſede locatum
Ad nutus præſtò eſſe meos vis cogit amoris
Immenſi, & noctes ſuadet vigilare, diéſque;
Vade age, Pannonias velox delabere in oras:
Maximus Iſter vbi fines contingit Amantum:
Atque amnem aduerſos totum deflexus in Euros
Mœnia ſublimis præterfluit ardua Curtæ.
Impius hic Colomanus habet: cui frater auitas
Halmus opes, regnúmque dedit malè cautus habendum,
Auſus legitimæ ſtudium, & ſuffragia plebis,
Teſtatámque diu patrum contemnere mentem.
Ille tamen poſthac commiſſi criminis acre
Supplicium ſoluet nocti damnatus inerti.
Huc tu quamprimùm demiſſus ab æthere ſummo
Fac populi, quos in noſtros metus armat euntes
In Syriam, iam iámque Saum tranare parantes,
Miteſcant, poſitáque omni feritate benignos
Exhibeant ſeſe, nec cœptum obſepiat vſquam
Vllus iter, certámque viam vetet ire: ſed vltro
Venturis, quacumque poteſt, ope ſedulus adſit.
Dixerat. Ille autem ceu fulgur ab æthere preceps
Labitur: & dicto citius peruenit ad Iſtrum:
Quà medius totum curſu ſe vertit in Euros,

Lambit & antiquæ ſublimia mœnia Curtæ.
Hic regem ſomni expertem, curiſque grauatum
Repperit, & dubios voluentem pectore caſus
Bellorum, trepidúmque metu: ne fortè ducéſque,
Et proceres, quorum latis exercitus aruis
Inſidet, & populis bellum, excidiúmque minatur,
Ni ſibi ad Euxini fauces via libera detur,
Protinus inſenſi pœnas cum ſanguine poſcant.
Ille igitur formam ſenis aſſimulatus Aquinci:
Cui templi, & rerum princeps data cura ſacrarum,
Atque fides habita in dubijs certiſſima rebus,
Siue inſtent belli, placidæ ſeu tempora pacis,
Attoniti ſtetit ante oculos, atque ora tyranni
Pæonis, inde imo rumpens è pectore voces:
Non nunc tempus (ait) dubio cum pectore curas
Verſare, & rerum ancipites expendere caſus:
Hoſtis adeſt, non qui vacuos effuſus in agros
Erret, & è patria depellat ſede colonos,
Ac prædas incautus agat: paſſimque vagetur
Longius à caſtris: ſed qui ſua ſigna ſecutus
Pareat imperio meliorum, & iuſſa faceſſat.
Certa ducum virtus: iuuenum ſpectata voluntas,
Et patiens pariter corpúſque, animúſque laborum.
Hanc tu, ſi ſapias gentem, qua nullius vſquam
Gloria ſe tollit maior vel pace, vel armis,
Præcipuè deflens commiſſa piacula cædis,
Omnibus officijs ſenſim lenire memento,
Muneribúſque tuis. nam ſic (mihi crede) quietas

 Inceden-

Incedentum acies Gallorum, & caſtra videbis
Ire viam, & dapibus nuſquam ſe paſcere inemptis.
Hæc memorans, vulgi ſtrepitum, vocéſque ruentis
Audijt ad portas vrbis: quo præuia Gallos
Fama volat miſſos caſtris, qui mœnia Curtæ,
Pæonij ſedem regis, & limen adirent,
Bellique, & pacis ſecum mandata ferentes.
Ergo introgreſſos iubet ipſe in tecta vocari,
Seque locat ſolio reſidens Colomannus in alto.
Illi adſunt, regémque prius de more ſalutant.
Mox Senonum ductor Stephanus ſic ore profatur.
Quod nos relligio Diuûm, quod certa voluntas
Effundendæ animæ pro libertate piorum,
Ac promiſſa fides, quod nos data dextera cogit,
Concordes bellum Turcis inferre tyrannis
Venimus, & ſæuos Europæ à finibus hoſtes
Arcere in montes Perſarum, Arabúmque cauernas.
Nec certè, cum communem pater vrbis, & orbis
Cogere Gallorum vires decreuit in hoſtem,
Pannonios, vellent qui tantum infringere fœdus,
Impiáque Abdaridæ ſtabilirent regna rebellis,
Inſignes pietate viros, fore credidit vmquam:
Sed potius, quod fas fuerat, quod fama ferebat,
Noſtrorum aucturos numerum, viréſque putauit:
Et bellum auſpicio regis, ductúque potentis
Geſturos: cuius pietas gratiſſima cœlo
Eſſet, & in dubijs virtus exercita rebus.
Quem nunc præproperè cœleſtum in templa relatum

Et

Et colimus, flemúſque ſimul. ſi vixet, aperto
Exciperétque ſinu Gallos, opibúſque iuuaret:
Sterneret ipſe viam: quæ quaque in parte ſequenda,
Aut vitanda forent, vltro nos ipſe doceret,
Nunc tibi viſum aliter: quando tot millia leto
Noſtrorum, qui ſe dextra Colomanne, tuæque
Crediderant fidei, tua miſſa ex vrbe repente
Agmina, contempta Diuûm pietate, dederunt.
Atque hæc ipſa quidem ſcitatum venimus, an ſint
Conſilio confecta tuo. diſcrimen vtriſque
Hoc ſolum oſtendet, ſtabilis pax inſtet, an arma.
His dictis animo cunctantem, atque ore tacentem
Aggreſſus regem: Non hoc ſibi poſcit, Aquincus,
Tempus, ait. nunc certa tibi eſt oblata facultas
Præteritæ cædis nullorum cæde piandæ.
Fare, age, quid dubitas hæc tanti incendia belli,
Dum licet, externas longè depellere in oras?
Iungeréque inuictas conſtanti fœdere dextras?
Talia finierat: cum Rex, cui nuntius ales
Iamdudum in Gallos animum, mentémque benignam
Addiderat, curáſque è corde reuellerat acres;
Attollens oculos, ore eſt ſic fatus amico:
Si veſtrum imperium, Galli, ſi veſtra ſecutæ
Iuſſa forent acies, quas huc Germania fudit
Innumeras, noſtra arua ſuis viduata colonis,
Quæ modo vidiſtis paſſim ſqualentia ad Iſtrum,
Dum cœptum properatis iter, bene culta niterent:
Nec miſto amborum maduiſſet ſanguine tellus,

Funera tot miſerans populorum vtrinque cadentum:
Sed potius lætos læta excepiſſet amicos:
Et, quibus ipſa opibus poterat, iuuiſſet euntes,
Non adeò longè noſtris diſiungitur oris
Humanæ iucunda comes clementia vitæ,
Nec tam relligio longè ſupera alta tenentum
Exulat hinc, vobis vt quicquam obſtare velimus
Concordi in Turcas animo ſumentibus arma.
Immo ego, ni regni nouitas reuocaret, & anceps
Vulgi animus, procerúmque odia, & male grata voluntas
(Credite.) non eſſem tanti pars vltima cœpti;
Et data ſeruarem patrui promiſſa, fidémque.
Poſtulat hoc à me cauſa commune periclum,
Et communis amor famæ immortalis, & ingens
Gentis honos: cuius præclaro à ſanguine priſcos
Pæonij repetunt proauóſque, atauóſque ſuorum:
Inter qui Noarum quondam, Bargúmque feraces,
Poſt acri direpta manu donaria Delphis,
Inſedere agros Brenno duce, & auſpice Brenno.
Mox patriæ ſueti latè producere fines,
Pannoniæ populos omni ditione ſubactos
Preſſere, & victis leges, ac iura dederunt.
Hac ortos patruus nos clara à ſtirpe volebat,
Et patriæ à tanta numerabat origine faſtos;
Tauriſtáſque, & Scordiſcos, Boióſque feroces,
Quæ tum nomina erant, Gallos genere eſſe docebat.
Quare agite, ò, vno nobiſcum ſanguine iuncti
Inuicti heroes, dextris coniungite dextras,

Atque animos animis. &, quæ contraria votis
Acciderunt noſtris, hilares iam mittite, & ipſos
Per patriæ fines vobis iter omne futurum
Credite, quæ tantis peperit vos inclyta factis.
Non deerunt, quacumque viam tendetis, amica
Hoſpitia: & dapibus menſæ ſine fraude paratis:
Pérque agros, mediáſque vrbes, pérque oppida tuti
Ingreſſus, & nuſquam ingens non copia rerum.
Hæc ait: & geminas ſignis, oſtróque ſuperbas
Efferri è thalamo veſtes, & cingula bullis,
E ſolido bullis longè fulgentibus auro,
Apta iubet: nec non pretioſo vellere martes:
Quas gens perpetuis Scythiæ damnata tenebris,
Suetáque Riphæas pedibus calcare pruinas,
Mittit Hyperboreis terrarum à finibus vſque,
Ingentis pretij martes. his inſuper addit
Aurea, & Eois inſignia pocula gemmis.
Tum verò, quando ille aliud nil maius habebat,
Goffredo iubet incluſum, fuluóque decorum
Ære dari ſceptrum. cuius pars ima frementem
Deſuper vrget equum, Nili genitoris alumnum.
Parte autem in ſumma roſtróque, atq; vnguibus hydrum,
Quem pia defecto iandudum ætate parenti
Afferat, ales habet diris inuiſa colubris.
Atque hæc (inquit) erunt noſtri rata pignora amoris,
Ignarámque doli Gallis teſtantia mentem.
Sic fatus, properè vicina per oppida certos
Dimittit, quorum monitu ſecura parentur

Hoſpitia:

Hoſpitia: atque viæ loca proxima rebus abundent
Omnibus humanæ ad vitæ ſpectantibus vſum.
Aurigæ interea ex altis Elaſippus, & Æthon
Veloces ſtabulis ſimul eduxere quadrigas:
Quæ rapidis rapidas anteirent curſibus auras:
Et tutæ accliuis ſuperarent deuia montis.
Aurea materies illis curuatur in arcus,
Et iuga chryſolithis paſſim variata niteſcunt:
Vlmeus eſt temo. duro circumdata ferro
Curuatura rotæ, radióſque volubilis ambit,
Non vllis ſalebris, non vlla ætate domandos.
At procul expellunt pluuiámque, imbrémque cadentem
Arte laboratæ villoſó è Caſtore pelles;
Quæ currum inductæ circúmque, ſupráque tuentur.
His adduntur equi generoſa à ſtirpe parentum;
Quales Cappadocis prope flumina Thermodontis,
Dum populos armis, dum curſu prouocat Euros,
Antiopen agitaſſe ferunt, atque Orithyiam,
Inter Amazonias acies, turbámque ſororum,
Efferа quæ Martem mentiri eſt auſa parentem.
Talibus auditis Galli, donisque receptis
Læti abeunt Curta: pacémque in caſtra reportant.
Atque aliquis vulgo è medio, cum fortè videret
Intextáſque auro veſtes, radiatáque gemmis
Pocula, cornipedáſque feros, pulchráſque quadrigas,
Et ſceptrum, & captas Vrſæ ſub ſidere martes:
O, quàm magna (inquit) virtus; quámque inclyta fama
Gloria, quàm tantis dignatur honoribus hoſtis

Barbarus,

Barbarus, ac prece ſubmiſſa veneratus adorat.
Et poterit tanti quiſquam diffidere ductu
Herois? poterit Turcarum horreſcere vultus
Præterea? & rerum non expectare ſecundos
Euentus? huiúſque ingentia præmia belli?
Hæc ille. Et defixa ſolo tentoria lætæ
Collegere acies: auulsáque ſigna ſecutæ,
Quæque ſua, incœptum peragunt iter: æráque longe
Sole ſub ardenti radijs percuſſa renident,
Præſtringúntque oculos ſpectantum: Eurique procaces
Cardine ab aduerſo cœli petulantibus auris
Certatim verſant, altúmque per aera plangunt
Signa ſuis noſcenda notis: quæ ſcilicet vna
Omnia ſanguineo dirimit Crux ſutilis oſtro.
Ecce autem diris Erebi de ſedibus ales,
Cornua cui ſurgunt ſumma infeſtiſſima fronte:
Triſte rubent oculi: ſpirant incendia nares:
Et caput intorti lambunt pro crinibus angues:
Curuati in falcem dentes: informis hiatus
Oris: adunci vngues manuum: quarum vna flagello
Inſonat horrendùm: piceam fert altera tedam.
His ſimul ac ſontes animas in Tartara trudit
Impius, atque Erebo totum ſe condit aperto,
Contrahit in gyros, & crebra volumina caudam
Obſcænam, & terras tetris obnubilat alis.
Quáque iter intendit, nimbíque, imbréſque ſequuntur,
Vrentéſque æſtus, intempeſtæque pruinæ,
Abruptæque micant tenebroſa è nube procellæ:

Verberat & grando ſata læta, boúmque labores:
Ac mortale genus vexant morbíque, ſaméſque.
Ille autem veteres populorum exaſperat iras,
Acceditque odia, & reges impellit ad arma
Præcipites, ſecum portans letúmque, metúmque,
Inſerit & paci, ſi qua eſt, noua ſemina belli.
Ergo huc Ammerice tum ſe referebat ab alta,
Ammerice, cuius noſtro dirimuntur ab orbe,
Et nobis aduerſa premunt veſtigia gentes:
Templa vbi, & innumeras poſitis altaribus aras
Ture adolent: Stygiæque vmbras, & numina noctis
Cædibus, ac fuſo miſerorum ſanguine placant
Regnatæ paſſim Aligeris nigrantibus vrbes,
Iſque, vbi diuerſis Europæ à partibus omnes
Arma manu populos ſumpſiſſe vltricia vidit,
Quò regno ſpolient Arabas, iámque arua feracis
Pannoniæ, & Graiùm fines, Thracúmque tenere
Victores, neque adhuc ollis ſe opponere quemquam,
Aſtitit indignans, vna quòd tanta coiſſent
Agmina: & vnanimes in ſe, excidiúmque ſuorum
Coniuraſſe omnes iam cerneret Europæos.
Sic igitur ſecum. Quæ nam ſocordia, quæ nam
Tartareos inuaſit iners ignauia fratres?
Sublatæ ne omnes cauſæ, quibus Itala tellus
Fœta odijs in ſe conuerterat impia dextras?
Ciuilis ne adeò ſunt obruta ſemina belli,
Et tam certa tenet pax, & concordia Gallos?
Támque hilarem ducit pacata per otia vitam

Imperij

Imperij quondam aſſertrix Germania, liuor
Fortibus alterius cœptis non vllus vt obſtet?
Sic ex regum animis penitus diſcordia ceſſit,
Vt vacet externas armis inuadere gentes,
Abdaridáſque meos patrijs depellere regnis
Audeat? & poſitas Solymis euertere ſedes,
Lucifero poſitas ſedes, ritúſque ſacrorum?
At gens imbellis, credo, & nil tale timendum.
Non ne eadem Siculis nos hæc iam depulit oris,
Exactóſque procul remeare in regna coegit
Afrorum? non victrici tot millia dextra
Hæc eadem Abdaridûm Ligeris prope fluminis vndam
Fudit? & innumeros cædis cumulauit aceruos?
Nimirum bello vinci nequit: illa labores
Auſa ſubit duros: inuictáque numen adorat.
Illa ſuum, cultúmque ſuum tutatur, & auget
Quotidie magis, atque magis: non ire periclis
Obuia, non æſtus renuit perferre, famémque:
Ingrata nec victa ſiti, nec frigore cedit.
Abſumptæ ne igitur vires? fraudéſque, doliq́ue,
Inſidiæq́ue omnes, & noxia crimina deſunt?
Non dabitur Turcis (eſto) concurrere noſtris,
Et Gallis virtute pari, non robore eodem
Pectoris, & belli ſummam gerere artibus ijſdem.
At dabitur populos odijs verſare, doliſque:
Ancipitéſque metus pauidis inferre tyrannis:
Infirmare fidem: dubijs confundere pactis
Fœdera, & hinc atque hinc raptare in Tartara prædas.

Seu ſit Arabs, ſeu Thrax: numerúmq; augere nocentum:
Atque iter innumeris ſedes præcidere ad altas:
Deiecti vnde ſumus (miſerum) per vimque, nefáſque
Tartarei fratres, ſummis inuiſa poteſtas
Cælicolis, iuſsique imas Phlegethontis ad vndas
Exercere iram, & tenebris dominarier atris.
His vbi ſeſe acuit dictis inamabile monſtrum,
Ardua deſeruit cæli conuexa, ſuáſque
Demiſit Stygias penitus ſe pronus ad vndas.
Atque illic iratus adit mæſtúſque, treménſque
Regnatorem Erebi. Laxa ſedet ille catena
Vinctus, & infeſto ſummum petit aera cornu
Nequicquam; & rabie conſumitur vſque furenti:
Quòd neq; clauſtra datur, neque vincla exire poteſtas,
Chriſticolúmque animis varias intexere fraudes,
Et ſuperùm regnis ſperatum indicere bellum.
It circum Aligerùm pubes denſata nigrantum:
Et voces, nutúſque ſilens obſeruat, & audit
Illius: ac nuſquam niſi iuſſa abſcedit ab aula.
Tectum ingens, deforme ſolum, circumdata ferreis
Regia parietibus: quam ſeptem ambire feruntur
Cocyti ſtagna alta vadis imperuia cæcis,
Et pice torrentes, atráque voragine ripæ.
In foribus diræ effigies. Contemptus: edáxque
Liuor: & iniuſtæ Veneris damnata Cupido:
Atque moræ Furor impatiens: aurique micantis
Sacra Fames; Luxúſque vorax: & deſidis otij
Importuna Quies: expéſque Acceſſus ad vmbras

Tartareas,

Tartareas, triſtiſque ſedens in limine cuſtos
Impellit flagris alios, alióſque coercet:
Et ſemel ingreſſos prohibet remeare ſub auras
Æthereas, placitaque iterum ſe dedere vitæ.
Ergo illi cæno informes voluuntur: & illos
Sulphureis demergit aquis niger Ales: & vnco
Corripit impacto: atque ardenti verſat in igne.
Supplicij nullum deſit genus: & ſua quemque
Pœna manet, luitúrque ſuo ſub vindice ſemper
Quicquid apud ſuperos ſceleris committitur vſquam.
Huc ſeſe Ammericæ veniens demiſit ab oris
Aliger, & properè portas ingreſſus apertas
Conſtitit ad ſolium, ſæuíque inamœna tyranni
Limina: & has imo voces è pectore fudit.
En adſum, ô princeps tenebrarum, ô maxime noctis
Arbiter, externis occulti à finibus orbis,
Quem neque adhuc veterum ſolers induſtria patrum,
Nec ſors, nec caſus, nec vis humana retexit:
Oceano diſiuncta latet pars illa patenti,
Et procul auerſis penitus depreſſa ſub Auſtris,
Nauigijſque hominum, volucrúmque imperuia pennis.
Hic ſolido ex auro plenæ tibi turis acerræ,
Sanguinéque humano perfuſa altaria fumant,
Hic tibi virgineum florem delibat, & aufert
Impius, innumeráſque preces, & vota ſacerdos
Concipit: hic vni magni tribuuntur honores,
Et tibi cunctarum defertur gloria rerum.
Hoſtis abeſt: non fama illas perlatus ad oras,

Non dictis, factiſve vſquam, non nomine notus:
Ipſe illic ſolus regnas: cultúque frequenti
Solus adoratis: ſolum te templa fatentur
Et maris, & terræ, tempeſtatúmque potentem:
Quòd niſi quis fidens animo, atque interritus auſis,
Herculeas manibus poſt ſecula priſca columnas
Vellat, & Oceanum temerarius ire per altum
Audeat inſtabili dirimens vada feruida cymba,
Atque intentato poſitas petat æquore terras,
Nec ſcopulos veritus, nec cæco in vortice cautes
Nauifragas, fluctúſque perenni æſtate calentes:
Illa tibi (ſi credis) opis non indiga noſtræ
Seruiet æternùm, & ſupplex procumbet humi gens.
Omnibus hic lecti ſeclis immota futuris
Sacra canent pueri paſſim, innuptæque puellæ:
Vt ſe Tartareos vltro patiantur ad ignes
Mactari, & ſontes addici immanibus aris.
Verùm illic dum regna tibi ſtabilimus, opéſque,
Maxime rex, cunctóſque Indos in iura, fidémque
Cogimus eſſe tuam: peditúmque, equitúmqe cateruas
Gallorum vnanimes, totámque ſub arma coactam
Vidimus Europam cunctas effundere vires
In Turcas, Arabáſque tuos. iámque agmina mille
Conuentura ſimul properant ad littora Thracum:
Vnde Aſiæ limes breuibus diſiungitur vndis.
Hanc tu, ſi ſapias, totam tueare neceſſe eſt
Imperij ſedem, & cultus cunabula noſtri:
Perdendúmve vltro ſtatuas, tibi quicquid in iſto
Paret

Paret adhuc terrarum orbi: quóſque vnus Auernis
Abdarides deuouit aquis, ad ſidera ituros
Doctrinæ, vitæque piæ præcepta ſecutos.
Hæc ille. & vaſtas terræ impleuere cauernas
Tartareæ peſtes diris vlulatibus: vt cùm
Turba canum queritur ſtabulis incluſa Moloſsûm;
Quam ſibi diues opum iuuenis venator alendam
Curat, apros, ſæuóſque lupos, vrsóſque daturam
Exitio, vt primùm ſtellis langueſcere lumen
Cœperit, & tenebras veniens Aurora fugarit.
Ergo illa interea noctémque exoſa, moráſque
Ingratas, varijs reſonat latratibus ædes:
Diſſonáque in longum ducens lamenta, ſalubres
Abrumpit ſomnos miſeris cuſtodibus. At rex
Nigrantum Aligerûm rabie fera colla tumeſcens
Horrendum intonuit murmur: quo protinus omnis
Intremuit tellus exterrita: nec minus altam
Subſtitit in montis faciem maris æquor, & vndas
Vorticibus rapidis trepidos effudit in agros:
Ipsáque perpetuos mutarunt flumina curſus,
Et fontes petiere ſuos. immugijt ingens
Caucaſus: & celſi vertex ſubſedit Amani.
Poſtquam autem ſummis cæli gens exul ab aſtris
Inuidiæ ſtimulis queſtus impulſa profudit,
Et Phlegethonteis indicta ſilentia monſtris,
Lucifer irarum voluens ſub pectore fluctus
Conſtitit, & ſolio ex alto ſic turbidus infit.
Non equidem, ò magni proles ignaua tyranni,

Cum mecum eiecti cœlo cecidiſtis in ima
Tartara, vos inter veritus ſum deſore, qui cum
Hoſtibus aſſiduum belli certamen obiret
Æterni memor exilij: quo cedere victi
Cogimur æthereas ſedes mortalibus ægris:
Quas illi cantus inter, celebréſque choreas
Militiæ cæleſtis, & inter gaudia numquam
Interitura tenent, ſegnis rata præmia vitæ:
Cùm tenebris nos interea voluamur in imis,
Immeritámque hoſti pœnam pendamus atroci.
Non equidem timui, quin tanti iniuria facti
Fixa animo, vltrices cunctorum accenderet iras.
Quæ numquam genus humanum requieſcere, numquam
Pace frui ſineret. verùm nocteſque, diéſque
Fraude laceſſitum pugna exerceret iniqua:
Dum nos parta manu ſummo victoria cœlo
Æquaret: nocti noſtros addiceret hoſtes
Nobiſcum, & pœna victos cruciaret acerba.
Nunc autem video, quæ veſtra ignauia, veſtra eſt
Culpa ingens: ſolitas deſiſſe intexere fraudes:
Deſiſſe vnanimes hortari in prælia gentes:
Et verſas turbare odijs vrbéſque, domóſque.
Non pudet? ò labes, ò, & turpiſſima noſtri
Dedecora imperij, non vos pudet, ire quietos
Heſperiæ populos in me, excidiúmque meorum?
Ite procul viles vmbræ: quid ſtatis inertes?
Quis vos inſolita tardat formidine torpor?
Flagitia, & feræ deriſa piacula mortis.

Fœdera

Fœdera ſi percuſſa, illo ſi nomine pacem
Compoſitam, cuius vim Tartara noſtra tremiſcunt,
Diſijcere, atque animos tantis auertere cœptis
Non ſinet ille vnus ſummi regnator Olympi:
Quis vetat inuidiæ flagris accendere Graios?
Ac tentare metu Thracis præcordia regis?
Incœptum qui ſolus iter remoratus euntum
Conſilia, & cauſas ceſſandi innectat opertas.
Dixerat. aſt olli vario ſimul ore fremebant.
Incuſare alios alij: reprehendere fratres
Aerios, quorum talis data cura labori eſt.
Dúmque adeò ingenti iactant ea verba tumultu,
Exilit inſultans Genijs è triſtibus vnus,
Infeſtus ſcelerum vindex, & nomine Alaſtor:
Monſtrum horrendum, ingens, quo non præſtantius vllum
Irritare animos, & crimina fingere belli:
Exilit: & ventis, & fulminis ocyor alis
Se tulit ad ſuperos Stygijs digreſſus ab oris:
Præcipitíque petit Byzantia tecta volatu:
Et tacitum Odryſij limen, ſoliúmque tyranni
Obſidet: atq; animum poſtquam perſenſit in omnes
Gallorum ſuper aduentu diducere curas,
Adſtitit: atque locum nactus, tempúſque nocendi,
Thatinno faciem ſimilis furialia membra
Exuit: in vultus & ſe transformat amicos;
Thatinno, faciem obſcœnam cui fœda cicatrix
Turparat: truncæque inhoneſto vulnere nares.
Artificis mira ſed enim mox arte refectas

Diſcolor obductæ certo diſcrimine limes
Iuncturæ ſceleris pœnam oſtendebat aperti.
Olli oculi in longum porrecti ad tempora: & olli
Turbinis in morem caput exurgebat acutum:
Et mentum vmbrarat rigidis rariſſima ſetis
Barba: ſupercilij ſpecies depreſſa iacentis,
In pectúſque humeri contracti vtrinque redibant:
Obtutu immotus, collo breuis, & pede claudus:
Sed qui conſilijs vnus bellíque, domíque
Auctor haberetur non futilis: eſſet vbi hoſti,
Aut ciui, aut fido fraus innectenda clienti.
Quæ gratum in primis artes potuere tyranno
Reddere Threicio, cunctíſque imponere rebus
Imperij, populo pariter, patribúſque tremendum.
Cuius vt aduenιens Erebo furialis Alaſtor
Induit os, humeróſque ſibi, faciémque manúſque,
Nec non & vocem, greſſúmque effinxit euntis,
His regem aggreditur dictis, & ſuſcitat iras.
Dum tua ſollicitis exercet pectora curis
Et metus, & patriæ vehemens amor: & noua ſemper
In conſulta animum nunc huc, nunc diuidis illuc,
Europæ extremis exercitus aduena ab oris
Imperij fines noſtri populatur inultos.
Ille quidem ficto prætexens nomine fraudem,
Dum ſeſe, vt Solymis ſeruilia vincula rumpat,
Aggreſſurum Aſiam ſimulat: Perſiſque fugatis
Euerſurum Arabum ferróque, ignique penates:
Nimirum illud agit tantis conatibus vnum,

Vt Graios,

Vt Graios, quorum nutu nunc omnia parent,
Quæcumque Ionium complectitur æquor, & ingens
Amne Saus gelidum refugit quà deuius Iſtrum,
Imperio, atque omni ſpoliet ditione: tuiſque
Excutiat ſceptrum manibus, iúſque omne Quiritum
Occupet inuadens armis. Ea ſola cupido
Finibus è patrijs Gallos exire coegit;
Non pietatis honos: ritus non cura tuendi
Vlla ſui. ſedes, alienáque regna laceſſunt,
Terrarum vt ſoli vacuo dominentur in orbe.
Sic olim Thracum fines aggreſſus, & vrbem,
Cum Brenno extincto Gallis dux additus iret,
(Nam memini ſæpe hæc priſcos narrare Triballos)
Arua Comontorius Byzantia cœpit, & auri
Vim magnam miſeros iuſſit ſibi pendere ciues,
Defenſa pœnam pro libertate, quotannis.
Verùm hæc temporibus iamdudum oblita vetuſtis
Fortè fidem, nulli facient exempla. ſed illud
Scilicet indicio eſt, quali ſit prædita mente
Gallia, vel quanta flagrare cupidine fuerit
Regnandi, terráſque omni ditione tenendi,
Quòd gens iſta ſuis accommoda tempora rebus
Nacta olim imperij titulúmque, & nomen ademit
Per fraudem, & patrio Graios ſpoliauit honore.
Et nunc ſeruitio tendit premere auſa ſuperbo
Thracibus hic quæcumque tuis regnanda ſuperſunt.
Sed quid ego hæc tibi nunc annalibus eruta priſcis
Enumerans verbis onero nimis anxius aures?

Quando eadem Italia nuper nos depulit, & nos
Illyriæ, & Macedûm cunctis decedere terris,
Proh ſcelus, & fines noſtros ſibi linquere adegit.
Ac niſi tum virtus tua ſeſe opponeret vltrix
Threicij regni, regno premeremur iniquo
Gallorum, & patriam nobis fleremus ademptam.
Cur igitur nunc non obſtas conatibus iſtis,
Nec molire moram? ſi non virtute, manúque,
Artibus at ſaltem fallacibus. indue vultus,
Atque animos, quibus imperio Nicephorus olim
Detruſus, ſummo ſedem tibi liquit habendam.
Ne dubita. locus inſidijs non defuit vmquam.
Perge modò: &, quà ſe pandit via præuia fraudi,
I celer, atque dolis populos euerte ſuperbos.
Sperne fidem, prouolue Deos: mendacia vincant.
Ipſe adero: & nuſquam veſtigia preſſa relinquam.
Vertam omnes me me in facies: nil prorſus inauſum,
Aut intentatum patiar mihi, donec ad vnum
Cædibus abſumptos videam, morbóque, faméque.
Hæc ille. & iam iam certa ſpe plenus Alexis,
Immo (ait) ò rerum columen Thatinne mearum,
Iampridem ad noſtras certos dimiſimus vrbes,
Oppidáque, & pagos, qui, ſi ſe forte facultas
Offerat audendi, pacémque, & fœdera rumpant.
Atque ex inſidijs, vbi res ferat, agmen adorti,
Quà licet, hinc atque hinc inimicum excindere tendant.
Sin minus; officijs ſtudeant vincire benignis:
Et non inuiti poſcentibus omnia præſtent.

Nam

Nam ſi obſtare palàm mea ſola potentia tantis
Non poterit cœptis, Arabas tamen vſque iuuabit
Conſilijs, opibúſque ſuis, bellúmque morando.
Hæc vbi dicta dedit Graiorum ductor Alexis
Conticuit: flammisque nouis præcordia ſenſit
Accendi: atque animum ſtimulis vecordibus vri.
Interea, qua parte Saus ſe fundit in Iſtrum,
Tranſierat lætus Gallorum exercitus omnis:
Aruáque Tauruni, lucóſque emenſus opacos
Myſorum, ſublime iugum ſuperauerat Æmi.
Vnde hinc Adriacas, illinc Mæotidis oras,
Et Pontum ſpectare licet: breuibúſque diremptas
Cycladas inter ſe ſpatijs: Aſiámque patentem,
Cui latè affuſum magnis anfractibus æquor
Fluctifragum glaucis aſpergit littus ab vndis.
Hinc aliquis tractus, latéque patentia regna
Turcarum longè aſpiciens: Proh dedecus (inquit)
Occupat Abdarides tantum terræque, mariſque?
Nec nos Chriſticolûm, quos iam parere coegit
Ille ſibi, nec nos memores virtutis auitæ,
Nec patriæ, cultúſque pij miſerétque, pudétque?
Scilicet id melius. bella inteſtina, necéſque
Moliri inter nos, viréſque abſumere noſtras
Nequicquam, & ſæuum Turcarum increſcere regnum
Inque dies magis, atque magis radicibus actis
Altius, ad cœlum tolli, pars cætera donec
Terrarum diſcerpta odijs, & viribus impar,
Ingratis frenum accipiat: cogatur & vnà

Flagitijs ſeruire nouis, ritúſque profanos.
Diſcere, & in leges gentis iurare rebellis.
Talibus accenſi dictis funduntur in agros
Odryſios, placido quos flumine lenior Hebrus
Lambit, & aurifera diues fæcundat arena.
Mox autem irriguam gelidis non vnius vndis
Amnis, & auctoris dictam de nomine Oreſtam
Prætereunt læti: poſitiſque ad mœnia caſtris
Byzanti, grates Superúmque, hominúmque parenti
Supplicibus referunt verbis: rebúſque precantur
Optatum, qualem ſperant ante omnia, finem.
Dúmque ſacris intenti omnes operantur, & aras
Ante pias aſtant humiles: animóque labores
Exhauſtos repetunt, & ſecum iter omne reuoluunt,
Aduentare acies Italûm conſerta ſequentes
Signa vident, tectóſque equites fulgentibus armis,
Non procul inde ad ſe celerem contendere greſſum.
Ergo incredibilis, cunctorúmque aucta tumultu
Lætitia exoritur ſubito: ſeséque viciſſim
Hinc, atque hinc acies animis, & voce ſalutant.
Et tandem veniſſe locum gratantur in vnum
Incolumes. ingens ferit aurea ſidera clamor:
Quo ſeptem Byzanti arces, quo ducta corona
Triplicis in morem ſublimia mœnia ab imo
Contremuere ſolo: fluctúſque repreſſit euntes
Boſphorus: atque iterum, poſt ſecula mille reuulſa,
Inter ſe frontem Symplegades infregerunt.
At primi heroum proceres, delectáque pubes

Nobilium

Nobilium propere caſtris egreſſa recluſis
Sublimes in equis Italûm ductoribus vltro
Occurrunt, dextráſque iuuat coniungere dextris.
In primis regem Auſonium Goffredus amicis
Excipit adueniens complexibus: atque ita fatur.
Maxime dux, noſtrarũm in quo pars maxima rerum,
Curáque ſuſcepti belli, ſpéſque vna recumbit,
En tandem ad fines peruenimus Helleſponti:
Metimúrque oculis anguſti littoris oras,
Per quas Argiuûm iuuenes tranſiſſe feruntur
Aurea de trucibus rapturi vellera Colchis:
Littoréque in medio pugnâ ſtrauiſſe tyrannum
Bebrycium, qui ſe obtulerat venientibus hoſtem.
Quòd ſi ſumma Dei vis, atque immota voluntas,
Has voluit primùm virtuti opponere fauces,
Omen, & indicium belli, quodcumque futurum eſt,
Nos quoque Threicij regis videamus oportet,
Num fraudem, num vim iniuſtam ſuperare queamus:
Et, quos inſidijs (longa eſt iniuria) captos
Detinet, & vinclis iamdudum, & carcere clauſos
Heroas, prima incœpti fundamina noſtri,
Quòd minime putat ille, manu repetamus, & armis.
Ne tamen immeritos Thracas credamur adorti,
Miſimus Odryſio qui bellum indicat Alexi:
Et cras, ni noſtris properet parere petitis,
Vaſtaturum agros nos paſſim, vrbémque minetur,
Hæc Tullingus. & hæc contra ſic Daunius heros.
Illum ego tot ſcelerum pœnam debere ſuorum

Et reor, & ſi quid recti mens concipit, opto.
Tu modò fac tecum ſtatuas tibi quicquid agendum
Eſſe putes. ego iuſſa ſequar. tamen vſque cauendas
(Si qua fides) populi fraudes, & verba Pelaſgi
Expertus moneo. laudis gens inuida noſtræ,
Inuida virtutis ferrò modò victa quieſcet.
Atque hæc dum ſecum vario ſermone volutant,
Conſidunt acies campo, séque aggere cingunt.
Sole autem Heſperias mox decedente ſub vndas
Ter ſonitum tuba rauca dedit: quo ſcilicet omnes
Admoniti genibus flexis, & ad ardua palmis
Sidera ſublatis Dominam terræque, polique,
Et matrem illius, noſtros qui ſolus ab Orco
Vindicat, atque oris animos cæleſtibus infert,
Voce ſalutarunt humili: precibúſque peractis,
Depellunt dapibúſque famem, menſiſque reponunt
Vina: quibus læti ſedant curáſque, ſitimque.
Interea portas alij, vallúmque, viáſque
Obſidunt vigiles: alij defeſſa labore
Membra locant ſtratis: gelidæque horrentia Lunæ
Frigora, & hybernos vitant ſub pellibus imbres:
Optatóſque petunt ſomnos, animóſque relaxant.

PETRI

PETRI ANGELII BARGAEI

SYRIADOS LIBER V.

NEC *minus Odryſiam cingi cuſtodibus vrbem,*
Altáque peruigili ſeruari mœnia cura,
Cùm primùm medijs Gallorum exercitus agris
Conſedit, denſis Italûm legionibus auctus,
Iuſſerat Imperij Thracum moderator Alexis:

Et ſeſe cunctorum oculis ſubduxerat vltro,
Abdiderátque domi, ſtratis defeſſa daturus
Membra, maris magni dum Sol delapſus in vndas
Solatur dulci mortalia corda quiete;
Et cœlum reſerat ſtellis ardentibus aptum.
Ipſe tamen pectus curis exercitus atris
Peruigilat, placidóque nequit vincire ſopore
Lumina: at in varias animum diducere partes
Cogitur, & rerum dubios expendere caſus.
Non ſecus atque olim diuerſo ex orbe ruentes
Marmoreum impellunt æquor Boreáſque, Notúſque
Alternántque vices inter ſe, & mutua regnant;
Tolluntur fluctus ad ſidera: feruet arenis
Æſtus, & eiecta littus conſpergitur alga.
Iámque adeò mediæ ſpatium voluentia noctis
Sidera contigerant, vacuúmque Aurora cubile
Oceani linquens nondum fulgere parabat;
Pulcher odoratos Ganges vbi diuidit Indos:
Cum poſt inſomnes horas, & tædia, molli
Infractos lecto tandem mæſtiſſimus artus
Compoſuit, vigiléſque oculos languore remiſit.
Sedibus interea ex imis egreſſus Auerni,
Ne quid inexpertum, ne quid pateretur Alaſtor
Intentatum à ſe, quò tanta incœpta morari
Poſſit, & Abdaridis illatum auertere bellum,
Quærit in aëria fratres regione vagantes:
Depulſos cœlo fratres, qui iuſſa ſecuti
Impia Luciferi ſummo detrudere regno

Aeternum

Aeternum voluere hominum, Superumque parentem,
Cunctarum vt rerum domini, cœlique potentes
Ipſi eſſent, primique alta in ſtatione ſederent.
At genitor, cuius nutum, dextramque tremiſcunt
Sidera, & æternæ mentes reuerentur, ab aſtris
Deiectos, partim tenebris addixit Auerni.
Partim autem immenſum ferri per inane volantes
Iuſſit, & impuræ verſari in partibus æthræ,
Supplicia, & pœnas tanto pro crimine dantes.
Quàm multæ Libyco turbantur littore arenæ,
Eurus vbi, Zephyrúſque mari incubuere profundo:
Aut etiam Arabia in media cum pulueris atri
Inſurgunt campis nubes, & lucis egentem
Aera condenſæ picea caligine condunt.
Sic cœli obſcuras implent immenſa cauernas
Agmina, & aſſiduè flagris immanibus vrunt
Pectora: quorum acres ni vis diuina refringat
Conatus, vnà cunctos in Tartara ſecum
Ima ferant: tantas properant innectere fraudes,
Et tantum miſeros gaudent auertere luce
Siderea, & noctis tenebris damnare perennis.
Huc ergo celerem curſum contendit Alaſtor:
Et ſedes petit infauſtas: vbi fœda nigrantum
Turba habet Alituum, quæ per ſua ſomnia miris
Ludit imaginibus mentes, & pectora regum.
Eſt locus, in terras ruit vnde nigerrimus imber,
Et teneras grando miſerè contundit ariſtas,
Præcipitant nimbi, voluunt maria alta procellæ,

Humanúmque

Humanúmque genus tonitrus, & fulgura terrent.
Illic extorres Genij torquentur, & illic
Concilia, & cœtus agitant, variáſque per artes
Circumfuſi animis certant illudere noſtris.
Quos penes & facies, & monſtra immania rerum,
Scyllæque, Sphingéſque, & turpia Centaurorum
Corpora, nec tacitæ cædis non conſcius horror:
Ac ſcelerum ſuadela, noui ſpes improba regni,
Quæque adeo pauidas impellit ad impia mentes
Vana ſuperſtitio: ſæuíſque adamata tyrannis,
Et recti, & praui certa ſine lege poteſtas.
Quò ſimul adueniens trepidus ſucceſſit Alaſtor,
Accurrere omnes, ſummáque in ſede receptum
Luciferi inferna furiarum ab ſede miniſtrum,
Quid mandet, fierique velit toto agmine poſcunt.
Ille autem: O noſtro gens acceptiſſima regi,
Spes Erebi, Stygijque cohors teterrima fratris,
Immenſi quibus ad pœnam plaga turbida cœli
Eſt data, mortali victi cum ceſſimus hoſti
Ætherias ſedes, &, pro cœleſtibus oris,
Aeris obſcuros tractus, terræque cauernas
Cogimur horrentes habitare, & frigora, & æſtus
Perferre, & ſoli ſæuos tolerare labores.
Vſque adeò nihil eſſe putat Rex ætheris alti,
Aſſiduúſque, atróxque vltor memorabilis auſi,
Nos cœtu è Superùm, cœlique ex arcibus actos
Præcipites, ſpectare homines ea regna colentes;
(Proh ſcelus) in primis generi quæ debita noſtro.
Cernitis

Cernitis Europæ populos, ſediſque rebelles
Tartareæ, nuper percuſſo fœdere bellum
Decreuiſſe Syris inferre, & tollere ritus
Conſuetos, aliúmque animis inducere cultum.
Vt, qui falſa diu fuerint præcepta ſecuti
Abdaridæ, incolumes, perſpecta fraude priorum,
Seruentur, rectáque omnes ad ſidera tendant.
Nos autem in duras nobiſcum impellere pœnas
Poſſimus nullos, penitus quos odimus, & quos
Poſt obitum Stygio ſontes addiximus Orco,
Ditantes præda ſemper Phlegethonta recenti.
Erigite ergo animos, &, quam pote quiſque per artem,
Afferat auxilium, preſtóque ruentibus adſit
Rebus, & Imperij fines, ſpatiúmque propaget:
Communéſque altis regionibus arceat hoſtes,
Hoc iubet; hoc vobis mandat rex magnus Auerni.
Irritate animos; iráque accendite Graios
In populos, quorum, ceu dira piacula, ritus
Depellunt ipſi templorum à limine, & aris
Exoſi patrum decreta æterna piorum.
Ite igitur, mentéſque ſimul, ſenſúſque profanos
Iamdudum cœlo auerſos ſpe paſcite iniqua;
Inſidias vt cum Gallis, Italiſque pararint,
Ignorent ſeſe pietatis imagine falli:
His dictis accenſa cohors furit vndique, & iras
Euomit, ac cœlum tenebris obſcurat obortis.
Inde autem in populos Graiûm mille agmina, mille
Deſcendunt acies ſublimi ex aere miſſæ:

Et

Et corda exacuunt, rabiémque furentibus addunt,
Inque Italos raptim, Gallóſque erumpere cogunt,
Dum nox atra oculis nebulas offundit opacas,
Et Lunam occultant denſa caligine nubes.
At Morpheus inter Genios notiſſimus vnus
Aerios, cui ſumma olim permiſſa poteſtas
Omnia vertendi ſeſe in miracula rerum,
Ignémque, pluuiúmque imbrem, glaciémque, niuémque,
Effigiéſque hominum, ſæuarúmque ora ferarum,
Iuſſus abit: aulámque intrat, thalamúmque tyranni
Odryſij: & preſſis lecto ſuperaſtitit alis;
Euſtratio vocem ſimilis, faciémque, colorémque,
Et crinem intonſum, rugiſque inarata ſenectæ
Ora, manúſque ambas, maláſque ætate fluentes.
Euſtratio, qui tum cuſtos populíque, patrúmque,
Sacrorúmque adeò princeps peruerſa doceri,
Quæ miſeri colerent ciues, præcepta iubebat.
Ergo illum vultu referens, procuruus eburno
Incubuit baculo, taléſque è pectore voces
Edidit. O quondam cui res eſt credita tanti
Imperij, Graiúmque vigil tutela ſacrorum,
Quæ ritu ceu vera pij ſtatuere parentes,
Pérque manus eadem ſeri excepere nepotes,
Surge, age. ſub tanto iam te requieſcere caſu
Non licet, & totam ſomno traducere noctem,
Conſilio populi moderantem frena, manúque.
Hæc ille effatus tenebris ſe immiſcuit atris.
At rex Threicius toto de corpore ſomnum

Excutit:

Excutit: atque artus ſtratis è mollibus excit:
Induitúrque humeros ſaturatam murice lanam:
Et lateri inſignem gemmis accommodat enſem.
Tum verò ancipiti verſans ſub pectore cura
Conſilia, & rerum caſus, fluctúſque ſeueros
Permetuens, ad ſe fidos accerſit amicos:
Thatinnum ante omnes. quos tecta in regia poſtquam
Conueniſſe videt, poſitos ex ordine, primùm
Talibus alloquitur ſolio ſublimis ab aureo.
Delecti ò proceres, regni firmiſſima noſtri
Robora, conſilio qui nos fulcire fideli
Conſueſtis, quoties dubijs de rebus ad aures
Rettulimus veſtras: & quæ mens eſſet, apertè
Teſtati, mecum ciues ſeruaſtis, & vrbem.
Scitis vt inſidijs exceptum in tecta, domóſque
Adduci, & vigili cinctum cuſtode teneri
Vgontem magnis curarim à regibus ortum,
Ductoréſque alios, ſumptis quos fortis in armis
Gallia miſit auis ad nos, atauíſque potentes,
Latronum capita: occiduis qui nuper ab oris
Adueniunt, vrbémque armato milite noſtram
Oppugnant, poſitis ipſa hæc ad mœnia caſtris:
Quódque magis doleam, ferróque, igniq́ue minantur
Deſolaturos agrum, ſtragémque daturos
Vndique, ni iuuenem actutum reddamus, & vnà
Delatis illuc rebus, quarum indiget vſus,
Omnibus, & Gallos quamprimùm, Italóſque iuuemus.
Ac iam tempus adeſt, orta cum luce vocari

 Oratorem

Oratorem opus eſt regum mandata ferentem:
Reddamus quò noſtra illis reſponſa viciſſim:
Oblatam ne vltro pacem iungamus, an armis
Imperij ſedem noſtri tueamur: & illi
Experti diſcant Thracum quid fortia poſſint
Pectora, & vnanimes Graiorum in prælia vires.
Rex hæc Threicius: Sed enim muſſante Senatu
Thatinnus, cuius ſemper ſententia quò ſe
Flecteret, ac rebus laxas daret vnus habenas,
Spectabant intenti omnes, ſic ore locutus.
Si quiſquam eſt, rex magne, tuam qui neſciat omni
Perſpectam virtutem orbi, qua clarus ab Indis
Sol oriens medias percurrit lampade terras,
Et caput Heſperias condit decliuis in vndas,
Fortè putet certi tantis in rebus egentem
Conſilij, certas aliorum exquirere voces.
Nunc autem, quoniam melius quid tempora poſcant
Ipſe vnus, tamquam ſpecula ſublimis ab alta
Proſpicis, ò, bone Rex quàm quos Byzantia patres
Curia dinumerat, cum conuenere frequentes,
Quis dubitet, quin infeſtos delere latrones,
Non virtute palàm præſtet, ſed fraude petitos?
Nam neque nunc demum quærenda eſt gloria bello
Vlla tibi, quippe illam olim peperere labores
Multiplicem, & ducti ſuperato ex hoſte triumphi.
Sit viciſſe ſatis quauis ratione ſuperbos
Prædones, quos vna ſuis è ſedibus actos
Impulit externos rabies inuadere fines.

Ciuilis,

Ciuilis, patriáque ingens exegit egeſtas.
Hos autem ſi fraude queas euertere, nulli
Obijciens Graióſque tuos, Thracéſque periclo,
Tum te inſignis honos, tum fama æterna ſequatur
Victorem, laudéſque tuas cum laudibus æquet,
Tota quibus priſcum commendat Græcia ſeclum.
Cum poſt innumeros anni, Solisque receſſus
Vnum te ventura ducem mirabitur ætas
Deleuiſſe vagam noſtro ſine ſanguine gentem.
Dimittendi igitur donis ingentibus aucti,
Quos tua nunc, Rex magne, tenet cuſtodia vinctos,
Cum primùm terras radijs aperire patentes
Cœperit exoriens Aurora, intráque vocandi
Mœnia ductores, ſimulato & fœdere dextræ
Iungendæ, quò noſtra hoſtem pellamus ab vrbe
Pacatum, poſt autem Aſiæ caſtella, ſitáſque
Montibus in ſummis, cinctáſve paluſtribus vndis
Oppugnantem vrbes fruſtra ferróque faméque
Abſumamus, opem Turcis. Arabisque ferentes.
Talia cenſebat fraudum certiſſimus auctor
Thatinnus, nutúque omnes conſulta probabant
Impia, cum ſubitò falſis rumoribus aures
Velitis in faciem verſus compleuit Alaſtor.
Scilicet excubias omni ſtatione relicta
Diſceſſiſſe procul; nec quemquam caſtra tueri;
Deſertúmque ſuis cuſtodibus vndique vallum:
Nec non & reliquos ſomno, vinóque ſepultos
Oſtentare viam, ſi quis præſtantibus auſis

Illuſtris, Graiúmque inter, Thracúmque maniplos,
Audeat implicitam tenebris inuadere turbam;
Inſuetam tenebris turbam committere pugnam,
Et conferre manus, ignaram hominúmque, locorúmque.
Hic improuiſa mentem commotus Alexis
Tantarum rerum fama, capere ocyus omnes
Arma iubet, totáque effundi ex vrbe maniplos.
Interea ſeſe, facti quaſi totius expers
Deuinctus ſomno cubet, in penetralibus aureis
Expectaturum, quem tanta audacia finem
Conſilijs, rebúſque ſuis imponat: & vtram
In partem ſua cœpta ruant: tum protinus illuc
Venturum, quò ſe caſus, tempúſque vocarit,
Aut bellum gerere, aut concepto fœdere pacem
Exercere velint, dextríſque adiungere dextras,
Legibus inter ſe, & pactis noua pacta ligantes,
Immò, ait Eurytion (famæ námque illius auctor
Venerat Eurytion, vni cui credita feræ
Noctis, & obſeſſi præſens cuſtodia muri)
Iamdudum ſumptis populus tuus aſſidet armis
Pugnæ auidus, nimiúmque moras incuſat inertes,
Dum proceres, ſummíque duces recludere nolunt
Obicibus ruptis portam, cui Thracia nomen:
Iniuſſúque tuo prohibent erumpere, & ipſam
Linquere nocturnis vacuam cuſtodibus vrbem.
At bonus Eumedes, cuius præcordia nullis
Attigerant ſtimulis diræ, obſcœnæque volucres;
Sed pietas, cultúſque Dei ſincerus, & vnà

Intemerata

Intemerata fides, cunctóſque illæſa per annos
Virtutis miro mentem inflammarat amore,
Suſtinuit paulum ſeſe: mox pronus vtriſque
Submiſſis genibus canos nudauit, & ipſum
In morem venerans adſtantem ante ora tyrannum
Incipit; atque illum verbis affatur amicis.
Maxime Rex, equidem pro te quicumque periclis
Obijciet caput ipſe ſuum, natóſque, domúmque
Impiger in dubij mittet diſcrimina martis,
Dum præſens tempus, dum res ita poſtulat, illum
Conſulere in medium, & rectè ſentire fatebor.
Nil quoniam metuiſſe, tamen cauiſſe decebit
Omnia, conſilijs patriæ qui iura tuetur,
Atque vnam ſpectat populi, regiſque ſalutem;
Quis dubitet, quin caſtra duces, quo denſior vmbra
Incubuit terris, & nox accommoda furtis,
Munierint, dubióſque aditus, & ſtrata viarum
Excubijs paſſim vigilantibus? Haud mihi quiſquam
Suaſerit, & rigidas glacies ſuperaſſe, niuéſque,
Perpeſſóſque hyemes, ventóſque, imbréſque furentes
Incolumes, populóſque manu fudiſſe ſuperbos,
Atque viam medios tuto ſtrauiſſe per hoſtes,
Oblitos nunc eſſe ſui: lætóſque laborum
Ignorare quibus terrarum in finibus errent:
Aut ſomno, & placida oppreſſos recubare quiete.
Haud ita Goffredus primis aſſuetus ab annis
Degere ſub dio vitam, tolerare labores
Militiæ, noctu numquam ſe dedere ſomno

Inſtituit, Syriæ ſecum quos ducere in oras
Decrerat, bello natos, & fortibus auſis.
Nec noſtris nimiùm notus Boemundus, & acer
Virtutis magnum ſpecimen Tancredus auitæ,
Artibus inſtructi patrijs, non viuida bello,
Auſoniæ decora alta ſuæ, legiſſe feruntur.
Pectora, Dalmaticis olim durata pruinis,
Doctáque ſub forti Martem exercere magiſtro.
Scilicet hic demum nocturna ob frigora miles
Iniuſſus ſolito vallum cuſtode relinquat.
Exutum, noctémque ratus, tenebráſque profundas
Fraude vacaturas, cælo ſe ſubtrahet. Eſto.
Non ſatius pacem inter nos, & fœdera iungi?
Communémque hoſtem communi arcere periclo?
Qui nunc Graiorum miſeris ceruicibus inſtat
Aſper, acerba minans. vix illam Thracius arcet
Boſphorus. atque (vtinam vates ſim falſus) apertis
Mœnibus his tandem, portiſque à cardine vulſis
Immittet ſeſe. ſequitur victoria numquam,
Quos bellum premit aſſiduum, & diſcordia vexat.
In manibus pax eſt, Rex ò clariſſime, noſtris
Cum populis, quorum inuictas ad prælia vires
Armauit pietatis amor, iuſtúmque coegit
Bellum inferre Aſiæ pro libertate piorum.
Tu modo, quod nobis ſeſe nunc obtulit vltro,
Conſilij ſi quicquam in me eſt, citus arripe, & iſtam,
Quæ tibi ſuſpectos Gallos facit, exue mentem.
Hi tecum iungentur enim certare parati

Officijs,

Officijs, hoſtéſque vnà depellere Turcas,
Et proferre tui longè confinia regni.
Hæc bonus Eumedes: nuſquam tamen impia flexa eſt,
Aut commota loco Thracis ſententia regis.
Stat caſus tentare omnes, quacumque paratam
Oſtentat fors ipſa viam, ſpémque addit auenti.
Namque illum tantis auerſum à rebus agebat
Inuidiæ dolor vſque comes, generoſáque pubes
Heſperiæ antiquæ, regnum partura, decúſque
Ablatum Graijs Arabum virtute tyrannis,
Terrebat ſuſpenſum animum, imperióque timentem.
Atque ita, conſilijs poſtquam peioribus vti
Ipſe volens ſtatuit, melioráque reppulit, vltro
Eurytiona vocat, tacitúmque educere porta
Imperat inſtructos pedites, quos candida circùm
Veſtis eat, retegens humeros candore niuali.
Diſſimulet tamen interea ſe talia iuſſu
Moliri alterius, cœptiſque inſiſtere tantis.
Paruit Eurytion dictis: populúmque ſequentem
Sponte ſua, Diriſque actum furialibus vrget
Ad cædem, atque animos cunctorum hortatibus implet.
Ite viri: vobis oblatum optabile tempus
Fortiter audendi eſt: nox intempeſta tenebris
Vſque ſuis, cælo incumbens vos ad ſua belli
Furta vocat: iacet hoſtis humi madidúſque, treménſque:
Nec capere arma queat, quamuis velit, horrida paſſus
Frigora, & inſomnis partem vigilare coactus
Noctis ad extremam: nunc ſomno mergitur alto:

Infractóſque artus ſtrauit ſub pellibus. ite:
Eſte viri, patriæ memores: victoria noſtris
In manibus: ſibi quiſque animos, viréſque miniſtret.
Dixerat: atque illi, rapidi ceu flaminis auræ,
Quà data porta ruunt: & ſpe ſibi deſtinat vnum
Quiſque ducem, aut cæſi exuuias iam præripit hoſtis:
Séque cupit, ſperátque, ſuam qui primus in vrbem
Victor ouans referat quæſitum ex hoſte triumphum.
Vt, cum præcipites ſummo de vertice montis
Ima petunt aucti pluuijs hyemalibus amnes,
Quos circumiectæ moles, & ſaxa retardant,
Triſtè fremunt, cautéſque albent aſpergine, & ingens
Voluitur hinc, atque hinc tumefacto gurgite vortex,
Impetus vndantum donec præruptus aquarum
Arctis incubuit clauſtris; & vi via latè
Pérque humiles vicos, obſtantéſque acta per agros.
Haud ſecus Odryſia prorupit ab vrbe iuuentus:
Impatiénſque moræ rapidos contendere greſſus
Speratam ad cædem demens pergebat: & alter
Alterius celerabat iter. iámque ardua longè
Mœnia Byzanti feſtina reliquerat alti,
Cum Fabaris, Clytiúſque, ducum quibus vltima iuſſu
Credita contigerat feræ cuſtodia noctis,
Senſerunt tacitæ per amica ſilentia Lunæ
Accedentem hoſtem, propiúſque in caſtra ruentem.
Atque ambo: arma, arma fremũt: concurrite ad arma,
O ſocij ferte arma manu: date tela, propinquat
Ferro accincta acies: &, quæ recludere vallum
Audeat,

Audeat, audenti ni tela oppoſta reſiſtant.
Hæ ſimul exceptæ voces, ſimul excita pubes
Gallorúmque, Italúmque omnis concurrit ad arma:
Ac de more cauis caſtrorum in turribus hoſtem
Expectant ſtantes alto ſuper aggere, quo tum
Quiſque loco veniens primùm, quáque arce reſedit,
Pontibus inſidunt iunctis, denſique tuentur
Loricam valli lento de vimine textam.
Aſt Itali, Galliq́ue duces Goffredus, & acer
Appulus, atque animo præſtans Tancredus in vnum
Conuenere locum; queis ſe duo fulmina belli
Addiderunt omnis expertia corda timoris
Roberti; Stephanúſque armis ſuperare, manúque
Doctus, & hoſtiles euertere fraude phalanges;
Nec non Tectoſagûm ductor Ramundus auita
Laude ferox, vt ſæpe tamen qui fretus aperta
Contulerátque manus, victóſque fugauerat hoſtes.
Affuit & Medix, claræ cui gloria vitæ
Dulcis erat tantum, ceu dedecus inſtar acerbæ
Mortis. adhuc quamuis iuuenile inglorius æuum
Egerat aſſuetus curſu præuertere Cauros,
Æqualéſque inter duram exercere palæſtram,
Tum primùm flaua ſpargens lanugine malas:
Formoſæ ſed enim decus immortale iuuentæ
Abſciderat crinem, ſolidóque obtexerat ære.
Séque illi veterum generoſa à ſtirpe Quiritum,
Queis poſt euerſas ſedes, & mœnia Romæ
Vmbrorum populi ſe commiſere regendos,

Progenitus, comitem venienti Vrſanius vltro
Addiderat, forma, & iuuenili ætate ſuperbus:
Quíque adeò magno magnis heroibus iret
Par animo, & miro laudis flagraret amore.
Quare auidus factis illuſtrem extendere famam.
Ut primùm tanti rumor percrebuit ingens
Incœpti, paßimque Italis vulgatus in oris,
Contulit extemplo Dauni ſe in caſtra, volentem
Scilicet ex tanto pacis, belliq́ue magiſtro
Diſcere virtutem iam tum, verúmque laborem,
Præceſſurus auos longè præſtantibus auſis.
Hic igitur Medici paribus ſe paſſibus æquans
Contiguum læuo lateri coniunxerat, vt cum
Suſtulit Oceani lætum iubar æquore vultum,
Aeráque illuſtrans radios effudit Olympo,
Si fortè ætherius ſeſe comes addidit ignis,
Ætherius Iouis ignis, & ore affulſit honeſto,
Incedunt rutili, tenebráſque, & nubila vincunt.
Quos circumfuſos acuens hortatibus hêros
Goffredus breuiter ſic eſt affatus: Auerem
Ipſe equidem, ò ſocij, fratrum generoſa meorum
Pectora, in Arabias gentes firmiſſima cœpti
Fundamenta pij, ſolos inuadere Turcas,
Pelleréque obſeſſa Solymorum ex arce: nec enſes
Interea Graio fœdari ſanguine noſtros:
Sed quoniam Euxini fauces tranſmittere Ponti
Non licet illorum multa ſine cæde; ſequamur
Quò Deus, & rerum ſeries vocat vna, ciétque.

Haud

Haud etenim vis vlla poteſt non iuſta videri,
Cuius ope inſenſos tuti propellimus hoſtes.
Quare agite. ò proceres, poſtquam Comnenius vltro
Nos petit: & vino credit, ſomnóque ſepultos,
Quàmprimùm votis aliquem decernite veſtris,
Qui properet celerem caſtris educere turmam,
Circumiens medios longis anfractibus agros,
Sentiat excluſos dum longè à mœnibus hoſtes,
Ne faciles cuiquam pateant, tutique receptus.
Dixit. & vnà omnes tanti ſibi munus honoris
Deferri petiere animis, & vocibus iiſdem;
Graiorum, Thracúmque dolos, & verba peroſi.
Goffredus ſedenim ſplendenti in caſſide ſortes
Miſceri, ducique iubet: Dux Appulus vrna
Exijt. isque Italos auerſa à limine portæ
Caſtrorum egreſſos latis agit auius agris.
Atque vbi iam Septem non longè à Turribus ire
Se videt, Auſonium deflectere protinus agmen
Imperat, & verſos à tergo inuadere Thraces.
Illi autem interea denſa teſtudine Gallos
Agreſſi iaculis primùm, leuibúſque ſagittis
Pugnam ineunt: alij ſcalis aſcendere vallum
Obnixi, & curuis diuellere falcibus audent.
Hic Lycabas patre Argolico genetrice creatus
Iſmaria, ſuetus qui fas miſcere, nefáſque,
Auſus erat Phylyres thalamum inceſtare nouercæ,
Ac tum Threicio Regi gratiſſimus vnus:
Primus in excelſam coniecit lampada turrim,

Quæ lateri aſtabat portæ. vagus ignis adhæſit
Parietibus ſummis: mox ad faſtigia tecti
Aſcendens, pérque ipſa ſimul dilatus ab Euris
(Nam flabant tum fortè Euri vehementius auræ)
Caſtra furit, nilque illæſum, intactúmque relinquit.
Tunc ille: O ciues, Deus, en Deus ipſe ſecundat
Noſtra incœpta, inquit, quos non potuere pruinæ
Illyricæ, denſæque niues abſumere, & imbres:
Scilicet efficiunt obiecta incendia, ne ſe
Expediant, nève arma armis opponere poſſint.
Ite viri mecum, mediáque irrumpite porta.
Hæc mea nunc primùm valuis impacta ſecuris
Recludétque aditus, & caſtra inimica, dabitque
Corpora multa neci. Iactanti talia guttur
Aggere de ſummo iaculum tranſuerberat ingens,
Atque ictu coſtas veniens perrumpit eodem
Phradmonis Arcadij: Lycabam qui fortè ſecutus,
Exul ob infuſum fratri, natisque venenum
Venerat in Thracis regnúmque, vrbémque tyranni,
Hærebátque illi pediti pedes. egit vtrumque
Ad mortem vulnúſque vnum, nox vna, manúſque
Vna eadémque Orco ſontes demiſit, & vmbris.
Non ſecus ac gemini rigidis ceruicibus angues,
Vere nouo cum fortè latent in graminis herba
Impliciti varijs circum ſqualentia nodis
Pectora, ſi propius meſſor ſe contulit, ambo
Ilicet exoluunt ſeſe, paritérque feruntur
Horrida porrectis edentes ſibila collis:

Ille

Ille autem prato falcem ſupponere doctus
Vno vtrumque caput venientibus amputat ictu.
Vulnere ſic Lycabas, ſic Phradmon ſtratus eodem
Abiecere animos, & verba minacia, primi,
Qui patrios fuſo fœdarint ſanguine campos.
Ni prior Eurytion pugnæ ſtimulator iniquæ,
Et fraudum tantarum auctor, dum feruidus inſtat
Molibus, éque alto raptas trahit aggere crates,
Percuſſus dura cecidiſſet tempora glande,
Effractóque ſinum ſparſiſſet, & arma cerebro.
At reliqui, quorum infelix ſpe pectora inani
Luſerat Eurytion, ſimul ac videre peremptum,
Conceſſere retro. námque illos grandinis inſtar
Saxa ſuper, vaſtæquè trabes, & tela ruebant:
Ac dextra, læuáque procul ſine more furentes
Liuentis plumbi glandes, celeréſque ſagittæ
Emiſſæ arcebant caſtris, longéque fugarant
Iamdudum exanimes atra formidine Graios:
Præter eos, qui turbam inter, gemitúſque, fugámque
Ad terram dederant perfoſſum vulnere corpus
Nec tamen hæc nulla ſine cæde incœpta ſuorum
Euenere pijs. Nam dum ſuper aggere turres
Caſtrorum hinc, atq; hinc properant abſumere flammæ
Iniectæ, & longè dant clara incendia lucem,
Eminus immiſſis vnà periere ſagittis,
Quarum acies fuerat letali infecta veneno,
Iccius, Agrauius, Contus, Celtillus, & Ægeus,
Cúmque Accone Clephis, proléſque Indonis Alauda:

Indonis,

Indonis, qui quondam inter regnauit Iberos
Prædiues, ſed enim rebus mox exul iniquis
Fugit inops procul ad fines, & tecta Vocatum,
Tarbellóſque Auſcóſque, Bigerronéſque, coactus
Externo patrium Sicorim mutare Garumna.
Neruius hos, Atrebáſque ferox, Morinúſq; ſequuntur.
Traiectus frontem Morinus; læuámque papillam
Neruius; aſt Atrebas intortæ verbere fundæ
Aggere ſemianimis foſſam reuolutus in imam.
Ipſe tamen Charilas, Gyndéſquè, & fortis Hiempſal,
Conferti ordinibus, pontes vt fortè tenebant,
Seſe oculis Graiùm certatim exponere pergunt,
Inuitántque hoſtes vltro conſcendere vallum,
Et conferre manum, & letum pro laude paſciſci.
Eia agite, ò denſis ſolùm confiſa tenebris
Agmina, quid ſtatis? Vos huc, vos orta repente
Lux vocat: en omnes imbríque, gelúque iacemus
Torpentes paſſim, correptáque corpora flamma,
Atque oculos cæci fumo comburimur atro,
Et nuſquam ſtabiles veſtigia preſſa tuemur.
Hæc Auſcus, bellis Auſcus bonus. hæc quoque gentes
Inter Aquitanas nota virtute Garumnus,
Tonſillúſque ferox, nocturnáque prælia doctus
Orgetorix miſcere manu, & diſcedere victor.
Et ſimul ingeſtis multos in tartara trudunt
Aclidibus, ſudibúſque etiam, gæsíſque, ſparisque;
Inque agmen ſuetis inferri hoſtile verutis.
Dumque hæc non vna caſtrorum in parte geruntur,

Daunius à tergo veniens inuadit Achiuos
Auerſos, Thracéſque ſibi nil tale timentes:
Atque odijs animum patrijs accenſus, & ira,
En qui nos (inquit) cæcæ per tempora noctis
Appetiere dolis? ſunt, en ſunt ſcilicet ijdem,
Qui veſtrum aſpectum ferre, & conſiſtere contra
Epiro in media numquam potuere, ſed armis
Deuicti veſtris campo fugere relicto,
Relliquiæ infames pugnáſque exoſa iuuentus,
Somniq́ue, atque epulis, & luſtris dedita pubes,
Ceu perſæpe feræ deprenſæ in ſedibus hærent.
Dixit, & extemplo vagina interritus enſem
Diripit. illum omnes manibúſque, animisq́ue paratis
Præcipites primam in pugnam, cædémque ſequuntur,
Inq́ue auerſa ruunt Graiorum terga: rapaces
+ *Non ſecus atq́ue lupi, quos alta excedere ſylua*
Dira fames, lucisq́ue vagæ mora tarda coegit,
Si quando longo paſcentes agmine ceruos
Ire vident, primùm taciti veſtigia ponunt,
Mox propius ſaltu ſimul exiluere, feruntur
Vnà omnes: adiens hic illum euiſcerat atris
Dentibus: ille alium traiectum vulnere fauces
Occupat, & rabido diſcerpit viſcera morſu.
Sic Daunus, ſic Auſoniæ delecta iuuentus,
Inuaſere aciem Graiorum in terga ruentes.
Atque hic ante alios ferro Boemundus acuto
Aggreſſus Sagarim (Syrij vetus incola Orontis
Ille erat, & Turcis Daphnem pateſecerat vrbem)

Sternit

Sternit humi, gladiúmque adigit per colla volenti
Dicere, ni vocem preſſiſſet vulnus euntem.
Huic etiam adiungit Cotylan, Phæſtúmque, Lycúmque:
Quos Chromio Thraci Bœota eduxerat Arne:
Fortunata parens Arne, niſi Daunius enſis
Tergeminos vitæ ſpoliaſſet lumine natos.
Iámque adeò extremum perruperat agmen; & alta
Cæde madebat humus, cum verſæ in caſtra cohortes.
Se ſenſere premi, fruſtra ſua cœpta, dolóſque
Conatæ ad finem perducere: nec ſibi Thracis
Limen ad Odryſium portæ ſupereſſe receptum:
Quare auidus turbarum auctor, rerúmque nouarum,
Quo prodente olim regnandum accepit Alexis
Imperium, & patria exegit Nicephoron vrbe:
Non armis opus eſt, non viribus, inquit Achillas,
O ciues: quod quiſque ſibi, ſpéſque vna ſalutis
Suadet iter, celer arripiat, ſeque ipſe periclo
Subtrahat incolumem; nec vocem, aut vlla moretur
Iuſſa ducum: cladem ingentem namque Italus illinc,
Hinc Gallus fronti incumbens, tergóque minatur.
Talia dicentem, Graióſque in tuta vocantem
Opprimit acer eques portis emiſſus apertis.
Atque illum agnoſcens procèrum corpore, & armis
Indutum varijs, & clara voce canorum,
Accurrens Calabri generoſa à ſtirpe Bryenni
Ægilus, impacto medium diſcriminat enſe.
Ille cadit, multóque humectat ſanguine terram.
I, nunc, & dominos, ſcelus exitiale, potentes

Venali

Venali iam prode fide. data præda iacebis
Alitibúſque feris, canibúſque voracibus, inquit.
Mox hominem exoſus penitus crudelibus explet
Supplicijs animum merito pro crimine ſumptis.
Inde abiens ſubit Alcathoum, iuxtáque Menætem,
Et Chromin, & Peucum, & proiectis Dorylon armis.
Aſt alia de parte Italûm dux Appulus enſe
Latum limitem agit, totóque ex agmine lecti
Corporibus paſſim cæſis, agróſque, viáſque
Conſternunt iuuenes, nec quiſquam ex hoſtibus auſus
Præterea Auſonijs inimicum obuertere pectus
Subſtitit, aut memor ipſe ſui, ſociûmve ſuorum.
Ergo illi veluti pecora inter inertia tigres
Quà ſe cumque ferunt, certo dant agmina leto.
Vt, cum prima æſtas agros flaueſcere cogit,
Viuidus & nuſquam graciles alit humor auenas,
Nec pluuia nocturna ſitim iam pabula ſedant,
Omnia ſed raucis reſonant arbuſta cicadis
Sole ſub ardenti, poſtquam explicuere maniplos
Agricolæ, frumenta metunt: iacet ilicet omnis
Fuſa ſeges: campus ſectis operitur ariſtis.
At pueri, Medix, Vmbérque Vrſanius albo
Vectus equo, galeáque caput contectus vtérque,
Ambo annis, animíſque pares, quos Daunius heros
Accierat ſecum nocturna ad prælia ductos,
In confertam aciem gladios ſtrinxere micantes.
Hippophilum Medix, & Halorum Vrſanius, vltro
Dum verbis Graios, Thracéſque hortantur, & vrgent

In pugnam, certóque loco conſiſtere cogunt,
Interimit Medix demiſſo in pectora ferro,
At caput auulſum ceruice Vrſanius aufert.
His alios, alióſque addunt, & corpora gaudent
Fundere humi, gladióſque vnà maculare, manúſque.
+ *Ut primùm gemini florenti ætate leones,*
Poſtquam viſceribus cæſarum à matre ferarum,
Sanguinéque expleri ventrem aſſueuere recenti,
Syluarum egreſſi latebris, patrémque ſecuti,
Inuaſere pecus, læti committere cædem,
Dant ſtragem, atq; auidi dentéſque, vnguéſq; cruentant.
Iámque Oriens totum radijs patefecerat orbem;
Cùm tuba Goffredi iuſſu deſiſtere cœpto
Clara iubet, prohibétque vltra procedere pugnam.
Non huc, vt Graios patrijs pellamus ab oris,
Atque animum effuſo ſaturemus ſanguine Thracum
Venimus, ò proceres. nobis ſatis inde, ſupérque
Pœnarum exhauſtum; reliquis ad patria tutus
Mœnia ſit reditus. Dixit Goffredus: & vnà
Aſſenſere omnes. ſed enim denſata iuuentus
Gallorum Auſonijs acies ſociarat amicas;
Inque vrbem inuitis ductoribus acta ruebat.
Nuntius interea Regis perfertur ad aures
Odryſij, & trepidis implet rumoribus vrbem:
Scilicet innumeros ciues cecidiſſe, ducéſque;
Et nunc Auſonios, cunctóſque vno agmine Gallos,
Omnia quamprimùm ferróque, ignique daturos
Aduentare animis immani ardentibus ira.

Ergo

Ergo alij ad portum celeres, nauéſque paratas
Tendere, & ignotis ſeſe committere Ponti
Cautibus, ac ſyluis: alij tellure ſepultas
Abdere opes, fidiſque aurum mandare latebris,
Pocula, chriſtallum, veſtes, gemmáſque nitentes.
Multi etiam ſacris natos, ſua pignora, templis
Credentes, miſeris rumpebant queſtibus auras.
Nulla domus, via nulla nouo non miſta tumultu:
Hoſtiles quaſi iam ruerent in tecta cohortes;
Atque antiqua Lygos flammis abſumpta iaceret,
Et flueret ſanguis manantibus vndique riuis.
Audijt exanimis, triſtique exterrita fama
Irene, veterum claro ſata ſanguine regum.
Quæ quamuis Thraci coniux optata tyranno
Contigerat, thalamúmque volens, lectúmque iugalem
Innumeros concordi animo ſociarat in annos;
Graiorum ritus tamen vſque exoſa rebelles
Protinus à prima pietatem ætate colebat,
Quam priſci docuere patres; docet ipſe per omnes
Terrarum tractus conſtanti mente colendam
Chriſticolûm cuſtos, immenſique arbiter orbis
Romanus genitor rerum cui ſumma poteſtas.
Illa igitur poſtquam tantum impendere periclum
Graiorum, Thracúmque vrbi mæſtiſſima vidit,
Extemplo ad Superos palmas vtraſque tetendit,
Et genibus flexis, ſparſóque in terga capillo,
Ante pias, quas rite domo interiore locatas
Virginis intactæ partu ſacrauerat aras,

Procumbens imo voces è pectore fudit.
Diua parens, cui ſe totus patefecit Olympus,
Aligerúmque chori ſublimi ex æthere miſſi
Nocturnum inſueto complerunt aera cantu,
Cum primùm in teneras veniens ſe protulit auras
Filius æterni patris: quem Nuntius ales
Militia ex alta lectus prædixerat olim
Intactam completurum tibi protinus aluum.
Si te vmquam mouere preces caſtæque, piæque
Vllius, auxiliúmque vltro miſerata tuliſti,
Affer opem lapſis, Virgo ſanctiſſima, rebus
Et procul ô, tantam nobis auerte procellam,
Coniungens belli percuſſò fœdere in vnum
Graióſque, Auſonióſque duces, Gallóſque feroces,
Quò tota immanes Aſia depellere Turcas
Poſſint, & certam Solymis afferre ſalutem.
Audijt, & tanti partem ſuccedere voti
Virgo dedit: partem effundi permiſit in auras.
Threicia vt Gallos, Italóſque auerteret vrbe
Annuit. at Graios furiata fœdera mente
Iungere non vetuit, fraudéſque ex more parare.
Namq; vt erat pedibus nudis, lachrymiſque decoras
Interfuſa genas, thalamum mæſtiſſima coniux
Coniugis intrauit, ſoláſque ita fatur ad aures.
Non ego conſilium, Dux inuictiſſime Graiùm,
Afferre in medium veni: nec, ſi qua Senatus
Inſtituit concors, auſim impugnare: maneto
Immotum quicquid tua mens, & certa voluntas

Immotum eſſe iubet. (quanquam ò) ſed cæca ſequantur
Maiores conſulta patres: res poſcere præſens
Præſentem me cogit opem. iam mœnibus inſtat
Effuſus caſtris Gallorum exercitus omnis.
Et, niſi ſupplicijs, precibúſque repreſſeris hoſtes,
Direptáſque domos, ſpoliatáque templa videbis,
Inq; tuos adigi natos, mea viſcera, ferrum.
Dixerat. & lachrymis manantibus ora rigabat.
Atque illam verbis ſic eſt affatus Alexis,
Arcanum occultans imo ſub pectore ſenſum.
Iamdudum, ò noſtri pars iucundiſſima lecti
Irene coniux, cui ſummam credere regni
Et rebus ſpectata fides, atque anxius in nos
Cogit amor, necnon ingens prudentia, certos
Miſimus, hoſtiles precibus qui mitibus iras
Extinguant, pacémque petant, & nomine noſtro
Excuſent tanto maculatam crimine noctem.
Quóque magis, quæ nos volumus, confecta reportent;
Ductores vnà Gallorum adiunximus omnes,
Quos olim imperij fines hoſtilibus armis
Protinus ingreſſos acres cepere Liburni,
Et vinctos miſere nouam Byzantis ad vrbem.
Vnde hodie primùm recluſo carcere læti
Diſceſſere omnes, oſtrúmque, aurúmque ferentes,
Munera principibus, fartiſque albentis aceruos,
Dona laboratæ Cereris; queis addere viſum eſt
De Methymnæis liquentia vina racemis:
Nec non & domita nondum ceruice iuuencos,

Tergáque cæſa ſuum, veſtéſque in vulgus inemptas:
Multáque præterea, quæ poſtulat vſus, & vnà
Ire ſacerdotes omnes longo agmine iuſſi,
Supplicis in morem populi, manibúſque gerentes
Sublimem præferre crucem: cui fixus inhæret
Réxque, patérq; hominum Chriſtus Deus: éque repoſtis
Templorum eductas adytis, aríſque verendis
Effigies Diuûm, vitæ ſimulacra beatæ;
Oßáque relliquias Procerum, cineréſque piorum,
Pro clypeis, denſiſque haſtis obtendere ſacros:
Et precibus certam, lachrymiſque expoſcere pacem
Nec tamen interea multo non milite circùm
Seruari obſeſſæ muros mandauimus vrbis:
Debeat vt iam vis non vlla externa timeri.
Aude ergo, ò coniux rebus confidere noſtris:
Nec tantos tibi finge metus: mihi multa ſuperſunt
Millia, quæ campis ineant certamen apertis,
Si ſit opus, patriáſque domos tueantur, & aras.
His dictis, Irene animum lætata receßit,
Quò ſe mane pius conſueta ad ſacra ſacerdos
Indutum lino, tunicáque albente pararat.
Interea castris Gallorum egreſſa iuuentus
Venerat Odryſiæ vicina ad limina portæ:
Et fors ingenti proſtratis ariete muris
Ilicet irrumpens tremefactam incenderet vrbem,
Obuia ni patrum ſeries, & turba piorum
Nuda pedes, ſupplexque oculis lachrymantibus iras
Diminuant, poſitáque animos feritate retundant.

Nam quos nec procerũm voces potuerẽ, nec vlla
Iuſſa ducum ſubita reuocare à cæde furentes,
Excidióque vrbis, ditiſque cupidine prædæ,
Cum primùm videre Crucis venerabile ſignum,
Ardentes cecidere animi, compreſſus & omnis
Impetus, & cuncti genua inflexere manipli
Abiectis ad terram armis (mirabile viſu.)
Hic verò lætis exceptus vocibus Vgon,
Et plauſu, fremitúque virũm, ſic lætus ab alto
Fatur equo: Non iſta Dei ſine numine certo
Eueniunt; qui nunc iras crudeſcere veſtras
Non ſinit: & ſæuos quamprimùm inuadere Turcas
Nos monet: atque acres ſtimulos ſub pectore vertens
Votorum immemores, animique incuſat inertis,
Otia qui paſſim ducendo ingrata, moremur
Soluere Pontifici, quod iam promiſimus, & quod
Vnum ſe debere Deo mens conſcia cuique eſt.
O ſocij, en vobis, quos dudum Argiuus Alexis
Carcere concluſos ſumma retinebat in arce,
Adſumus incolumes cuncti, ferimúſque viciſſim,
Quæ tantis addant immenſum rebus honorem,
Atque incœpta iuuent fidei concredita noſtræ.
Namque offert rex ipſe ſuas in prælia vires,
Et facto vnanimes ſociari fœdere dextras
Ipſe petit, párſque eſſe cupit non parua laborum
Tantorum, nobis quos impendere videmus,
Cum primùm Syriæ fines exercitus intret.
His dictis acies confeſtim iter omne relegit,

Ductores comitata ſuos: illiſque diebus
Threicias arces nullis, & caſtra negatum eſt
Viſere, & Odryſios impune errare per agros.
Ipſi etiam in ſpeciem contracta fœdere pacis
Ad cœnam proceres iterúmque, iterúmque vocati
Venere ex caſtris in regia tecta frequentes,
Hoſpitio, & dubijs auſi ſe credere menſis.
At rex euentu rerum deceptus, & expes,
Viribus indubitánſque ſuis, timidúſque futuri,
Vertitur huc animo, atque illuc, placitúmque recuſat
Conſilium in Thrace Gallóſque, Italóſque morandi.
Ergo alias imo vertit ſub pectore fraudes:
Quarum ope ſe, Graióſque ſuos formidine ſoluat
Præſenti, & proceres Arabis concedat in aſtus.
Iámque epulis inter citharas, cantúſque peractis,
Poſtquam exempta dies placido ſermone, polóque
Poſtera nocturnas Aurora fugauerat vmbras,
Accitos ad ſe verbis affatur amicis:
Audite ò proceres, animiſque hæc figite veſtris.
Turcarum (ceu fama fidem vulgata reportat)
Ductor ad Euphratem trepidus confugit, vt illinc
Euocet in Syriam Perſas, Arabáſque rebelles,
Verſurus totas in vos vno agmine vires,
Quas vel in extremis oriens Sol aſpicit oris.
Hinc igitur, Graio ſi qua eſt prudentia regi,
Si qua fides verbis, ſi quis rerum inſitus vſus,
Corripienda via eſt: ne quà mora tardior obſit.
Nos claſſem ingentem dabimus, lembóſque paratos,

Tertia

Tertia cum terræ lux orta retexerit orbem.
Quin & conſilio tanta hæc incœpta, manúque,
Auxilijsque nouis, fuluóque iuuabimus auro,
Cum primùm Syrijs exercitus ingruet oris,
Inuadétque altas Turcarum interritus arces.
Hanc vltro ſine fraude fidem damus; hoc libet ambos
Fœdere vinciri populos ſocia arma ferentes:
Communem communi animo oppugnemus vt hoſtem.
Dixerat. & ſuperi Regem teſtatus Olympi
In templum perrexit, vbi multo ante ſacerdos
Facturus ſacrum ſolemnem ornauerat aram:
Inque vocaturus demiſſam ex ætheris oris
Sanctam Auram, Graiorum Auram de more vocatam.
Quæ ſimul ac populus perfecta ex ordine ſenſit,
Diſceſſere omnes, ſéque in ſua tecta tulerunt.
At rex Threicius multis comitantibus ibat
Nunc ſeptem oſtentans ſurgentem in collibus vrbem,
Vnam, quæ magnæ contenderit æmula Romæ,
Marmoreáſque ædes, factóſque ad publica circos
Munia, cum ludos exercet læta iuuentus:
Nunc templum æratis centum ſublime columnis,
Templum immane, ingens, gemmiſque, auróq; ſuperbum,
Æquatum vaſti ſuperis opus ætheris oris,
Vix ope mortali, vix vllo imitabile ſeclo.
His etiam Pario ſurgentes marmore thermas,
Subliméſque arcus, atque ære rigentia ſigna
Addit, & Hippodromi ſpatia, immanéſque coloſſos,
Et tripodas Phœbi, ſerpentiſque ora triſaucis,

Magna-

Magnanimúmque olim monumentum inſigne Laconum.
Atque hæc victores, inquit, poſuere Pelaſgi,
Vnanimis bello Medos cum Græcia fudit;
Et Peluſiacis raptos auexit ab oris,
Ætas quos Soli ſacrarat priſca obeliſcos.
Mox & multiplici ſubſtructum fornice pontem,
Nec procul aſtantem fulgenti ex ære draconem
Oſtendens, matres celebrant vbi ſacra Mimanti,
Subijcit: Hic ſteriles (Diui quæ gratia) ſæpe
Senſerunt grauidum læta turgeſcere ventrem,
Ni precibus numen ſurdas obſtruxerit aures.
Hinc portum inuectos, ſimilem cui nullus in orbe
Vidit adhuc, quamuis tutus ſecura Monæcus
Oſtia, & immota iactet ſtatione receſſus,
Euxini iuuat anguſtas inuiſere fauces;
Et loca delectis luſtrata heroibus olim;
Quorum etiam nunc Heſperias vulgata per oras
Circumfert meritos fama immortalis honores.
Hic Amycum Pollux immani corpore victum
Tyndarides proſtrauit humi, Bebrycáſque furentes
Amiſſum ob regem, ferro extinxere Pelaſgi;
Et læti prædam ad naues egere recentem.
Fluctibus hic ijdem iactati, atriſque procellis
Peruenere oculis orbatum ad Phinea; quem tum
Vexabant raptis epulis ex ore, manúque
Harpyiæ immundo fœdantes omnia tactu.
Sed gemini iuuenes, Boreæ fortiſſima proles,
Obſcœnas Erebi volucres pepulere fugatas.

Ipſe autem meriti Phineus haud immemor huius
E docet ignaros Minyas curſúſque, viæque,
Qua ratione queant truculentum irrumpere Pontum
Cyaneas inter cautes, dum fluctibus actæ,
Altera in alterius frontem defertur, & imas
Suſcitat in cœlum pelago exultante procellas.
Talia narrabat priſci non inſcius æui
Rex Thracum: & proceres ad facta illuſtria, magno
Tantarum imprudens laudum inflammabat amore;
Et ſimul Odryſiam lætos reuehebat in vrbem.

PETRI ANGELII
BARGAEI

SYRIADOS
LIBER VI.

IAMQVE adeò terras primis nox atra tenebris
Induerat, præcépſque polo demiſerat vmbram,
Cum proceres, lectique duces in caſtra reuerſi
Conſilio referunt Thracis promiſſa tyranni,
Et firmata palàm conſtanti fœdere pacta,

Quæ vulgi fremitu, varióque agitata coronæ
Aſſenſu, paſſim expendi non vocibus iiſdem,
Non animis ſunt cœpta. Velut cum turbidus Auſter
Aduerſa cœli veniens à parte laceſſit
Æquor, & in pugnam Boream vocat. ille vbi ab alto
Cardine prorupit, medio ſe marmore fluctus
Incurſant, dubitátque maris, cui pareat, vnda.
Quæ pater Addemarus (namque illi cura ſacrorum,
Et tantæ fuerat molis commiſſa) volebat
Vnius ad certos nutus, & iuſſa referri.
In mediis ergo ductoribus hæc ita fatur.
Cuncta equidem, ò proceres, patrio quos orbe profectos
Diuerſos variæ claram Byzantis ad vrbem
Portauere viæ, bello quæcumque gerendo
Confieri poſſunt, cura confecta, fidéque
Eſſe reor. Non vos vllæ glaciéſque, niuéſque,
Fluminàque, & montes: rapido non Sirius æſtu
Difficiléſq; aditu valles, altæq; paludes
Non Graiùm inſidiæ, non tela aduerſa, facéſque
Tantum iter ingreſſos vſquam potuere morari.
Nunc autem, quando incolumes peruenimus omnes
Thracis ad imperii fines, & littora Ponti,
Quiſque ſuum, cui tum libuit parere, Secuti
Ductorem, patriæ dulces cum liquimus oras,
Inque Arabas, Turcáſque pii decreuimus arma,
Quamprimùm ex tantis proceres, ductoribus vnum,
Quod ſupereſt, clarum virtute, & fortibus auſis
Præſtantem, rerum cunctarum imponite ſummæ,

Conſi-

Conſilióque grauem: quem ſolum exercitus omnis
Spectet, & is pacis, bellorúmque arbiter eſto.
Ergo huc, ſuſceptum vobis niſi fortè laborem
Fruſtrari, & tantas incaſſum abſumere vires
Vos iuuat, vnanimes incumbite. Namque ibi nullus
Imperat, imperio multorum vbi quiſque neceſſe eſt
Pareat, atque anceps nunc hinc, nunc pendeat illinc.
Quòd ſi aliquem inter vos (Deus hoc auertat in hoſtes
Infandum crimen) noſtræ nec cura ſalutis
Exercet, nec tangit honos, nec gloria ducit,
Nec pudet Arabijs victum dare terga, Syriſque,
Atque idem noſtra campos ſpectare calentes
Cæde poteſt, ſeruúmque iugo ſubmittere collum,
Ille abeat cætu ex tanto. Vel, ſi ſibi primum
Attribui cupit ipſe locum potiora merenti,
Prodeat, & tali dignum ſe oſtendat honore.
Sin autem, quod vos potius prætendere fas eſt,
Abdaridas petitis, patriam repetatis vt olim
Totius ſpolijs, opibúſque Orientis onuſti;
Aut etiam, vt regnis multo ſudore paratis,
Externis ſedem læti ponatis in oris,
Procurate viri, quod nos Deus admonet vnum,
Atque vnum fieri res ipſa & ſuadet, & vrget.
Hæc pius Addemarus; tacitúmq; per ora virorum
Murmur ijt; qualem in ſyluis, cum flabra Aquilonum
Paulatim incipiunt frondes agitare virentes,
Audimus fremitum: qualémque ad curua fragorem
Littora, cum primùm criſpantur leniter vndæ,

Iamdudum

Iamdudum Zephyris bellum meditantibus, edunt.
Sic illi inter ſe tractim reſonante ſuſurro
Conſeſſum dubij varijs rumoribus implent;
Ancipitéſque animis: partim in diuerſa trahuntur:
Partim autem cœptis æquata ſorte manendum
Cenſent: præteritus ne quiſquam ex ordine tanto
Gallúſve, Auſoniúſve pijs diſcedat ab armis.
Quandoquidem non de leuibus conſulta petebant
Rebus: at egregium decus, & pernobile regnum
In medio poſitum fuerat virtute parandum.
Hinc dux Carnutum Stephanus, ne fortè tumultus
Gliſceret, atque auidas vulgi ferretur ad aures:
Quod pius Addemarus, proceres, modo cenſuit, inquit,
Eſſe poteſt nulli dubium. res publica numquam
Non euerſa perit, quam vulgi æquata poteſtas
Huc trahit, atque illuc: medio nec in æquore fluctus
Surgere maiores, nauéſque illidere ſuerunt
Ad ſcopulos, vaſtisque actas demergere in vndis,
Quàm cum bella gerunt aduerſis viribus Euri
Spirantes, ſéque hinc illinc ſuperare volentes.
Sic virtus, quamquam duris exercita rebus,
Si quando erumpens ſeſe in contraria transfert,
Communem euertit populi maleſana ſalutem,
Nec quicquam ratione geri ſinit. Hic ego nullum
Eſſe reor veſtrûm, cui tantæ imponere molis
Non poſſitis onus; ſi nos ſpectare neceſſe eſt,
Quam quis bellando laudem meruiſſe feratur.
Nam nemo inter vos ferro non perculit hoſtem:

Non

Non murum aſcendit victor: non caſtra locauit
Delecto vallata loco: non contulit auſus,
Conſeruitque manus: dubij non cætera martis
Munia ſuſtinuit: quorum ſe gloria cælo
Infert, & famam veniens extendit in æuum.
Quo circa, ò proceres, quando vnum agnoſcimus omnes
Gallorum regem, primi cui dentur honores,
Vgontem, nam frater is eſt, cognomine magnum
Diuitijsque, opibúſque, & nobilitate potentem,
Ductorem noſtri iam nunc ſuffragia cœpti
Veſtra legant, pacisque optent, bellique magiſtrum.
Ille hæc Tullingo iamdudum infenſus, & acri
Inuidia pectus, ſtimulisque agitatus amaris.
Aſt Hugon, Procul eſto, inquit, tam dira cupido,
Ipſe vt, militia qui numquam exercitus vlla
Præteritum duxi iuuenile inglorius æuum,
Præficiar bello, tantisque heroibus. immo
Hæc mea quò vobis melius ſententia conſtet;
Nec præeo certus cuiquam, nec ſubſequor vllum,
Præter eum, quem ſumma pij prudentia primùm
Pontificis rerum ſummæ præfecit euntem
In bellum, capiti impoſuit cum tegmen, & enſe
Ipſe ſuis manibus Goffredum accinxit acuto.
Dixerat hæc: placidúſque ſua ſe in ſede locarat.
Tum Robertiades Italûm dux talia fatur.
Ipſe equidem, ò proceres, magnus quem deſtinat Hugon
Imperio, & tanto dignandum munere cenſet,
Cum primùm Auſoniæ patrio de littore ceſſi,

Huic

Huic vni ſolùm veni parere paratus.
Et nunc mens eadem perſtat mihi: nec putet inter
Tot proceres quiſquam factis, & ſanguine clarus
Se fore, qui noſtris legionibus imperet, & me
Parentem ſperet dictis. Ego nullius vmquam
Imperio regar alterius, neque iuſſa faceſſam.
Ipſe huius mihi dux belli certiſſimus eſto
Goffredus, quem ſponte ſequar quocumq; vocarit.
Hæc ait. atque altùm ſpirans conſedit. At olli
Concordes legere Ducem, quem Daunius heros
Iuſſerat. ille autem ſuſcepto munere tanti
Imperij, & tacito voluens in pectore magnos
Curarum fluctus: Faxit Deus optimus, inquit,
Proſpera ſint, nobiſque ferant hæc acta ſalutem.
Ergo vbi terrarum lux orta reuiſerit orbem
Craſtina, & humentem cælo dimouerit vmbram,
Dum ſacra propterea peraget conſueta ſacerdos,
Suppliciter votis Superùm regémque, patrémque
Oremus, quò noſtra volens incæpta ſecundet.
Hæc ait. & populos inter diffuſa repente
Fama volat dubios tanto in molimine rerum:
Ilicet & certa cunctis ſpe pectora complet:
Lætitiáque fremit, plauſúque exercitus omnis.
Tum verò ſua quiſque petunt tentoria læti,
Inſtaurántque animos epulis, & corpora curant:
Hybernam vario noctem ſermone trahentes.
Interea, heroum cum iam conuentus abiſſet,
Protinus Odryſii Goffredum ingentia regis

Flagitia, & Graiæ ſecum mendacia gentis
Verſantem, ac duro recubantem in ſtramine, totum
Complexus feſſos altus ſopor irrigat artus,
Viſa dehinc medio faciem circumdata nimbo
Ida parens ſummo deſcendere vertice cœli,
Atque atra tenebras oculis depellere noctis:
Mox etiam apprenſum dextra ſuper aeris oras
Sublimem rapere, & longè tellure relicta
Sedibus inferre æthereis ſtellantis Olympi:
Vnde mare, & terras latè ſub vtroque iacentes
Vertice deſpiciunt, vel quas ſurgénſque, cadénſque
Hinc, atque hinc media colluſtrat lampade Phœbus.
Ille autem admirans, quò me ſanctiſſima mater
Ducis, ait? quòve ire iubes? ſtatuiſve timentem?
His dictis. Ida has læto dedit ore loquelas.
Nate oculis, vitáque mea mihi carior ipſa,
Cum pariter quondam vitáque, & luce fruebar:
Hic locus illorum patria eſt, qui vulnera paſſi
Pugnando pietatem armis coluere; Deóque
Addixere vni mentes, quæ corporis huius
Carcere diſcluſæ obſcuro, & compage ſoluta,
Hęrentes poſtquàm maculas cæleſtis adedit
Ignis, & inuectum longè ſcelus omne remouit,
Hęc in templa volant celeres: quò te quoque fas eſt
Quattuor ętherius cum Sol expleuerit orbes,
Conferre, atque iterum lætas inuiſere ſedes.
Nate ades huc animo, ſuſceptum & omitte timorem.
Quæque loquar, cape dicta memor: ſolatia namq;

Condi-

Condita mente ferent, Ambas age deijce luces
Nate tuas, terrámque oculis metire, fretúmque.
Aſpice quàm paruo complectitur omnia paruus
Orbe globus, quàm nec guttæ globus inſtar aquai.
Pro cuius nate imperio tot deinde labores
Suſcipere, & latos perfundere ſanguine campos
Vos iuuat. Heu miſeri, non hos conceſſit in vſus
Arma Deus, veſtra vt rigidum per viſcera ferrum
Tranſeat, & fulua cæſorum ſternat arena
Corpora regnandi cauſa: ſed vt, impia quæ ſunt
Corda hominum ad cultum reuocent, ritúmque piorum,
Chriſticolúmque adeò fines tueantur, & aras:
In cœlum quæ certa via eſt, cœtúſque beatos
Heroum inſontis vitæ, & ſine fraude peractæ:
Qui nunc aſtra colunt laxati corpore, & illa,
Quæ lucet ſincera oculis, hic luce fruuntur.
Vos Solem piceum, vos cœlum, & ſidera denſis
Suſpicitis tenebris, cæca & caligine merſa,
Viuentes vitam, quæ vita ſimillima morti eſt,
Aut etiam mors ipſa. Etenim quid amabile tandem
Ipſa habet, & ſenſu quod non perfundat amaro,
Inficiátque atris inter ſua gaudia curis?
Namque vt vos votis damnet Deus omnibus, ipſi
Protinus anguſtos fines tamen addidit æuo:
Nec quicquam eſſe diu voluit, quod terminet vſquam
Certa dies, rerúmque adeò immutabilis ordo.
Omnis enim ad nihilum recidit, cum preterit, ętas.
Ergo hic quandoquidem, genitrix mea, viuitur, inquit

Goffredus, veráque bonis in luce fruuntur
Cum primùm licuit huius decedere tetro
Corporis hoſpitio, & Diuûm felicibus addi
Concilijs, ſtellas pedibus, cælúmque prementes,
Quicumque innocuis agitantes legibus æuum
Mortales, Chriſti norunt ſe morte redemptos:
Quid moror in terris, quin has ego pergere ad oras
Ætherias propero, denſáſque exire tenebras?
Non ita. namq; etſi (genitrix excepit) ab alto
In corpus depreſſi animi, quos ipſe creauit
Æternus genitor, rerum inuiolabile numen,
Corporis exolui vinclis, & carcere cæco
Impensè interdum cupiunt, ad eúmque reuerti,
Vnde prius venere, tamen ſciungere ſeſe
Haud licet iniuſſu Superúmq;, hominúmq; parentis:
Qui nullum, niſi quem vita ſpoliauerit ante
Ipſe volens, patrio patitur ſuccedere cælo.
Quando etiam mortale hominum genus hac ſola terra
Lege colunt, ne quiſquam æſtus, ne frigora, & imbres,
Atque ſitim, durámque famem, ſæuóſque labores
Turpiter oblata fugiat ſibi morte, locúmque,
Miles vt ignauus, venienti deſerat hoſti.
Multa prius ſubeunda tibi, ſuperandáq; reſtant
Militiæ, quàm ſtellantis te regia cæli
Accipiat reducem, atque optata in ſede reponat.
Oppida principio, quæ tu iam rere tuorum
Capta manu, cernes feruere hoſtilibus armis,
Sanguinéque effuſo fluuios manare perennes,

Et ferro abſumptas paſſim cecidiſſe dolebis
Germanorum acies fidi ductoris egentes
Ante, queas quàm denſa vrbem expugnare corona
Hic, vbi Myſorum piſcoſa feracibus agris
Inſerit Aſcaniæ pulchrum caput vnda paludi:
Sed, licet illa pijs conata obſiſtere cœptis
Suſceptum remoretur iter, viréſque fatiget
Auſa tuas, veniam tandem, pacémque petenti
Ipſe ignoſce tamen, caſúſque auerte ſupremos,
Et ſcelerum comiti ſæuo moderare furori.
Hic olim Pharium præcepta infanda docentem,
Cuius inacceſſos ſenſus malè ſana cupido
Impulerat diro pietatem afflare veneno,
Rite refutatum tercentum ex ordine ſancti
Damnauere patres: damnatum ea pœna ſecuta eſt
Protinus, effuſa qua viſcera proruit aluo
Omnia, & vltrices vitam exhalauit in auras,
Infernáſque domos, ſedéſque Acherontis auaras.
Mox animo triſtis, ſed vultu interritus amnem
Permiſto Sagarim ſpumantem ſanguine cernes
Et ſimul indigna miſerorum cæde gementem
In mare purpureum pronos euoluere fluctus.
Tempore quo rebus properans afferre ſalutem,
Auſonios, Gallóſque vnà vlciſcere peremptos,
Deuictóſque Arabas longè in deſerta repelles,
Et ſpolijs, opibúſque tuos ditabis opimis.
Hinc via difficilis, ſaxoſiſque aſpera cliuis,
Deſertique ſitu colles, & inhoſpita tellus

Exceptos vnà pedites vexabit, equóſque.
Nam neque gramen erit, tenui nec riuus aquæ vi
Dulce viatori laſſo in ſudore leuamen,
Cum venit, & terram ſicco ſpuit aridus ore,
Non puteus, non collecto vetus imbre lacuna,
Corpora quæ recreet longinquo exhauſta labore.
Quin æſtu ingenti paſſim laxata fatiſcent,
Felicéſque animas reddent cœleſtibus oris.
Tu vero, Goffrede, animo ne defice: & inſtans
Vrge iter incœptum; breuis eſt mora. iam tibi præſtò
Frigidus Hermus adeſt, & Myſi lympha Caici,
Atque in ſe refluens ripa Mæandrus opaca:
Quíque amnes alij ſummo de vertice Amani
Præcipitant, celeréſque ſecant frigentibus vndis
Piſidiæ campos, læto quos vbere glebæ
Oppida vaſta tenent Lyrbe, Termiſſus, & olim
Selga ingens celebri fama, atque æquiſſima factis.
Nunc proſtrata ſolo, magniſque oppreſſa ruinis
Cuncta iacent, nullíque ſitum, nec nomina norunt.
Et miſeri nobis mortem impendere dolemus,
Infelix hominum genus, & cui vita caducis
Frondibus aſſimilis, Boreæ quas aura furentis
Perculit autumni ſub finem abeuntis, & omnes
Ilicet & campis, & montibus abſtulit vmbras.
Sed vos nate diù terris his fortè morantes
Incaſtigatos Rex haud ſinet ætheris alti.
Tu caſu in tanto plagas perferre memento
Æquus, & vſque Deo grates age nate, nec vllis
Vlla

Vlla loci facies ſegnem remoretur in oris,
Donec ad anguſti vallem delatus Orontis
Conſtiteris, vbi longa vrbem obſidione premendam,
Sanguinéque, & multo vobis ſudore domandam
Nuntio. námque fames, & hyems glacialis, & ingens
Cœlo emiſſa lues acies rareſcere coget
Heſperias, multóſque dabit letóque, fugæque.
Quin te etiam Gallique duces, primique tuorum
Deſtituent, fugientque altam Byzantis ad vrbem
Votorum immemores: tamen obdurata manebit
Lecta virùm virtus, bellóque aſſueta gerendo.
Sed non & manſiſſe volet. tantæ vndique vires
Aduenient: cœlúmque tegent, Solémque ſagittæ.
Hic animis opus eſt: hic & victricia caſtris
Poſcere ſigna Deum precibus. Vos pergite: muros
Ipſe dabit ſuperare vrbis, Perſáſque rebelles
Fundere, & innumeras venientum infringere turmas.
Interea fratérque tuus Balduinus, & acer
Tancredus circùm populos in iura, fidémque
Diuerſi redigent: ſæuos Tancredus Iſauros,
Et Cilicum gentes: felix Balduinus opimam,
Euphrates alto quam flumine lambit, Edeſſam:
Opprimet, & madidas Romano ſanguine Carras.
Ipſe autem ducente Deo, paucíſque relictis
Tantarum è numero legionibus, ibis Idumem,
Ne dubita, Solymámque vrbem expugnabis adortus
Hic te autem conſenſu vno populique, patrúmque
Regem appellabunt proceres: apicémque volentes

Imponent capiti. Tu parti inſignia regni
Reijce nate procul. non illa cingere crinem
Vrbe decet rutilantem auro, gemmiſque coruſcum,
Jn qua olim ſpinis Chriſtus Deus, arbiter orbis,
Pulchri opifex mundi, regum Rex impia paſſus
Hærentem fronti geſſit paliuron acutis.
Sceptrum igitur, Goffrede, alios, regniq́uè coronam
Ferre ſinas oſtro inſignes, auróque ſuperbos.
Tu populis dare iura tuis, legéſque memento,
Debellare hoſtes, placidúſque ignoſcere victis,
Tum ſenſim replere animos pietatis amore,
Diuorúmque ædes vnà inſtaurare labantes,
Et patres munire opibus; queis ſacra, diéſque
Sint curæ, atque aris ſueti reddantur honores.
Quóque hæc ipſa magis properes: vix integer anni
Menſibus exactis vertens explebitur orbis,
Aerias ex quo Solymorum cœperis arces,
Ardua cum cœli reditus tibi ad aſtra patebit,
Atque hæc nobiſcum mortali lege ſolutus,
Quæ nunc ſub pedibus præſens miraris, & optas,
Iam tibi certa dari, ſtellantia clauſtra tenebis.
Hic matrem aſpiciens læto ſic pectore fatur
Goffredus. Quando, ô mater, mihi tanta parantur
Gaudia defuncto belliq́ue, viæq́ue periclis,
Atq; aditum ad vaſti patet hic quaſi limes Olympi,
Quamuis clarorum ſemper veſtigia patrum
Ante etiam inſtiterim, decoriq́ue ego gentis auito
Defuerim numquam, tamen hac mercede laborum

Propoſita, enitar poſthac vigilantius; & me
Omnia iam rerum perferre aduerſa iuuabit,
Delictis quæcumque meis infenſa minatur
Ira patris ſummi, qui fons, & vita bonorum eſt;
Incolumem liceat Solymos modò viſere colles,
Expulſis illinc Turcarum, Arabúumq; tyrannis.
Sed tu ſancta parens (namq; hæc noctéſq;, diéſq;,
Vrit atrox animum cura, atque infeſta recurſat)
Vnum etiam, ſi iuſta peto, ſi pandere fas eſt,
Quæ ventura vides, vnum hoc effare precanti.
Poſtquàm parta manu belli victoria nobis
Ceſſerit, & noſtra Solymi ditione regentur;
Imperium ne Deus veniens producet in æuum,
Et loca Chriſticolis propria hæc regnanda relinquet?
Hæc pius Euſtachides: mater cum talia rurſus
Ida refert. Quodcumque rogas Goffrede parentem,
Ipſe Deus, ſeries vni cui nota futuri,
Nil hodie te ſcire vetat. Sub regibus ergo,
Qui tibi non longo ſuccedent ordine, totos
Octoginta octo Solyme regnabitur annos.
Flagitijs ſed enim noſtrorum infecta nefandis,
Et vexata diu procerum diſcordibus armis,
Horrebit Pharias rurſus ſuperata ſecures:
Exactiſque procul Galliſque, Italiſque videbit,
Abdaridæ parere Aſiam, Trhacémque ſuperbam;
Inque poteſtatem Turcarum, inque impia cogi
Iura, ſuo quicquid terrarum interfluit ingens
Flumine Dannubius. Quin illi, vbi littore ſedem

Threicio

Threicio, & veteri Byzantis in vrbe locarint;
Illyrij, Macedúmque arces, atque oppida Graium
Cuncta ſub imperium redigent, immane minantes
Exitium Europæ populis, quicumque ſuperſint.
Sæpe etiam magnis auſi dare claſſibus Auſtros,
Ionium, Aegæúmque omni ditione tenebunt.
Scilicet & noſtri poterunt ſpectare nepotes
In ſua paulatim graſſantem viſcera peſtem;
Dum ſe odijs, armiſque palàm conſumere pergent,
Horribiles nullis cohibentes finibus iras.
Ergo, inquit pius Euſtachides mæſtiſſima denſis
Ora, ſinúſque rigans lachrymis, tot regna, tot vrbes,
Tot caſtella manu noſtra expugnata, iugóque
Erepta ex Arabum, rurſus rapientur in arcta
Vincula, & Abdaridùm iuſſa execranda faceſſent?
Nec noſtra, ò mater, naſcetur origine quiſquam
Corde vigens, gratúſque Deo, qui nobile bellum
Suſcipiat, Turcáſque manu qui deleat hoſtes,
Reſtituátque Deo populos, quos impius olim
Abſtulit Abdaridos, ſecúmque in tartara ducit?
Tum mater nati dextram complexa loquentis,
Parce, ait, ò, lachrymis, Goffrede, & comprime fletum.
His quoniam dolor, atque omnis metus exulat oris.
Vna, & certa quies animis lætiſſima noſtris,
Numinis æterno cuncta hæc moderantis amore,
Illa quidem ſemper clemens, ſed iuſta voluntas:
Vnde aliquem ſe abſtraxe nefas: tamen vſque ſuorum
Virtutis memores Galli, & pietatis auitæ,

Haud

Haud ſemel inſtituent armis inuadere Turcas;
Cúmque his concordi veniens in talia dextra
Fœdera, coniunget generoſa Britannia vires.
Atque hæc arcentem toto de littore noſtros
Vaſtabit Cyprum victrix, ſceptróque potita
Externis regnum dominis concedet habendum.
At Gallorum acies animis ingentibus vrbem
Phœnicum interea poſt longum tempus adactam
In leges iurare ſuas, & verba iubebunt;
Imperióque caput ſtatuent, ſedémque labanti;
Expulsóſque illic reges in ſceptra reponent.
Sed Solymos iterum capere, & ſarcire ruinas
Amiſſi imperij poterit non ipſe Britannus,
Quamquam audax, quamquam captis Iopéſque, Tyríque
Arcibus, & Pharijs ingenti cæde fugatis
Non Celtæ, Belgæque duces; licet oſtia Nili
Audaces ſubeant ruptis recluſa catenis,
Atque Aegyptiacas vrbes populentur, & oras,
Inque Parætonio defigant littore ſedes.
Immo etiam haud multo poſt tempore, Gallia regem,
Inſignem pietate virum, pia bella mouentem
Abdaridis Libyæ populis iniuſſa ſequetur.
Sed neque tunc etiam tantis Deus annuet auſis.
Nam Peluſiacas vt ſeſe appellet ad oras
Ipſe animo præſtans, procerúmque ingentia ſecum
Agmina habens, Arabum ductorem occiderit, & mox
Mendeſij ditem ſine ſanguine cœperit vrbem,
Multorum furijs, cæcáque cupidine victus

Audebit

Audebit Gallis funeſtam inuadere Memphim.
Sed cœli vitio, fluuijque paluſtribus vndis
Horrida cunctarum ſubito penuria rerum,
Atque lues interclusis, morbóſque, famémque
Afferet exoriens, cœptiſque abſiſtere coget,
Amiſſis miſerè Gallorum heroibus. At rex,
Quem mox ipſe Deus Superùm ſignabit honore,
Inde abiens, repeténſque Syras inglorius oras,
Oppida reſtituet fœdis collapſa ruinis:
Nequicquam. Aegyptus rupto nam fœdere vires
Colliget: atque iterum noſtris lachrymabile bellum
Incutiet, victrixque Tyro potietur, Acémque
Euertet, caput imperij, ſedémque Latini,
Relliquias tanti incœpti. nec proderit Afras
Debellaſſe manu Gallorum regibus vrbes,
Ceruicéſque iugo Libyæ preſſiſſe ſuperbas.
Cuncta iterum Abdaridùm dextris ſubigentur, & armis.
Sic placitum Superùm patri, qui ſidera fulcit.
Sed tamen exactos poſtquàm voluentibus annis
Sexcentæ æſtates, ſexcentæ ex ordine brumæ
Addiderint decies centenis orbibus orbes,
Omnibus ex quo lux oculis eſt reddita noſtris,
Naſcetur pietate ingens, inuictus & armis,
Qui bello aggreſſus populos contundet Eoos,
Et Scythiæ duras Libyæque immittet habenas.
Tum verò toto ſurget gens aurea mundo,
Aurea, ſinceri quæ ſeruantiſſima cultus
Rite Deum precibus triniúmque agnoſcat, & vnum.

Interea

Interea veſana lues, quam finibus ortam
Ipſa ſuis ſecum diſcors Germania primùm
Mater alet; mox inuectam, latéque vagantem
Excipient gremio Allobroges, ſolióque locabunt.
Inde autem quondam fidiſſima corda Britannos
Irrumpet toto deſcendens corpore peſtis;
Atque hic, atque illic noſtras populabitur vrbes
Immanis, Gallóſque ſuo funeſta veneno
Auferet, & ſanctis animos abducet ab aris.
Hæc indignanti ſimilis, ſimiliſque dolenti
Dixerat Ida parens: cum iam Goffredus in iram
Exardens animis, Ergo patietur inuri
Ipſa (ait) ipſa ſibi furijs agitata nefandis
Dedecoris, ſceleríſque notam mea Gallia tanti?
Gallia, quæ toties ſumptis defenderit armis,
Ius Latij, cultúſque patrum, ritúſque piorum?
Talibus orantem ſic Ida exorſa viciſſim
Solatur natum: Tuſcos, age, reſpice colles,
Florentémque opibus vallem, cultúq; frequentem,
Flumine quam vitreo dirimit Bœotius amnis
Arnus, & Hetruſcos curſu ſecat impiger agros.
Hic olim noſtro Morinùm de ſanguine ſurget
Fœmina, clarorum quæ nobililate parentum,
Et forma, & magnis animi virtutibus ingens
Anteeat longè veteres heroidas, & ſe
Illuſtrem fama ſeclis Catharina futuris
Conſtituet regum ſoboles, parituráque reges
Illa quidem, qui Gallorum moderentur habenas,

Atque

Atque ipſis Scythiæ populis dent iura vocati.
Namque erit, exoriens vndam quà Viſtula fundit,
Et magno circùm campos rigàt amne iacentes,
Cum rege amiſſo regem ſibi Sarmata prudens
Henricum aſciſcet, cuius ſe ſubdere dextræ
Audeat, & fidei viduum committere regnum;
Henricum ætatis decus immortale futuræ,
Virtutum ſpecimen, magnorum & germen auorum
Nobile: cui nullus poſthac pietate, vel armis
Par eat. Hoc, diros ſi qua eſt gens impia ritus
Quæ colat, ipſa volens, mitte hanc de pectore curam,
Auſpice deponet: séque incuſabit, & vnà
Sponte ſua cultus dediſcet læta profanos:
Certatimque pias cumulabit honoribus aras.
At parte ex alia iuſtis premet Auſtrius armis
Seductos Belgas, magniſque erroribus actos
In fraudem, bello deſerta in caſtra reuerti
Coget, & in primis Romanum agnoſcere Patrem:
Romanum Patrem, ſibi quem ſelegit, & vnum
Ipſe ſuas tum cogere oues, tum paſcere iuſſit
Aeternæ lucis Chriſtus Deus vnicus auctor.
Atque hæc ſedato mater dum ſingula vultu
Narrat: humi mentem, atq; oculos defixerat heros
Euſtachides; terrámque tacens ſpectabat, & vndam,
Et, quæcumque iacent extra faucéſque, fretúmq;
Herculeum, anguſto quod Calpem interluit æſtu,
Atque Abylam, ignoti tunc oſtia clauſa profundi,
Nunc autem Heſperijs adaperta, & peruia nautis;

Inſulæ Oceano in magno; cum talia fatur.
Quæ nam autem, noſtris quæ ſe diſcludit ab oris
Tam longè pars illa orbis depreſſa latentis,
O genitrix, homines ne tenent, an ſecla ferarum
Ingentes campos? pelagóque infracta ſonanti
Littora? & excelſo ſurgentes vertice montes?
Dicam equidem, terráſq; tibi multo ante recludam,
Quàm quiſquam audaci ſulcet vada cæca carina,
Suſcipiens ſic Ida refert. Quæ, nate, tueris
Finibus à noſtris longè diſtantia, nullus
Auſus adhuc adijt; nec quiſquam aggreſſus adibit,
Antè quatercentum Solisque, anniq́ue receſſus,
Tempore quo primùm Ligurum decus, & noua ſecli
Gloria peruadet numquam tentata Columbus
Aequora, & Oceani ſiſtet trans littora claſſem.
Admiránſque illic Orbis noua regna repoſti,
Regna inſperata, & priſcis incognita nautis,
Imperio, & fidei regis committet Jberi.
Mox extra Cancriq́ue vias, & ſidera Libræ
Prætergreſſi alij, priſcorum errata parentum
Mirantes, mediam non vllo feruere ab æſtu
Spectabunt zonam, niuibúſque rigentia denſis
Ardua terrarum, & gelidis loca tecta pruinis.
Diuitis hic auri venas vberrima tellus
Innumeras habet; & fuluæ prope flumina arenæ
Aurea ſecernunt paſſim ramenta legentes,
Qua mercede ſagax confeſtim accurret Jberus
Vndique, & ingentes auri cumulabit aceruos,

Exple-

Explebitque opibus partis patriámque, domúmque;
Tum quoſcumque alios aditu prohibebit ad oras
Inuentas; vnique volet ſibi ſumere totam
Nobilis incæpti laudem, fructúmque laboris.
Hetruſci tamen herois de nomine terram
Illam olim Ammericen ætas ventura vocabit:
Hetruſci herois, cuius celeberrima virtus
Littoráq;, & montes, valléſq;, amnéſq; recludet,
Et loca præteritis numquam non inuia ſeclis;
Ergo Italis inuenti orbis noua gloria ſemper,
Semper honos, ſemper decus immortale manebit.
Imperio ſedenim Hiſpanus potietur, & auro.
Paucæ illic vrbes: pauci magalia cingunt
Mœnibus, & valido claudunt munimine valli
Tecta, domóſque ſuas: quas multi in vallibus imis
Occultant, alij denſa ſuper arbore ponunt
Fluminis in ripa, ſtagniue paluſtribus vndis,
Difficiles aditu caueas. ceu ſæpe videmus
Conſeptos aquilæ nidos ſpinisque, rubisque,
Annoſæ ex alto pendere cacumine fagi,
Aut tiliæ, aut quercus, aut aeriæ cypariſſi;
Quos non vpilio, quos non frondator, & audax
Paſtor adire queat. Nudi ſub Sole calenti
Incedunt, nudi cùm fundit Aquarius imbres.
Pars Lunam, Solémque colunt: pars neſcia cultus
Sinceri, Aligerûm precibus ſimulacra fatigant
Nigrantum, votisque malos, & ſanguine placant
Dæmonas, infames quem victima fudit ad aras,

Siue

Siue puer, ſeu ſit florenti corpore virgo.
Quin etiam, quod nate magis mirabere, cæſis
Corporibus miſerorum auidi veſcuntur, & illos,
Quos ipſi patres genuere, in viſcera condunt.
Tum ſatus Euſtachio diræ facta impia gentis
Auerſatus, & arrectis horrore capillis:
Hæc ſcelera ò mater, cur nam Deus (inquit) inulta
Ire ſinit? cur non animos in tartara verſos
Ad cœlum reuocat, numerúmq; integrat, & explet
Illorum, quibus ipſe volens ſua regna parauit?
O nate, arcanos ſenſus, ſecretáque mitte
Conſilia explorare Dei, quæ pectore verſat
Ipſe ſuo, nec præterea cuiquam abdita pandit;
Ida ait; & tamen his aliquando imponere finem
Flagitijs magnus Superùm rectórque, patérque
Paulatim incipiet; cum primùm Tarraco claſſem
Inſtructam ignotis committere fluctibus auſus
Sub ſua palantes populos iuga miſerit: & cum
Tantarum imperium terrarum, orbisque Philippus,
Qua Boreæ de parte abiens excurrit in Auſtrum,
Inque Eurum, Zephyrúmque patet, reget Auſtrius omne.
Hic populis leges, & iura perrennia condet:
Mœnia certa dabit; mores auertet agreſtes;
Infandóſque abiget ritus; atque impia gentis
Sacra cruentatis longè depellet ab aris.
Immo etiam, ne fortè putes, ò nate, verendum,
Ne, qui Aſiam, Libyámque colunt, quos Libra ſupernè
Deſpicit, æquatis atque aera temperat horis,

Deſerti auxilijs olim ſpolientur; eadem
Tempeſtate inter proceres naſcetur Hetruſcos
Altorum ſoboles longè clariſſima regum
Fernandus Medices, rerum ſpes fida labantum,
Ante annos animóque ingens, curáque virili,
Flos iuuenum, atque Italæ gentis lux, & noua ſecli
Gloria, nec dubius priſcæ virtutis alumnus;
Quique adeò nondum ſignans lanugine malas,
Tempora conſpicuus Tyrio circumdabit oſtro,
Patribus, & Romæ iam tum decus additus vrbi.
Ille fidem populos Latij Paſtoris, opémque
Suppliciter ſibi poſcentes Phariósque, Syrósque
Excipiet gremio, & rebus ſuccurret egenis.
Idémque ad gentes, quarum delapſus ab oris
Inter nigra virûm, percoctáque ſecla calore
Nilus Pellæum vaſto petit amne Canopum,
Mittet, & Aethiopes vltricibus inſtruet armis
In Turcas; cultúſque pios, ritúſque Sacrorum,
Quorum illi obliti nunc ſe abiunxere fideli
Chriſticolûm cœtu, reuocare in pectora tendet.
Magnum opus: &, flauens dum ſe Tyberinus in vndas
Inferet æquoreas, cunctis memorabile terris.
Sed, quòd lætitias noſtris ferat omnibus omnes,
Parturiet tandem ſeclis abeuntibus ætas
Certa virum, qui longinquis in finibus ortus
Cantabriæ, Heſperias vdi propè littoris oras,
Ipſe ſibi inſtituet ſocios, & ad alta vocabit
Munia; quos iuſſu diuino impulſus, & aura

Cæleſti

Cæleſti afflatus de nomine dicet IESV.
Exiguos numero ſocios, & cælibe vita,
Sed pietate pares olli, quos priſca tulerunt
Secla viros. cæptum Alitonans illuſtre fouebit:
Innumeróſque addet primorum exempla ſecutos.
Illi autem ſcelerum puri, mentémque repleti
Doctrina, nullas metuent accedere ad oras,
Quamuis immanes, quamuis pia facta peroſas:
Oſtendéntque viam miſeris, quam protinus vnam
Inſiſtant, Chriſtúmque ducem ſectentur, améntque.
Felices animæ, fratrum generoſa piorum
Pectora, venturi clariſſima lumina ſecli;
Non auri vos ſacra fames, laudúmque cupido
Coget ad externas greſſum contendere gentes,
Et certam certos vitæ præponere mortem:
Sed cæleſtis amor patriæ, ſed maximus harum
Contemptus rerum, per tela inimica, per ignes,
Pérque hyemes atras, & vulnera ducet inermes.
Nam neque ſupplicijs infida Britannia diris
Exterrens cæpto pauidos arcebit ab alto:
Nec, quæ letiferas adigens in corda ſagittas
Ammerice cæſis miſerorum veſcitur extis.
Immo etiam aſſueti diras apponere menſas
Channibales; monitis veſtris meliora ſequentur
Exutáque animi penitus feritate, neſandæ
Deſueſcent vitæ læti, ſanctóſque doceri
Chriſticolûm expoſcent (dictu mirabile) ritus
Quin & magnorum genitrix fæcunda elephantum

Taprobane, Oceano circùm vallata profundo:
Infamẽſque aras Iapo euerſura Deorum;
Inſula præruptis montoſa, atque aſpera dorſis,
Et celebris paſſim populis ad prælia natis,
Vnius imperio parens nunc inſula, ſed mox
Diſſidijs inter proceres diuulſa potentes,
Tum primùm ſupplex Chriſto delubra, Crucémque,
Sinceróſque animo ritus amplexa dicabit.
Ipſa quoque hoſpitibus tellus malè tuta Sinarum,
Difficiliſque aditu, nulliſq; obnoxia ſacris,
Sed tamen in patrios reges propenſa, nec æqui
Ante alias omnes cultrix minus illa, boniq́ue,
Audiet orantes, & vitæ æterna beatæ,
Quæ ſternunt iter ad cælum præcepta docentes.
Laudibus hæc eadem Auſoniæ licet æmula certet
Serica, & ambiguo poſitæ ſub Sole Molucæ,
Excipient lætæ vobis ſuadentibus, & ſe
Aeterno addicent Superúmq;, hominúmq; parenti.
His dictis, Ida ex oculis, medióque repente
Conſpectu tenues abiens diſceſſit in auras.
Ille autem, quò deinde fugis? quem deſeris? aut quis,
Alma parens, ſubito te nunc mihi ſubtrahit? inquit.
Et ſimul Eoo tenebris ex orbe fugatis
Perſpicit Auroram montes aperire retectos:
Excitus clangore tubæ de more iubentis
Conſuetis precibus ęternam expoſcere pacem,
Atque animum rebus ſolertem adiungere agendis.
Ergo vlacer ſurgit ſtratis, ſuppléxque ſalutat

Ad

Ad terram preſſis genibus te maxima Virgo,
Virgo hominum ſpes fida, Dei certiſſima mater.
Mox matutinis perfectis ordine ſacris,
Accepit ſceptrum, & ſummo præfectus honori eſt.
Inde domum rediens magna comitante caterua
Intra tecta vocat proceres: epuliſque paratis
Extructam ad menſam cunctos accumbere iuſſit.
Atque vbi iam compreſſa fames, turbæque remotæ,
Surgit: & ingreſſus thalami ſecreta repoſti
Sedibus excitos ſecum iubet ire relictis.
Quos vbi conueniſſe videt, mediúſque reſedit,
Attollens oculos, Quamquam præſciſcere cuique
Promptum, ait, eſt animo Graiorum artéſque, dolóſque
Magna tamen confecta, duces, res, ſponte quòd ille,
Imperij cui Romani pars altera paret,
Contiguis Arabes attingens finibus hoſtes,
Poſtulet adiungi cœptis, atque offerat vltro
Vires ipſe ſuas equitum, peditúmque cateruas,
Armáque, & ingentem puri vim prodigus auri.
Quòd ſi promiſſis maneat, quæ plurima nobis
Ipſe dedit, nec facta fidem mutata nouabunt,
Tum verò, vt fas eſt, quæ nos communibus armis
Cepimus, communi etiam ditione regamus.
Atque hæc pacta duces, ſi vos quoque firma iubetis
Eſſe, reor cum Threicio facienda tyranno,
Et certa ſeruanda fide. Sic ille nefandi,
Et fandi memor, ex altis qui deſpicit aſtris
Cuncta, exercituum Deus adſit teſtis, & æqua

Peccantem afficiat pœna certiſſimus ultor.
Aſſenſere duces: procerúmque ex ordine lecti,
Talia qui Thracum regi mandata referrent,
Diſcedunt properè è caſtris, urbémque petentes
Unà iter arripiunt Comneni ad limina regis.
Ille autem, Oceanum cum primùm Aurora relinquens
Terrarum tenebras cœlo diſcuſſit aperto,
Excierat feſſos ſtratis è mollibus artus
Spémque, metúmq; inter dubius, ſeu fœdera credat
Juncturos ſecum Gallos, ſeu lege ſolutos
Omnia rapturos, memores virtutis auitæ,
Et ſcelera exoſos iamdudum, artéſq; Pelaſgas.
Sed tamen aſſuetus varias componere fraudes,
Haud fore deſperat, tacitus quod mente volutat.
Has inter curas verſanti, & multa mouenti
Grata ſuperueniunt procerum reſponſa ferentes
Legati: quos ille intra tecta alta vocari
Imperat, & ſolio ſeſe componit eburno
Sublimem, atque oſtro inſignem, ſceptróq; ſuperbum:
Cui crinem intonſum gemmiſq;, auróq; tiara
Circumiens rutilo poterat ſplendore tenebras
Vincere, & obſcuram longè depellere noctem,
Spectantúmq; oculos radijs præſtringere acutis.
Illi autem ingreſſi Regem de more ſalutant.
Mox forti Rholone ſatus ſic farier infit.
Si nos Heſperijs patriæ diſcedere ab oris
Suaſiſſent auríq; fames, regníq; cupido,
Externáſque manu populorum inuadere ſedes,

Fœdere

Fœdere Rex tecum nullo nunc pacta ligarent:
Sed potius bellum, quod te incœpiſſe negabunt
Nulli vnquam, noſtróſque armis petiſſe priorem,
Non fraude, aut furto (quando hunc fortiſſima morem
Gallorum pubes iamdudum & damnat, & odit)
Sed virtute palàm, ſed aperto Marte gerendum
Suſciperet, pulſiſque ſua de ſede colonis,
Ipſa vltro veniens placitis conſideret aruis;
Præſidióque arces firmo vinciret, & vrbes.
Et quoniam, quod & ipſe vides, ad mœnia veſtra
Millia iam ſexcenta virùm conuenimus vrbis
Bellantum; quos vna omnes, eadémq; voluntas
Impulit in ferrum, certóſque armauit in hoſtes,
Verteret in prædam quicquid rapuiße liberet.
Nunc autem nec nos Graiùm populare penates
Venimus, aut Thraces patrijs euertere regnis:
Verùm vt præcipites Turcáſque, Arabéſque fugemus
Ex Aſia, Solymæque pias ſtatuamus vt aras;
Abiectóque metu tandem loca ſancta colantur
Chriſticolùm populis. cuius ſi te quoque laudis
Tangit amor, tantique cupis tibi ſumere belli
Partem aliquam, cœptis ſocium te adiungere noſtris
Et placet; & iam nunc vna hac in fœdera lege
Accipimus læti venientem; atque omnia poſthac
Oppida, quæ nos cumque Deus communibus armis
Annuerit capere, & noſtra ditione teneri,
Hæc fore ſpondemus nobis communia tecum:
Inque hæc verba ſacros Goffredi nomine libros,

Aeternæ libros dantes præcepta ſalutis,
Et Chriſti ſimul acta Dei miranda docentes,
Tangimus; & teſtes Superóſque, Deúmque vocamus.
Dixerat hæc Rholone ſatus: cum Graius Alexis
Accipio, amplectórque libens, fortiſſime ductor,
Quæ dantur, fauſtúmque precor ſit vtriſque, volentes
Quod ſtatuiſtis, ait. Nos quæ promiſimus vltro,
Præſto aderunt, naues cum primùm aſcendere, & oras
Linquere Threicias, Bebrycúmque inuadere fines
Cœperitis; iámque innumeras aſtare carinas
Cernitis, & pandas prætexere littora puppes,
Vnde iter in fines, curſúſque breuiſſimus vndis
Mygdonios, cæcæ ſurgunt vbi mœnia gentis.
Vos duce Thatinno, cui nos confidere tuti
Sueuimus, & regni vel totam imponere molem,
Graiorum delecta manus comitabitur vſque.
Ille vnus belli expertus, gnarúſque locorum
Incolumes rapidum ad Syriæ vos ſiſtet Orontem.
His dictis; duci iubet è præſepibus altis
Tercentum alipedes oſtróque, auróque nitentes.
Goffredo ex omni numero lectiſſima centum
Corpora: ſed reliquos reliquis quos mittat habendos
Militiæ tantæ ductoribus. inſuper addit
Et ſagula, & Tyrio fulgentes murice lænas,
Nec non & Chlamydes vario ſubtegmine pictas;
Quæque imbres, rapidóſque arcent tentoria Soles.
Ergo ita compoſitis inſida in fœdera rebus
Legati redeunt hilares in caſtra; diémque

Partim

Partim epulis celebrant lætis; partim ardua belli
Commemorant. iuuat exhauſtos meminiſſe labores,
Et ſpectare procul terras, colléſque feraces,
Quos ingreſſi Arabum poterunt inuadere fines.
Liquerat interea placidos Sol aureus amnes
Oceani, & largo veſtibat lumine montes:
Cum Gallos, Italóſque vnà caua buccina ſomno
Exciit. illi autem littus petiere; breuique
Tranſmiſſi anguſtas fauces, atque oſtia Ponti,
Bithyni incolumes tenuerunt littoris oram.
Tum pius Euſtachides (proceres namque ante vocari
Iuſſerat ad ſeſe) poſtquàm peruenimus, inquit,
Terrarum in partem, quibus hoſtes proxima Turcæ
Regna tenent; valléſque imas, ſyluáſque putandum eſt
Inſediſſe altas; agmen procedere ſenſim
Iam decet ad ſubitos caſus, pugnámque paratum.
Quo circa Auroram cum primùm nonus aperto
Rettulerit cœlo Titan, ſeſe inſtruat armis
Quiſque ſuis, inſtétque viam ſua ſigna ſecutus.
Interea cuncti Superúmque, hominúmque parenti
Chriſticolûm de more animum luſtréntque, probéntque
Rite ſacerdoti culpas, & crimina faſſi.
Hæc vbi dicta dedit, paſſim per caſtra vagatur
Fama volans, certiſque refert ieiunia iuſſis
Indixiſſe patres venturæ proxima lucis.
Quæ poſtquàm Addemarus perfecta ex ordine vidit
Omnia, & Eoo ſurgens octauus ab orbe
Illuxit Phœbus, ſublimem operatus ad aram

Solemnéſque preces, conſuetáque ſacra peregit.
Idem etiam populum pura circumtulit vnda,
Spargens rore leui. mox & felicibus omnes
Proſequitur verbis, & proſpera cuique precatur.

PETRI

PETRI ANGELII BARGAEI

SYRIADOS LIBER VII.

EXPECTATA dies aderat, cum buccina cantu
Clara dedit ſignum: primúmque incedere cœpit
Agmen, & armorum rutilo fulgore micantum
Repleuit montes. veluti cum vertice ſummo
Aut Apennini, aut nubiferæ Pyrenes

Sylua ingens fagis, annoſa & conſita pinu,
Abietibúſque frequens, ramis arentibus ignem
Comprendit. flammæ radiantia ſidera lambunt,
Aeriáſque inter nubes ſplendore coruſcant.
Ibant, & greſſum peditéſque, equitéſque mouebant
Compoſiti, & toto ſpirantes pectore Martem.
At ſatus Euſtachio thoracem indutus ahenum,
Dextra autem ingentem præfixa cuſpide contum
Præportans, clypei pondus, molémque ſiniſtra,
Et galea inſigni tectus frontémque, capútque,
Ante alios omnes heros ſe primus agebat.
Sic etiam armento longinqua ad paſcua eunti
Incomitata ferox præfert veſtigia taurus,
Viribus, atque animis in pugnam, inque arma paratis
Hic tu, quæ vatem cœli ſuper ardua tollis
Sidera, & ætheriis Diuûm regionibus infers:
Vnde mare, & terras, vnde aera cernat apertum,
Aura amor æterni pariter Natíque, Patrisque -
Sancta veni, & vaſtum ſi te ſpirante profundum
Ingreſſus, potui dubios euadere fluctus
Incolumis, qui reſtat adhuc, age, dirige curſum
Ipſa per obſcuras ignoti marmoris vndas:
Inque animi illabens penitus, precor, influe mentem.
Ac veterum extinctæ procerum ſi tantus haberi
Debet honos famæ, ſi gratia tanta referri,
Diſcute præteriti confuſa obliuia ſecli.
Quæque acies ferro accinctæ regéſque, ducéſque
Excitos patria fuerint in bella ſecutæ,

Intule-

Intulerintque Arabum populis regnantibus arma,
Enumerare velis. etenim potes, omnia quando
Ante oculos expoſta tuos verſantur, & ora.
Nos rerum tenebris, & nocte inoluimur atra.
Daunius ingreditur primus: qui ſanguine cretus
Cimbrorum regum, dominatur Iapygis oræ:
Numinis æterni quo nec reuerentior alter,
Nec virtute animi, ſumptis nec fortior armis.
Secum agit Auſoniæ lectiſſima robora pubis.
Filius huic fratris Siculæ telluris alumnus
It comes: & patruo paribus ſe ſuſcitat auſis
Tancredus: forma inſignis, primóque iuuentæ
Flore nitens, ſauos aſſuetus comminus apros
Sternere, & hybernas glacies calcare, niuéſque,
Atque æſtus perferre graues dum Syrius ardet.
Millia Trinacrijs peditum tria ducit ab oris:
Quingentóſque equites; dignus, quem gloria tanti
Exciret capti, tacitisque horatibus vltro
Ad decora & laudes traheret Boemundus auitas.
Illius imperio parent quicunque Pelori
Clauſtra colunt, rupéſq; altas, atque arua Pachyni:
Qui fontes Arethuſa tuos, qui flaua Symethi
Flumina præciptis nec non Alabúmque Gelámque
Ambiguóſque amnes; medio quorum Himera curſu
Trinacriam dirimit: quique aſperà ſaxa rotantem
Pantagiam potant; Aetnæque e rupe fluentem
Acin, adhuc diri memorem Cyclopis amorum.
Quos vnà in medium ductor coniecerat agmen.

Nanque

Nanque aciem primam primi tenuere Quirites
Biſmille, Vrbani qui tum pia iuſſa ſecuti
Pontificis, ſacræ dederant ex ordine nomen
Militiæ; magnóſque animos in bella gerebant;
Digna loci ſplendore ſui, patribúſque iuuentus
Romulidis: quibus inſignis pietate Sabellus
Imperat, in Turcas animis accenſus amaris:
Quintilius ſanguis, veteris deductus ab alto
Sanguine Auentini: qui quondam in bella Sabellos
Armauit; Latijs Troas quo pelleret oris.
Eque ſuo moriens colli noménque, decúſque
Addidit, vnde orti generoſa à ſtirpe nepotes
Terrarum implerunt factis ingentibus orbem.
Ille igitur tantæ ſpectandus origine gentis
It grauis inceſſu; vultúque, oculiſque ſeuerus
Omnibus ingentem pugnandi inſpirat amorem.
Poſt hos Etruſcis pubes è montibus orta,
Vulſinum quæcunq; lacum, lucúmque virentem
Ilicibus, farniſque colit, terrámque Faliſcam
Læta habet, & collis ſumma de rupe fluentes
Haurit aquas Aquulæ; linóque & cannabe pingues
Veſtit agros: ſpectátque procul vicina ſonoro
Arua Glani: quíque & Cimini de nomine dicti:
Gens dura in primis, bellóque aſſueta gerendo.
Cui ſe ductorem Tyrrhenæ ſtirpis Haleſus
Addiderat, forma & iuuenili ætate ſuperbus.
Progenies Regum, magnorum & germen auorum:
Legiferos qui quondam inter rexere Faliſcos
Imperium,

Imperium, populos omni ditione tenentes.
Ergo auidus factis illuſtrem extendere famam,
Vt primum tanti rumor percrebuit ingens
Incæpti, paſſimque Italis vulgatus in oris,
Contulit extemplo Dauni ſe in caſtra, volentem
Scilicet ex tanto pacis, belliq́ue magiſtro
Diſcere virtutem iam tum, verúmque laborem.
A quo mox certo generis ceu principe ſeri
Partim aucta partim mutata voce nepotes
Indigenæ factum gentis de more ſequuti
Deduxere tuum domus ò Farneſia nomen,
Et natos peperere tibi vel pace, vel armis
Inſignes, triplici qui tempora ſacra corona
Cinxerunt, populóſque manu domuere rebelles.
Quattuor antiquis excita è ſedibus illum
Millia ſectantur peditum; qui pectora parma
Tuta tegunt: galeáque comas & tempora cingunt.
Pila manus, rutilum ſuſtentat baltheus enſem.
At tercentum equites, antiquæ robur Agyllæ,
Quos ad bellorum dubios ſibi legerat vſus,
Oſtentant claræ ſpectata inſignia gentis.
Intextos ſagulis ferrugineos Hyacynthos.
Tum genitus veteri priſcorum à ſtirpe parentum,
Incedens, humeris longe ſupereminet omnes
Cilnius, Aonijs proles gratiſſima Nymphis,
Areti decus, & vatum ſpes fida bonorum.
Fert niueum clypeo Cycnum, leue corpus ad æthram
Tollentem, & cantu cœli conuexa replentem:

Stemma

Stemma domus notum, & maiorum inſigne ſuorum
Protinus illum omnis legio comitatur euntem.
Quiq; pigri Glanis arua colunt; quiq; ardua Cluſi
Mœnia habent; & qui ſummo te vertice montis
Naſcentem, valléſque imas, & ſaxa ſecantem
Arne bibunt: gemini mox claro à ſanguine fratres,
Griccia progenies, hilari cum corde ſequuntur.
Ac biſmille viros, belli inſuperabile robur,
Prorſus agunt: quos Sena agri ditiſſima paſcit.
Sena Camœnarum cultrix, & Martis alumna.
At, quæ naſcenti vicina Biturgia Tybri eſt,
Agmen in arma vocat cinctum fulgentibus armis.
Inde Typhernates, cultu gens aſpera, cuius
Ipſa ſuis fœcunda bonis, ſed inhoſpita tellus,
Educat audaces lachrymoſa in prælia dextras.
Vna ingens Peruſina cohors; Vmbríque feroces:
Hiſpelli manus omnis: agri Meuania diues.
Qui montes Thraſymene tuos; qui littora circum
Curua colunt, læti iuſſis parere Vitelli.
Ipſe minax oculis, & toto corpore firmus
Ingreditur: vultúque animos teſtatus acerbos
Spirat atrox Martem; & ſociorum mentibus addit
Ardorem pugnæ; & partæ per vulnera laudis.
Dúmque adeo incedit ferro contectus, iniquum
Armorum haud aliter valido fert corpore pondus,
Quam iuuenis primæ florenti ætate iuuentæ
Ferre ſolet Serum contextam è ſtamine veſtem.
Hinc montes quicúnque colunt, campóſque iacentes,

Vertice quos humili Sapis, quos flumine Iſaurus
Humectat, ſocia arma ferunt. hinc fida Camertum
Inſequitur pubes; iunctiſque exultat in armis.
Præſentéſque animis adſunt Vſente relicto.
Adſunt deſertis ripiſque, vndiſque Metauri:
Atque oblita Aeſim ſe tanta ad cœpta iuuentus
Læta parat; mittitque ſuos ad nobile bellum
Inginium medijs è montibus Apennini.
Quos omnes idem ardor agit; quibus omnibus vnus
Vmbrorum Vbaldus proles clariſſima Regum
Imperat. illi autem parent felicibus acti
Auſpicijs; quando nemo prudentius eſt, qui
Rem gerat, aut armis fundat qui certius hoſtem.
Ille quidem ante alios claris maioribus ortus,
Sed prolem inſignem multa virtute daturus:
Olim, quæ Sena late dominetur in oris:
Barbariciſque Italos vindex defendat ab armis,
Et Venetum in tuto ſtatuat res. ilicet olli
Pone ſubit propior Perſæi nominis hoſtis
Ventidius, cuius diſciſſum bellica montem
Oſtentat parma, atque hoſti fatale minatur
Exitium. credas Suſas, Gangémque, Tigrimque
Et victum Euphratem Latias horrere ſecures.
Imperiis regit ipſe ſuis, quoſcunque Truenti
Alluit vnda rapax, bello genus acre virorum.
Quos & Matrinus, quos & celer amne Vomanus
Ipſe ſuo humectans ſteriles defertur in agros.
Hos non inuitis animiſque, armiſque ſequuntur,

N *Quicunq;*

Quicunque arua colunt ſemper frigentis Aterni,
In mare quo nullus violentior influit amnis.
Nec te Corfinij pugnax Cantelme iuuentus
Digreſſum irriguis patriæ regionis ab oris,
Inque externa pij certamina Martis euntem
Deſeruit, tecúmque tuos generoſa labores
Sponte ſua magni eſt pubes partita Teatis,
Euersique ingens Amiterni, & nominis vna
Normanni ſtudioſa cohors. tum ſuetus aprorum
Luſtra ſequi, ſæuóſque lupos proſternere, & vrſos
Accola Nicatæ: cuius nimboſus, & aſper
Perpetuis horret niuibus, cælóque minatur,
Attollens ſeſe ſummum ſuper æthera vertex:
Fluminaque Ionium labentia fundit in æquor.
Poſt hos exoriens Hyrpina è rupe Phiternus
Oſtentátque ſuos, & lætus iactat alumnos,
Quorum lambit agros. non hic Garganus Iapyx,
Non & Gerione Pœnorum diruta ab armis,
Larinúmque audax, poſitúmque in monte Teanum:
Luceriéque, olim magnæ tutela Mineruæ,
Atq; vrbs Argyripa; & quondam celeberrima Sipus,
Nunc æquata ſolo, atque opibus viduata, viriſque
Inuidit iuuenum lectas ad bella cohortes.
Credula quos iunctis animis, & viribus æquis
Gnatia conſequitur: nec non ſeptemplice portu
Nobile Brunduſium: Calabrúmq; ex ordine turmæ
Hidrunti pubes pietate inſignis, & olim
Quam ſeri referant ſimili virtute nepotes.

Octingenti

Octingenti ibant vnà natique, patréſque
In bellum: nec mortem illi, nec ſæua timentes
Vulnera; dum ſe ſe Chriſti pro nomine leto
Offerrent; hyeméſque atras paterentur, & æſtus.
His ſe ſe adijciunt, mollis quicunque Tarenti
Littus, & arua colunt: quamuis ad bella iuuentus
Lenta olim, & Martis duros exoſa labores,
Nunc autem patrij luxus oblita: memórque
Ipſa ſui, & magnæ ſuccenſa cupidine laudis
Induerat properans pectus fulgentibus armis.
Vnà ibant, Baccho, & lanis quos nobilis Aulon
Legerat æquales numero; nec longius olli
Inde aberant, inter ſcopulos qui murmura ponti,
Horrentéſque maris ſtrepitus, irámque refracti
Securi auſcultant: vbi nauifragum Scylaceum
Deterret dubio miſeros à littore nautas.
Dúmq; erecta animis, armiſque inſtructa iuuentus
Ingreditur, ſubiens campo ſua terga prementes
Ponè videt veteri Graiorum ab origine Locros,
Vltores ſcelerum Locros; atque agmine denſo
Incedentum aciem, muro quos maxima quondam,
Nunc anguſta Croton: verum cui conſcia virtus
Excitat hortatrix ad facta ingentia mentem,
Proxima militiæ lectos dare nomina iuſſit.
Ergo vrbem certatim omnes liquere volentes:
Liquere & tractus, Aeſar quos irrigat; & quos
Ipſe ſuo fæcundat agros celer amne Neæthus.
Nec procul inde ſuos ſiſtens Conſentia ciues,

Diues opum, diues Conſentia munere Bacchi,
Et quæ terrarum dominæ velut æmula Romæ,
Ipſa ſibi ſeptem muro circumdedit arces,
Inſtruit in bellum, rebúſque, animiſque paratos,
Inſenſóſque Arabis; patriam qui fraudibus vrbem
Aggreſſi miſeram radicitus euertiſſent.
Inuaſuri igitur dextris vltricibus hoſtem
Vnanimes, doctique acres denſare cateruas,
Inſignem factis, & nobilitate potentem,
In quaſcunque velit partes, & bella, ſequuntur
Antiqua genitum Gallorum à ſtirpe Seuerum,
A quo nomen habet faſtos deducta per omnes
Vna animis ſpectata, & magnis inclyta factis
Sanſeurina domus: cuius fœcunda metallis
Imperio paret Temeſe, Sybariſque, Syriſque,
Acriſque, atque ingens Sylarus, Sagræque Crotoni
Illatam ob cladem ſemper memorabile flumen.
Paret & ipſe volens lapidoſo Cratis ab alueo,
Apenninigenis ex quo de fontibus ortus
Inter ſaxa ruit, montéſque celerrimus altos,
Et celebris tandem nactus lata æquora campi,
Vix ſe ſe ipſe capit, Siculúmque irrumpit in æquor.
At qui florentes ſaltus Hipponis amœni,
Pratáq; non vnquuam ſpoliata virentibus herbis,
Falcibus attondent; ternos in bella ſequuntur
Ductores; magni gens alta à ſtirpe Quirini.
Hi populo in plures acies, & plura dirempto
Agmina, non vllis humeros in prælia telis

Munierant;

Munierant; pectus thorace, & caſſide frontem
Armarant; ceu nuſquam eſſent ferienda daturi
Terga, ſed aduerſis caſuri in vulnera dextris.
Sic illos monitis inſtruxerat Hauius acer.
Sic Minuti virtus; proles ſic certa Camilli
Furius, antiquas dum verſat pectore laudes,
Tum verò incedunt aſperrima ſaxa colentes
Lucani; hinc atque hinc gelido quos flumine Laus,
Et Silaris curſu præceps concludere pergunt;
Dorica progenies, & quæ ductoribus Afris
Hæſit, Romulidùm quondam populantibus vrbes;
Nunc eadem Libyę populos exoſa rebelles.
Proxima dehinc validas bello Campania vires
Læta dat; & populos notis inſignibus ornat
Parthenope generoſa ſuos: quos deinde ſequuntur
Aſſuetæ nimium bellis ciuilibus vrbes.
In primis Capua inuictæ vetus æmula Romæ:
Luxus vbi, & ſtabilem damnoſa ſuperbia ſedem
Fixerat olim, animos ſed tunc ſubmiſſa feroces,
In bellum præceps Turcarum, Arabúmque ruebat.
Cui ſe ſe comitem addiderat vicina Veſeuo
Nola iugo; quondam populo ſpectanda frequenti,
Atque amplo ſpatioſa loco: nunc vndique fines
Mœnibus anguſtos circum complexa, vetuſtas
Iactat opes: acri Pœno quæ ſola tyranno
Oppoſuit muros, portáſque imperuia clauſit.
Nec non & Clanij rapido quæ flumine Acerræ
Vaſtantur, Libyæ iampridem inimica iuuentus

Et quicunq; amnis ripas habet incola Sarni.
Saraſtes populi; atque Arabis poſſeſſa colonis
Nuceria; & dubijs quondam Calatia rebus
Fida parum Latio: tum quæ laſciua pudicam
Intulit in ſcenam luſus Atella procaces,
Quiq́ue Rufos; quique arua tenent bene culta Celennæ:
Et fœcunda nucum, ſed non flauentis Auella
Frumenti; & Cumæ ſedes arcana Sibyllæ;
Dum potuit cæcas paſſim deludere gentes,
Obſcuris vana inuoluens regnator Auerni
Lucifer, & rigidis Orci damnare tenébris.
Protinus his acrem pubem coniungit Aquinum;
Quęque adeo Liris fontes diſcriminat ambos
Sora; & oliuiferis campis inſigne Venafrum
Ac de Barbariæ poſitis illuſtre tropheis
Arpinum decus inuictę memorabile Romę.
Deniq́ue ſe totum in Turcas effuderat ingens
Samnium, & abruptis quicumq; in montibus orti
Hernica ſaxa colunt: quos qui numerare pararit,
Idem etiam numerare paret, quot florida fingat
Hybla fauos, Sicyônq; ferat quot Achaica baccas.
Nec tamen inuoluant tenebris & nocte profunda
Carmina noſtra tuum, fęlix Florentia, nomen.
Quę laudem atq; animos vt teſtarere, fidémque
Ipſa tuam in patrem, Latijs qui prędidet oris,
Aemula victricis, & magnę filia Romę,
Miſiſti inuictas Boemundi in caſtra cohortes.
Miſit & vrbs antiqua ſuas; cui filia Atlantis

Indidit

Indidit æternum ventura in ſæcula nomen
Fęſula: quę Thuſcas inter caput extulit vrbes
Biſſenas; latéque Orbi dominata patenti eſt,
Cum nullos habuit Tyrrhena potentia; quorum
Ipſa ſibi fidens vires atque arma timeret.
Quin etiam Alphea deductę ab origine Piſę,
Vnanimes Piſę celebrem iuſſere virorum
Ire aciem, & vires ſanctis adiungere cœptis;
Thuſcorum decus, & nomen memorabile Piſę:
Vrbs terráque, maríque potens, opibúſque ſuperba.
Felix ſi ſtabili concors in amore, fidéque
Manſiſſet; nec poſt mens lęua auerteret, vt ſe
Finitimis vellet pręferri; atque omnibus vnam
Vrbibus imponi; legéſque indicere Etruſcis.
Proxima ſuccedit Lygurum manus: Apua quorum,
Et Luna impoſito populos e nomine dicunt.
Quęque ſuo. tamen vna omnes vetus Apua de ſe
Comprenſos, Arnúmq; inter, Macrámq; ſonantem
Nominat, aſſuetos perferre & frigora, & ęſtus,
Et tolerare famem, & ſine ſomno degere noctes,
In ſyluiſque agitare feras, & viuere rapto.
His pedites permiſti, Aeſar quos amnis vtrinque
Alluit; & mediam diſcriminat agmine vallem;
Perpetuam vallem; cui dat Feronia nomen:
Dicta Iouis quondam coniux Feronia. nanque
Marmore ſubſtructum nitido, & fulgente metallo
Illius in Thuſco celebrabant littore Fanum,
Relligione ingens Lygures. Hos Luca vocarat

Libertatis amans ; ducibúſque ornarat, & armis.
Poſt hos antiqua Tuſcorum ab origine regum
Felſina, condenſum patrijs ciet agmen ab oris.
Oſtentátque equitum turmas, peditúmque cohortes.
Quas in bella vocat Piceni limes Iſaurus :
Cruſtumiúmque rapax : & diues ab vbere glebæ
Ariminum ; tenuíque vado contentus Apruſa :
Et Rubico Italiæ finis vetus : obuius olim,
Qui bellum, aut pacem venienti indiceret vnus.
Nec vos non veſtras acies ſociaſtis & arma,
Quos gelidæ recreant valles frigentis Iſapis ;
Quíque adeo celerem Bedeſim, Vitimque bibentes
Hinc Apennini montes ſpectatis, & illinc
Adria Dalmatiæ longe quas alluit oras.
Affuit & vallem quicúnque Anemonis, & agros
Cultor habet : quíque vndoſę colit arua Paduſę,
Vatrenúmque videt fluuio ſata culta ſecantem.
Quíque ex euerſa populi creuere Claterna.
Hos ſuper adueniunt eadem de gente manus ; quas
E vitreo Scultenna lacu, atque è vertice ſummo,
Vnde mare, & Lygurum ſaltus, latéque patentes
Gallorum campos pater aſpicit Apenninus,
Aſpera ſaxa fluens inter, pinguéſque nouales,
Miſit, & vnanimes ocreis armauit, & haſtis.
Poſt quos cernere erat Mutinæ generoſa renatę
Agmina ; & antiquę pedites incedere Parmę ;
Et quoſcúnque rapax gelido rigat amne Gabellus.
Nec non & denſis equites ſe effundere turmis ;

Mantua

Mantua quos diues fęcundis miſit ab oris,
Præfecitque alta Gonſagę à ſtirpe profectum
Oromedonta ducem: non quem ſub vertice montis
Arganti cęlo vidit iam Phlegra minantem
Excidium: ſed quem iuſtique ęquique tenacem
Terra tulit, verę columen pietatis & illum
Cui ſe ferre parem Gallorum haud audeat vllus;
Seu lucta certare velit; ſeu cominus armis:
Siue eques infenſus lato concurrere campo.
Cunctorum extremus ſe ſe oſtentabat euntum,
Quem ſua Cenomanum, Lygurúmq; exercitus ingens
Brixia, Verbanúſque lacus, rapidéque fluentis
Accola Ticini patrijs dimiſit ab oris.
Iuſſit & imperijs ſe ſe ſubmittere Othonis:
Regius vnde tuus, domus ò Viſcontia, ſanguis:
Ditibus Inſubrum late regnauit in oris.
Vnà etiam, quicunque alpes habet, ibat opertus
Aere caput, clypeum læua, dextráque bipennem
Intentans validam, lorica vtrinque trilici
Setoſos humeros, atque hiſpida pectora cingit.
Claudebant extremam aciem, quos Attius acer
ExciJt Euganeis è montibus vnus Ateſte
Cui tunc, & Veneti pars maxima paruit agri.
Attius ex atauis proles deducta Sabinis:
Gens vetus, & multos Romæ dominata per annos,
Clarorum fœcunda ducum: Ferraria cui ſe
Regnandam, populóſque dedit virtute regendos
Littore ab Adriaco Tyrrheni ad marmoris oram.

Hanc tunc armipotens tellus tulit Itala pubem
Bellantum; tanti robur memorabile cœpti;
Millia complerant quam ter vicena virorum,
Inſignem ferro, atque animis præſtantibus acrem.
Illius mox terga loco propiore ſecuti
Bellouaci, primam numero, & virtute potentem
Inſtruxere aciem; ſumptis quos ſęuus in armis
Neruius inſequitur, natúſque ad prœlia Treuir:
Quíque adeo vitreum tenui bibit amne Moſellam
Leucus: & indomitis Morinus vicina Britannis
Littora habens, portúque ipſi propiore Caletes;
Rhemíque, Aulercíque acres: quos Auxona, quóſq;
Sequanà frigenti medios complectitur amni.
Protinus infeſtas his adiunxere cohortes
Armorici; horrentis contemnere murmura ſueti
Oceani; & iaculis hoſtem configere acutis
Eminus, & valido calamos imponere neruo.
Nec vos Carnutes veſtrum liquiſtis euntem
Tanta in bella ducem: nec tu iuuenémque, ducémq;
Egregium Biturix non es comitatus; & vnà
Conatus medio verſantem in turbine belli
Tutari; & fruſtra Turcarum auertere caſtris.
Ibant Aruerni Troiano à ſanguine creti;
Vangionúmq; acies, Batauorúmq; agmen ad omnia
Iuſſa ducum, quæcunque inſtant, nutúſq; paratum.
Quin etiam Ligeris fœcundis miſit ab agris
Pictonas; & ſalſis propiores Santonas vndis.
Miſit Aquitana fortes de gente Cadurcos;

In ma-

In mare qui tumidus lato fluit amne Garunna.
Deſeruitq; Ararim, Rhodanúmq;, Iſarámq;, Dubimque
Sequanus; & Latiæ frater fidiſſimus vrbis
Aeduus; ac nondum ritus exoſa, piáſque
Romanorum aras, quæ gens ſalebroſa Lemani
Saxa lacus, ripámque colit; brumalibus Alpes
Quam niuibus tectæ toleranda ad frigora durant.
Ponè Britannorum ſubit alto à ſanguine Regum
Inſignis virtute Conon Montautius: à quo
Clara per Hetruſcos ſe gens Montautia fudit.
Filius hærebat lateri Goſcellus; & ipſe
Confertas ſolitus perfringere Marte phalanges.
His etiam Catti vires, acréſque Sueui
Adiecere ſuas; nec ſe ſubducere cœptis
Crinibus intortis flaui voluere Sicambri.
Non Agilolfinga natum de gente Cacannum
Deſeruere ducem populi; qui finibus Aenum,
Atque Iſtrum attingunt, tepido quos Solis ab ortu
Cecius exurgens Euris mons afflat odoris;
Curuancæque iugum pluuialibus irrigat Auſtris.
Sic ſaltus acies inſtructa euaſit iniquos;
Conualléſque cauas; latebroſáque ſaxa locandis
Bellorum inſidijs; donec ſe inferrè patenti
Quiuit, & vnanimis ſpatioſo incedere campo.
Suſpicit vnde altos à læua inſurgere montes:
Aſcanijque lacus à dextra includitur vnda;
Pellucenti vnda; paſſim quæ peruia nautis
Mœnia Nicææ propior pertingit: & vrbem

Mercibus inuectis ditem beat. Illa quaternis
Exhibet ingreſſum portis, ſpatioſáque muros
Dirigit in quadrum, turréſque infenſa minaces
Oſtentat procul, & venientes territat hoſtes.
Hanc vnam ſibi præcipue delegerat arcem:
Ex qua Graiorum ceruicibus impenderet,
Bithynis dum Perſa ferox dominatur in oris;
Artibus egregius belli Solymanus; & auſis,
Belſerci proles, qui quondam in Perſide regnum
Cum gereret, certáque Aſiæ totius habenas
Laxaret, premerétque manu, virtute repertum
Imperium natis æquata ſorte reliquit.
Indole quos inter præſtanti, animóque virili
Dothacus Aſſyriam tenuit ditione Damaſcum,
Aſſidue bellum Phario cum Rege gerentem:
Haſſanúſque oram regnandam accepit, & vrbem,
Cuius agrum reſonans vndis fœcundat Orontes.
Aſcanias Solymanus aquas, finéſque propinquos;
Nicæa ex alta leges, & iura petentes.
Prouidus huc ingens Turcarum incluſerat agmen,
Præſidium Regale loci, Rex Medus; & horum
Mandarat fidei tutandam, & viribus vrbem:
Addiderátque ipſos fida cum coniuge natos.
Ergo vt confertas acies videre piorum
Aduentare; locóque omnes conſidere certo,
Hinc atque hinc denſa muros cinxere corona;
Et trepidi firmo clauſerunt obice portas.
Quarum vnam, Libyci partes quæ vergit ad Auſtri
Prona,

Prona, Toloſatum pubes obſedit; & audax,
Cum primum poſitis turrita ad mœnia caſtris,
Ac nondum indicto iuſtæ certamine pugnæ,
Nunc aperire aditum, ſummas nunc ſternere turres
Quærit; & ex altis hoſtem depellere muris.
Hac eadem parte ex alia Boemundus, & acer
Tancredus; Gallique ſimul, Belgæque, Britanniq;,
Arietibus muro admotis conantur, & inſtant.
At Tomyris, bello à teneris aſſueta gerendo,
Inter Sarmaticas virgo verſata ſecures,
Finitimis olim populis metus acer, & vnà
Quæ pediti ſeſe pedes obuia ferret, equéſque
Confertis equitum poſſet concurrere turmis:
Sæua manu mulier; ſtudium curámque tuendę
Bithynę fidens animo ſuſceperat vrbis.
Illa igitur dum ſe circum ſua męnia verſat;
Eia agite, ò, Ciues, illorum opponite telis
Tela, ait, éque alto deuoluite ſaxa, trabéſque
In caput, & ſcalas; nec vos noua terreat hoſtis
Externi facies. longe (mihi credite) cedet
Finibus à noſtris; ſi ſe ſemel ipſe repelli
Senſerit, & validis defendi viribus vrbem.
Dixerat; & manibus lapidem deturbat vtriſque
Ipſa ſuis. cadit ille ruens; & pondere vaſto
Opprimit audacter ſubeuntes męnia Gallos;
Cogit & ad foſſę ſe ſe conuertere ripam:
Quam ducis imperio virgiſque, & faſcibus ante
Impleràt miles, ſummęque ęquarat arenę.

Ergo

Ergo illum dictis acer Rhamundus amaris
Increpat; & rurſus ſcalas in mœnia poſcit.
Non pudet, ò, Galli, vos hinc terrore ruinæ
Vnius properare fugam, atque abſcedere victos?
En has, vt tergo victorum infligeret hoſtis
Vulnera, & irriſos ageret, veniſtis ad oras?
Ite, agite: & manibus lacerum diuellite murum;
Præſidijſque illinc pulſis hoſtilibus, ipſos
Ad Solymos aperite aditum. victoria cœpti
Totius hic poſita eſt. etenim ſi capta patebit
Vrbs prima hæc, aliæ clauſas opponere portas,
Obijcere aut ſe ſe nuſquam venientibus auſint.
Hæc dux increpitans Gallos ſic ore monebat.
Ergo illuc animis cuncti rediere receptis,
Rettulerant prius vnde pedem; maioréque niſu
Inuaſere iterum facta teſtudine muros.
Cæpiſſéntque vrbem, ni Rex Solymanus ab altis
Syluarum, nemorúmque iugis digreſſus, equeſtrem
Iuſſiſſet propere in campum ſe effundere nimbum.
Nanq; ante aduentum Gallorum, in Perſide turmas
Ingentes equitum, peditúmque coegerat; & ſe
Montibus in ſummis tacitus, nemorúmque latebris
Abdiderat, laturus opem cum poſceret vſus
Pugnandi, & medijs noſtros fuſurus in agris.
Quos vbi conantes vrbis reſcindere turres
Audijt, & portis inferre obſtantibus ignem,
Erectúſque, alacérque, ſuos affatus: Habetis
Quod cupijſtis, ait; caſtris ex omnibus hoſtem

Effuſum,

Effuſum, & temere ad muros, turréſque ruentem.
Ite viri mecum; & prædam ſperate futuram,
Quantam non vnquam noſtri optauere parentes
Euerſum poſt imperium, viréſque Quiritum.
Hic proceres Gallorum omnes; hic lecta iuuentus
Italiæ; ſed turba fugax, æſtúſque, viæque,
Et ſitis impatiens; vno hoc certamine tantum
Aut miſere cæſos, canibúſque, auibúſque vorandos
Linquimus, aut cunctos in vincula ducimus actos.
Nec quiſquam veſtrum eſt, qui non infecerit horum
Sanguine iampridem campóſque, enséſq;, manúſq;:
Et partem ingentem, fines quæ prima feracis
Migdoniæ properans auſa eſt inuadere, tanquam
Molle pecus, mutúmque metu demiſerit Orco,
Eſte precor veſtri memores; vnáque putate
Eſſe in conſpectu cara cum coniuge natos:
Qui, niſi vincamus, iam iam vincentur inermes,
Atque in ſeruitium rapti abducentur; heróſque
Cogentur poſthac miſeri obſeruare ſuperbos.
Talibus hortanti ſocios hæc ſubijcit audax
Hernachus; Vnnorum qui claro à ſanguine regum
Ibat ouans; ſeriémque inter numerabat auorum
Spectata virtute duces, Belámque, Cheuámque,
Ingentémque auſis Geuſan, & Taxin, & orbis
Vaſtatorem Atylam. Tibi nil Solymane verendum eſt,
Quin habeas nos ad bellum, pugnámque paratos.
Namq; omnes, quotcumq; ſumus, te maxime ductor
Vnanimes ſemper, quo iuſſeris ire, ſequemur:

Et primos hoſti caput obieciſſe iuuabit.
Non ignes, non tela viam, non ipſa morentur
Tormenta, & muros quæ machina diſijcit altos.
Te duce per medias Libyæ ſitientis arenas
Pérque alpes Scythicas glacie niuibúſque rigentes
Intrepidi greſſus acrem tendemus in hoſtem:
Extremóque tibi ſtatuemus in orbe tropheum:
Vel ſi ſe noſtris opponat viribus audax
Europa, atque Aſiæ ſe totam effundat in oras.
His dictis accenſi animi; cuctique repente
E ſyluis, latebriſque cauis, & vallibus imis
Prorupere; ſimúlque agros petiere patentes
Præcipites. veluti cum grando e nubibus atris
Improuiſa ruens in terram fertur, & altis
In tectis crepitans paſſim ſalit; intonat æther
Arduus; illa autem teneros glomerata racemos
Verberat; ac læto venientem in palmite Bacchum
Inficit: & glandem, & viridem contundit oliuam.
Non gregibus, non armentis, non illa ſubulcis
Parcit; & infandam peſtem ſimul omnibus infert.
Vt campos tenuere iugis, ſyluiſque relictis;
Sub pedibus mouere ſuis vim pulueris atram.
Ceu cum dumoſis conuallibus Apennini
Offudit nebulam gratam raptoribus Auſter,
Infenſam tamen & pecori, pecoriſque magiſtris.
Tum vero vnà omnes ingentem ex ore profundunt
Clamorem; & diris vlulatibus aera complent.
Quos poſtquam infeſto venientes agmine vidit

Tecto-

Tectoſagum ductor: reuocato milite, in armis
Conſtitit; atque aciem lætus direxit in hoſtem;
Et latera haſtatis equitum communijt alis.
Ipſe autem galea, & thorace armatus aheno
Eminet; & cunctos inter proceréſque, ducéſque
Primus abit. deuectus equo, quem mater Iapyx
Montibus in ſummis eductum, ad frigora, & æſtum
Durauit; docuitque leues prauertere ventos
Curſibus; & ſtabilem media ſe ſiſtere in acta.
Non ſecus ac tumidis in fluctibus horrida cautes,
Quam neque ſublimi flantes à vertice Cauri,
Nec cælo abruptæ ſtabili de ſede procellæ,
Dum pelago ſuper incumbunt, conuellere poſſunt.
Et Solymum in Gallos magno clamore ruentem
Obuius infeſta medium tranſuerberat haſta;
Fundentémq; animam miſto cum ſanguine, ab alto
Deturbauit equo, nec quicquam profuit illi
Intectus chalybe clypeus, loricáque triplex,
Atque ex ære rigens, & vix penetrabile tegmen
Pectoris; extremos inter fabricatus Iberos,
Et Stygio in primis duratus flumine thorax.
Eductúmque atro feruenti e vulnere telum
Dirigit in frontem contra venientis, & ora
Gizidæ, fratrémque ſuum, ſociúmque volentis
Vlciſci, & precibus concepta in vota vocantis
Vnum Halyn: aſſueuit primis cui fidere ab annis.
Si te (inquit) ſemper colui ſanctéque, piéque
Cæli numen Haly, Perſis Deus vnus, & idem

Cunctorum hoſtis atrox, tua qui præcepta refutant,
Da Pater omnipotens inimicum ſternere Gallum.
Illius interitus belli totius vt omen
Impleat hoſtiles multo terrore phalanges:
Augeat & noſtris animorum in prælia vires.
Hæc ſecum tacito dum talia murmurat ore,
Præcipitique adeo curſu defertur, acutæ
Senſit ſe ſubito transfigi cuſpidis ictu,
Parte ſuperciliis quà ſe frons iungit; Halynque
Acriter incuſans manibus dimiſit habenas;
Eque feri dorſo cecidit reuolutus; & ingens,
Dum cadit, ingentem ſonitum ſuper arma dederunt.
Mox Pharon aggreſſus rigida ferit arduus haſta
Sub mentum; vnde leues vox edita prodit in auras.
Atque illinc Stygias fugiens infeſta ſub vmbras
Vita, feris corpus laniandum, auibúſque reliquit.
Inde Aarúmq;, Homarúmq; ſubit, Gazúmq;, Cotymq;
Enſe omnes: namq; in Balaco perfregerat haſtam.
Nec tamen incaſſum: latebris ſed pectoris hauſtis
Vno eodémq; ictu veteris radicibus Orni
Fixerat exanimum; fractúmque in vulnere robur
Liquerat; & Seuthem ſe ſe mucrone petentem
Fragmine perculſum Phlegethonti addixerat amni.
Poſt quos Habdallæ caput à ceruice reuellit:
Habdallæ: qui ſe prognatum à ſtirpe ferebat
Abdaridæ: & latis Arabum regnabat in oris.
Nec mora. Corcutum, cui ſumma in caſſide plumæ
Centenæ aſſurgunt; centum quòd comminus hoſtes

Fuderat, & cunctos vita ſpoliarat, & armis,
Protinus inuadit; clypeúmque ex ære rigentem
Diſcidit in geminas geminato vulnere partes.
Nec tamen hic ſeſe compeſcuit impetus enſis:
Verum humeros, armóſque feri deſcendit ad imos:
Atque viri ſumma ſtrinxit de pube; Cilixque
Ingemuit ſonipes; dumque ipſis calcibus æthram
Verberat aſſiliens, ſeſſorem exturbat. at ille
Fuſus humi magno terræ ſola dura fragore
Vix premit; & ſubito pedes emicat; inq; frementem
Verſus equum. Non me tecum fortiſſime, dixit,
Inter mille neces, & ſæua pericula Martis,
Quam mihi ſeruaſti vitam, diſpergere in auras,
Atque imas tecum delabi Acherontis ad vndas
Tædeat, amborum cædem modo vindicet enſis
Ante meus; cui tot ſe animæ vouere cadentes.
Hæc effatus, agri medio de tramite ſaxum,
Saxum ingens, immane, iugo quod montis ab alto
Corruerat ventis, & tempeſtatibus atris,
Ac ſecum teneras paſſim proſtrauerat ornos,
Corripit; éque manu iecit violentus in hoſtem.
Ac niſi laxatas ductor Narbonis habenas
Defluxiſſet equi ſaltu, læuámque petiſſet,
Ilicet illius vidiſſet lumina Solis
Vltima; nec Turcis alta Dauidis ab arce
Eiectis, patriæ ſoſpes rediiſſet ad oras.
Phæreclum tamen armigerum, qui certa ſecutus
Iuſſa ducis, cuſtos inter fidiſſimus omnes

Terga tuebatur, medios pugnantis in hoſtes
Perculit: & ſumma moribundum extendit arena.
Non impune tamen. iuſta nam percitus ira
Rhamundus, clauam ingentem, qua ſternere ſuerat
Agmina, & æratas paſſim contundere turmas,
Suſtulit; inque caput, galeámq; impegit; & omne
Oſſibus infractis diſperſit in arma cerebrum.
Quod propior campi ſpeculatus ab aggere Battus,
Laſerpiciferę Battus regnator arenæ,
Concidit inuictum robur noſtri agminis (inquit)
Ac, niſi miſſilibus Gallum compeſcere telis
Tendimus vnanimes, noſtris de viribus actum eſt:
Hęc ait, & curuo nitens intorſit ab arcu,
Cui fuerat cuſpis duro ex adamante, ſagittam:
Illa volans dextrę raptim ſe ſe intulit alæ:
Inque humero neruis diſcluſa rigentibus hęſit,
Forte grauem magno dum librat pondere clauam
In Phalarim; & capitis tegmen contundit ahenum;
Non ſecus ac glaciem concretam in vallibus imis
Aut Apennini, aut nubiferę Pirenes,
Comminuit ſcopulus ſummo de vertice lapſus.
Ergo ille accepto poſtquam de vulnere ſenſit,
Inualido duras ceſſiſſe e corpore vires:
Vertiſcum in Rhemis regnantem, inque arma cientem
Haud procul inde aciem, vocat; & ſic fatur ad aurem.
Vertiſce armipotens, cuius virtute repulſi
Sępe hoſtes liquere locum, turpique ſalutem
Quęſiuere fuga; ſi te tua facta, tuaque

Delectant

Delectant laudes, & gloria parta laborum;
Ipſe meam tutare vicem, dum caſtra reuiſo;
Vt paſſim iniectæ medicari cuſpidis ictum;
Quique omnes frangit vires, auferre dolorem.
Hæc vbi fatus abit: abeuntem ex agmine Boſtar,
Afrorum Boſtar longè fortiſſimus. Eia,
Eia agite, o, ſocij, iam vicimus; ite frequentes:
Ite viri mecum, & turbam ductore carentem
Diſiicite, aduerſo cædentes agmina ferro;
Excitet hic animos, vindex certiſſima, veſtros
Virtus; vna omnes Libycis quæ patribus æquet.
Quando illi populos olim domuere ſuperbos;
Pérque ipſos Gallorum agros ad mœnia Romæ,
Vaſtata paſſim Italia, ſua caſtra locarunt.
Et nunc degeneres gentem patiemur inultam,
Proh dolor, in Libya præclarum. Aſiáq; trophæum
Ponere? & hac tantos moliri in parte triumphos?
Non ita. magnanimi ſi me genuere parentes:
Inque hoc virtutem fuderunt pectus auitam.
Dixerat. vtque leo medijs in ſaltibus ingens
Proſpicit armentum ſpecula ſublimis ab alta,
Spirat hians, caudáque ſibi diuerberat armos;
Et ſe ſe in prædam collecta ſuſcitat ira.
Mox ruit; & nitidum, ſpreto paſtore, iuuencum
Corripit immanis, totúmque euiſcerat vncis
Vnguibus: humectans vndanti ſangine fauces.
Sternit humi Strophium; quem ſerua Tolumnia furtim
Eductum in Syluis ceruæ mandarat alendum.

Iſque, vbi firmatis creuit robuſtior ætas,
Viribus, & duro venatu aſſuetus aprorum,
Cunctorum cœtus hominum vitabat, & vrbes;
Et montes, valléſque imas, & vaſta colebat
Hercyniæ deſerta; feráſque infeſtus agebat
Et curſu, & canibus, nec non iaculiſque, plagiſque.
Felix; ſi vita cœptum conſtanter in illa
Seruaſſet ſtudium, latebriſque occultus opacis
Aurea magnorum vitaſſet limina regum.
Non illum exciperet tellus Bithyna cadentem:
Non efflantem animam properans vlciſcier Aruns,
Ipſe quóque eiuſdem cecidiſſet cuſpidis ictu;
Et ſecum in caſum fratres traxiſſet eundem;
Rhesúmq; Eurypilúmq;, Euæmonidémq;, Melémque;
Rheſo oculum; femur Eurypilo traiecit; at illos
Enſe ambos rapuit præcordia ad intima adacto.
Cædit Hylum; cædit Varium; Cloniúmq; Parimque.
Corruit vnà ingens Dorylas; acérque Coryſcus;
Et cum patre Dares, Titiúſque Machaone natus.
Herbarum vires vnus qui nouerat omnes;
Poſſet vt ægrotis veniens afferre ſalutem:
Et iam iam exangues reuocare ad lumina vitæ.
Ergo hic perfoſſum letali vulnere dum ſe
Aſpicit emoriens, patrias reminiſcitur artes
Incaſſum; & demens queritur pia bella ſecutum.
Has ferus, atque alias cædes, & triſtia victor
Funera miſcebat Boſtar; Gallóſque maniplos
Impulerat nudare fugæ iam terga ruentes

Cum ſubito accurrens præſtantibus optimus armis
Commius ipſe Atrebas, peditum ſed ductor agebat
Germanorum aciem, longis quæ freta ſariſſis
Pugnam obit, ingentique locum virtute tuetur.
Non pudet, ò, miſeri, toto diſcedere campo
Vnius Abdaridæ tantum formidine pulſos?
Quò fugitis trepidi? greſſus quò tenditis (inquit)
Non hic vllæ arces: non mœnia fida; nec vſquam
Caſtra dabunt vobis tutum munita receptum.
Aut hic vincendum, claráque hic morte cadendum eſt;
Aut pecudum in morem ſubeundum vincla, necémque.
Commius his dictis fertur violentus in Afrum
Exultantem animis, & multa cæde madentem:
Aggreditúrque virum demiſſo in tempora ferro.
Ille ictum parma venientem excepit; equúmque
Impulit inde ſuum; Gallúmq; amplexus, & hærens
Nititur è ſumma deiectum auellere ſella.
Ac dum ſe raptant manibus per mutua nexis:
Inque vicem contra ſumma nituntur opum vi:
In terram pariter ambo recidere ruentes,
Atque arma ingentem ſtrepitum colliſa dederunt.
Subſedit Boſtar; rigido quem Commius enſe
Confodit; atque vnà vitam cum ſanguine ademit.
Verum à cæde illum ſurgentem aggreſſus Amilcar,
In tergum veniens impacta traijcit haſta.
Sic te Pœnorum decus extinxiſſe putaſti
Galle, ait, & noſtris victorem excedere ab oris?
Accipe, & has demum partas nunc infer olympo.

Exuuias, Chriſtóque tuo gratare: quod ipſos
Abdaridas victos, Aſiáque è diuite pulſos,
Infractúmque iugum, libertatique recluſum
Eſſe aditum Solymæ te bellatore, videbit.
Impius has imo fundebat pectore voces
In Sagarim, Dorylúmq; ruens: haſtáque reducta
Illi dextrum inguen; coſtas huic perforat imas.
Inde Idam, Ligerimq; ſubit, Pardúmq;, Lycúmq;.
Et cum Priuerno iungentem Hypſenora vires;
Mox Bardum, & Gaddum pugnæ nodúmq;, morámq;,
Turbat agens, vtrunque tuum Florentia ciuem.
Aſt animam Cyniræ letalibus oblita ſuccis
Fraxinus exhauſit validis contorta lacertis:
Allobrogi Cyniræ, dederat cui maximus heros
Euſtachides Morinos tranquilla in pace regendos.
Ille poteſtatem dicendi iuris adeptus
Ingentes cumularat opes: quibus auctus honores
Ipſe ſibi primos capta promiſerat vrbe.
Nec mirum. quando Vatum reſponſa petenti
Addiderant animos, & ſpe, faſtúque replerant
Vſque adeo, vt tenues iam faſtidiret amicos,
Soláque monſtratæ ſpectaret commoda ſortis.
Viſum aliter Superum Regi, cui ſidera parent.
Tum vero tremefacta retro cæpere piorum
Agmina verſa fuga Perſæ dare terga ſequaci:
Quando etiam Tomyris portis eruperat vrbis:
Et parte ex alia turmam Solymanus equeſtrem
Intulerat campo; Gallóſque aggreſſus agebat

Palan-

Palantes; turmáſq; equitum, peditúmq; cateruas,
Sicubi conſtiterant denſæ, fundebat; & vnà
Cum ducibus turbam morti dabat. illius ergo
Obuius infeſtis manibus non ſe obtulit vllus,
Abſumptus leto pœnas quin ſolueritacres.
Et primum Amphio natus genitore Perutus
Occubuit, ferro penitus per viſcera adacto.
Mox Migdon præſtans forma, & iuuenilibus annis,
Leuia cui nondum lanugo infecerat ora,
Et galea inſignis crinem, frontémque tegebat,
Concidit in renes, acta per terga ſecuri,
Et matri miſeræ, quæ natum in bella ſecuta eſt,
Vt pia longinquas Solymorum inuiſeret oras;
Solueret & ſancto ſolennia vota ſepulchro;
Exhalans animam lachrymas, luctúmq; reliquit.
Nec ſtragem Tomyris diuerſa in parte minorem
Edebat, iaculis & parma inſignis Amazon.
Illa ſimul geminos Halium, Crotonáque fratres
Fudit humi; mortiq; Hebeſum, Lamyrúmq;, Phalúmq;,
Auſa dedit; preſſitque artus, atq; arma Dioclis:
Forte vt erat prolapſus equo, telúmque trementi
Infixit iugulo, manibus dum prendit vtriſque
Bellatoris equi, gladióque attentat habenas
Vndantes, parat & femori dare vulnus aperto,
Ergo illum ſe ſe quærentem attollere, ferro
Cædit: & in media morientem linquit arena.
Quámque optaſti, inquit, ſedem cape; nec tibi fortes
Abdaridæ inuideant: tantum quòd Galle ſepulchrum

Nactus,

Nactus, ad Aſcaniam cecidiſti inuicte paludem.
Atque vbi ſubiectos populos in iura vocares;
Effuſo tandem peperiſti ſanguine regnum.
Sic effata palam victrix exultat Amazon
Atque illuc, vbi conferto videt agmine pugnam
Vrget equum: ſæuitque graui nunc illa ſecuri
Comminus: infeſtis nunc eminus vſa ſagittis.
Ac, velut Hyrcanis in ſaltibus aſpera tigris
Quam iuuenes denſa circumuenere corona
Inſilit in medios: illúmque euiſcerat vncis
Vnguibus: huic rigidis infringit dentibus artus.
Sic furit in pedites equitéſque animoſa virago.
Ergo omnes turmæ, fulgentéſque ære cateruæ
Turbatæ, hinc illinc in morem pulueris atri,
Quem Notus, aut veniens ſublimi à vertice Caurus
Præſcagit, & nigra late premit aera nube
Præcipites, quocumq; ingens metus ingruit: ibant,
Atque omnes decoriſque ſui, patriæque ſalutis
Obliti, iam terga dabant palantia Medis.
Nec pudor inſtructo retinebat in agmine quenquem.
Sed miſtus clamórque virum, clangórque tubarum
Implebat ſummos ſublatus ad æthera montes.
Tempore quo primum victor Solymanus in vrbem
Nicæam ingreſſus, vinxiſſet mœnia firmis
Omnia præſidijs: & opes ſtabiliſſet auitas
Ni ſpes, & præceps aliò ſententia mentem
Flecteret, ac victos illo certamine Gallos
Se ſe auibus prædam cunctos canibúſque daturum

Pulſu-

Pulſurúmque omni Syriáque, Aſiáque putaſſet.
Atque hæc ipſa animo demens dum voluit; & acres
Gloria bellandi ſtimulos ſub pectore vertit,
Nuncius acceptæ cladis peruenit ad aures
Heroum; atque omnes caſtris exciuit apertis.

PETRI ANGELII BARGAEI

SYRIADOS LIBER VIII.

CONVENERE ſimul Boemundus, & inclytus armis
Tancredus, cunctóſque inter qui maximus ibat
Imperio dux Leucorum Goffredus, & ambo
Roberti: Rholone vnus patre natus, at alter
Filius Iceni proles generoſa Britanni:

Valte-

Valteriúſque Senon Regi fidiſſimus ipſi
Armiger; & Vidus Morinis in finibus ortus:
Arpinúſque etiam Biturix: & caſſide Medix
Tectus: & impubis comitem ſeſe addidit ollis
Egregius forma, atque ętate Vrſanius; idem
Quos famæ generoſus amor. laudúmque cupido
Horrentem in pugnam, & certamina Martis agebat.
Nunc, ò, caſtorum fautrix ſanctiſſima vatum,
Vrbis honos Phariæ, quæ labe carentibus omni
Addita Virginibus, montis ſublime Sinæi
Culmen habes: propiórq; Deo teſtaris amorem
Ipſa tuum; & precibus pręſens, votiſque piorum
Semper ades: ſiquando aliàs faciliſque, voléntſque
Fauiſti; atque tuo compleſti numine mentem
Diua meam: nunc cæleſtes mihi ſuffice vires:
Et toto inſuetum depelle è pectore frigus.
Non ego quot ferro ſtrages, quot funera campis
Ediderit, quem quiſque manu ſub Tartara Perſam
Miſerit, & cęſum Stygio damnarit Auerno,
Enumerare queam; non, ſi mihi pectore ab imo
Erumpant centum, ceu vaſta tonitrua, voces.
Ibat in aduerſos animis preſtantibus hoſtes
Heroum ſtipata cohors: grex ſicut aprorum
Vnà omnis ruit in ſęuos vrsóſque, lupóſque
Vndique: cum medio concluſos agmine natos
Tutatur; plagáſque hoſti, letúmque minatur.
Ilicet exorſus ſtridor defertur ad auras:
Et ſtrepitu valles, ſtrepitu nemora alta reſultant.

Illi

Illi abeunt: trepidóque petunt loca deuia curſu.
Sic Itali, Galliq́ue duces, acréſque Britanni
Inuaſere ſimul ſparſos toto æquore Turcas.
Atque hinc, atque illinc magno clamore ruentum
Compreſſere fugam. Quo vos? quo pergitis, aiunt,
State viri; pugnate viri; defendite veſtrum,
Et retinete locum: & manibus confidite: quarum
In ſola virtute ſita eſt victoria, & ingens
Gloria: quæ veſtrum ſuſtollat ad æthera nomen:
Cunctorúmque animos lucentibus inferat aſtris.
Turpis enim quæſita ſalus pedibúſque, fugáque.
His dictis commotæ acies: abiectus & omnis
Corde timor: rurſus vertere minacia Perſis
Tela, vel antiqua letum pro laude paciſci,
Atque vnà decus amiſſum reparare volentes.
Ergo omnes vno ore fremunt: vox omnibus vna eſt.
Vult Deus hoc fieri bellum: iubet arma moueri
Hæc Deus: & nobis vires ipſe addit in hoſtem.
Talibus inter ſe Gallorum, Italúmque manipli
Hortati, claræ renouant certamina pugnæ.
Concurrunt acies: peditem pedes obuius vrget:
Atq; equitem congreſſus eques: clypeiq; reſultant
Impacti clypeis: haſtæque haſtilibus: enséſque
Enſibus: & ſparſa collucent fragmina arena.
Quin & vincentum clamor, gemitúſque cadentum,
Armáq;, corporáq;, & miſeranda in cæde virorum
Semianimes voluuntur equi: tremit obruta tellus:
Sanguinéque effuſo paſſim fluit. hos metus, atq; hos

Terror atrox, rabiéſque feri ſoror impia belli
Inſtigat: penitúſque animis diſcordibus effert.
Giſgonem ante alios reſupinum in puluere Medix
Deijcit: & claua galeam perfringit ahenam.
At Brocchum Imbraſiden Vrſanius: vtraque poſtquam
Per caua mucronem veniens tranſmiſit acutum
Tempora. Pirum autem Biturix cum ſæuus adiſſet,
Pectore perfoſſo Lethen detruſit ad amnem.
Ille Atlantiacas vrbes, populóſque regebat
Imperio, & Mauros ſuerat frenare rebelles:
Hic autem claro Graiorum à ſanguine natus
Exuerat Chriſti cultum: séque ipſe ferebat
Ritibus addictum: docuit quos impius olim
Abdarides, populis cum leges ſuaſit iniquas.
Ergo inter Perſas vxorem nactus, opéſque
Ingentes, Tigrim diues regnabat ad amnem.
At Pirus, cuius molles regalia Medi
Juſſa ſequebantur, magno inflammatus amore
Virginis Hermillæ, turmas in bella trahebat
Bellatorum equitum: & campo exultabat aperto:
Virginis Hermillæ; quæ formæ anteibat honore
Quaſcumque Ecbatanis peperit generoſa Charambis:
Fecerat, & pulchra Solymanum prole parentem.
Ille autem tantas ſpirans e pectore flammas
Dum moritur, rigidúmque imis miſer accipit enſem
Viſceribus fugientem animam cum voce profundit:
Et queſtum ingeminans, Hermillæ & amabile nomen,
Te quoque, dilectæ qui me nunc eripis, inquit,

Hermillæ,

Hermillæ, iuuenem fatum exitiale moratur,
Dum conaris opem pereunti ferre ſodali.
At parte ex alia Boemundus Amilcaris agmen
Diſijcit: & totum inuadens funditque, fugátque:
Non ſecus atque gregem ceruorum aggreſſus inermem
Martius in ſyluis agitat lupus; improba noctu
Quem latebris exire fames in aperta coegit.
Atque acie in prima verſantem obtruncat Iarbam:
Bardanémque illi comitem ſimul addit: & enſi
Deuouet Androclidem: Syrijs qui natus in oris
Incoluit ripam per ſaxa fluentis Orontis.
Felix qui patriæ miſere pereuntibus vrbis
Mœnibus abfuerit: neque tanta cæde ſuorum
Nare pauimenta, & cunctarum ſtrata viarum
Viderit; & paſſim ſæuire incendia tectis.
Hinc caput Aſcalapho gladio metit; inq; Theonem
Fertur, & à medio dorſo quæ pergit ad ipſas
Ceruices, vena abſciſſa, detruncat, humíque
Deijcit: ille cadens terram petit ore cruento.
Nec minus interea turmas Goffredus equeſtres
Reppulerat, pérque obſtantes patefecerat hoſtes
Enſe viam; & campum late contexerat omnem
Corporibus cæſis, qua ſe cumque ille tuliſſet.
Dumque adeo paſſim ſtrages, & funera miſcet
Turbidus: inque duces ſæuit violentus: & vnum
Quémque rapit; rem præclara virtute gerentem
Cernit Amuratem: pater hunc Solymanus amabat
Præcipue, reliquis quamuis ętate minorem,

Thracia

Thracia quos illi coniunx eduxerat Euno.
Cernit: & inſignem clypeum, galeámque comantem,
Et cocco ardenti iuuenem radiare, ſimulque
Vndique primorum circum ſtipante corona
Exultare inter Gallorum, Italumque maniplos,
Sternereque inſtructas ingenti cæde cohortes:
Nec mora. in aduerſum, quantum pote, percitus ira
Vrget equum: ſæuiſque fodit calcaribus armos.
Et dubitabat enim, iuuenem ſi tardus adiſſet,
Ne qui præriperent caſus, & inultus abiret.
† *Vtque leo, cum forte cauo digreſſus ab alto*
Proſpexit nitidum iuuenili ætate iuuencum,
Paſcentem nemore in medio, & viridantibus herbis,
Duráque lunato ferientem robora cornu,
Aduolat; & dorſo inſiliens trahit unguibus uncis
Viſcera; nec voces paſtorum, aut tela per auras
Iacta timet; ceſſere canes; timidìque magiſtri
Ilicet impaſto prædam liquere vorandam.
Sic illum mortémque pijs, & ſæua minantem
Vulnera, Gallorum Princeps inuaſit; & alte
Extulit inſurgens dextram: mediáſque per oras
Ingentis clypei ferrum Goffredus adegit:
Abſcidit ac ſubito totam quo vulnere læuam:
Semianiméſque ſimul digitos, illi vsque micantes
Retractant parmam & ferrati roboris anſas.
Aſt ictum ingeminans, Perſæ ſubeuntis ab alto
Dextram humero penitus ferro decidit acuto.
Aufugiunt tunc vnà omnes: quibus vna tegendi

Cura ſuit lateris fruſtra commiſſa ; labantem,
Dum defertur equo, & verſantem in morte relinquunt.
Ceu cum forte leo teneros deprendit alumnos
Vbera ſugentes Ceruæ, tectúmque cubile
Seruantes, miſeros infregit dentibus artus:
Exhauſitque animum calido cum ſanguine ; quanquam
Mater abeſt propius: tetro tamen acta timore
Nullum illa auxilium coram pereuntibus affert.
Verum inter quercus fugiens, fagóſque comantes,
Abdit ſe in nemorum denſas tremefacta latebras.
Nec tamen incolumes tanto è certamine turpem
Corripuere fugam comites: ſed pone ſecutus
Huic enſem per dorſum adigit: ſtomachúmque, iecúrque
Perfodit: auerſo patet ingens pectore hiatus:
Vulnificúſque calybs per coſtas exit in auras:
Diuidit illi humeros: alij caput amputat: & ſe
Conijcit huc illuc: atque, vt vis atra coruſci
Fulminis, & ſæua rapientis cuncta procellæ,
Quæ nemus vmbriferum ſæpe ab radicibus imis
Sternit humi, ſecúmque rapit tecta alta, domóſque;
Non aliter, quacunque viam ſecat inclytus heros,
Iniecto fugat hoſtiles terrore phalanges ;
Et cunctis infert nullo diſcrimine letum.
Cæde tamen tanta nuſquam deterritus hoſtis,
Inſtaurátq; aciem ; turmáſque opponit ; & vrget:
Hortatúrque ſuos: verbiſque inſtigat acerbis
Turcarum princeps, & dux Solymanus. Equeſtres
Huc properate viri ; veſtriſque repellite victos
Viribus:

Viribus: excelſus quibus eſt obiectus Olympus:
Hinc lacus Aſcanius: vaſtúmq; Propontidis æquor:
Intentúſque oculis Thracum regnator in omnem
Fortunæ aduerſæ caſum; fuga nequa pateſcat.
Audete. hanc vobis prædam Deus ipſe parauit;
Si modo vos illos animis præſtare poteſtis,
Quos auſi paulo ante mihi promittere, pugnæ
Vnanimes duce me primum certamen iniſtis.
Sic fatus multis madefactam cædibus harpem
Stringit; & inſtructo ſubeuntes ordine Belgas,
Quos Cimbri in pugnam ſoboles Rolonis agebat.
Cuius ab incurſu magna virtute repulſus,
Vulneréque accepto, qua caſſis ahenea collum
Ima tegit, pugna ſe ſe ſubtraxit ab acri;
Inque extremum agmen, colléſque receſſit in altos.
Tum vero campum Perſæ liquere patentem
Præcipites; certámque fuga reperere ſalutem.
Multi etiam tergo Gallis inſtantibus vltro
Dedebant, turpique iugo, triſtique premendos
Seruitio ſe ſe; ſed nemo ex agmine tanto,
Quanquã humilis, quanquam ſupplex, ſeruatus ab vllo eſt.
Poſtquam igitur diſiecti equites, fuſique manipli
Perſarum, campo penitus ceſſere patenti;
Heroúmque adeo voces, ſonitúſque tubarum
Impoſuere modum pugnæque, & cædibus atris,
Victores redeunt munita in caſtra Latini
Sub noctem; & vires recreant, vinóque, cibóque;
Et ſe ſe læti excipiunt; ac vulnera curant.

Aſt alij dulci perfundunt corpora ſomno ;
Et partim obſeruant vigiles aditusque, viáſque
Excubiæ ; fidiſque datur ſua teſſera caſtris.
Interea toto depellit ſidera cælo
Aurora, in roſeis fulgens exorta quadrigis :
Cum Dux, impoſita eſt vni cui cura piorum,
Mollibus e ſtratis opera ad Mauortia ſurgit
Impiger, & magnas hominum, diuumque parenti
Lætus agit grates : tacita mox voce precatur.
Summe pater cœptis oculos aduerte benignos :
Et laudem, nomenque tuum tucaris ; & vnum
Illud agas, quod ſemper agi, fieriq́ue neceſſe eſt :
Quò tua per cunctas vulgetur gloria gentes.
Et mihi poſt duros, ſuperant, quicunque, labores
Decurrendi etiam, pro libertate tuorum,
Da pacem æternam ; da Cæli inuiſere ſedes :
Et quanquam indignum penitus, qui præmia vitæ
Tanta feram, tantos expectem abiectus honores,
Quæ tamen eſt in nos placidæ clementia mentis,
Reſpice me miſerans : & mentibus adde beatis.
Hæc humili dux Leucorum cum corde volutans
Loricam induitur : lateriq́ue accommodat enſem.
Quem quondam ſecum in pugnas, & prælia magnus
Imperij aſſertor Carolus, geſtare ſolebat ;
Ingentem ; cui ferri acies non vlla reſiſtat.
Mox præ ſe vultuq́ue ferens animóque recentem
Lætitiam, egreditur : Gallóſque, Italóſque ſalutat
Vertice nudato, qui limina ad ipſa frequentes

Conſtiterant tecti anguſti: paulúmque moratus
Exit ad Addemarum (ſummi ius ille, vicémque
Pontificis cunctos inter de more gerebat)
Exit; & ad ſe ſe gratatum occurrit eunti.
Ergò vbi conuenere ſimul: fauſtúmque precati
Ire diem: prior Addemarus ſic ore locutus.
Goffrede, heſterna, cui tot contundere pugna,
Et belli Deus, & pacis dedit arbiter, hoſtes:
Nos illi in primis fas eſt perſoluere grates:
Euentúmque humiles cœptis orare ſecundum:
Hæc ſiquidem paritura ſibi videt omnia laudem.
Mox ſocijs, dextra, quicunque armiſque perempti
Turcarum, exanimes ſummo ſua vulnera cælo
Teſtati oſtendunt, quamprimum incumbere humandis:
Et cunctis prece perpetuam depoſcere pacem.
Corpora quo terræ glebis cooperta tegantur:
Aethereas donec rurſus reuocentur ad auras:
Aeternum inter ſe vitam ductura beatam.
Intereáque animæ ſtellanti in ſede quieſcant.
His dictis iuſſere pios in aperta vocari
Templa ſacerdotes: omniq́ue ex ordine primos.
Atque illi æterno poſtquam cecinere Tonanti
Conſuetas laudes, gratéſque egere; diei
Poſtera lux, cunctos luctu, lachrymiſq; madentes
Cæſorum vidit paſſim pia corpora terra
Condere; & inſeſſis tumulos increſcere campis:
Et mœſtas ferri exequias: queis rite ſolutis
Goffredus (nanque illum omnis ſtipata tegebat

Turba ducum) mæſtos ſic eſt affatus amicos.
Si mihi veſtra foret ſocij male cognita virtus;
Et pietas ſpectata parum: quæ ſola coegit
Linquere vos patriæ fines, natóſque, patréſque,
Sedibus æthereis terram vt mutare liceret:
Conarer ſolari animos mærore labantes.
Quando igitur nihil eſt, mentes vt ad ardua veſtras
Horter, & accenſis quorúnque in pectore flammis,
Ad laudem ſtimulos pro ſe currentibus addam:
A nobis hic ſtare Deum, qui vindice dextra
Induxit ſacri tam læta exordia belli,
Credite: victores cum prima excedere pugna
Contigit; & magnas Turcarum infringere turmas:
Felices peperere ſuo qui ſanguine nobis
Spem tantam: atq; aditum ad Solymos ſtrauere patentem.
Quod reliquum eſt, vos, ô ſocij, vos protinus vnum
Admoneo; curate pij ne pectore labes
Inſideant veſtro: & deturpent crimina mentes.
Vnde hominum, diuúmque pater compulſus in iram
Auertátque oculos, & pœnas irroget æquas.
Nam quò res nobis primum felicius acta eſt:
Illius hoc magis inſidiæ, fraudéſque cauendæ:
Qui nos obſcuras diri Phlegethontis ad vndas
Deceptos miſerè ſecum deuoluere quærit.
Quanquam etenim dextris fidendum, & fortibus auſis:
Adſcribenda Deo tamen eſt victoria: cuius
Freti ope barbaricum Turcarum euertere regnum
Conamur; Solymæque vrbis iuga ſoluere genti.

His dictis, iuſſiq́ue omnes aſſidere muris
Vrbis; & ad pugnam corpúſq; , animúmq; parare,
Craſtinus ætherios cum ſol recluſerit ortus.
At Rex Perſarum poſtquam virtute repulſus
Chriſticolûm, ſe ſe in montes, latebráſque recepit
Saucius; atque animo nimium iam fractus, & æger,
Conſtitit; innumeris ceu cum pater ignibus æther
Fulgurat, & magnum miſeris mortalibus imbrem,
Obruere & niuibus terram: aut contundere vites
Grandine: vel belli triſtes recludere portas
Apparat: & cœli ſæuas denunciat iras.
Sic ille ingeminans ſuſpiria ducit ab imo
Pectore: nec requiem triſti dat cura dolori.
Quem, quoties oculos amiſſæ obuerterat vrbi,
Triſtis in immenſum toties augebat: & auras,
Se miſerum inclamans, queſtu rumpebat inani.
At quoties noſtrorum acies inſidere campo:
Nec temere huc illuc diſcedere ab ordine quenquam,
Ipſáque per noctem nullis ſplendeſcere caſtra
Ignibus; & nullo ſtrepitu commota cieri
Spectarat: molem belli miratus, & vſum
Armorum inſuetum, genibúſq; , & corde tremebat.
Ergo animum in partes varias dum diuidit: & ſe
Verſat, vt obſeſſæ ſuccurrat prouidus vrbi.
Alloquitur comites (comitum quæ turba Tyranni
Adſtiterat lateri) Qua ſpe nunc fugimus, inquit,
Hoſtibus & noſtris populanda reliquimus vrbis
Mœnia? quid ſupereſt, regno quin exuar omni?

Hæc proſtrata ſolo noſtri ſi claustra refringent
Imperij: & Syriæ fines, aditúſque recludent?
Quod ſi quem virtus Perſarum exciret: & vrbem
Ingreſſus Gallos compeſceret exultantes,
Bithynáque procul prohiberet ab arce repulſos,
Sperarem lectis iterum, quæ multa ſuperſunt,
Auxilijs, opibúſque meis ferróque, faméque
Abſumpturum omnes: & funera ſæua daturum.
Obtulit hic nemo ſe ſe tam magna petenti.
Sed victi tacuere metu. ſpes irrita nanque
Defendendæ vrbis de pectore ceſſerat ollis.
Sola inter Perſas Tomyris ſtetit auſa: ſuam quæ
Præcipiti à curſu generoſa repreſſerat alam.
Ipſa ego me, quæcunq; (inquit) fortuna ſequatur,
Tentaturam aditum nunquam, Rex magne, negabo
Occluſum excubijs circum, vigilúmque corona.
Tu vero, quæ mox inſtant facienda, videto.
Tum Rex Perſarum lachrymis, ſic fatur, obortis.
O noſtri Tomyris columénque, & gloria regni,
Heroinarum ſoboles certiſſima matrum:
Quas ego, pro virtute iſta, pro talibus auſis,
Gratus agam grates? non, ſi me maximus orbis
Terrarum accipiat dominum, regémque ſalutet
Ipſe ſuum, ſperem donis æquare laborem
Poſſe tuum: ſed quod ſupereſt gratiſſimus illud
Præſtabo. vt tantæ memorem me prædicet ætas
Virtutis, quæcunque inſtat, quæcunque futura eſt.
Hæc ille; & iam ſe Heſperijs ſol merſerat vndis:

Et tene-

Et tenebris terras nox prima inuoluerat atris:
Galliquę, Auſonijque omnes à cæde reuerſi
Seruabant aditus: ne quis ſpeculator in vrbem
Ingreſſus, Turcas exhortaretur, vt arma
Vnanimes caperent: ſpémque in virtute locarent.
Ergo illa, vt facinus cunctis memorabile ſæclis
Ederet: ac famam, noménque attolleret aſtris;
Ipſa ſuas comites ad ſe vocat. Harpalycémque,
Nanidáq;, & Rao, & celebrem præſtantibus auſis
Piſidicem, & curſu ſolitas præuertere ventos,
Anthippémque, & Lariſſam, pulchrámque Epicaſtem,
Atque alias, quas illa omnes experta fideles
Nouerat in primis bellorum ad furta paratas:
Atque vbi conueniſſe videt: ſic ore locuta eſt.
Cernitis ò ſociæ, qua res perculſa ruina
Noſtra labet: quantis hoſtès legionibus vrbem
Nicæam obſideant: latis quot funera campis
Noſtrorum ediderint. ſupereſt vix vnus, & alter
E ducibus, quorum dubijs ſpectata periclis
Conſuerat virtus, ceu frondes concita venti
Vis proſternit humi, denſas aperire phalanges,
Aeréque fulgentes equitum diffringere turmas.
Sic placitum fatis. & nuſquam noſtra tuenti
Abdaridæ: dum ſaxa colit ſcopuloſa Mochurę:
Et ſe ſe Arabijs felix oblectat arenis.
Stat tamen aduerſę fortunę opponere pectus:
Et niti quacunque via, ne funditus omnes
Has euertat opes, Solymanúmque improba regno
Exuat:

Exuat: & patrijs Turcas, quicunque ſuperſunt,
Finibus extorres alieno iactet in orbe.
Quando igitur turmiſque ſuis, & viribus hoſtem
Acriter inſtantem nobis, letúmque ferentem
Suſtentare minus valuit: via certa ſalutis
Vna hæc ſe nobis nunc tantum oſtendit, & offert:
Nicæam ſi noſtram animis, & fortibus auſis,
Quam circum oppugnant, tutari audebimus vrbem:
Inque fide retinere: morámque afferre Latinis:
Quo minus vlterius tendant: Solymáque potiti
Arcibus in ſummis victricia ſigna reponant.
Atque hoc qua fieri poſſit ratione, docebo.
Eſt via per medios calles occulta, maligno
Anfractu: Aſcaniam quæ ducit adúſque paludem:
Nulli nota nimis peditiue, equitiue: ſed inter
Horrentes dumos quamuis ſalebroſa, laténſque:
Et mihi venandi longa aſſuetudine, & vſu,
Cum ſæpe in ſyluas ibam incomitata nigrantes,
Trita ſatis, ſeu clara dies detexerat orbem,
Seu nox ingenti terras obduxerat vmbra.
Hac ego, ſi Gallis incuſtodita patebit
Pars ea, qua tacitis tectus datur exitus, vrbem
Protinus ingrediar: ſin autem obſeſſa negabit
Introitum: Aſcaniam demittere corpus in vndam
Haud pigeat, nandóque vrbis prope mœnia ferri.
Quo ſe noſtrorum fuerunt inferre carinæ
Incuruæ, & populo dites exponere merces.
Hic ſi me incolumem rerum ſors proſpera ſiſtat,

Nil

Nil vereor, quin acceptæ pars maxima cladis
Chriſticolûm genti penitus cadat irrita: & omnem
Vincendi ſpem præcidat: Syriáque relicta
Europam cogat, patriôſque reuiſere fines.
Nanque vrbe ex ipſa pulſis, quibus vnus Ieſus
Eſt Deus, & noſtri per vim dominantur iniquis,
Nullæ vſquam inſidiæ nobis, vis nulla timenda eſt
Præterea, exitium rebus quæ triſte minatur.
His dictis: viſa eſt oculis effundere flammas:
Et ſimul inſtantis tenebras depellere noctis.
Obſtupuere animis comites. atque æquoris inſtar,
Cum fremit, exigua ſi ſummum impellitur aura,
Horruit ipſa cohors: reliquiſq; ſilentibus vna
Erippe, ante alias Tomyri fidiſſima: Tantum
Quæ facinus non laudet? ait; quæ nam tibi ſeſe
Deneget egregij ſociam male grata laboris?
Ipſa ego per latebras nemorum, per aperta viarum
Strata ſequar: non me tecum remoretur euntem
Ipſa palus: quamuis pelagi ſe fluctibus æquet:
Et penitus Zephyris, Euriſque agitata dehiſcat.
Vix has ediderat fidenti ex ore loquelas
Erippe, & reliquæ ſimul aſſenſere ſorores,
Parendi ſtudioſa cohors, deuotáque morti
Pectora, cui comitem ſe gloria protinus addit;
Gloria magnanimis ingens hortamen, & acer
Fortiter audendi ſtimulus. concordibus inde
Carpere iter cœpere animis; tectæque per vmbram
Obſcuræ noctis, pérque auia collis iniqui

Ad ripam venere lacus. prope mœnia, quantum
Creſſa leuis iactu metiri ſueuit arundo.
Hac (inquit Tomyris) quoniam præcluſus ab omni
Parte alia eſt aditus, nobis fallantur oportet
Perpetuæ vigilum excubiæ: quæ mœnia circum
Obſedere vrbem: & denſa cinxere corona.
Audendum eſt. res euerſas audacia ſæpe
Subleuat, ignauos odit fortuna, Deúſque.
Nec, niſi qui patitur vinci ſe, vincitur vllus.
Vos mecum, ò, ſociæ, Tanaímq;, Iſtrúmq; tumentem,
Atque Boriſthenias vndas, amnémque Diaſpem,
Et vada Mæotis nando tranaſtis, & hoſti
Ante expectatum caſtra oppoſuiſtis: agróſque,
Et ſata victrices vaſtaſtis: & oppida ferro.
Non aliàs animis, quam nunc, magis vſus auitis:
Non manibus rapidis: nandi non arte magiſtra:
In Scythia primis cui iam aſſueuiſtis ab annis:
Horrida cum glacies ventis aſtricta, niuéſque
Riphææ, & gelidis loca circumfuſa pruinis,
Quæ reliquis afferre moram ſueuere, metúmque,
Vos vnas ad Martis opus, bellique labores
Diſcendos iam tum velut opportuna vocabant.
Eia agite: & voſmet mecum demittite in vndas.
His dictis: præceps ab equo defluxit Amazon:
Armeniámque humeris tigrim deiecit ab altis:
Et pulchros membrorum artus, pulchróſq; lacertos
Exuit: & nudo conſiſtit corpore in acta.
Tum pharetram tergo, peltámque accommodat, inq;

Vno

Vno eodémque ſimul coniungit faſce ſecurim
Ancipitem: & læua ſinuoſum corripit arcum:
Ingrediénſque omnem proiecti littoris oram
Exuperat pedibus: donec ſe ſe æquore merſam
Nutricum tenus eſſe videt: tum nanque profundos
Incipit hinc atque hinc plantis impellere fluctus:
Extet vt ingentis totius pectoris auctus:
Cætera pellucens ſumma lacus integat vnda.
Illicet illam etiam certatim imitata ſororum
Tota cohors, claram nando ſecat acta paludem.
Atque hæc nunc ſequitur, totum nunc præterit agmen:
Et dominæ gaudet ſe ſe oſtentare natanti.
Vt cum ſemifera verrentes æquora cauda
Piſtrices, vada ſalſa ſecant, epuláſque requirunt.
Vtque etiam tranare ferunt maris alta repoſti
Channibales: pedibúſque atros euincere fluctus:
Et nantes calamis miſeros configere nautas.
Ac iam iam chorus omnis eò peruenerat; vnde
Excubijs Gallos poſitis obſidere iuſſit
Mœnia Goffredus: quos tunc innubilus æther
Diſpergens terras ſubluſtri nocte patentes
Prodidit: & media tacitas detexit arena
Bellatricum oculis: ergo ſtetit agmen: & arcu
Ante alias omnes Tomyris conuerſa ſagittam
Impoſuit, iecítque ſimul: fugit illa per vmbram
Noctis, & in iugulum vigilis delata, recluſit
Faucis iter: qua triſtem animam cum ſanguine fudit:
Labitur infelix, dum vocem mittere tentat,

Mutus

Mutus humi; atq; atram trepidis contundit arenam
Calcibus, & littus moriens petit ore cruento;
Sors eadem alterius; cuius procul inde tuentis
Forte locum, ſubito medium per pectus adacta
Transfixit cordis latebras letalis arundo.
Mox alium Lampedo: alium Martheſia virgo
Deijcit: & ripam viduant custodibus omnem.
Vt videre igitur nullum ſupereſſe, profundo
Qui ſomno exciret reliquos; & ad arma vocaret:
Quò ſors læta vocat; Polymela quid impedit, inquit,
Quo minus egreſſæ deſertam in littoris oram,
Ilicet ad cædem cunctę properemus inultam?
Et noſtras multo ſaturemus ſanguine dextras
Securi dùm quique iacent in gramine; dúmque
Corpora ab externo recreant deſeſſa labore?
His dictis: alacres ripæ adnauere relicto
Gurgite: &, vt rabidę ſuerunt ad ouilia tigres
Pergere, ſiquando rabies agit improba edendi,
Protinus inuadunt lati tentoria campi:
Et primum impacta fronti Regina ſecuri
Axylum perimit: Druidum qui ſanguine cretus
In Remis, inter ciues ſe primus agebat:
Diues inexhauſtis argenti, aurique metallis.
Quique opibus multos aleret: bellique, domique
Splendidus: & nunquam non hoſpes amabilis vlli;
Siue is ab externis ad ſe diuerteret oris:
Siue ille e media conuiua accederet vrbe:
Ignotus, notuſue: omnes nam lætus eodem.

Et

Et vultu accipere, & dignari ſuerat honore.
Quorum non vlli proflantem è pectore ſomnum
Femineæ miſerum tum ſubtraxere bipenni,
Nec fratres non longe illinc iuuere cubantes.
Huic etenim læuam ferrum librauit in aurem:
Fundentémque animam media inter ſtrata reliquit:
Illi autem aſſurgens reſupinum in guttur adegit
Immitem chalybem, atque humeris exemit vtriſque
Vno eodémq; ictu cæſum caput; inde Lycarbam,
Atq; Hypanim, atq; Lycum menſæ, thalamiq; miniſtros,
Et fidum in primis cuſtodem ad limina Obellum
Interimit: neq; parcit Hylæ: quem pulchra Telimno
Hercinijs furto conceptum in vallibus imis
Progenuit, formæ notum præſtantis honore:
Et patri in bellum Coto commiſit eunti.
Coto Tectoſagum regi: quo iuſtior alter
Nuſquam erat in Gallis, nec qui, ſi forte pedeſtres
Inſtarent pugnæ, violentior iret in hoſtem.
Verum huic non virtus belli teſtata, domique
Profuit, aut illi pulchrum decus oris honeſti.
Quando ambos, eadémq; manus, viſq; aſpera ferri
Perculit: atque eadem ſomno nox vna perenni
Obruit; & cędem miſcens natique, patriſque
Hoſtilem amborum tepefecit ſanguine terram,
Addidit his alium, atque alium metuenda virago:
Dręſumq;, Aſtyalúmq;, Antebrogiúmq; nouarum
Rixarum auctorem: cœptúmque ad nobile fama
Accitum Androgeum; Rheni cui ſceptra bicornis

Detulerant Bataui; & certa ſe lege regendos
Vangiones dederant, dextriſque, animiſque feroces.
Ac tunc vnanimi Gallos in bella ſecuti
Aſſenſu, communem hoſtem depellere Turcam
Finibus e Syriæ, Solymáque ex vrbe volebant.
Feciſſentque alacres: illa niſi Rege perempto
Nocte ducem ſibi præficerent: cui turbida fandi
Copia: cui male ſana fides, ancépſque voluntas
Suaſit vt in patriam ſpreta pietate redirent:
Nec rediere tamen: quando diſcordibus inter
Se ſe animis acti, partim morbóque, faméque.
Et partim abſumpti periere hoſtilibus armis.
Nec minus in reliquos ſomno, vinóque ſepultos
Fœmineæ ſæuire manus; Lariſſa Pharacem:
Antippe Lyrcum; Rhobium Polymela; Lamumque
Piſidice; Lamyrum Celtine; at Nanis Aſylam
Suſtulit: Arcentem Rhæo; Cæneumque Epicaſte:
Harpalyce Piaſum: pectus Menalippa Phayllo
Recludit miſero: iuſtas qui coniugis iras
Vt fugeret, procul à patrijs diſceſſerat oris:
Abducens ſecum turpis mala gaudia lecti:
Oblitúſque ſui, cæleſtis & immemor aulæ
In gremio pulchræ lætus recubabat amicæ.
Infelix: tantam qui nunquam e corpore labem
Eluere, atque animum ſtellis inſerre paraſſet.
Ergo ille, exanimis dum multo ſanguine lectum
Commaculat, mollem manibus perquirit amicam.
Illam autem ſomno excitam, & clamare volentem

Occupat Erippe: faucéſque elidit; &, Haud tu
Digna, ait, es noſtræ cædant cui colla ſecures.
Sic morere: atque vna bellis, caſtriſque relictis
I comiti comes vſque tuo: quémque ipſa ſecuta es
Pérque niues glaciéſque atras, ne deſere amantem.
Vix hæc ediderat ſecum, cædémque parabat
Inde aliam atque aliam, tacito cum murmure Nanis
Conuerſa in Tomyrim, Satis eſt Regina, ſupérque
Pœnarum exhauſtum: iam iam pars vltima noctis
Inſtat, ait, vigiléſque alios vocat hora, locúſque
His dictis auidas reuocant à cæde ſorores.
Et ripam repetunt, vnde exceſſere, lacúmque.
Protinus ingreſſas portu Nicæa recepit:
Lætáque ſublimis recluſit limina portæ.
Illæ, vbi victrices vrbem intrauere patentem
Cæſorum contis capita affixere virorum:
Quæ poſt ſublimi protenta è vertice muri
Inſpiceret longe Gallorum exercitus omnis.
Interea nox atra nigris inuecta quadrigis
Heſperium pelagi properans deſcendit in æquor.
Et ſol exorto veſtiuit lumine terras.
Iámque duces Gallique omnes, fortéſque Britanni,
Atque Itali excierant ſtratis è mollibus artus
Viſuri ſtragem vicino in littore factam.
Aſcanias igitur ingens concurſus ad vndas:
Et ſingultantes etiam tum ſanguine truncos.
Ingentem cædem, atque immania vulnera, & ipſa
Mirantur Scythicis infracta ſecuribus oſſa.

Mox etiam turrita oculis ad mœnia verſis
Vna omnes capita arrectis miſerantur in haſtis:
Abſumptóſque dolent ſocios furtóque, dolôque.
Quorum aliquis, Non tempus, ait, lugere; ſed acres
Sumere de victis pœnas: & vertere ab imo
Mœnia barbariȩ dirum teſtantia morem;
Et ſcelus infandum procliuis ad impia gentis.
Hȩc dum illi inter ſe, ſummis è mœnibus hoſtis
Mȩrentes animos dictis irritat amaris:
Turpiáque in cunctos iactat conuicia Gallos.
Eia agite, ò, viles animȩ, quȩ noſtra relictis
Finibus Europȩ regna appetijſtis, opéſque.
Quis vos torpor habet? quid ſtatis inertia terrȩ
Pondera? cur muris iam non ſucceditis? atque hȩc,
Hȩc ſi delectant oculos ſpetacula veſtros,
Aſpicite; & poſthac miſeri ſperate futurum:
Mœnia vt exornent tales vallata coronæ.
Hæc vbi ſacrilega fudere opprobria lingua;
Tormento capita imponunt abſciſſa piorum:
Inque acies circumfuſas (miſerabile viſu)
Eiaculantur, adhuc tȩtro manantia tabo.
Tum vero igneſcunt irȩ; & dolor oſſibus ardet
Chriſticolum; ſcaláſq; petunt; pugnámq; laceſſunt
Eminus, in muros iacientes tela, facéſque.
Atque vtrinque cadunt multi; cadit optimus inter
Inſubres clari ſoboles generoſa Triulci
Ixander, iaculum in turrim dum librat, & Ilum.
Deijcit exanimem, nec toto vmbone tuetur.

Ipſe

Ipſe ſibi cautus læuum femur: vnde furenti
Traiectus cornu, letali concidit ictu.
Quin etiam Phrearus claro de ſanguine natus
Hic, vbi Taurinos inter depreſſior vnda
Eridanus ſe cælo effert gratiſſimus amnis,
Concidit immiti percullus tempora glande,
Dum noſtros reuocat gladiiſque, animiſque furentes,
Conantéſque manu fruſtra diuellere murum.
At alia de parte Darin, dum vulnera ab alta
Turris inacceſſæ parti ſubeuntibus infert,
Pondere ſaxorum ingenti, leuibúſque ſagittis,
Scorpio in aduerſum veniens traiecit: & arce
Præcipitem à ſumma deiecit ad ima; capútq;
Ille cadens affixit humi; ſaxúmque cerebro
Diſpergens multo tepefecit ſanguine terram.
Quin etiam Alcimedon, cuius virtute, manúque
Stabat adhuc res Turcarum, Nicæáque ſe ſe
Clauſa tuebatur, multis dum pectora verbis
Excitat Abdaridum, & noſtros procul vsque repellit,
Transfixus iaculo vitámque, vrbémque reliquit.
Ac, niſi nox denſis pugnas exorta tenebris
Diuideret, ſcalæ potuere ad mœnia ferri
Illa ex parte ſuis iam defenſoribus orba.
Quanquam incredibili populum terrore labantem
Firmabat, pugnámque acrem integrare iubebat
Accurrens Tomyris. Ne vos, ne terreat, inquit,
O, toties dubijs iam cognita pectora rebus,
Vnius iactura animæ; nec ſtare putate

Regna vna hac tantum nobis ſuffulta columna:
Vt ſi fracta cadat, ſecum conuulſa ruina
Cuncta trahi ſic, vt nuſquam ſpes vlla ſuperſit.
Talia vociferans ad propugnacula rurſus
Murorum, & turres populum ſe ferre coegit,
Excubiiſque vrbem, & lecta ſtatione tueri,
Dum ſeptem oſtentat cœlo nox clara triones:
Et denſæ inuitant bellorum ad furta tenebræ.
At Graium Dux Thatinus, cui proſpera rerum
Tantarum attulerant ingentem euenta dolorem,
Poſtera cum primum primis orientis ab oris
Orta dies animos generoſa accenderet ira,
Et conſueta Deo ſoluiſſet vota ſacerdos,
Heroum cœtu in medio ſic farier infit.
Dum circumſeſſam varijs aſſultibus vrbem
Vrgemus, fruſtráque aditus tentamus iniquos,
O fratrum generoſa cohors, cecidere perempti
Bellantum innumeri; nec non procerúmq;, ducúmq;
Pectora multorum fortiſſima; nec tamen vlla
Spes eſt ſublimes nos poſſe aſcendere muros
Audendo: & clauſis robuſta repagula portis
Vellere; & effractis euertere mœnia clauſtris.
Ergo ego, ſi veri quidquam mens augurat, & me
Debellandi artem certi docuere parentes,
Inuictique duces, hoſtem obſidione premendum
Cenſeo: & à pugnæ dubio certamine noſtros
Arcendos: dum plebem aliquid penuria cogat
Audere, atque vrbem trepido miſcere tumultu.

Nec

Nec longum in medio tempus ; ni me mea fallit
Spes oblata animo: iam iam populúmque, patréſque
Dira fames armis adiget ſe dedere veſtris.
Quando omnes à terra aditus obſedimus ipſi:
Occiduáque à parte lacus: qua mœnibus vnda
Affluit: & clauſam fruges importat in vrbem.
Præterea aduenient inſtructæ armiſque, viriſque,
Littora quæ circum inuadant opulenta, triremes,
Oſtiáque Aſcaniæ claudant obſeſſa paludis,
Accitæ tales, ceu vos monuiſtis, ad vſus.
Hæc poſtquam Graiûm ſimulata mente locutum
Senſere Heroes: quo Rex ſibi Turca priores
Et res, & vires poſſet reparare morando,
Sic dux Goffredus contra eſt ingreſſus. Amicum
Conſilium, Thatine, tuum: quibus vnica vitæ
Parcendi cura eſt ; ſtimulos & gloria nullos
Præmia ad æternæ ſubdit quærenda ſalutis.
Nos autem, quorum votis optatius vllum
Eueniſſe nequit votum, quam ſanguine fuſo
Ire ad conſpectum diuúmque, hominúmque parentis,
Iure omnes minus eſſe pij gratique putemur,
Ignaui ſocijs hic ſi ſedeamus inultis:
Qui, promiſſa ſuo ſi tempore claſſis adeſſet,
Nunc etiam humanæ fruerentur lumine vitæ.
Verum hæc ille, oculis qui noſtra hæc aſpicit æquis,
Viderit omnipotens fandi memor, atque nefandi.
Ille vnus tum præcipue, cum quis fore pœnæ
Se putat expertem, ſcelerum certiſſimus vltor.

Hiſ dictis: iubet armatos aſtare maniplos:
Et ſecum pariter ſcalas afferre paratas,
Quémque ſuas. tum miſſilibus, leuibúſque ſagittis
Proturbare hoſtem, & ſummo depellere muro.
Illi alacres ſeſe expediunt: pugnámque laceſſunt
Eminus: & iaculis, & glandibus aera complent.
Contexta interea circum latera omnia dura
E larice, iniectos quæ machina reſpuat ignes,
Tutáque contemnat ſaxorum pondera, & ictus,
Arietat in muros: & firmas obijce portas.
Partim etiam mole ingenti, & teſtudine tecti
Fundamenta altæ properant excindere turris:
Atque aperire viam: cupidus qua miles in vrbem
Irruat; & ſumma pellat de ſede tyrannos
Abdaridas: Chriſtóque Deo reddantur honores,
Dira ſuperſtitio verſis quos ſuſtulit aris.
Dumque oculos intenti omnes, atque ora tenebant
In turrim, & muros, contorta Falarica venit.
Ac Tomyrim, celeres iacientem in caſtra ſagittas,
Multáque letali miſcentem funera dextra,
Perculit, exhauſitque illi cum ſanguine vitam.
Ingemuit virgo ſubita collapſa ruina.
Et ſecum vnanime ſimul ingemuere ſorores,
Lariſſa, Harpalice, Nanis, Polymela, Epicaſte,
Et dominæ comes vſque ſuæ fidiſſima Rhœo:
Erippe ante omnes. Tomyrim namq; illa cadentem
Cum procul aſpiceret. Tecum, ò mihi ſemper amanda,
Quo te cumque feres, veniam, Regina neceſſe eſt.

Nec

Nec mihi ſi pugnæ fortuna pepercerit (inquit)
Victrici, aut victæ ferrum hoc & dextera parcet.
Aſt alia ex illis: Vt me ſors proſpera rerum
Deſerat, haud vnquam virtus generoſa relinquet.
Dixit, idemque omnes vna cum voce probaſſent.
Enſibus incubuere ſuis in pectus adactis.
Fecerat interea turris collapſa ruinam:
Et Gallis, Italiſque aditum patefecerat amplum.
Cum pius Euſtachides populum miſeratus inermem,
Tendentémque manus vltro, veniámque petentem
Supplicibus verbis, Italos, ij namque volebant
Per medias turris, murorúmque ire ruinas
In Turcas, ſe ſeque auro ditare reperto;
Continuit, iuſſitque omnes in caſtra reuerti,
Pollicitis implens cunctorum ingentibus aures:
Dum metuit, ne forte vnà cum gente rebelli
Chriſticolæ in cædem miſti rapiantur acerbam.
Ergo omnes abeunt retro, prædámque paratam,
Sedatis linquunt animis; mox inclytus armis
Leucorum Princeps Regi, cui Græcia paret,
Vrbem compoſitis rebus conceſſit habendam.

PETRI ANGELII
BARGAEI

SYRIADOS
LIBER IX.

AT *Rex Turcarum primo certamine victus,*
Quanquam vrbem regni ſedem totius, & arcem
Amiſiſſe dolet, triſtéſque in pectore curas
Concipit, auxilijs Perſarum exutus amicis,
Euerſiſque Aſiæ rebus, tamen vſque dolorem

Diſſimulat vultu; ſecúmque affatus euntes
Hortatur, verbiſque animos exuſcitat acres
In bellum: & rurſus vires feſtinus, opéſque
Inſtaurare parat. Quid enim caſúſque, diéſque
Non afferre poteſt ſperantibus? inquit, & vltro
Quicunque aduerſis potuit ſuccumbere rebus,
Ille iacet merito fortuna oppreſſus iniqua:
Nec regnare decet, niſi quem non deſerit vnquam
Imperij virtus ſemper fidiſſima cuſtos:
Qua nos præteritę ſarcire incommoda pugnę,
Acceptámque ignominiam depellere fas eſt.
Atque, hoc ne quenquam fallat, prouidimus ipſi,
Nam, quęcunque vrbes noſtra ditione tenentur,
Millia multa virum nemoroſa ad Dyndima cogent:
Quos Lycus, & Sagaris, Peniúſq;, Hipanisq;, Cratéſq;,
Quos Hermus, quos Pactolus, quos amne Caicus
Alluit vndoſo, & viridanti gramine paſcit.
Non deerit, qui ſaxa Cilix colit aſpera, quiq;
Flumina Corycij potat frigentia montis;
Docti omnes arcu celeres torquere ſagittas.
Atque illos, quoniam tanti pręnuntia caſus
Sedibus è patrijs exciuit fama propinquis
In Galatis poſuiſſe ferunt iam caſtra; nouémque
Vix iter à nobis abſunt ſemota dierum.
Sic ait; & fidis circum ſtipatus amicis
Antetulit celeres latebroſam ad Gorgona greſſus;
Vallem aptam inſidijs, latrocinijſque frequentem;
Quo parte ex omni numerus ſe contulit ingens

Bellatorum

Bellatorum equitum; Perſæ qui iuſſa tyranni
Vnanimes faciant, victúmque in ſceptra reponant,
Et tota ex Aſia Gallos depellere tendant.
Nec minus Euſtachides, poſtquam ſua præmia cuiq;
Detulit, & magno laudum decorauit honore,
Quos virtute animi, manuúmq; excellere nouit,
Edicit cunctis, & equos, & corpora curent,
Et ſeſe expediant; vt cum tuba martia ſignum
Prima dabit poſt exactos bis quinque dierum
Anfractus, propere cœptis ingentibus inſtent,
Atque animos aptent armis, vbi poſtulet vſus,
Et res ipſa loco ſe ſe oſtendátque, vocétque:
In primis autem in templis caſtéque, piéque
Omnia ſint operata Deo, mox ordine longo
Poſt actas grates hominum, diuúmque parenti,
Caſtra ſacerdotes laudes de more canentes
Circumeant, & mente pij, votiſque precentur
Aeternas mentes cœleſti in ſede receptas;
Vt res reſpiciant Gallorum, & cœpta ſecundent.
Nec mora. conueniunt lecti iuuenéſq;, ſenéſque
Carmine qui grates dicant, diuináque longe
Facta ferant; vt mira volens effecerit olim
Aegypto in media, monſtriſq; agitauerit vrbes:
Vt populum nube intectum defenderit æſtu:
Noctis & in tenebris claro præluxerit igni:
Diſciderit pelagus, liquidáſque coegerit vndas
Hinc atq; hinc, veluti geminas conſiſtere rupes:
Atque illac ſiccis pedibus ſeruarit euntes:

Arentémque manu ſcopulum ſitientis eremi
Diffiderit. laticéſque in morem eduxerit amnis
Vndantis: Tu diruptis e nubibus eſcam
Cæleſtem in medijs miſerans deſcendere caſtris
Feciſti; tu nimboſis e partibus Auſtros
Excitos, ſecum vim tantam afferre volucrum
Iuſſiſti omnigenum, numerus vix quantus arenæ eſt:
Quiuerit vt iam quiſque famem ſedare, ſitímque.
Te Phariæ timuere acies; gentéſque rebelles
Finibus e patrijs longe fugere relictis.
Te pius Abramidum populus per inane tonantem
Suſpexit, legémq; tuam, tua iuſſa ſecutus,
Poſt varios caſus, delecta in ſede quieuit.
Te duce nos etiam ſæuos proſtrauimus hoſtes;
Inque metum, turpémque fugam, quicunque ſuperſunt
Compulimus; captámque tibi pateſecimus vrbem.
Tu Rex, & Deus es noſter; tua dextera noſtrum
Robur; quo freti Turcas inuaſimus acres.
Adſis, ò, placidúſque iuues, & cœpta ſecundes:
Vnde tibi æternum meriti ſoluantur honores.
Talia carminibus celebrant iuuenéſq; , ſenéſque
Alternis; reſonátq; pijs clamoribus aer.
At bonus Euſtachides, perfectis ordine ſacris,
Auſonios, Gallóſque duces, acréſque Britannos
Imperat acciri; lætæq; accumbere menſæ.
Complerant quam toſta ſuum, pecudúmq;, boúmque
Tergora; & e viridi liquentia vina Donyſa.
At poſtquam ieiuna fames depulſa, ſitiſque eſt;
Et me-

Et meritas egit grates pius ore ſacerdos
Aſtrorum regi, atque hominum, diuúmque parenti;
Bencius innexus crinem Parnaſſide lauro
Aſtitit; & citharæ percurrens pectine chordas,
Aeternas laudes, & facta ingentia cantat,
Delectóſque duces, genus alto à ſanguine Abrami:
Ante alios omnes Ioſuem; Qui certa ſecutus
Iuſſa Dei, Iſacidas Iordanem primus ad amnem
Duxerit, anteferens diuini fœderis arcam.
Ac tum flumen aquis latum compleuerat alueum
Et pronum rapidos fluctus voluebat in æquor.
Vixque adeo in primis veſtigia fixerat vndis
Caſta manus ſeniorum oneri delecta ferendo,
Cum ſtetit in faciem montis (mirabile viſu)
Intumuitque vadis ſuperi pars fluminis; & ſe
Suſtinuit veniens: párſque infera præpete lapſu
Defluxit fugiens, ripáſque reliquit inanes,
Et ſiccum calcare ſolum dedit arida fundi
Glarea, quà fluidum cimbis iter eſſe ſolebat.
Nec prius omnipotens genitor decurrere pronas
Siuit aquas, populi ſeries quam tota per alueum
Arentem ingrediens, poſuit Iericuntis in agro
Caſtra, ſub excelſis munitam mœnibus vrbem.
Vltima quæ tandem ſexti poſt lumina ſolis
Arietibus nullis, nullo teſtudinis ictu,
Nec terræ ex imis vento erumpente cauernis,
Dum magno clamore virum, clangore tubarum,
Et flictu armorum totus circumſonat aer,

Procubuere ſolo ſubita collapſa ruina.
Pérque illam ingreſſi dant ſtragem, & funere merſant
Omnia; nec cuiquam victrix manus, iráque parcit.
Mox canit, vt ſæuo vaſtauerit oppida bello;
Inque fidem, verbis, lachrymiſque rigantibus ora
Inductus, celebrem Gabaona acceperit; vtque
Inde Palæſtinas fidens inuaſerit arces.
Quo trepidi terrore duces, populique potentes
Accierint magnas equitum, peditúmque cateruas,
Funditus Iſacidas bello delere parantes.
Sed pater omnipotens, cui nuſquam exercitus vllus
Obſtitit, aut lectas potuere opponere vires
Regna ſuas, imbrem lapidum coniecit ab alto
Aere; & hoſtiles infregit grandine turmas:
Comminuitque acies: quas vt deleret ad vnam
Nuniades, medio ſe ſol remoratus Olympo
Conſtitit, alipedéſque repreſſit Luna iugales
Ipſa ſuos, cœli requiem mirantibus aſtris,
Et lucem inſueti terra metuente diei.
Ergo ijs exciſis legionibus, addit, vt omnis
A Caſio ad Taurum, magnique Euphratis ad vndam,
Quà ſe ſe late regio pulcherrima pandit,
Ceſſerit Abramidum tum primum in iura, fidémque.
Hæc dum ſuauidico complectitur omnia cantu
Bencius, ingeminant lætum conuiuia plauſum:
Et numeris Galli acclamant, Italique ſequuntur.
Inde omnes læti conſurrexere: diémque,
Quam longum, vnanimes per caſtra, vrbémq; vagantes

Inuiſere

Inuiſere pij, ſi quos oppreſſerit acer
Morbus, & acceptum primo in certamine vulnus
Languentes molli cogat decumbere lecto.
Hóſque ope præſenti & verbis ſolatus amicis
Euſtachides, omni cura, ſtudióque ſalutem
Procurare iubet, ſe ſéque accingere cœptis,
Quæ reſtant: vrbem vt Solymam, ſanctúmq; ſepulchrũ
Seruitio eripiant, diræque tyrannide gentis.
His dictis ibat laudum ſpectator eorum,
Inſtiterant dura qui ſe exercere palæſtra:
Aut campi ſpatium celeri tranſmittere curſu.
Flectere equos, vibrare haſtas, attingere ſignum
Depulſa ex arcu, neruo ſtridente, ſagitta.
Immo etiam arentes dum ſol altiſſimus agros
Vreret, & magnos tenuaret feruidus amnes,
Intererat lætus, ſi qui ſuper æthera diſcum
Triginta iacerent æquantem pondere libras:
Spectabátque libens, ocreas quos reddere leues,
Et galeas terſa rubigine viderat atra.
Addebat ſe ſæpe etiam comitémque, ducémque
Cœtibus inſtructis iuuenum, qui comminus apros
Aggreſſi inuadunt, timidóſque ad retia ceruos,
Aut celeres Onagros, canibúſq;, & vocibus vrgent.
Interdum accedens, lætis hortatibus illos,
Qui contecti armis fluuios innare rapaces
Certarent, auſique eſſent tranſmittere fluctus,
Qua patet Aſcanius ſpatioſi gurgitis alueus,
Implebat: partúmque datis cumulabat honorem

Muneribus,

Muneribus, pulchræ quæ cuique cupidine laudis
Inflammare animos, & in hoſtem impellere poſſint.
Hos inter ludos, euentáque proſpera rerum
Orta dies aderat, qua caſtris vellere ſigna,
Incœptámque viam miles procedere iuſſus.
Cum pius Euſtachides primos in tecta vocari
Gallóſque, Auſonióſque duces, fortéſque Britannos
Edicit; cunctóſque inter mox talia fatur.
Iandudum ô fortes, concordia pectora, fratres,
Sumpſimus optatæ quantum requietis, & otij
Sit ſumpſiſſe ſatis. nunc nos inſiſtere oportet
Cœptum iter, & ſanctam Solymorum tendere ad vrbem.
Sed quoniam ſuperanda manu multa oppida, multi
Proſternendi hoſtes, adeundíque ante labores,
Nóſque Palæſtinis via longa excludit ab oris,
Conſulite in medium, qua nunc ratione moueri
Caſtra per infidas gentes, populóſque feroces
Expediat, quoque ipſa modo largiſſima victum
Pabula ſuppeditent, feſtiuáque copia frugum:
Qua ſine militiæ nuſquam non irritus vſus:
Non vires animi ſolitas, non membra tuentur.
Hæc pius Euſtachides placido ſic ore locutus
Conſedit tacitus: reliquiſque ſilentibus vnus
Attius heroum proles generoſa potentum,
Euganeóſque inter claræ regnator Ateſtis,
Surrexit: vocémque audax, atque ora reſoluit.
Maxime Gallorum, ſoli cui detulit in nos
Imperium virtus belli ſpectata, domíque,

Te duce, ſiqua inſtant tantis incommoda cœptis,
Aeternum nobis parient in ſæcula nomen,
Famáque, depulſis Solyma de ſede tyrannis,
Exciet ad laudes nunquam moritura nepotes:
Pergamus. noſtris nil non ſuperabile dextris:
Quanquam etenim longámq; viam, duróſq; labores
Et morbos, dirámque famem impendere, ſitímque,
Ac varios cœli caſus, æſtúque, gelúque
Scimus, itérque hoſtes noſtrum obſeruare rebelles;
Attamen hæc, quæcunque animis præſtantibus vſi
Pertulimúſque alias, & nunc ventura feremus.
Forſan & euenient multo leuiora; metúmque,
Qui nunc noſtra acri pertentat pectora cura,
Succeſſus rerum felix oſtendet inanem.
Pergamus. Deus ipſe ſuos non deſerit vnquam.
Attius hæc animis longe præſtantibus heros.
Quem poſt principibus comes additus Europæis
Thatinus; cui Threicij mens nota tyranni,
Cogitat aſſidue fraudem; Non fallitur (inquit)
Qui ſe cunque Deo fidens committit, & vnum
Eſſe putat, cuius tutos nos dextera reddat.
Nec tamen eſt hominum generi prudentia fruſtra
Inſita; qua freti triſtes euadere caſus,
Et lapſas res in melius reflectere ſuerunt.
Quando igitur iam victi hoſtes Bithynide terra
Ceſſere, & campos nobis liquere patentes,
Ne bellatorum tot millia tentet egeſtas,
In geminas hinc iam partes exercitus omnis.

Diſſociatus eat. Lydos petat illa, Phrygéſque,
Auriferumq́; Hermum, pulcráſq; accedat Hypæpas.
Mox Lycia egrediens Selgę conſidat in aruis.
Hęc autem interius, magnę quà Dindyma quōdam,
Et cantu & buxo celebrabant orgia matris,
Atq; inter viridem Cybelon Phrygiáſque Celęnas
Tendat iter recta; pérque arua feracia fines
Mopſópios, tractúſque adiens populetur Iſauros;
Inque Lycaonię cultos ſe transferat agros.
Hinc autem coniuncti omnes iuga montis Amani
Conſcendemus; & Antiochi de nomine dictam
Incolumes, pręeunte Deo, veniemus ad vrbem.
Vrbem auro ditem, fęcundámque vbere glebæ.
Dixerat hęc Graius ſimulato pectore ductor,
Quo bellatorum diſiuncta potentia ſe ſe
Frangeret, ac tandem penitus deleta tyrannum,
Quem metus angebat regni per turpe parati
Et ſcelus, & fraudem, formidine ſolueret atra.
Sed pater omnipotens, quo gloria tanta triumphum
Euſtachidę pareret, clarúmque in ſecula nomen,
Seruatis vnà Gallorum Italúmque maniplis,
Heroum auertit mentem. nec callida quiſquam
Conſilia in prę ſens animo diſpexit acuto.
Auſonios igitur ſe ſe Boemundus, & acer
Tancredus iuſſere ſequi, qua parte ſiniſtri
Deflectunt montes Euxini ad littora ponti:
Eandem etiam ſecuere viam ſua ſigna ſequentes
Aulercique, & Lexobij, nec inertia Celtę

Pectora, frigenti quos flumine Sequana lambit,
At pius Euſtachides, nec non Rhamundus, & Hugon
In terras flexere agmen, quas longa Propontis
Alluit, éque alto celſus deſpectat Olympus
Vertice, & hinc atq; hinc frigentibus irrigat vndis.
Iámq; adeo Sagarim properans Boemundus ad amnem
Venerat, & iacto muniuerat aggere caſtra.
Et noctem ſomnos ducens exercitus omnem
Egerat, atque oriens nondum fulgebat Eous
Effuſo ſpargens ſitientia gramina rore.
Cum vigiles ſenſere hoſtem deſcendere ab altis
Montibus, & turmas campis effundere apertis.
Raptim igitur ductorem adeunt, caſtríſq; propinquos
Eſſe monent Perſas equites: qui ſcindere vallum,
Qui ferro delere pios conentur, & ipſas
Aggere diſiecto foſſas implere capaces
Innumeri: quos & valles, circúmque iacentes
Confertos capiant denſo vix agmine campi.
Hæc vigiles vno ore duci: qui pectore ſomnum
Iandudum expulerat, rebúſque inſtabat agendis.
Ille igitur Tancredum ad ſe, Cimbrúmque ferocem
Accitos, mandat totis educere caſtris
Armatas equitum turmas, peditúmque cohortes.
Ite, ait, inſtructas acies ita ſiſtite, vt amnem
Ponè habeant, ne terga hoſtes circundare poſſint
Impune, & dubia noſtros concidere pugna.
A læua, dextráque equitum diſponite turmas;
Cunctáque delectis, aliqua ne parte laborent,

Subſidijs firmate ſuis. hæc pauca locutus
Indomiti loricam æris, ſquamáſque rigentem
Induitur, ſuráſque ocreis includit ahenis.
Ac læuo lateri fulgentem accommodat enſem.
Enſem: quo Rholo Normanni nominis auctor
Regnantem in Belgis Catiulcum aggreſſus, auito
Et regno, & dulci ſpoliauit lumine vitæ:
Diſiecítque acies, & ſanguine miſcuit atro
Argennímque. Olnámq; amnes, Eriumq; Titumq;
Exin armigero clypeumque, haſtámque ferendam
Fraxineam, galeámque dedit, cui vertice in alto
Amphitryoniades ferro, & face conficit Hydram.
Atque hæc dum properans ductor feſtinat Iapyx,
Goffredo in ſomnis, primæ ſub tempora lucis,
Aſtitit Ida parens, qualis cum vita manebat,
Errantem, & puerum claras excibat ad artes.
Quæ te tanta (inquit) dementia, nate, coegit,
Vt verbis adhibere fidem fallacibus auſus
Quiueris Auſonias abs te diſiungere vires,
Diſiectáſque equitum turmas, peditumq; cateruas
Obijcere infidis ad cędem, & funera Perſis?
Non ducis hęc virtus: non diſciplina, nec vſus
Militię, quam magnus auus Carolusque, patérque
Euſtachius docuit, Morinum cum victor ab vrbe
Tecum vnà longe ſęuos auerteret hoſtes:
Cumque haſta Cattorum acies, regémque rebellem
Fudiſti, & ſpolijs redijſti diues opimis.
Surge age, & Auſonijs certam legionibus affer

Certus opem, quas Abdaridûm gens dira latronum
Inſidijs poſitis iam funere mergit acerbo,
Ni tu quamprimum properes ſuccurrere victis,
Turcarumque auſis immanibus ipſe reſiſtas.
Dixit: & in tenues abiens euanuit vmbras.
At pius Euſtachides, monitis commotus amaris,
Excutitur ſomno ſubitus; ſtratiſque relictis
Exurgens, animo, quæ ſint ea viſa, volutat:
Incertuſque an pergat iter, quò tendere cœpit,
An vèro expectet, fidus dum nuntius illinc
Adueniat, dubiáque animum formidine ſoluat,
Ingreditur ſupplex humili cum corde ſacellum.
Hic precibus fuſis, ſacriſque ex more litatis,
Edocet Addemarum, genitricem vt viderit Idam
In ſomnis, abeunt toto cum ſidera cælo,
Hortantem quamprimum Italis ſuccurrere victis,
Diuiſáſque acies iterum coniungere in vnum.
Ille autem admirans, Non hæc inſomnia, dixit,
Irrita; nec falſis alti regnator Olympi
Ludit imaginibus mentes animóſque potentum.
Ergo omnes armari equites, peditumque maniplos
Ipſe iube, & cunctos pugnam expectare paratos:
Ne noſtras improuiſus mox verberet aures
Nuntius; & fruſtra auxilium properemus opémq;.
Hæc illi inter ſe peragunt, ducibuſque vocatis
Aere iubent fulgentem aciem conſidere campo.
Interea cælo ſtellis Aurora fugatis
Exurgens læto fulgore retexerat orbem:

Atque

Atque Itali, Galliq́ue ſimul teſtudine facta
Conferti ordinibus ſtabant: hoſtémq; propinquum
Et clypeo, gladióque, Macedoniáque ſariſſa
Exceptura acies, denſum porrexerat agmen
In læuum, dextrúmque latus: cui junctus vtrinque
Ibat eques, Turcas ſæua qui mente furentes
Frangeret, & longè ſolidis auerteret haſtis.
Ergo in conſpectum poſtquam venere piorum,
Implentes vallem diris vlulatibus, acres
Adduxere arcus manibus; ſolémque repente
Eminus expulſis obſcurauere ſagittis.
Non ſecus ac nubes, media cum æſtate volantes
Eripiunt oculis ſubito cælúmque, diémque
Effuſuræ atrum terris arentibus imbrem.
Ergo aliæ in clypeis, atque in fulgentibus armis
Hæſerunt; aliæ nudato in corpore fixæ
Bellatorum equitum, peditúmq; hauſere cruorem.
Tum vero Auſonij laxis incurrere habenis
Præcipites, haſtáſque aduerſa in pectora acutas
Dirigere vnanimes: ceu cum furialis ab Euro
Impetus arentes veniens inclinat ariſtas
In Zephyrum, fugit ille abiens contraria donec
Aura cadit, mox exurgens lata arua procella
Verrit, & infeſto ſecum trahit omnia nimbo.
Sic patrium decus Auſonios, & viuida virtus
Concitat, & recto ſæuos petit impete Turcas:
Sic Turcæ ſua terga fugæ conuerſa dedere,
Atque hinc atque illinc campo ceſſere patenti,

Diſiecti in geminas, turmis bipatentibus, alas:
Irritus in vacuas vt ceſſerit impetus auras.
Auſonidæ fruſtra curſus alióſque recurſus
Dum conferti ineunt; lato nec in æquore cuiquam
Occurrunt, vallem miſerè pereuntibus omnem
Implerint rigidis transfixi membra ſagittis.
Tum Robertiades pugna commotus iniqua,
Siſtite vos ſocij, nec inultæ dedite morti
Pectora, ait, medij dum, ceu generoſa leonum
Maſſylum in ſyluis virtus armiſque, doliſque
Obruta ſæpe cadit, fugitiuo eludimur aſtu:
Nec datur in Turcas dextrarum viribus vti,
Dum ſe proripiunt celeres, neque pectora noſtris
Pectoribus pugnando audent opponere; & vnum
Illud agunt, vt nos, curſúque æſtúque fatigent.
Ergo alia ratione aditus tentandus, & arte
Pugnandum, quando nuſquam locus vllus apertæ
Virtuti; dextráſque labor fruſtratur inanis.
Conuerſis in caſtra fugam ſimulemus habenis
Nos quoq; & hinc atq; hinc turmas ſiſtamus equorum,
In latera vt liceat venientum inuadere, dum ſe
Effundit globus ille iterum, noſtróſque ſagittis
Eminus obruere, atque aciem perrumpere tentat.
Daunius hæc ductor. contra quem talia fatur
Robertus, Cymbri ſoboles Rholonis: An ergo
Venimus, vt Perſas aſtu ſuperaſſe fugaces
Dicamur? noſtróque olim de ſanguine natos
Hoc decus, hæc tanti maneat noua gloria facti?

Tum

Tum mihi vel tellus optem prius ima dehiſcat,
Oceanúſque ingens fuſis pater obruat vndis.
Quin potius, ſiquid ſupereſt virtutis auitæ,
Irruimus denſi, tergóque inſtamus inerti,
Et ſequimur quacunque abeunt, ſeu dextera, ſiue
Læua petant; etenim nunquam moriemur inulti:
Ni vitæ potius ſimus, quam laudis amantes.
Vos cornu à dextro denſi committite pugnam:
Nos autem à læuo Perſáſque Arabáſq; prememus:
Et primis miſti ordinibus miſcebimus omnem
Cæde aciem: aut victi morte occubemus honeſta.
His dictis accenſa arſit dux Appulus ira.
Nec mihi vita (inquit) tanti eſt mea, gloria quanti,
Quanti & honor claram per cædem & vulnera partus.
Immo hæc ipſa dies tergo ne, an pectore notæ
Hoſtibus in pugnam gentes deſcendere fuerint
Auſoniæ, Tancredus ait, teſtabitur; & me
Patribus indecorem non vnquam hæc vita relinquet.
Hæc illi inter ſe dum dant reſponſa viciſſim,
Aſpiciunt facto venientes agmine Turcas
Rurſus, & effuſum contra contendere curſum.
Non aliter, quam cum Boreas à cardine fluctus
Impulit, & motas in cœlum ſuſtulit vndas.
Illæ autem in Libycos ſcopulos, & littora vires
Effundunt: verſæque retro franguntur, & omnem
Aſpergunt circum ſpumis albentibus oram.
Ergo omnes quamprimum Itali, Boemundus, & acer
Tancredus, fratérque bonæ virtutis Hylelmus,

Ante aciem primi opponunt venientibus haſtas.
Verum illi, patrio de more, Cydonia cornu
Eminus in mediam torſerunt ſpicula turmam.
Dúmque pedem referunt, ceu conſueuere, fugáque
Puluerulenta Italo Turcæ dant terga ſequaci,
Excuſſus Solymanus equo, cui ſtridula cornus
Acta procul medios penitus transfixerat armos,
Tardauitque fugam, celerémque in tuta receptum,
Dum cuncti ſimul aſſiſtunt, aciéſque iacentem
Erigit, inque fero trepidantem affuſa reponit.
Poſtquam igitur ſolitis nullus locus artibus vſquam
Linquitur, & Turcis Itali miſcentur, & armis
Arma inferre opus eſt, vulgo cæduntur vtrinque
Innumeri, cadit hic iaculo: cadit ille ſagitta:
Confodit haſta alios, alios Balearica fundæ
Verbera, & excuſſæ bellantum in tempora glandes
Proſternunt paſſim, paſſim furit enſis, equúmque
Vrget equus, peditémque pedes, gemit obruta tellus
Corporibus vitæ iucundo lumine caſſis.
Hernachus Andronem gladio per pectus adacto
Præcipitem deturbat equo: mox inſilit audax
In Thermum, & claua galeam contundit ahenam.
Exanimes Tancredus humi Biciámque, Tamúmque
Deijcit, vtque leo crudeli concitus ira
Horrendum ſæuit: mediúmq; per agmen equorum
Infertur: latéque omnes ſternitque, fugátque.
Nec minus interea virtute inſignis Hylelmus
Cæde madere manus, gladiúmque tepere cruore
Gaudet,

Gaudet, & in bello fratri ſe viuidus æquat.
Ille Lycaonium leto dedit Aegocerontem,
Exultantem animis, & reuocantem in prælia Turcas.
Ille Thoam, & clauæ percuſſum interficit ictu
Phradmonidem, Cilicum cui gens aſſueta rapinis
Paruit, atque vltro ducentem in bella ſecuta eſt.
Addidit huic geminos Bithynæ gentis alumnos:
Delicias matris, Crhomiúmq; & Dætora: quorum
Non formæ variatus honos, non ipſa loquentum
Vox diuerſa ſono patrias veniebat ad aures,
Tum quoque mors eadem nullo diſcrimine facti
Vulneris ad Stygiam demiſit vtrunque paludem.
Concidit inde manu moriens Celtiſcus eadem.
Celtiſcus: cui non poterat flauentibus vndis
Diram auri ſedare ſitim Pactolus, & Hermus,
Dum populos opibus ſpoliat, dum vertit in vſus
Ipſe ſuos quicquid rerum fœcunda creatrix
Lydia progignit, quicquid ditiſſima quondam
Complexa eſt ſero ſapientis regia Cræſi.
Ergo illum ſocij non protexere cadentem:
Non vrbes extinctum vllæ, non oppida flerunt.
At parte ex alia, Sagaris qua ſpumeus vnda
Inter ſaxa fluit, laxum curuatus in arcum,
Intulerat turmas Namnetum ductor equeſtres:
Et cædem ingentem ediderat: qua territus vltro
Fugit Arabs: vertit trepidantia terga Sabæus.
Ipſe quoque in medios hoſtes ſe Daunius heros
Dum iacit, atque manus Perſarum cæde cruentat,

Horſi-

Orſilochum perimit fixo in præcordia ferro.
Aſt inter medios humeros fugientis Opheltæ
Immitem totis direxit viribus haſtam.
Exijt illa furens latum per pectus adacta,
Vnde animam moriens calido cum ſanguine fudit.
Et iam prima acies Turcarum exterrita fundi
Cœpta erat, inque fugam præceps conuerſa ruebat,
Cum pugna ingenti feſſis æſtúque ſitique
Inſtaurata acies equitum ſuperaduenit; & ſe,
Qua globus inſtabat bellantum acerrimus, infert.
Hic Itali, primo ſtabant vt in agmine primi
Pugnantes, verſo cecidere in prælia vultu,
Sanſeurinus, & Vcoleon, & Maluetus: à quo
Ordine perpetuo gentis defluxit origo
Maluetiæ, & clarum claro de nomine nomen.
Quin etiam Regum Medorum à ſanguine cretus
Cambyſes gladio præſtans, præſtantior arcu,
Poſt quercum latitans Italos Gallóſque ſagittis
Innumeros proſtrauit humi. traiecit Hylelmo
Pectora, Lutetio guttur, quem Sequana mater
Miſerat in bellum, comitémque adiunxerat vni
Hugonti. Ille autem fidus comes hæſit Hylelmo,
Nec virtute animi, nec robore corporis impar.
Tum vero patefacta acies: turbatus & ordo
Auſonidum; campóque fugax equitatus aperto
Terga dedit Turcis: ac, ni dux acer Iapyx
Opponat ſe ſe fugientibus, ilicet hoſtis
Irruat Abdarides & victor caſtra reuellat.

Nanque

Nanque aderant primos inter Solymanus, & acer
Hermachus, & vaſtum pugnæ certamen obibant,
Vrgentes humeros fugientum, & terga prementes.
Non ſecus atque canes gemini cum forte leonem
Videre, aut ſæuis frendentem dentibus aprum,
Accelerant greſſum, & veſtigia preſſa ſequuntur,
Et pedibus freti morſu clunemue, femurue
Attingunt, dubiique timent, ne forte reflectant
Ora, atque accepto capiant pro vulnerre pœnas.
Sic illi à tergo turmas, aciémque prementes
Extremum dant quénq; neci. metus ingruit ingens
Omnibus, atque atro nigreſcit puluere cœlum.
At Robertiades regnator Iapygis oræ
Corde dolens, iráque animum inflammatus amara;
Proh pudor, Auſonij, noſtræque infamia gentis
Dedecora, haud vllis, inquit, delenda diebus,
Quo vobis animi? quo verba audacia tandem
Irrita ceſſerunt? en hæc promiſſa fides eſt?
En hæc polliciti, cum læti ad pocula vino
Plena ferebatis veſtrum ſe quenque trecentos,
Atque etiam plures auſurum inuadere Turcas?
Nunc, o, nunc vobis tempus ſe ſe omnibus offert
Audendi, & laudem per ſplendida facta parandi,
Hæc illum fruſtra iactantem, & funera paſſim
Edentem, & fractos reuocantem in caſtra maniplos,
Quando aliud, quò confugeret, nihil eſſe videbat,
Armatorum equitum circumſtetit ala, nec vllus
Auſus adire virum, iactis petit vndique telis

Pugnan-

Pugnantem, ſummáque locum virtute tuentem.
Non ſecus atque leo, longis quem comminus haſtis
Inuaſere acres Libycis in ſaltibus Afri,
Atque hinc atque illinc denſa cinxère corona,
Ilicet impatiens conceptam exardet in iram,
In medióſque ruens certum petit vnguibus hoſtem:
Et ſtragem infandam canibus (miſerabile viſu)
Dat turbans: diſcerpit equos: tela obuia frangit:
Et ſenſim in tutæ ſe ſubtrahit abdita ſyluæ.
Sic Robertiades, iræ quo concitat ardor,
Irruit, & Lycij ſtricto caput abſcidit enſe
Euryali; Gyndémque ſimul, patrémque Dolonem
Fundit humi: Tamyrimq́; , Pharetáq; , Demodocúnque,
Et ſe tutantem clypei munimine Rhetum.
Dúmque adeo præſens animis, & viribus omnes
Suſtinet, ac pectus ferus huc obuertit, & illuc,
Transfixum iaculo femur, & genua ægra trahẽtem
Senſit eum, quo fretus, equum certamen obibat,
Inque acies denſas, inimicáque tela ruebat.
Ergo ille e media paulatim excedere pugna,
Et terrere hoſtem, & veſtigia lenta referre,
Relliquiáſque Italum in tutos reuocare receptus.
Interea pius Euſtachides, quem fama morantem
Nuntia commorat tantæ ſæuiſſima cladis,
Agmen agens equitum, Sagarim peruenit ad amnem,
Cum iam fuſæ acies Italum palantia Turcis
Terga darent, clamórque feriret diſſonus æthram
Vincentum, & paſſim crudeli morte cadentum.

Hic

Hic Italos numero turmiſque recentibus auctos
Admonuit nigrum puluis glomeratus in orbem,
Gallos aduentare, ſagittiferóſque Britannos,
Atque inſperatam victis latura ſalutem
Agmina, nec campo Perſis ceſſura ſuperbis.
Ac ſubito. venit, ecce venit Goffredus, & affert
Expectatus opem. tales toto æquore voces
Auditæ Auſonijs animos auxere: metúmque
Incuſſere hoſti; nec longum tempus; & acer
Aduenit Euſtachides, vnáque interrita pubes
Leucorum, atque acres arcu iaculiſque Britanni.
Et primi excuſſis cœlum impleuere ſagittis,
Innumeróſque dedere neci. nanque irrita nuſquam
Miſſa in confertas ceciderunt ſpicula turmas.
Mox bonus Euſtachides, Italis quo denſius agmen
Inſtabat, metuendus equum calcaribus vrget:
Et Chlorei pectus funeſta perforat haſta.
Voluitur ille cadens madida moribundus arena:
Atque Arabum accuſat ſecum præſagia vatum.
E quibus ipſe ſibi longos promiſerat annos,
Et ſobolem innumeram, ſceptrúmq; immobile regni.
Nunc autem primę ſucciſo flore iuuentę
Occidit, & nullis formoſa e coniuge natis.
Corripit inde manu gladium: cęditque, feritque
A dextra lęuáque omnes: fit vi via Turcas
Per medios: liméſque agitur latiſſimus; vt cum
Fertur in arua ruens niuibus liquentibus amnis,
Et proſternit humi ſata culta: boumque labores:

Aut cum ſublimi demiſſum ex æthere fulmen
Ingentes imis ruit ab radicibus ornos.
Iámq; omnes equites Parthorum, Arabúmq; repulſi,
Vertebant trepidi veſtigia concita retro:
Cum ſe Turcarum ductor fugientibus vnum
Oppoſuit; repriménſq; fugam: Quò tenditis (inquit)
Quæ latebræ iam vos tutæ, qui deinde receptus
Accipient? tantum ne aliquis ſe præſtat in armis,
Ipſe ſuo qui vos vel nomine terreat omnes?
Ite, agite, o proles veterum rediuiua parentum,
Et mecum vnanimes armate in prælia dextras.
Ipſe ego Goffredum collecto robore quamuis,
Quamuis & triplici pectus ſibi muniat ære,
Aggrediar, pœnáſque mihi perſoluere cogam:
Quas meruit: dum regna armis attentat iniquis
Noſtra, fidem pariter fallens hominúmq;, deúmq;.
Hæc ait, aſt illi tantis hortatibus acti.
In dubium pugnæ redeunt certamen: & vnà
Immiſti Auſonijs cœlum clamoribus implent.
At bonus Euſtachides ingenti concitus ira
Enſe ferit Staphylum: cui Suſis ſceptra tenenti
E galeæ medio ſurgebant vertice flores:
Tum manibus cœlum Typhon immanis, & aſper,
Summus vbi clypeum fulgentem conglobat vmbo,
Inuadens, pictíſque vomens e pectore flammas,
Deturbare Deos ſublimi e ſede parabat.
Deijcit illum igitur gladio per pectus adacto,
Labentémque ab equo verbis obiurgat amaris.

I, nunc,

I, nunc, & cœlum manibus diſcinde ſuperbis
Improbe, & hæc Stygias tua fer memoranda ſub vmbras
Facta, quibus magni regnum ſublime Tonantis
Recluſum penitus voluiſti euertere, cui nunc
Perſoluens meritas pœnas pro talibus auſis
Aeternum miſer æternis cruciabere flammis.
Dixerat hæc, Dryopémq; petens, vbi fibula baltheum
Aurea ſubnectit imas thoracis ad oras,
Tranſadigit ferrum, totúmque in viſcera condit,
Damnatámque animam tenebris è corpore ſoluit.
Inde in Laogonum, Sipyli cui paſcua parent,
Atque auro ſimiles Tmolus premit arduus vuas,
Concitat acer equum: fugit ille exterritus, & ſe
Contegit in tergum reiecto vmbone, ferúmque
Protinus immiſſum duris calcaribus vrget.
At bonus Euſtachides rapidis velocior Euris
Aduolat, & gladio per tergum in viſcera adacto
Perforat ingentem clypeum, lumbóſque per ambos
Vmblico propior recludit vulnere ventrem:
Vnguláque excuſſum miſerè proculcat equorum.
Nec te humiles, Demuche, preces, nec forma, nec ætas,
Quamuis excellens primo ſub flore iuuentæ,
Seruauere tuis: nam dum genua vtráque ſupplex
Flectis humi, veniámque oras, & brachia tendis,
Traiectus iaculo guttur cadis; & ſola terræ
Purpureo moriens ſpargis madefacta colore.
Tecum etiam dextram percuſſus Amulius aurem
Enſe ruit, dum tentat opem tibi ferre, ruénſque

Ilicet

Ilicet à læua fuſum vomit aure cerebrum.
Acta etenim ferri cuſpis per tempus vtrunque
Letali ſummos incidit vulnere neruos.
Hæc tanta Euſtachides dum funera feruidus edit,
Auſonióſque iterum fugientem cogit in hoſtem,
Regnatorem Aſiæ Solymanum aggreſſus Ophelteſ,
Conſilijs bonus atque æui maturus, & vni
Credere cui fuerat curas & pondera rerum
Cunctarum, ſeu bella forent, ſiue otia paſſim
Lætæ agerent vrbes, & amicæ commoda pacis.
Haud ego nunc auctor tibi ſim, fortiſſime Regum,
Aduerſæ vt pectus fortunæ opponere tendas.
Mutatos viden' eſſe Deos? viden' omnia retro
Verſa? nec è noſtris conſiſtere in agmine quenquam
Et Gallorum acies, animiſque, & viribus auctas
Irruere? & telis complere recentibus arua?
Cædamus victi; montéſque abeamus in altos:
Relliquiáſque illic, ſuperant quæcunque, legamus.
Forſitan inſidijs regio magis apta, locúſque
Commodior nobis ſe ſe offeret: vnde repente
Vindictæ dabitur non inſperata facultas.
Dixerat hæc ſenior, cupiens auertere Regem
Ipſe ſuum, ſibi ne fidens ſe ferret in hoſtem
Comminus, & forti Euaſtchidæ congreſſus iniquam
Confereret pugnam, nec Dijs, nec viribus æquis.
Ille autem dubitans dictis ne auſcultet Opheltæ,
Fortunam an rurſus belli experiatur, & audax
Inſtaurare iterum turmas conetur equeſtres,

Præcipiti

Præcipiti Ladan ad ſe contendere curſu
Aſpicit; iſque adeo, poſtquam data copia fandi,
Eia age rumpe moras (inquit) Solymane, tuóq;
Si cupis incolumem ſeruare, & reddere matri,
Affer opem nato, telis quem plurima circum
Turba premit, ſempérque recentior obruit hoſtis.
Nec potis eſt acri ſe ſe ſubducere pugnæ:
Quanquam multa virum leto dat corpora: & vltro
Prouocat egregia Gallos virtute feroces.
Aſt vnum quis ferre parem ſe pluribus auſit?
Vix has illachrymans voces è pectore Ladas
Fuderat, oppreſſum cum nuntius alter, & alter
Rettulit Euſtachidæ ſæuis cecidiſſe ſub armis
Hyldrinum: ſigni dandi commiſſa poteſtas
Cui fuerat, gnatique ſui concredita cura.
Hyldrinum, genus Odryſium; quo fortior alter
Non fuit, & pugnam qui tanta ex arte pedeſtrem
Ederet, atque acres violentius iret in hoſtes.
Auditis his è medio ſe ſe agmine Perſa
Proripit anteuolans; &, me ne deſerat (inquit)
Quiſquis amat, ſaluúmque cupit natúmq;, patrémq;
Dixerat atque illum rapida velocius aura
Currentem, natique metu, triſtique furentem
Ira, equitum turmæ actutum primique ſequuntur
Perſarum; quocunque vocat fors ipſa, parati
Et conferre manum victori, &, quicquid acerbi eſt,
Morte, pati, iuuenem poſſint vt reddere patri
Incolumem, ſpémque imperij ſeruare ruentis.

Non aliter, quam cum ſublimi e turre columbæ
Conſpexere procul paſſis Haliaeton alis
Irruere infeſtum, & prædam captare volentem,
Denſentur, coeúntque omnes, rapidóque volatu
Præcipites, quacunque viam ſecat ille, feruntur.
Sic globus Abdaridum furialibus ocyor auris
Infertur, qua viſa magis crudeſcere parte
Pugna atrox, hic Hetruſcum Solymanus Aceſtam
Deijcit inſtantem Perſis: ferit Hermachus Vmbrum:
Vmber Hylan: Idæus Athyn: dat Helenora leto
Cincius: obtruncat dextram Corcutus Ibero.
Dúmque adeo inter ſe gladijs pugnacibus acres
Exercent, voluúntq; vices, nec iam pote quiſquam
Vndique nitendo ſe ſe diuellere ferro,
Hortatur vox vna omnes Arabáſque, Syróſque.
Eſte viri, Solymanus hic eſt, turmæque recentes
Perſarum, quæ vos inimica à morte reducant.
Audijt Euſtachides, laudiſque accenſus amore
Accurrit, Perſámque graui videt enſe metentem
Gallorúmq;, Italúmq; acies; & feruidus, Hinc vos,
Vos hinc cedentes, vni mihi linquite tantum
Hoc certamen, ait, vindex Deus adſit: & olli
Debitus hic mactetur honos. & gloria facti
Sit ſua; terrarum quæ diuulgata per orbem
Terreat infidas merita formidine gentes.
Hæc ait; & late patefacto limite, regem
In Perſam fertur præceps. exterritus ille
Conſtitit: ac ſecum dubio cum pectore verſat,

Pareat

Pareat an dictis, caróque ante omnia nato
Conſulat, inſtantum modo quem ſubtraxerat iræ
Auſonidum, an rapta Euſtachidæ ruat obuius haſta.
Hoc animus iubet excelſus, generoſáque virtus,
Atque accepta recens euerſi iniuria regni:
Illud amor patrius: ſed qui ſtellantis Olympi
Nutu ſceptra regit, mentem conſiſtere in vno
Haud paſſus, manibus Goffredi addixit vtrunque,
Et patrem, & natum; nanq; hunc pietáſq;, pudórq;
Impulit, vt durum pugnæ certamen iniret,
Et curſu patrem præuerteret ipſe morantem.
Tum vero furijs actus Solymanus amoris,
Quo generoſe ruis? cui nunc te te obijcis hoſti?
Nate ait? & fodiens ſæuis calcaribus armos
Vrſit equum: comitémque illis ſeſe Hermacus addit.
Tréſque ſimul petiere vnum: mediúmque reducta
Euſtachidæ clypeum Solymanus percutit haſta.
Contundit claua galeam Ninus; Hermacus enſe.
Ille velut ſummis in montibus aſpera cautes,
Cui faciem Boreas, humeros diuerberat Auſter,
Conſtitit immotus, ferrúmque exegit acutum
Per fauces, guttúrq; Nino; quo vulnere primus
Interceptam animam tenues efflauit in auras:
Inflexitque caput, ceu flos, cui durus arator
Vomere præteriens caulem perſtrinxit adunco.
Nec mora. fulmineum conuertit in Hermacon enſem;
Quáque patens oculis admittit caſſida lucem,
Egit, & à malis diſcluſit vulnere frontem.

At pater horrendum ſtridens, ſæuiſſime prædo,
Qui regno, qui me natis florentibus orbas,
Perge, ait; atq; animam ferro tecum aufer eodem
Hanc quoq; : ſed iuſtus quantum dolor, iráque poſſit,
Experiare prius; gladio ſic fatus acuto
Irruit, & totum clypei ſeptemplicis orbem
Deiecit, rigidíq; oris thoracis apertis,
Euſtachidæ ſtrinxit ſummo de pectore. at ille,
Alte ſublatum ſubito dum ſurgit in enſem,
Et conum inſignem galeæ ferit, atq; comantes
Spargit humi criſtas, iterátque ferocior ictus,
Complexúſque virum capulo caua tempora pulſat,
Et conſopitum geminatis ictibus alto
Deturbauit equo, terræque afflixit: & vna
Exhalantem animam, fluctúſque ex ore vomentem
Sanguineos, armis nudari iuſſit, humíque
Stratum vulturijs prædam, canibúſque reliquit.

PETRI ANGELII BARGAEI

SYRIADOS LIBER X.

ATTIGERAT cursu medium ſol altus Olympum:
Cum trepidi Abdaridæ regem cũ prole peremptum
Deſeruere omnes: nec ſeſe credere caſtris,
Aggeribúſque ſuis auſi, liquere Latinis
Prædandum, quicquid rerum prædiues, opúmque

Attulerat ſecum Perſarum exercitus ingens.
At pius Euſtachides, poſtquam toto æquore fuſi
Diſceſſere hoſtes; terræue extincta dederunt
Corpora; nec ſupereſt quiſquam, qui fortibus auſis
Infeſtum remoretur iter; de more piorum
Auſonijs, Galliſque ſuis crudelia paſſis
Vulneráq; & mortem ſocijs dat tempus humandis.
Nuntius interea magno per Auerna tumultu
Ima ruit: ſęuiſque implet terroribus Orcum.
Turcarum Regem pugna cecidiſſe cruenta:
Deletas equitum turmas: extinctáque ſecum
Aequoreas Sagarim deuoluere corpora in vndas:
Cœptum tendere iter Gallóſque Italóſque: nec vllum
Eſſe ſuper; qui communem defendere cauſam
Poſſit, & à Solymis certam depellere cladem:
Ille furens, faciénſque alto conuicia cœlo;
Ite, ait, ò, maculę, regnique opprobria noſtri,
Aligeri, tenebras terrę noctémque colentes;
Ite infelices: &, quos non abſtulit enſis
Hoſticus, atque atro ſuffuſę felle ſagittę,
Conficiat, quacúnque ibunt, ęſtúſque, ſitiſque.
Hęc ille: at dira confeſtim ab ſede miniſtri
Egreſſi, inſolitos ima ex tellure vapores
Efflant: & flammas radijs ardentibus addunt.
Pręcipue quà ſe Męandrum extendit ad amnem
Lydia; & infeſti fines attingit Iſauri.
Poſt, vbi quarta diem cœlo patefecit Eoo
Aurora; atque omnes armis animiſque refecti,

Galliq;ue

Galliq́ue, Auſonijq́ue, ſagittiferique Britanni,
Euaſere tuos lęti Bitynia fines;
Męonięq́ue oras inimico ſole peruſtas,
Et nuſquam arboribus dulces prębentibus vmbras
Ingreſſi, non fontis aquas, non vllius amnis,
Aut riui ſcatebras, quibus illi ęſtúmque, ſitimque
Sedarent, vndamue pigrę reperere lacunę
Stagnantem: cinis ater agros, atque arua tegebat:
Exuſti in faciem campi: ſalebręque nigrantes
Montis, ab obſcura picei caligine fumi,
Lędebant miſerè peditum veſtigia, equúmque.
Hic Vatum inuentis olim deluſa vetuſtas
Credidit, in magnum magnę telluris alumnum
Fulmina de cœlo cecidiſſe irata Typhęum:
Atque illum ingenti depreſſum pondere terrę
Equa imo rapidas ſpirantem pectore flammas
In cinerem vertiſſe ſolum, montéſque feraces
Męonię exeſis lapidum euertiſſe ruinis.
Ipſa enecta ſiti, ſoliſque ardore maligni,
Et duris attrita vijs iumenta cadebant
Exanima: & nimio linguis arentibus ęſtu
Defecere canes paſſim: rabiéque furentes
Errarunt temere huc illuc; atrúmque venenum
Morſibus obſcęni letalibus inſpirarunt.
At grauidę matres, famę, ſanctique pudoris
Immemores, paſſim lapidoſo in tramite fętus
Abiecere ſuos, reſoluto è ventre cadentes
Ante diem, & triſtem turba ſpectante laborem,

Nec miſerante tamen. quando metus acer in omnes
Effuſus, ſibi adeſſe vni ſe quénque monebat.
Iámque adeo campique omnes, & collis iniqui
Saxa, cadaueribus paſſim contecta iacebant:
Inque dies illis grauior regionibus aer
Excibat tetros ima e tellure vapores;
Torrebátque ardens ſitientes Sirius agros:
Nec longe ſpes vlla vię, finiſque laborum
Proximus, infirmas vires recreaſſet euntum,
Ni pius Euſtachides ambas ad ſidera palmas
Suſtollens, tales fudiſſet pectore voces.

Summe pater cuius dextra, nutúque patentum
Terrarum ingentes tractus, cœlique cauernis
Aſtra affixa ſuis, pelagique inſenſa reguntur
Murmura, & obductæ coguntur in aere nubes,
Si ſincerus amor, ſi ſpes fidiſſima, ſi nos
Intemarata fides hoc votum rite coegit
Suſcipere, atque alacres precibus parere iubentis
Pontificis, cui ſola abſte permiſſa poteſtas,
Obſtructum cœli reſerare, & claudere limen,
Affer opem, pater omnipotens, pereuntibus æſtu,
Atque ſiti: & diras da tandem euadere terras.
Exuſtas terras, omnique humore carentes.
Nec te noſtra minus moueant nunc vota, precéſque,
Quam mouere olim Moſæ pia verba, petentis
Abramidum populis miſere ſitientibus vndam:
Quam mouit tuus ille tibi dilectus alumnus:
Cum rapidum medio in cœlo mirantibus horis,

Et terra

Et terra trepidante metu, conſiſtere ſolem
Iuſſiſti; & longæ fines producere lucis.
Sic fatus, lachrymis pectus madefecit obortis,
Eque imo tacitus duxit ſuſpiria corde.
Audijt orantem terræ, cælique creator
Omnipotens; placidúſque oculos deflexit ad oras
Mæonias; quas Tartarei regnator Auerni
Vragus inſolito ſuccenderat impius æſtu:
Aſtantémque ſibi vicina in ſede miniſtrum
Alloquitur. Noſtri, ò ſolij fidiſſime cuſtos,
I celer; atque illinc, Lydos vbi ſulphur, & ignis
Vrit agros, & ſole tepens exæſtuat aer,
Monſtra redire iube vaſtum Phlegethontis ad amnem:
Quæ nunc ex Erebi Stygijs emiſſa cauernis
Inſedere viam; totóque ex æthere flammas
Ardentes iaciunt certatim in caſtra piorum.
Vade age fide vigil: populisq; petentibus imbrem
Deſuper infundens, citus ipſo in tempore noſtram
Affer opem, & miſeros præſenti ſubtrahe leto.
Hæc ait, & nutu totum tremefecit Olympum.
Ille abit. atque Notis ſecum per inane vocatis,
Præpete Mæonias lapſu defertur ad oras:
Impatiénſque moræ: fugite hinc, ait, impia cæcæ
Monſtra domus; veſtráſque vltro tellure ſub ima
Exercete iras; animáſque ad flagra nocentes
Ducito, vexatas rapidi feruoribus ignis.
Hoc iubet immenſæ moderator maximus æthræ.
Dixit; & eiectis flagranti ex aere monſtris,

Nubibus

Nubibus obduxit cœlum, fuſisque repente
Imbribus, ardentem releuare exercitus æſtum,
Et ſedare ſitim, cœptúmque inſiſtere quiuit
Soſpes iter, terrę peragrat dum ſaxa peruſtę,
Séque ad Mçandrum confert lętiſſimus amnem:
Innumeris amnem pagis, vicíſque frequentem.
Quem penes incedunt virides armenta per herbas
Plurima; & vndantes ripas mugitibus implent.
Huc vbi peruentum; feſto clamore ſalutant
Flumen; & irriguos vndis refluentibus agros,
Inque epulas, lętáſque dapes armenta, gregéſque
Errantes cędunt; denſęque ſub arboris vmbra
Expediunt Cererem; campis-quę plurima in illis:
Tergáque diripiunt; verubus quę fixa ſalignis
Torruerant; & vina cadis liquentia fundunt.
Partim etiam gelidas demittunt corpora in vndas,
Et meminiſſe iuuat, quas cuique euadere imqui
Contigerit Solis flammas; quámque inter eundum
Ferre ſitim, & terræ cineres ſuperare calentes.
At pius Euſtachides, poſtquam lux proxima cœlo
Exegit ſtellas, orbémque Aurora retexit,
Perfectis de more ſacris, lætiſſimus olli,
Cuius ad arbitrium ſummus ſe accommodat æther,
Ingentes egit grates; ſupplexque petiuit
Erratis veniam, & propenſum in vota fauorem.
Mox ad ſe vocat Heroes, ac talia fatur.
Venimus, ò proceres, Diuûm quæ maxima patri
Gratia, liquentes Mæandri ad fluminis vndas;

Atque in Piſidiæ lætis conſedimus aruis
Hic nullæ munitæ vrbes, nulla opida, nullis
Caſtella in tumulis, nulla arx imperuia, noſtrum
Quæ remoretur iter; paſſim loca conſita denſis
Arboribus; virides campi; frugúmque feraces:
Nec non & croceis halantes floribus horti,
Suſceptos ſecum inuitant releuare labores.
Hic igitur, niſi veſtra aliud ſententia vobis
Suadet, & excelſi quamprimum aſcendere Amani
Præruptas cautes, Cydniq́ue ad flumina ferri,
Cenſeo, dum ſe ſe ſrangat calor, vſque manendum.
Interea, nequid poſt terga hoſtile reſidat,
Tancredus Rogeriades, atq; Itala pubes
Ad prædatores Cilices, & Mœnia Tarſi
Hinc eat; atque vnà ſæuos inuadat Iſauros:
Vaſtet agros, gentéſque omni regione rebelles
Eijciat; ſanctóſque aris inſtauret honores.
At Morini, duce Balduno, Belgæq́ue propinquos
Aggreſſi Armenios, redigant in iura fidémque
Callirhoem, & madidas Romano ſanguine Carras.
Tum quoſcunque Melas, & proximus alluit amnis
Euphrates, armis cogat parere piorum.
Nec vereor, quin ſpem victoria certa ſequatur.
Abdaridum nanque, extinctis tot millibus, vrbes
Exturbare parant ſumma de ſede tyrannos.
Et triſti depreſſa iugo ſubducere colla
Iandudum; ceu fama refert prænuntia veri
Hæc pius Euſtachides, longo quò laſſa labore

Miles,

Miles, & infeſtis obnoxia corpora morbis
Curaret, lætiſque animis, atque vbere victu
Redderet inuictas ventura in prælia vires.
Aſſenſere omnes dictis, agróſque feraces
Piſidiæ legere, alerent qui caſtra piorum.
Ac, ne languerent oblata per otia: ſyluas,
Et nemora ilicibus paſſim frondentia denſis,
Hic, vbi ſe crebris venatibus exercerent;
Donec iter cæptum præceps intenderet æſtas.
At Siculi, Belgæque acres, ſua quique ſecuti
Signa ducum, atque vnà iuſſæ regionis ad oras
Digreſſi, petiere illi te Coryce: cuius
Seceſſus quondam Graiæ coluere Camænæ;
Et te, Cidne, tuo qui ſerpis in ęquora fluxu
Leniter; & tacitis campos pręterfluis vndis.
Hi vero Arabios, ripáque Euphratis in alta,
Quæ poſita eſt, populiſque potens dominatur, Edeßam;
At reliqui proceres, Italique, acréſque Britanni,
Et Gallorum omnis exercitus, otia nactus
Libera, vicinas implet terroribus vrbes,
Et populatur agros; & concutit oppida bello,
Si qua manent immota ſuis cuſtodibus; & ſe
Sponte Latinorum iuſſis parere recuſant.
Atque hæc dum fiunt rumor celeberrimus oras
Aßyrias peruadit; & auribus inſonat ingens
Inuicti Euſtachidę virtus, noménque, decúſque.
Qua fama impulſus geminæ regnator Hydaſpes
Armeniæ, & Xerxis pręclaro à ſanguine cretus.

Iungere

Iungere amicitiam cum tanto heroe perennem
Conſtituit; miſitque, illi qui munera ferrent:
Argenti ſolidi maſſas, aurique talenta
Plurima; & intextas pretioſo vellere veſtes.
Quas inter fulgebat, vti iam lumine plena
Ipſa ignes inter reſplendet Luna minores,
Purpureúmque, ingénſque, & nobile conopeum:
Vatis opus priſcæ; quæ quondam oracula Perſis
Reddere conſuerat, de nomine dicta Sibyllæ.
Illa igitur tantam ſecli præſaga futuri
Pinxit acu veſtem, & mira contexuit arte.
Extremas nam limbus obit circundatus oras
Aureus; & longo variantes ordine gemmæ;
Beryllus, pelagi faciem mentita virentem,
Chryſolitusque: acérque adamas; noctiſque nigrantis
Diſcutiens tenebras claro ſplendore pyropus:
Dum flammas vomit, & rutilanti fulgurat igne:
Fecerat in ſummo texti admirabilis orbe
Omnipatens cælum ſtellis ardentibus aptum:
Complexu quod cuncta ſuo tegit vndique, & æthram,
Aeráque, Oceanúmque, & terras circuit imas.
Fecerat, & Phœben, Solémque, ignéſque vagantes,
Per duodena ſuos contendere ſidera curſus:
Alternant rerum vnde vices: & tempore certo
Intereunt, iterúmque ſuum referuntur ad ortum.
Sic Ver purpureum ſummos frondentibus vmbris
Veſtierat montes: pratis induxerat herbas
Gemmantes; varijs ornarat floribus arua:

Et dulci

Et dulci volucres implebant auia cantu.
Quin & per ſyluas errare licentius altas
Horrentes apros, ſtimuliſque potentibus actos
Ire lupos, animiſque vrſos ſæuire videres,
Inque mari, lacubúſque imis genus omne natantum
Ludere, flumineiſque choros agitare ſub vndis.
Nec minus vndantes ſegetes æſtate recuruis
Falcibus agricolæ rapido ſub ſole metebant.
Ipſum etiam Autumnum dulces è vitibus vuas,
Arboribúſque ſuis iam mitia poma legentem,
Quæ venturæ hyemi, menſiſque repoſta ſecundis
Condirent grato Baccheia dona ſapore,
Pinxerat, & tenui telas diſcreuerat auro.
Hic alij volucres in retia cogere; & ad ſe
Allicere, ac miſeras viſcatis fallere virgis.
Aſt alij in vacuas laxare Halyæeton auras;
Pendentem roſtro laceret qui Cirin adunco;
Et veteris pœnas ſceleris memor exigat acres.
Nanque vbi ſublimes ſupra volat ardua nubes,
Hic etiam in ſummas ſe fert Halyæetus auras,
Inſequitúrque atrox; vbi Ciris ab æthere præceps
Effugit, & leuibus deſcendit in æquora pennis,
Hic quoque præcipiti delatus in ima ruina
Unguibus à tergo diſcerptam euiſcerat vncis.
At genialis hyems montes niue contegit altos;
Fluminaque, & fontes glacie conſtringit acuta;
Immites venatur apros; ad retia cogit
Fœcundos lepores; capreas e rupibus altis

Deijcit,

Deijcit, & ceruos curſu properante fatigat.
At varijs nemus omne canum latratibus horret;
Rauciſoniſque inflant venantes cornua bombis.
Inde agitant alacres iuuenum conuiuia cœtus:
Inuigilant epulis, & vina liquentia potant.
Nec non & patrio choreas ex ordine ducunt
Immiſtæ pueris florenti ætate puellæ:
Quæ mox iucundum conſtanti fœdere amorem
Coniungunt, prolémque edunt in luminis oras
Innumeram; & fauſtis celebrant conuentibus vrbes
Quattuor in partes terræ diuiſerat orbem:
Quas inter Tanais, Niliq́ue fluentis imago
Ibat; & æquoreas Nereus immiſerat vndas:
Ammericémque omnem, quæ tunc ignota latebat,
Oceano Lygur emenſo fortiſſimus heros
Recludit; venáſque aperit prædiuitis auri.
Inde Aſia in media turrim Nembrotus ad æthram
Extulerat; cælo vt tandem lachrymabile bellum
Inferret, Diuúmque patrem deuolueret aſtris;
Et ſe ſuprema cæleſtum in ſede locaret,.
Demens; qui tanto dignum ſe ferret honore.
Ergo operas omnes alti regnator Olympi
Implicuit fœdis linguarum erroribus; vnde
Subſedit turris moles infecta minacis.
Ipſe autem Stygios miſere detruſus ad amnes
Perſoluit meritas tenebroſo in carcere pœnas.
Parte alia multis bellantum millibus vrbem
Ductor atrox, ditémq; inhians auidiſſima prædam

Turba,

Turba, minabatur ſe funditus euerſurum.
Et iam iam preſſi longa obſidione, metúque
Horribili, ciues iuſſis parere parabant,
Inque poteſtatem ſæuo ſe dedere regi:
Cum mulier forma inſigni, & iuuenilibus annis,
Orba viro, ſed quæ thalamum ſeruare pudicum
Sueta Deo vitæ reliquos ſacrauerat annos,
Progreditur porta; cum ſera crepuſcula terris
Noctis inhorrentes ſecum adduxere tenebras:
Per medióſque hoſtes, & caſtra inimica ſuperbum
Regem adit; ac vino tandem, ſomnôque ſepultum
Aggreditur; ſtrictóque audax caput enſe recidit:
Et ſecum aſportat niueo velamine tectum.
Illum autem è medijs ceruicibus exhalantem
Sanguineos amnes lacerum, truncumque reliquit;
Et ſeſe ad ciues recipit generoſa virago
Victricem; & ſpolijs cæſi ductoris onuſtam.
Aſt olli è portis erumpunt vndique apertis:
Inque fugam vertunt dextris vltricibus hoſtes.
Parte alia Oceani, Rhenique, altæque Pyrenes
Finibus, intexto populos incluſerat auro;
Inuictos bello populos, regéſque, ducéſque
Innumeros; quorum virtute, & fortibus auſis
Ipſa videbatur tellus Oenotria longe
Pellere barbariem, duróque exſoluere ſe ſe
Seruitio; atque vrbes poſitis ornare trophæis.
Corpore quos inter procero, atque ore verendus
Extabat Carolus humeris ter maximus altis;

Pipini

Pipini proles pietate ingentis, & armis,
Ipſe armis tamen, & pietate ingentior ibat
Supra omnes; gentéſque feras ditione premebat,
Illyricóſque, & Vindelicos, Vnnóſque feroces,
Extremóque ſitos Europæ in littore Danos.
Olli ſe Cattus, nec non & Cantaber atrox
Dedebat victum; Lygerimque infractus ad amnem
Acer Aquitanus, Libyæque exterrita faſces
Submittens humilis ius, imperiúmque ſubibat.
Italiam mox intranti recluſa patere
Mœnia Ticini, ducique in vincula regem
Fecerat ætatis venturæ haud inſcia Vates.
Ipſe etiam ſolitos reddi mandabat honores
Pontifici; ſedémque pius ſternebat auitam.
Quo merito paſſim populo acclamante Quiritum
Audijt Augusti ſe nomine compellari.
Te quoque in arentem, Florentia dia, fauillam
Conuerſam, Etruſcos rabie populante Getarum,
Addiderat, quam mox animo miſeratus amico
Idem heros, ciues in patria tecta vocabat;
Tecta opibus ſubſtructa ſuis; linquebat & idem
Regnandum Lodoico orbem; cui cura tuendi
Pontificis, faciliſque dedit clementia nomen
Ferre pij; quanquam iuueni non ille nepoti
Turbanti Italiæ res, & ſtata regna, pepercit.
Mox iter emenſus Scaldim referebat ad amnem
Compoſitis lætus rebus, maturus & æui;
Hic, vbi natorum generoſo à ſanguine nati

Inuicti heroes Morinos ditione tenebant;
Et quaſcúnque oras placido rigat amne Moſella.
Nec procul hinc virgo ſtabat; cui ſanguis auitus
Addiderat cunctos formæ immortalis honores:
Progenies regum; & reges paritura potentes.
Imperio quorum felix Etruria ſe ſe
Attollens parta florebat læta quiete.
Nec tu coniugio tam claræ Heroidos aucte
Ferdinande aberas, Thuſcæ dux inclyte gentis:
Altorum ſoboles deducta ab origine patrum:
Inque ſacro virtus Romæ ſpectata ſenatu
Sępius; inſigni ſummam diademate frontem
Euinctus, dextra ſceptrum regale gerebas.
At Geſſoriacum media oſtentabat arena
Heroem, fracti capulo qui comminus enſis
Térque, quatérq; caput percuſſerat hoſtis; humiq;
Strauerat indutum galea, & fulgentibus armis;
Aequatámque auſum ſecum committere pugnam.
Idem etiam claras Syrijs in finibus vrbes
Hoſtibus euerſis, & magna cęde fugatis,
In libertatem victor reuocabat: & vltro
Chriſticolis Solymę portas prębebat apertas.
Hac pius Euſtachides lętatus imagine rerum,
Armenio grates ingentes (inquit) Hydaſpi
Vos agite; & dextrę dextram coniungite noſtram,
Qua pote; & haud vnquam tanti fore dicite amici
Goffredum immemorem, & ſecum memorabile munus,
Quo ſe cúnque feret, ceu magni pignus amoris

Laturum;

Laturum; gratique animi rata ſigna daturum.
Hęc ait, & donis auctos diſcedere iuſſit.
At Galli, quos cunctarum penuria rerum
Vexarat, miſeréque ingens afflixerat æſtus,
Exercere dapes feſtas; pedibúſque choreas
Plaudere, virginibus miſti per compita; votique
Immemores ſuſcepti animum oblectare ſedendo.
Quin etiam proceres ipſi, firmiſſima belli
Fundamenta pij, vitæ dulcedine moti
Illius, æſtiuos luxu fregere calores.
Forſan & obliti pariter decoriſque, ſuique
Hærerent, traherentque datum per talia tempus
Otia; ni cœli magnis delapſa cauernis
Ida parens, natum in ſomnis affata moneret.
Nate oculis, vitáque mea mihi carior ipſa,
In terris olim, cum vita, oculiſque fruebar,
Non hic vt ſedeas, atque omne inglorius æuum,
Delitias inter molles conſumere pergas,
Progenuit pater Euſtachius; nec gloria gentis
Illa tuæ, terræ totum diffuſa per orbem.
Nec pater, æthereis qui ſolus regnat in oris,
Euocat Heſperias ſub te ductore cohortes
Ad lucos, ad agros, ad paſcua culta Syrorum;
Verum, vt depulſis Solymæ de ſede tyrannis,
Euerſas aras, euerſáque templa reponas:
Quæ mox Chriſticolæ, leti formidine dempta
Inuiſant; ſanctóque acclinent genua ſepulchro.
Surge, age: iam ſatis eſt cunctis legionibus oti

Nate datum ; nihil eſt quod te remoretur euntem
Ad Caſium ; & flumen celebri cognomine Orontem.
Dixit ; & in tenues abiens euanuit auras.
At vero Euſtachides monitis obmutuit amens
Auditis : totóque repente è pectore ſomnum
Expulit ; &, ſtratis ingentia membra relictis,
Attollens cælo palmas cum voce tetendit.
Summe pater ; qui cuncta vides ; qui cuncta gubernas ;
Quiq; hominum mentes ſcrutaris ; & intima cordis
Perſpicis ; & cælum, & terras peruadis, & vndas:
Non ego deſidiæ turpi me ſoluere culpa,
Deliciiſq; animum languentem, & mollibus vmbris
Excuſare auſim : nil iam mihi deleat vnam
Te penes hanc labem ; niſi quæ tam ſæpe miſerta eſt,
In te peccantum placidi clementia cordis.
Afflictæ quanquam cupientem incommoda gentis
Demere, & ad cœptos vires recreare labores,
In tantam potuit regio deducere fraudem
Fertilis ; & cunctis longe ditiſſima rebus.
Sic ait. & properans fulgenti accingitur enſe.
Ac iam cæruleis caput aureus igniuomum Sol
Extuleràtque vndis ; totóque illuxerat orbi ;
Vndique cum proceres ad ſe fortiſſimus heros
Euocat ; & placidus verbis affatur amicis.
Effluxere dies tandem, quos Sirius ardor
Efficit infeſtos hominum generi ; atque ferarum,
Tempeſtáſque anni iandudum, & mitior aer
Nos monet, o, proceres, vt, quò res vrget, eamus.
Regnum

Regnum euerſuri Turcarum immane, Deóque
Oblaturi animas pro libertate piorum.
Ergo vbi quarta diem miſeris mortalibus almum
Eoo exurgens patefecerit æquore Titan,
Et dederit ſonitum ſacris tuba clara peractis,
Signa manu (ſi ſic placitum) ſua quiſque reuellens
Pergat iter cœptum: & Selgæ ſata culta relinquat.
Hæc pius Euſtachides; procerum quibus inclytus ordo
Aſſenſit, certámque ſuis præfixit eundi
Quiſque diem: quam, cum primum lux quarta reduxit,
Inceſſere omnes, vultúque animóque fatentes
Ire iter inuitos, dulcéſque relinquere terras:
Quarum fœcundis digreſſi à finibus, aſpras
Peruaſere tuas tandem, o, Pamphylia, valles;
Quóſque latrociniјs ſaltus infamat Iſauræ
Incola, & ad prædas ſolers, & furta Lalaſſis:
Atque Lycaoniæ felicia rura: vetúſque
Diues opum, diues cerealis mergite culmi
Iconium; ſed tum vacuis ignobile viſu
Aedibus: & nullo penitus cuſtode relictum.
Quando quidem rerum fama perterritus hoſtis
Ceſſerat aufugiens; ſe ſéque in montis Amani
Condiderat latebras; totáſque exhauſerat vrbes.
Ergo vbi inaceſſas rupes, præruptáque Tauri
Saxa vident inſtare ſibi, & contermina cœlo,
Quæ ſuperent, acti per mille pericula rerum,
Cœperunt primum taciti miſereſcere, ſortis
Quiſque ſuæ; & tantos animis damnare labores.

Talia cum tenebris erebi digreſſus ab imis
Cerneret; atque locum nactus, tempúſque nocendi,
Militis in faciem ſic ſe conuertit Alaſtor
Ignoti; & multa cum libertate loquentis.
Iſque adeo turba in media; Quò tendimus (inquit)
Anguſtum per iter? iam nos hoſtilibus apta
Inſidijs nemora excipient, valléſque profundæ;
Quæque adeo nos hic, ingens vbi copia frugum
Eſſe ſolet, victus iam iam penuria vexat,
Ingreſſos ſteriles ſaltus, atque inuia Tauri
Teſqua, vel horrentes baccas, lapidoſáque corna
Coget, & euulſis triſtes radicibus herbas,
Extimulante fame, pronos depaſcere: quanquam
Hæc quoque inacceſſæ cautes, ſcopulique negabunt
Sufficere immanes, cœlóque, erebóque minantes.
Hæc ille afflato fundebat pectore; & atra
Implebat cunctos formidine. nam ſimul illas
Excepere alij voces: nec fingere vultum,
Nec lacrymas poſſunt oculis retinere fluentes,
Et ſenſim exortus rumor per caſtra vagatur.
Vt cum Carpathium Zephyri ſpirantibus auris
Leniter æquoreas paulatim exſuſcitat vndas.
Mox, vbi nimboſi dirupto carcere venti
Ingeminant, cælo tumefactum attollitur æquor
Altius, & vaſtos voluens ad littora fluctus
Miſcetur totum, fundóque exæſtuat imo.
Sic ſermo in vulgum crebreſcere ſuetus, & horror
Miſcet agens animos; omnéſque excita repente

Seditio

Seditio Gallos in mentem impellit eandem.
Piſidiæ hic partim, Phrygiæque reuiſere terras
Partim autem ad Cilices, Tarſiq; ad mœnia ſuadent
Flectere iter, quo Carpathium dare vela per æquor
Poſſint; & terris Europæ adnare propinquæ.
Iamque erat, vt ſignis raptim tellure reuulſis,
Conuerſus fugeret Gallorum exercitus omnis,
Irritaque aerijs mandaret vota procellis.
Sed pius Euſtachides, vnaque interritus ordo
Heroum trepidis ſuperaduenit: Et, noua quæ vos
Cœpit, ait, pauidos ignauia? quis furor, aut quæ
Inuaſit tam dira animos dementia veſtros?
Emenſi qui tot montes, tot iniqua viarum
Strata, ſitim, durámque famem toleraſtis, & æſtus,
Frigoráque: atque altis munitas mœnibus vrbes
Cœpiſtis: Turcáſque manu fudiſtis adorti?
Nunc iuga, & abruptos ſaltus timeatis Amani:
Quos toties auſi pedibus ſuperare Quirites
Eiecere ſuis Parthos è ſedibus; & ſe
Victores victum ſtatuere Euphratis ad amnem?
Non pudet ad patrios fines, terráſque reuerti
Indecores? en hæc ſummo promiſſa fides eſt
Pontifici? Chriſtóque Deo deuota voluntas?
Ite, agite, & veſtris narrate parentibus; hic vos
Deſeruiſſe duces, & belli nobile cœptum;
In manibus poſtquam reſidens victoria veſtris
Vertice calcato Tauri tranſuexit ouantes,
Et Solymam clauſis auulſa repagula portis

Regnandam inſolita Gallis virtute dederunt.
His dictis compreſſi animi, tacitúmque per agmen
Murmur ijt, qualem ſyluarum audire ſuſurrum
Sueuimus; vt primum tepidi leuis aura Fauoni
In nemus incumbens frondes mouet; æquora qualem
Cærula, cum motæ criſpantur leniter vndæ:
Et ſpiſſe fluctus ſenſim illiduntur arenæ
Dant ſonitum: pluuijs vel concitus imbribus amnis.
Hęc eadem proceres alij per caſtra vagantes,
Dum turbam increpitant; Italos rex Daunus amicis
Affatur verbis, laudúmque inflammat amore.
O ſocij, quorum virtus teſtata parentem
Sępe meum potuit claris decorare triumphis;
Vos mecum ſueti duros perferre labores,
Dalmaticas rupes, atq; Acroceraunia duris
Calcaſtis pedibus, victricia ſigna ſequentes.
Vos animis veſtris, vos aſſuetudine freti
Bellorum, ſemper vobis loca cuncta putaſtis
Peruia; & armatis nil non penetrabile dextris.
Eia age; dum reliqui Tauri iuga ſumma verentur
Scandere: & in Syriæ ſe ſe dimittere campos,
Feſtinate viam; primique inuadere durum
Montis iter, lętique altas conſcendere rupes.
Audete, o, ſocij: vóſque hic oſtendite dignos
Inclyta quos Itali patres ad bella crearint.
Forſan & hęc, nobis quę nunc pręrupta videntur,
Mollibus in pratis feſſos accliua fouebunt,
Accipiéntque humiles valles, atq; æquora campi

Culta; vbi ſe cœlo vertex altiſſimus infert.
Vix hęc ediderat, ferri cum ſigna repente
Vidit, & vnanimes motis ſuccedere caſtris
Aduerſam in rupem, & montis iuga celſa comantis.
Auſonas, & lætos ſuperare anguſta viarum
Ardua; non aliter, quam ſi loca ſueta quadrigis
Uſque teri, calcanda forent; quos agmine ab ipſo,
Vt primum impauidos Galli videre per altum
Tendere iter, vertere aciem, curſuque perenni
Penſantes facinus, montis cœpere ſalebras
Scandere certatim, nulloſque ex inde labores
Ferre recuſantes, ſe ſummo in vertice tandem
Inter oliuiferos colles, & mollibus vlmos
Vitibus intextas, valleſque, agroſque feraces,
Horrenteſque vmbras ſiſtunt; lętique laborum
Deſpiciunt celebres vicos, vrbeſque Syrorum:
Optataſque diu terras vno ore ſalutant,
Inde animo, vultuq; alacres facto agmine, ad amnem
Perueniunt; ætas dixit quem priſca Typhonem,
Occiſo ſerpente illic vi fulminis; vnde
Erupit fons exciſa tellure perennis.
Poſteritas ſedeuim benefacti haud immemor eius,
Conſtrauit flumen primus qui ponte, ſuperque
Fecit iter tutum, dici de nomine Orontis.
Iuſſit; & artifici grates hac voce rependit.
Stabat adhuc Pario pons marmore fultus, & inde
Hinc atque hinc geminas venientibus oſtentabat
Pręſidijs vinctas Turcarum ingentibus arces.

Huc

Huc præmiſſi equites delecta e pube Britanni,
Lexobijque ſimul captas euertere tendunt:
Londini ante omnes proles generoſa Cononis
Goſcellus; primo malas cui flore iuuentæ
Vix tum etiam ſignans addebat frontis honores
Egregios: robúrque ingens ſpirabat ab ore.
Ille igitur quanquam ruerent à vertice turris
Tela, trabes, lapidéſque graues, longéq; volantum
Denſa ſagittarum nubes inuolueret vmbra
Bellatorum aciem, rupto tamen obijce portæ
Occupat ingreſſum pontis; primóſque trucidat,
Et turrim aggrediens obſtantia clauſtra refringit;
Liminaque impacta perrumpit dura bipenni,
Et valuis piceos bipatentibus inijcit ignes.
Aſt illi flammæque metu, cædiſque propinquæ,
Præcipites ſe ſe è ſummis iecere feneſtris
In flumen; rapidóque abſorpti vortice, præſens
Dum vitare putant letum, reperere ſub vndis.
At Belgæ, clypeata phalanx, hortante magiſtro
Iam medij, iámque extremi munimen adorti
Pontis, in aduerſam Turcas immane frementes
Propulerant ripam: & flammata mente furebant.
Interea properans Gallorum exercitus amnem
Tranſmittunt: ripiſque ipſos ex omnibus hoſtes
Deijciunt: cogúntque fugæ dare terga, nec ante
Conſiſtunt, quam pugnantes ad mœnia magnæ
Conſedere vrbis: quam cum Rex ipſe Seleucus
Conderet, in patrem ſignis inſignis amoris

Antiochi

Antiochi iuſſit patris de nomine dici.
Sed luco appoſitam Daphnes, vbi feſta frequentes
Finitimi circum pagi celebrare ſolebant
Annua, conuentu in magno, dixere Epidaphnem.
Vrbem opibus ditem: fœcundámque vbere glebæ.
Prole virum celebrem: & munitam mœnibus altis.
Quæ circum ictu populos complexa quaternos,
Suſtulit in cœlum quondam caput: & ſibi magnum
Imperium Syrijs felix aſciuit in oris.
Tum quoque barbarici ſedes firmiſſima regni,
Vinctáque præſidijs Turcarum ingentibus, vltro
Obiecit ſe ſe Gallorum interrita dextris,
Nanque illic virtute ingens, bellóque gerendo
Clarus, & Arſacidum generoſo à ſanguine cretus
Haſſanus Belſerciades regnabat; & vrbem
Parentem imperio magna ditione premebat.
Filius huic fuerat iuuenili ętate ſuperbus,
Nomine auum referens; Turcas pulcherrimus inter
Corpore, & Heſperijs atrox legionibus hoſtis.
Ante annos animo bellax, ac laudis auitæ
Aemulus, atque virens Syriæ flos pubis; & idem
Haſſani decus egregium, & ſpes ſola parentis;
Tantique imperij certus ſucceſſor, & hęres:
Si populi votis, placidas Deus applicet aures.
Ergo vbi victores flumen tranſiſſe Latinos,
Abdaridáſque ſuos pontem, quo magnus Orontes
Iungitur, & medio ripas diſterminat alueo,
Deſeruiſſe videt; poſitiſque ex ordine caſtris.

Attentari additus: ſcaláſque in mœnia poſci;
Et numero vinci Turcas putat; atque piorum
Poſſe infringi animos, pugnæ in certamine ſi quis
Tantorum procerum media ſuccumbat arena,
Et patrium Abdaridis redijſſe in pectora robur,
Expreſſa tandem fateatur voce; nec vſquam
Eſſe vllum, quem Perſarum non feruida virtus
Proterat; & victum campo ſibi cedere cogat;
Arripit arma igitur; captúſque cupidine laudis,
Euocat Hipparchum; quicum conſueuerat vno
Eſſe dies, partémque etiam conſumere noctis,
Et ſimul in denſos nemorum contendere ſaltus;
Seu ſæuos venetur apros; ſeu comminus vrſos
Inuadat; ſeu vera manu, ſeu ludicra tractet
Arma domi; & ſe ſe præſentis imagine belli
Oblectans, animum pugnarum inflammet amore.
Tum quoque confiſus veteris virtute ſodalis;
Ipſe vides, Hipparche, quibus legionibus (inquit)
Circundet noſtram Gallorum exercitus vrbem;
Et latè populetur agros; finéſque Syrorum;
Dum nos è muris dites ſpectamus agique,
Et ferri hinc illinc prædas, proh dedecus ingens,
Qui, quaſi molle pecus, circunuallemur inertes,
Atque ignominiam taciti, turpéſque feramus,
Quam ponte amiſſo pugnando accepimus; haud me
Progenitum rear Arſacidum de ſanguine regum,
In pugnam ni quem ipſe vocem. ſtat damna laboris
Heſterni, & tantę virtutę rependere cladis,

Ne ſibi

Ne ſibi cum Prhygibus bellandum, Arabúmq; fugaci
Gente putent; vbi nemo auſus ſe credere campo eſt.
Et Marte æquato ſolus concurrere ſoli.
Hinc ollis etenim felix audacia creuit:
At noſtris depulſa ſui fiducia longe
Ceſſit, & infringens mentes ac pectora terror,
Turpiter exulibus Gallis dare terga coegit.
At me vel magnus ſubmergat gurgite Orontes
Ante ſuo, & cæcis Caſius conuulſus ab Euris
Obruat, infernisque prius Deus aſſerat vmbris,
Quam metus à cœptis animum deterreat altis,
Vlláque degeneris cuiquam dem ſigna timoris.
Ire animis illum contra mens ardet, & vnum
Protinus in pugnam clauſo depoſcere campo;
Vidimus effracto quem fortiter obijce pontis
Aduerſam in ripam ferro depellere noſtros.
Hæc ille, & flammas oculis effundere viſus.
Tum vero Hipparchus, tantis perterritus auſis
Subſtitit, atque illum placidis auertere dictis
Quærit ab incœpto. Iuuenum fortiſſime, quis te
Abneget Arſacidùm præclaro à ſanguine cretum?
Cuius in ingenti virtus ſe pectore tanta
Efferat, vt cunctos facinus memorabile in annos
Aggrediare manu iam nunc, tantóque periclo
Obijcias caput ipſe tuum, próque omnibus vnus,
Pro quo vno fas eſt omnes ſuccumbere leto,
Præcipites te te in vitæ diſcrimen apertum:
Quin potius dum per pagos, atque arua vagantes

Conuectant prædas, belli nos furta paremus,
Excipimúſque locis, feſſóſq; errore viarum
Enſe trucidamus, trahimúſque in vincula captos?
His dictis acres audax Belſercus in iras
Exardens, Tu vero (inquit) furtíſque, doliſque
Vtere, & inſidias caſtris molire latentes,
Si tantum vicíſſe hoſtem tibi rere decorum.
Me deceat medio verſantem in turbine leti
Oſtendiſſe palam, quantum virtute, manúque
Arſacidûm præſtet proles generoſa Latinis.
Dixit: & antetulit greſſum: portíſque recluſis
Exijt; illum autem iuuenum comitatur euntem
Lecta manus: laterique comes fidiſſimus hæret
Hipparchus: quanquam verbis male preſſus amaris.
Interea præmittit agens in caſtra piorum,
In pugnam ex illis aliquem qui prouocet æquam;
Guſcellum ante omnes: cuius memorabile nomen
Suſtulit ad cœli fulgentia ſidera virtus;
Præſidium poſtquam Turcarum è ponte fugauit,
Et multo ingentem tepefecit ſanguine Orontem.
Quæ ſimul ac proceres animiſq;, atq; auribus omnes
Accepere ſuis; tectúmque micantibus armis,
Ora niſi, & pulchram nudaret caſſida frontem,
Stare hoſtem, &, ſecum media qui pugnet arena,
Expectare vident, & multo puluere campum
Miſcere, atque aliquem de ſe promittere tantum
Mirantur, primæ qui nondum euaſerit annos
Aetatis, vixque ora gerat modo tonſa iuuentæ.

Con-

Conſurgit pubes igitur generoſa piorum ;
Ex ſortémque dari ſibi quiſque expoſcit honorem.
Cecropidum princeps Tyrrheno à ſanguine Medix:
Et dux appoſitus duris Vrſanius Vmbris:
Et Biturix Arpinus ; & iiſdem æqualis ab annis
Vulſinij, Ciminique lacus regnator Haleſus:
His & Ateſtinus Venetæ flos Attius oræ:
Oromedónque ferox: & conteſtata Vitelli
Magnanimi virtus ; nec non, cui nobile paret
Vrbinum, gelidique rapax fluit vnda Metauri,
Vbaldus ; ſe ſe vltro addunt ; pugnámq; petentes,
Quiſque ſibi, reliquis preferrier omnibus optant.
Poſcit idem clari proles generoſa Cononis
Guſcellus: centúmque alij, quorum inuida nomen
Occulit, & denſis inuoluit fama tenebris.
Guſcelli ſed enim Leuco iuſtiſſima viſa eſt
Cauſa duci, quando illum vnum ſelegerat hoſtis
Pre reliquis, quicum media pugnaret arena.
Ergo letus abit tanto è certamine victor ;
Delatúmque ſibi tacitus gratatur honorem:
Et ſe principibus tantum debere profeſſus,
Quantum ſi vitam longum producat in æuum,
Próque illis ſubeat terráque, maríque pericla
Omnia, non vnquam gratus perſoluere poſſit.
Exilit ; & corpus fulgentibus induit armis:
Tum conum inſignis galeæ, criſtáſque comantes
Aptat nequicquam capiti ; tum cæde madentem
Heſterna lateri properans accommodat enſem.

Mox ſaltu conſcendit equum, clypeúmque ſiniſtra;
At dextra ingentis robur graue ſuſtinet haſtæ.
Interea dimenſi agrum Turcæque, Pijque
Addiderant clauſo compacta repagula campo:
Et quas auderet nemo perrumpere leges
Pertulerant, Nequis nutuue, aut voce, manúque
Victori, aut victo faueat: neue audeat alter
Alterius dare vulnus equo; fraus omnis abeſto:
Propoſitum donec laudis certamen initur;
Et parit alterutri victoria læta triumphum.
His ita compoſitis ductorum ex ordine primi
Hinc atque hinc placito iunxerunt fœdere dextras:
Inque vicem ſtrinxere fidem, quam frangere nulli
Non immane nefas, vetitúmque ante omnia Perſis.
At pater in pugnam Guſcellum affatur euntem.
Nate, tuæ ſpes ſumma domus, ſi gentis auitæ
Immortalis honos vnquam, ſi viuida virtus
Ad decus egregium ſtimulis ardentibus egit,
Optantem heroes factis anteire potentes,
Nunc tu, quandoquidem tempus ſe ſe obtulit vltro,
Quo te de noſtro teſteris ſanguine natum,
Diffundáſque tuum ventura in ſæcula nomen,
Fac referas victor tanto e certamine palmam.
Quod facies, ſi, nate, animum ratione, manúſqu
Arte reges: ſatis eſt cunctando vincere: nunquam
Synceram peperit virtus temeraria laudem.
Hæc ille: & monitis inſtructum talibus illuc
Ire iubet, quo monſtrat iter ſors læta, Deúſque

Nec

Nec mora: progreditur procerum comitantibus armis,
Atque alacer clauſi ſe ſiſtit in æquore campi.
Tum tuba ter ſignum pugnæ dedit ære canoro.
Quod ſimul auditum eſt; diuerſa è parte ruentes
Proſiluere ambo; mediјque in gramine prati
Alter in alterius thoracem intentus ahenum
Infregit magnis directam viribus haſtam
Fraxineam, truncúmque manu proiecit in hoſtem.
At Belſercus equum freno retinere ruentem
Non potuit; nánque ille ſemel calcaribus actus,
Correptóque ruens ſpatio, non conſtitit ante,
Pectore quam toto commiſſa repagula valli
Perculit: & fractos inter clathróſque, trabéſque
Lapſus humi dorſo ſeſſorem excuſſit ab alto.
Qui ſimul ac terram tetigit: pedes obuius vltro
Exilit; & dictis Goſcellum appellat amaris.
Non tua me virtus, ſed equi temerarius ardor
Strauit humi, quo te incolumem ſubducere leto
Inſtanti turpis poſſit fuga. dixit, & vnà
Iligno totum protexit ſtipite corpus;
Stipite; qui ſcrobe telluris defixus in alta
Stabat, & ingenti firmabat robore clathros.
Ergo illinc ſolidi tectus munimine trunci
Nunc crebros adigit clypeo, nunc accipit ictus,
Et fors omne datum fruſtra per talia tempus
Conſumpſent, neutérque è pugna victor abiſſet,
Impatiens ni forte moræ Goſcellus, & iræ
Deſiluiſſet equo, & peditem pedes ipſe petiſſet:

V Párque

Parque pari pugnam inceptam congreſſus obiret.
Et prior incurrens validis cum viribus enſem
In clypeum librat ſubeuntis comminus hoſtis;
Et, quanquam ſolidi formatum ex ære metalli,
In geminas partes iterato diſſipat ictu.
Ut quondam in ſummo lignator vertice Pindi
Impacta findit quercúmue, ornúmue ſecuri.
Ille autem, leuis ſpoliatus tegmine parmæ,
Irruit inſurgens contra: séque inter adorti
Corpora robuſtis ſimul implicuere lacertis;
Luctatique diu, tandem cecidere, ſolúmque
Proſtratus tergo preſſit Belſercus: & vna
Goſcello victum dum ſe negat, atque reuulſa
Caſſide traijcitur duro caua tempora ferro,
Ingentémque animam tenues exhalat in auras:
Hipparchus, quem turbandi certaminis vnus
Iandudum ſtimularat amor, præcépſque cupido
Impulerat, iuſti leges contemnere, & æqui,
Letifero celerem cornum iaculatus ab arcu
Victori penitus fauces, iugulúmque Britanno
Perforat: & fulua reuolutum extendit arena.
+ *Non ſecus ac platanum, quam læta in valle virentem*
Educat agricolæ ſtudium, rigat humor aquai
Liquidus, e ſummo decurrens margine cliui:
Circum autem inſtabiles impellunt flatibus auræ.
Illa comas effuſa ſuas pulcherrima floret,
Oſtentátque nouæ decus immortale iuuentæ.
Quod ſi forte acri ſtridens Aquilone procella

Deſuper

Deſuper incubuit, foſſa cadit eruta, humique
Extirpata iacet: iuuenem ſic Perſa Britannum
Surgentem à cæde morti dimittit iniquæ.
Subijcit & facto immani verba aſpera. Nunc tu
Victor cum victo Stygias te confer ad vmbras;
Nequis prætereà cæſum ſe iactet eadem
Eſſe manu, quà Turcarum ſpes concidit omnis,
Et fuſo Arſacidum maculata eſt ſanguine tellus.

PETRI ANGELII
BARGAEI

SYRIADOS
LIBER XI.

HIC *procerum intentas ſubitus do-*
lor, iráque mentes
Occupat; & tanti memoranda
iniuria facti
Præcipites agit in Turcas; pri-
míque Britanni
Corripiunt vaſtos arcus: celeréſ-
que ſagittas:
Recludúntque enſes: patefactóque aggere campi

Procurrunt

Proccurrunt Itali, & Gallorum interrita pubes.
Nec minus Abdaridæ diuerſa e parte ruentes
Obijciunt ſe ſe, vocéſque ad ſidera iactant.
It cœlo clamórque virum, clangórque tubarum,
Telorúmque ingens totum tegit aera nimbus.
Autumno veluti cum lapſæ ex arbore frondes
Arentes, liquere hyemis ſub frigora, ramos,
Et terræ texere ſolum; ſi vertice ab alto
Incubuit Boreas in ſyluam, & turbidus Auſter
Aduerſo rurſus veniens à cardine flauit;
Nunc huc, nunc illuc ſe ſe per inane volutant:
Miſcentúrq; vnà, & temere agglomerantur in orbem.
Primus ibi Hipparchus, cædis qui ſolus iniquæ,
Et ſceleris, fraudiſque audax proceſſerat auctor,
Dum circumfuſos comites hortatur, & vrget
Turbidus in pugnam, & ſtricto ferit obuius enſe,
Quemcúmque ante alios belli furor impulit ardens,
Sopitus cecidit magno ſub pondere clauæ.
Hunc Lyrcus, fratérq; Labrax, Drymónq;, Coraxque
Exanimem cecidiſſe rati, quò corpus inane
Obſcœnis lauiandum auibus, canibúſque relinquant,
Et quocunque modo domini vlciſcantur adempti
Interitum, pedibus traxere in caſtra reuinctis.
Nec procul inde auidum pugnam confundere Lydum
Cambletem Biturix, acto in præcordia ferro,
Sternit humi, menſa ſuetum diſcumbere herili,
Belſercúmque vnà riſu oblectare, iociſque,
Et tempeſtiuis horas inſumere cœnis:

Et tamen expertum belli, gnarúmque laborum.
Inde inter primos verſantem, & dura cientem
Prælia Tigritem ſplendenti percutit enſe:
Et galeæ in tergum caudam fundentis equinam
Perfregit conum, & frontem confixit: at olli
Offudit cæcas oculis nox atra tenebras.
Concidit & magno tellurem pondere preſſit:
Cui collo ex alto pendentem in pectora torquem,
E ſolido conflatum auro, rapturus Aturrus
Incola Burdigalæ, raptu qui viuere ſuetus
Eſſet, & occultis vitam traducere furtis,
Accurrit properans: ac dum ſe inclinat, vt aurum
Auferat, & præda cupidus diteſcat opima,
Detexit lumbos; &, quà coniungitur oſſi
Spina ſacro, Saſalis mucronem in viſcera condit,
Per mediúmq; adigens vmblicum, è vulnere triſtem
Extorſit vitam, & tenues diſperſit in auras.
At Saſalim florentem annis, & corporis auctu
Ingentem, & Thracum prognatum à ſanguine regum
Daunius incurrens medium tranſuerberat haſta,
Setoſus mammas thorax vbi diuidit ambas:
Ille cadit, pedibúſque leues diuerberat auras
Non ſecus, atque alnus fluuij, putriſue paludis
Nata ad aquam, & celſis euecta ad ſidera ramis,
Cum ruit, agricolæ dura ſucciſa ſecuri,
Et iacet informis, donec currúmue, ratémue
Circumiens, hominum notos formatur ad vſus.
Hic etiam auxilio ſubeuntem, & dira frementem

Beliadem

Beliadem aggreſſus, ſtricto ferit arduus enſe,
Egregium forma iuuenem: quem mater Iebba,
Deſcendens ſummis à verticibus Carmeli
Huc, vbi vir flammis tenues mollibat arenas,
Fuſuras vitreos riuis vndantibus amnes,
Edidit in lucem limoſo in margine Beli.
Qua propter puerum grati dixere parentes
Beliadem, patris memorem, matriſque futurum,
Ni vitam Auſonius iuuenilem abrumperet enſis:
Quo caput in geminas partes bellator Iapyx
Diſciens, rapidi fas eſt, ait, horrida Orontis
Ripa tegat, Belus quem iam piger amnis in auras
Extulit æthereas, tanto vt morerere ſub ictu.
Talia dicentem iacta petit obuius haſta,
Haſſani qui ſe Cypria de pellice natum
Crediderat Gemmes, lecto ſuppoſtus herili
Per fraudem, & prolem regno excluſurus ab alto
Legitimam, ſi forte dolos, & vota ſecundent
Aſtra, & regnorum ſemper Deus vnicus auctor.
Verum aliter ſuperis viſum: nam fraxinus acri
Illius acta manu, præteruolat irrita regem
Auſonium, & ſtridens pectus transfixit Amaſtri
Armigeri; Stephano Senoni quo gratior alter
Non fuit, & tacitæ cui crederet intima mentis
Arcana, & curas animi fidentius omnes.
Quo moriente, Senon triſtes exarſit in iras:
Per medióſque ruens, Nec tu lætaberis (inquit)
Hoc errore tuo: neque me mea dextera fallet

 Dixerat,

Dixerat, & Gemmem commiſſa cæde ſuperbum
Sæuus adit; dextrúmque oculum configit acuta
Cuſpide: quæ penitus fixo ſtetit hauſta cerebro:
Reclusitque animi latebras, cæcóſque receſſus.
Ille cadit, regnique omnem ſpem morte relinquit.
Commiſtum interea magnis terroribus affert
Clamorem, ac totam peruadit fama per vrbem,
Cunctorúmque aures atra formidine replent.
Confuſæ voces, atque illætabile murmur;
Belſercum egregiæ iuuenem virtutis, & vnà
Inuictum bello Gemmem cecidiſſe peremptos,
Et ruere ad portas vrbis facto agmine Gallos:
Victoréſque manu ſæuam committere cædem,
Et furere, & ſcalas ad mœnia ferre paratas.
At rex Haſſanus, quanquam tot funera mentem
Turbant, & ſubito pectus dolor occupat ingens,
Accurrit properans tamen, & ſe in tuta ferentes
Increpat. O miſeri tantus quis pectora vobis
Inſinuat pauor? & proiectis turpiter armis
Quos fugitis? duro ne illis è marmore corpus?
Aut ferri ex acie? veſtrarum reſpuit ictus
Haſtarum? cur tela manus, cur tempora caſſis
Armat? & obductus vobis ad pectora thorax?
Eia, agite; & mecum victorem inuadite Gallum.
Aut hodie mortem natorum vlciſcar acerbam;
Auferet aut idem vitam mihi fatifer enſis.
Dixit, & e portis præceps erumpit apertis:
Atque vnà ſecum Orchanes: cui viuida bello

Dextera, & agreſtes robuſto in corpore vires;
Setoſúmque chalybs pectus tegit: ærea frontem
Caſſida: tum clypeus læuum latus: at manus haſtam
Dextra gerit ſolidam: clauæ graue robur in armos
Pendet equi; & femori pugnax accingitur enſis.
Iique vbi ſe fudere foras, lectique ſecuti
Tota ex vrbe duces, & bello aſſueta iuuentus,
Inuaſere pios Turcarum euerſa fugantes
Agmina, & immiti ſtrages, & funera ferro
Edentes, campi ſpatium quocunque patebat.
Hic Petalus Treuir, fugientem ſæuus in hoſtem
Dum furit impune, & facta iam cæde ſuperbit,
Fraxinea Haſſani medius transfigitur haſta.
Huic comitem Orchanes perfoſſum cuſpidis ictu
Ire iubet Panſam, Panſaque adiecit Agronem:
Illyricos inter rerum cui ſumma poteſtas
Cum foret, & regni regeret moderator habenas
Ipſe vnus, patria Gallis ſeruire relicta
Maluit, & famam ſumptis ſibi quærere ab armis.
Nec mora. Bellouacus cadit Antymus: & cadit Agnon:
Antymus Herculea contuſus tempora claua;
Ambarides Agnon Porſæide cæſus ab harpe;
Iámque ſimul Gallique omnes, verſique Britanni
Terga dabant, victórque hoſtis per aperta ruebat,
Cæde tepefaciens, qua qua patet æquore campus:
Cum pius Euſtachides rapta volat obuius haſta:
Inque aciem confertam equitum defertur, & ipſi
Perforat Harpagio ferrata cuſpide pectus:

Harpagio, quem frondiferis Pamphylia Syluis
Eductum, docuit ſe ſe immiſcere rapinis,
Exercet quaſcunque Cilix, & raptor Iſaurus.
Vnde altas iam nactus opes, fidóſque ſodales
Oppreſſit Tarſum per fraudem, & Rhoſon, & Iſſon.
Bithyna ſedenim poſtquam ſunt vrbe potiti
Chriſticolæ, & Medi pugna cecidere cruenta,
Inque dies magis atque magis diffideret armis
Ipſe ſuis, populique iras odiúmque timeret,
Haſſano laturus opem, Cydnúmque, Sarúmque
Liquit, & augentem multo ſua littora limo
Pyramon, ac portas cœlo ſe æquantis Amani.
Hoc tamen auxilio regem tum iuuit amicum,
Euſtachidæ in ſe ſe quod telum auertit, & illum
Protinus occumbens ſtygijs ſubmouit ab vmbris.
At ferus Orchanes, immani vulnere pectus
Confoſſum aſpiciens, non iam perterritus hæſit,
Sed ſtricto Euſtachidæ galeam ferit arduus enſe,
Vlturus ſocium: nec ſors deceptus abiſſet,
Ni clypeum ingentem plagæ ſupponeret heros,
Corporéque exiret telum, vitaret & ictum.
Decidit in ſummum ſæui tamen impetus enſis,
Nudauitque genu, fuerat quo tegmine tutum.
Tum vero Euſtachides ira inflammatus amara
Altior inſurgit, gladiúmque obliquat acutum
In latus, & medium, quanquàm fulgentibus armis
Contectum, & triplici munitum corpus ab ære,
Diſiicit in geminas vno modo vulnere partes.

Vmblico

Vmbilico tenus vna cadit: ſedet altera dorſo
Fortis equi: latíque trahens per gramina campi
Viſcera, præcipiti curſu defertur in vrbem:
Informe, horrendum, & viſu miſerabile monſtrum.
Hic verò Abdaridis humilis trepidantia rurſus
Sternit corda pauor, pugnámque relinquere cogit:
Tergáque vertentes ſpatium producere vitæ.
Ipſe etiam Belſerciades Haſſanus in vrbem
Inuitus rapitur: tum primo in limine turba
Opprimitur fugiens, vitámque exhalat in auras,
Dum portæ ſe quiſque volens inferre patenti
Occupat ingreſſum, & magnis clamoribus intro
Primus abit, niſúque animam diffundit anhelo.
Accurrunt igitur trepidi, qui claudere portas
Feſtinent, intróque vetent irrumpere Gallos.
Ceu quondam agricolæ, pluuia ſi forte recenti
Aequarint ſummas torrentia flumina ripas;
Quæ iam diluuiem pratíſque, agríſque minantur,
Ingentes lapides, vmbroſiſque eruta ſyluis
Robora, & exciſas annoſo ſtipite quercus
Aduoluunt, calléſque omnes, aditúſque viarum
Occludunt, totóque fugant e pectore ſomnum:
Incuſtoditus nequa vagus effluat amnis,
Et ſe ſe in ſegetes, campóſque effundat apertos.
Cardine ſic illi conuerſo ad limina valuas
Obnixi impellunt humeris, multóſque ſuorum
Excludunt, atráque omnes in morte relinquunt.
Quorum alij ferro immiti cecidere perempti:

In rapidum iecere alij ſe flumen, & vndis
Demerſi, Stygiæ ripas petiere paludis.
Occultæ paucos latebræ, notiq́ue receſſus
Montis, & obſcuræ valles horrentibus vmbris
Seruarunt, dum tecta fugam per luſtra capeſſunt,
Et ſua ſubducunt inſtanti corpora leto.
Aſt Itali, Galliq́ue duces, acréſque Britanni
Vlti hoſtem, quanquam primas nox atra tenebras
Excierat, terráſque ſuis obtexerat alis,
Goſcellum meſti ſtrato impoſuere pheretro,
Suſceptúmque humeris flentes in caſtra tulerunt.
Quem ſuper illachrymans genitor procumbit, & imo
Corde ciet gemitus, tandémque his vocibus hiſcit.
Nate mihi è primo ſublatus flore iuuentæ
Occidis; & rerum verſantem in turbine patrem
Deſeris ipſe tuum: plus, heu plus ſcilicet vno hoc
Vixi ego, nate, die, vitæ quam poſceret huius
Vſus, & emeritæ requies poſtrema ſenectæ.
Debueram caput hoc morti, cum me tua virtus
Felicem cælo æquarat; cum facta triumphis
Digna ferebantur paſſim: nec perfidus hoſtis
Fas omne abrumpens, telo mactaret iniquo
Victorem, & regis ſurgentem à cæde ſuperbi,
Aeternúmque decus palmæ immortalis adeptum.
Nunc, ſine te, quicúnque dies, Goſcelle, ſuperſunt,
Exigere, atque graues belli tolerare labores
Cogar, & ingratæ poſthac accumbere menſæ.
Hoc tamen in luctu lætor, quòd ſanguine fuſo,

Protinus euectum Solymæ cæleſtis ad arces
Et cupio, & ſpero: noſtras vnde arduus oras
Deſpicis, & cœtus inter verſaris ouantes:
Qui verum ob cultum pugnando vulnera paſſi
Aethereas ſedes terris petiere relictis.
Aurora interea toto fulgentia cœlo
Sidera depulerat, montéſque afflarat anhelis
Phœbus equis, lati retegens ſuper æquora campi
Corpora cæſorum, atque ingentes ſtragis aceruos:
Cum pius Addemarus candentem indutus amictum
Selegit procul vrbe locum, ac de more piorum
Sparſit rore ſacro, & pura circumtulit vnda:
Conceptiſque Deum verbis in vota vocauit.
Hic, qui præterita ſublati cæde iacebant
Effoſſæ mandantur humi; princépſque ſacerdos
Illorum enumerans laudes, vocat ore beatos,
Queis hoſte in medio pulchram per vulnera mortem
Oppetere, & ſe ſe ſtellis inferre cruentos,
Contigit, ante ipſum diuúmq; , hominúmq; parentem.
Has inter lachrymas, ſacris iam rite peractis,
Goſcello ingentem nigro de marmore mandat
Euſtachides fieri tumulum: ſed opima columnæ
Belſerci regis iuſto in certamine victi
Aduerſæ figit ſpolia; & rem carmine ſignat.
Goſcellus victor victo hoc de rege tropheum.
Omnibus his adijcit meritæ ſpectacula pœnæ.
Nánq; ipſum Hipparchum, primus qui fœdere fracto
Goſcelli occultam direxit in ora ſagittam,

Ante

Ante vrbem adductum, iubet in diuerſa quadrigis
Differri, & toto raptari viſcera campo.
Interea magnos Nerei Sol lapſus in amnes
Corruit: & denſis obducens cuncta tenebris
Stelliferi ſummum patefecit limen Olympi.
Tempore quo Diuûm cætus conuenerat omnis,
Vt patrem, regémque hominum feſtinus adiret,
Et ferret ſua quiſque leues mandata per auras,
In terris quæcunque imis peragenda darentur.
Aſtitit hos inter tenebroſa à ſede nigrantum
Vragus, horrentis cuſtos infandus Auerni.
Quem procul aſpiciens hominum, rerúmque repertor
Vnde, ait, ipſe tuos greſſus agis Vrage? at ille
Reſpondit. Terras adij, pelagíque receſſus,
Omnia circumiens, prædas vt diues opimas
Vndique quæſitas in Tartara conuectarem.
Tum pater omnipotens: num quem terræ (inquit) in orbe
Goffredo magis eſſe vno pietatis amantem,
Et nati præcepta mei, ritúſque tuentem
Vidiſti? quos ille animo, quos ille labores
Corpore ſuſtineat, Solymam quo liberet vrbem
Seruitio infando, templiſque reponat honores
Ipſe meis, Turcáſque alias depellat in oras?
Subijcit his Erebo peſtis digreſſa profundo
Vragus: Haud equidem miror, rex maxime, ſi quem
Ipſe tua fultum munis ope, cuique ſecundæ
Res, & vota fluunt, vnum modo pectore toto
Te colit, atque aras multo tibi thure vaporat,
Ac cæli

Ac cœli proceres precibus ſine fine fatigans
Perſtat in officio, & Solymæ fidenter ad vrbem
Pergenti, non vſquam animi mens fluxa vacillat.
Sed ſi forte tuas vires ſubtraxeris, & me
Siueris improuiſum aliquod legionibus illis,
Ipſe quibus præeſt, iam nunc infligere vulnus,
Finibus extemplo Syriæ, rebúſque relictis
Ad Morinos tibi diffiſum remeare videbis.
Hæc ille. At contra diuûm pater, atque hominum rex,
Vade age, cunctorum, qui nunc mea caſtra ſequuntur,
Experiare animos horrenti algúque, faméque;
Aduerſiſque vnà rerum ſucceſſibus; ipſos
Bellatorum animos à tanto auertere cæpto
Nitere, & in populos peſtem diffunde, luémque:
Et pereat, retroue abeat, qui nomine noſtro
Prætexit fraudem, & dominandi fertur amore;
Hi fines tibi præfixi ſtatuuntur. at vltra
Ire veto. Sic effatus terrámque, polúmque
Aetheráque immenſum vultu tremefecit, & vndam,
Ille autem procul abſceſſit, Daphnémque petiuit:
Vnde olim reſponſa ſuis edebat; & omnium
Implebat fallax dubijs ambagibus aures.
Huc ſe demiſſus conſueta in ſede locauit
Obſeruaturum tempúſque, atque apta nocendo
Momenta, & lapſis ſparſurum incendia rebus.
At proceres, poſitis portarum ad limina caſtris,
Incluſos Turcas denſa obſidione premebant.
Quanquam illi auerſæ digreſſi è mœnibus vrbis
Palantes

Palantes Gallos, prædámque in caſtra ferentes
Interdum inſidijs obtruncauere locatis.
Has inter clades, durique incommoda belli
Mutua, iam menſis proceſſerat vnus, & alter,
Et circum horrificis Aquilonibus arua rigebant.
Non vllæ arboribus frondes, non gramina campis
Vlla ſuperfuerant: glacies aſtrinxerat amnes:
Brumáque durata paſſim niue texerat arua:
Et circum vaſtatus ager, direptáque latè
Caſtella atque hornis exhauſtæ frugibus vrbes,
Afflictis alimenta dabant haud vlla Latinis.
Iámque fames totis inceſſerat improba caſtris:
Nec laceræ veſtes pluuiam, nec frigora noctu
Marcentes poterant pelles arcere; nec vſquam
Tectum erat, à gelidis ſe ſe vt defenderet Euris
Miles, & optato recrearet membra ſopore.
Quæ ſimul atque hyemis vis ingruit aſpera terris,
Vragus aligeros dirorum à ſede nigrantum
Euocat: illi adſunt præſto, morbóſque, famémque
Augentes, qua quiſque poteſt in pectora ſe ſe
Inſerit, atque animos agitans vulgique, ducúmq;,
Suadet ab inceptis quamprimum auertere mentem,
Et deſperatis penitus diffidere rebus.
Ergo alij, dum dira fames, & peſtis in omnes
Graſſatur, taciti cœtus, atque ipſa piorum
Caſtra relinquentes Lydos petiere, Phrygéſque,
Vicinos alij portus: liberrimus vnde
Detur in Ionias vndas, & littora curſus,

Tum

Tum pius Euſtachides, cui res aduerſa dolorem
Ferret, & ex oculis lachrymas exciret amaras,
Concilium propere cogit procerúmque, ducúmque,
Sciturus, dubijs quid quiſque in rebus agendum
Cenſeat; vnde aliquam caſtris ferat ipſe ſalutem.
Hic igitur Thracum ductor, quem Graius Alexis
Miſerat, vt tantis per fraudem obſiſteret orſis,
Conſeſſu è medio ſurgens, hæc ore profatur.
Non equidem, ò, proceres, veſtris me viribus vnquam
Indubitare ſinet virtus clariſſima, qua vos
Tam longum ſuperaſtis iter; ſtrauiſtis & hoſtes
Innumeros; ſummiſque ſitas in montibus arces
Exæquare ſolo freti potuiſtis; & vna
Præcipites vndis tranare tumentibus amnes;
Nec, ſiquid veſtris aduerſum contigit auſis,
Continuò iubeam tantis diffidere cœptis,
Et quaſi deuictos hoſti concedere palmam;
Sed quoniam hibernis cum tempeſtatibus, & cum
Imbribus, ac niuibus, glaciéque rigentibus oris
Pugnandum eſt, vulgéq; ingens peſtiſq;, faméſq;
Abſumit miſeros, nec ſpes datur vlla ſalutis,
Dum feſſi ad ripam rapidi verſamur Orontis,
Inque dies hoſtis regionem, vrbémque tuetur
Auctior, ingentes animos, cui proſpera rerum
Euenta addiderint, quorum vi non modo tutam
Eſſe putant vrbem, ſed aperto inuadere marte
Caſtra parant opibus Perſarum ingentibus aucti:
Cedentes vltro nos in vicina feramus

Hyberna: & cœli tractum fugiamus iniquum:
Dum terris deſæuit hyems, & frigora Cauri
Spirantes, noſtris prohibent aſſultibus hoſtem.
Nanque, ita corporibus, ſomnóque, epuliſq; refectis,
Cum primum incipient tepidi ſpirare Fauoni
Flamina, & incultis herbeſcere gramina campis,
Forſitan auſpicijs longe melioribus vrbem,
Quæ modo nos portis infeſta excludit, & arcet,
Cum ſe rettulerint alacres in caſtra manipli,
Continget faciles captam expugnare per artes.
Interea, nequis duros vitare labores
Me putet, & pro re communi haud velle periclis,
Quæcunque eſt, quæ reſtat adhuc, exponere vitam,
Seu vos hic ſtudium cœptæ obſidionis ad vrbem
Detineat, lætos ſeu vos hyberna receptent,
Certum eſt Threicias iam nunc excurrere ad oras:
Vt quaſcunq; equitum turmas, peditúmq; cohortes
Delegit nuper Graium regnator Alexis,
Adducam quamprimum ad vos: quibus amnis Orontes
Territus auxilijs, faſtúſque, animóſque ſuperbos
Exuat: atque iugo collum ſubmittat aheno.
Hæc dux Odryſius. contra quem talia fatur
Euſtachides. His me caſtris incommoda nunquam
Dimoueant: vel ſe totam diffundat Orontes
In vallem: & Caſius terris ſubſidat apertis.
Tu vero, quaſcunque libet te confer in oras
Prouidus, & noſtræ tangat te nulla ſalutis
Cura. etenim Deus vſque ſuos tutatur, & illos

Non æſtus, non frigus iners, non lædit egeſtas,
Non acies conferta hominum, non alta retardant
Mœnia, nec ſummas æquantia flumina ripas,
Quominus inceptis inſtent conſtanter, amentque
Ignibus in medijs potius diſpergere vitam
Impauidam, quam degeneris dare ſigna timoris
Vlla; vel à magnis deſiſtere turpiter auſis.
Hæc bonus Euſtachides: ſed Thracum ductor, & vnà
Dux Senonum ſimulans morbo tentarier acri,
Atque ipſe abiectis clam Carpentarius armis,
Vnus, inexhauſto plures qui robore ſuerat
Contra ſtare hoſtes, victórque excedere pugna,
Regia progenies, magnorum & germen auorum,
Obliti decoriſque ſui, laudiſque ſuorum,
Arripuere fugam: caſtriſque abiere relictis:
Et ſocios tanto liquere in cardine rerum.
Tum vero procerum tantorum exempla ſecuti
Innumeri, queis militiæ labor, & metus acer
Fregerat hoſtilis, ſolidóſque inciderat omnes
Virtutis veræ neruos, liquere ſodales,
Quiſque ſuos, facti immemores, votique fidéque.
Vſque adeo capiunt animos obliuia noſtros,
Et penitus nulla eſt alienæ cura ſalutis,
Si quando impendet capiti commune periclum.
Vt, fumo cum paſtor apes exegit amaro,
Dulcia lecturus mella ex aluearibus, illæ
Deſtituunt trepidæ cellas; & rege relicto,
In diuerſa abeunt, fuſæque per arua vagantur.

Hic igitur reliqui proceres precibúſque, minisque,
Quiſque ſuos, retinent, pænáſque, & pręmia cuiq;
Proponunt, &, quæ poſſunt, alimenta miniſtrant.
At Robertiades congeſto è ceſpite primos
Auſonidum alloquitur, verbiſque hortatur amicis.
Ferte viri: & duros animo tolerate labores,
Et mecum aduerſis opponite pectora rebus.
Ille Deus, cuius cauſam ſuſcepimus, ille
Præſto aderit laturus opem, ſi fortiter auſis
Inſtare, & duri perferre incommoda belli
Viderit vnanimes, quæ nunc his maxima terris
Perpetimur; neque enim tantis inſiſtere cœptis
Inuiſos hominúmque patri, diuúmq; putandum eſt.
Nos ille incolumes per tot diſcrimina rerum
Duxit adhuc; idémque manu ſuperare potentes,
Innumeróſque hoſtes dedit; & vel nomine tantum
Inſolitum Arabijs terrorem inferre, Syriſque,
Præcipitéſque ſua Turcas depellere ſede:
Et nunc, quòd glacie valles infeſta niuali
Detinet, & rara eſt cerealis copia victus,
Vináque deficiunt, plenæque obſonia menſæ,
Creditis à nobis mentémque, animúmq; benignum
Auertiſſe Deum? tales plerunque per artes
Pertentare fidem ſolet ille, & noſſe ſuorum.
Nec tamen extremis agitatos caſibus vnquam
Deſerit; at, quod vos experti ſæpius eſtis,
Improuiſus adeſt, & opem pereuntibus affert.
An vos, ò, miſeri tutam per tela, per ignes,

Pérque

Pérque acies medias, inimicáque caſtra putatis
Inueniſſe viam certa ſine numinis aura?
Et tandem incolumes penetraſſe ad flumen Orontis?
Non noſtræ hoc vires; non victa ignauia gentis
Effecit; legióue magis numeroſa piorum.
Maior agit virtus; maiorque potentia noſtra hæc
Cœpta iuuat; quam cui poſſint vel Bactra, vel Indi
Impune armatas opponere in agmine dextras.
Huic ergo, ô, ſocij, ſi iam confidimus vni,
Nil deſperandum tanto duce, & auſpice tanto.
His dictis curas, triſtéſque è corde parumper
Amouere metus: ſed enim penuria victus
Quottidie magis, atque magis funeſta premebat
Non modo confuſam paſſim ac ſine nomine plebem,
Verum etiam auctores belli, proceréſque, ducéſque
Communem impulerat iam deſperare ſalutem,
Qua fama rex Haſſanus commotus amicos
Quorum conſilio niti conſueuerat, ad ſe
Conuocat, & lætus fidas ſic fatur ad aures.
Quod fore prouidi iam tum, cum tantus in armis
Obſedit noſtram Gallorum exercitus vrbem,
Ecce malis perit ipſe ſuis, morbóque, faméque,
Frigoribúſque hyemis vexatus, & imbribus atris:
Iámque adeo ad paucos equites, peditéſq; redactus,
Si quicquam veri iactæ prædicere ſortes
Conſuerunt, parat ille fugam, ſeu totus in iiſdem
Hæret adhuc caſtris, veritus ne forſan euntes
Ilicet inuadam, & vertentes terga trucidem

Quod, niſi quis ſe ſe opponat caſúſque, Deúſque
Ipſe mihi, & tantam inuideant fata aſpera laudem,
Perficere eſt animus, cum primum Aurora reſurgens
Altera flammifero rubefecerit æthera vultu.
Nánque ad perdendos ingenti clade latrones,
Inuaſere manu qui regna aliena, ſuisq́ue
Audent extorrem Mecmethum expellere templis,
Finitimæ legere vrbes, atque oppida turmas.
Quæ ſimul aggreſſæ primæ ſub tempora lucis
Irruerint, nos è portis facto agmine apertis
Erumpamus; & vnanimes in caſtra feramur
Vndique fuſuri ſignis victricibus hoſtes.
Nunc autem, quoniam taciti ſpeculemur oportet,
Securi ne ſui maneant, an caſtra relinquant
Confiſi tenebris, noctiſque ſilentibus vmbris,
Ecquis erit veſtrum, qui ſe committere nocti
Audeat obſcuræ, penetrétque in caſtra latronum
Præmia laturus generoſi ingentia facti?
Illi ego Sidonio tinctas bis murice veſtes
Largiar, & ſolido loricam ex ære rigentem.
His donis accedet equus candore niuali,
Quem mater generoſa Cilix, vbi Cydnus Amanum
Diſſecat, æthereas in luminis edidit oras,
Per rupes aſſuetum altas intendere curſum,
Armorúmque adeo ſtrepitus horreſcere nullos.
Hæc ille. & dictis cuncti aſſenſere ſilentes,
Nec quiſquam tamen eſt ciuis, mileſue repertus
Auderet dubijs qui ſe committere rebus

Præter Amaſiadem Phormum; cui ſector Iberus
Diues agris, diues poſitis in fænore nummis
Malcus erat genitor; veteri qui lege relicta
Moſis, ad Abdaridæ turpis ſe transfuga ritus
Contulerat; Turcáſque inter compleuerat ædes
Argento, atque animum faſtu cumularat inani.
Ille igitur ſurgens. Nihil eſt (ait) inclyte ductor,
Quod tu tam large mercedem, & præmia cuiquam
Egregium ob facinus te polliceare daturum.
Ipſe etenim, nec dona moror, ſpeculator abibo
Quo tu cunque iubes: vel ſi mihi & ipſa potentum
Sint adeunda ducum tentoria: nec metus vllus
Nec duri retrahat facies inimica laboris,
Ne caſtra explorem: tum, ſi res poſtulet, ipſis
Occurram auxilijs, dux vt, monitórque viarum
Vsque adſtem, & certo cunctos hic tramite ſiſtam.
Tu vero tantum ob meritum, rex magne, daturum
Polliceare mihi, modo quem Goffredus acutum
Per medium Orchanem, mirantibus omnibus, enſem
Exegit, totúmque metu tremefecit Orontem.
Talia magniloquo tumidus fundebat ab ore
Phormus: & inſuetum lateri poſcebat honorem
Ipſe ſuo: quem nemo auſus ſperauerat ante.
Tum ſic Haſſanus; cœlúmque, & ſidera, & ipſum
Teſtor Halyn, fore nullum alium, cui deferat enſem
Goffredi manus hæc, & tam memorabile factum
Deletura animo nulla vnquam obliuia noſtro.
Hæc ait. & ſpolijs, armiſque recentibus ornat

Auſonium in morem. parmam fert læua nigrantem:
Aere caput tegitur; rigido latus enſe tuetur:
Dextra gerit iaculum, tergúmq;, & brachia fuluę
Pellis obit detracta lupæ. Sic comptus ab vrbe
Egreditur, qua pons longe porrectus ab amne
Saxeus, ad Canię decurrit limina portę;
Atque interiectę crebris vada pigra paludis
Arcubus amplectens Turcisque, Arabisque patebat
Liber, & haud vſquam premerent quem caſtra piorum.
Tempus erat, primę quo pars decedere noctis
Incipit, & vigiles abeunt ſtatione relicta.
Succedúntque alij, cum ſe Boemundus, & vnà
Aulercę pubis ductor Robertus agebant,
Exploraturi, num quę cuſtodia pontem
Seruaret, poſſet ne capi vel fraude, vel armis.
Dúmque oculis circumſpiciunt, & cuncta pererrant,
Et ſtrepitus intenti omnes, & murmura captant
Auribus, ecce vident extremo ab limite pontis
Diſcedentem ad ſe recta contendere greſſum.
Tum vero ſocij fidas Boemundus ad aures
Affatus, Venit hic, inquit, ſpeculator ab hoſte
Haſſano, aut ſpolijs noſtrorum vt onuſtus in vrbem
Mox referat ſe ſe: ſed nos è tramite ad amnem
Deflectamus, & occulti obſeruemus euntem:
Donec nos abiens paulum poſt terga relinquat,
Atque intercepto nuſquam fuga libera detur.
Sic ait. & dicto citius ſeceſſit vterque
Ad flumen, cælo, atque vmbris contectus opacis,

Et ſe

Et ſe ſe in cæcis taciti occuluere latebris.
Ille autem obſcuræ per amica ſilentia lunæ
Incedit fidens animi, ignarúſque futuri.
Cumque viæ ſpatium properè progreſſus abeſſet,
Quantum aliquis iactu volucris comprenderet haſtæ,
Exiluere ambo, & curuos liquere receſſus;
Non ſecus ac par acre canum, cum forte cubili
Excitum ſtrepitu leporem, ceruumue ſequuntur:
Inque nemus, vallémque vrgent; fugit ille, ſibíque
Prouidus Eoos curſu præteruolat Euros.
Sic Phormum dux Aulercus, ſic Appulus heros,
Inſtantes tergo, & veſtigia preſſa ſequentes
Cogebant rapidum longe contendere curſum
A ponte, & ſummos à læua inſcendere colles.
Coniecto ſed enim Daunus per inane veruto,
Ilicet hinc, atque hinc perſtrinxit vulnere ſuras,
Tardauitque fugam; verbiſque affatus acerbis
Vel iam ſiſte gradum, vel, tu hic moriaris, oportet,
Haſta, ait, hac noſtra medium per pectus adacta.
Conſtitit ille tremens, fuditque has ore loquelas.
O, quicunque eſtis, vitam hanc ſeruate, ſatiſque
Sit notas clauſiſſe vias ingentibus auſis:
Et me conſtrictum vinclis in caſtra piorum
Ducite. non erit hæc vobis clementia fraudi.
Nanque pater Turcas inter ditiſſimus omnes,
Cui iuga bis centum proſcindunt rura, domíque
Argentique æriſque grauis graue pondus, & auri
Defoſſum tellure iacet, nec regia veſtis

Deeſt,

Deeſt, & odorata flagrant laquearia cedro;
Protinus ingenti redimet mercede; libénſque
Theſauros, queis me ſeruet, recludet auitos.
Subijcit his Italum ductor: quis tanta recuſet
Præmia, & oblatam demens contemnat opum vim?
Interea flumen dic quæ te cauſa coegit
Traijcere, & feræ ſolum te credere nocti.
An forte, vt ſpolijs noſtrorum indutus opimis
Diues ad Haſſanum redeas? an caſtra piorum
Ingreſſus ſpeculere fugam, bellúmue paremus?
Tunc ille, ex imo ducens ſuſpiria corde,
Ipſe equidem vobis (inquit) ſine fraude recludam
Omnia, nec patriæ faciet ſpes vlla iuuandæ,
Quominus effundam veras è pectore voces.
Egit ad audendum tanta hæc rex Perſa, petenti
Qui mihi Goffredi dono promiſerat enſem,
Cum primum vos exciſos vltricibus armis
Strauiſſet, toto permiſcens funera campo.
Subriſere duces. mox illum Daunius heros
Affatur. magnum eſt munus, quod amice, cupiſti,
Sed grauius quam ferre queas. verum quibus ille
Auxilijs fretus de ſe promittere tantum
Audet? an exciſas vires ita credit, opéſque
Gallorum, vt quicquid ſupereſt, euertere ab imo
Ipſe velit, tantúmque vnum ſe poſſe reatur?
Phormus ad hæc, non ille quidem ſpe motus inani
Hæc fore confidit, nam cum nox poſtera toto
Incipiet ſecum tenebras abducere cælo,

Ingentes

Ingentes equitum turmæ, peditúmque manipli
Finitimas nuper pubes collecta per vrbes,
Improuiſi aderunt à tergo in caſtra ruentes,
Cum latè ſerpens feſſos ſopor irrigat artus.
Sic mandat, fieriq́ue iubet dux ipſe Bagoas,
Haſſani comes, & conſanguinitate propinquus:
Ille quidem florens annis, animiſque ſuperbus,
Cuius in effrena reliqui virtute quieſcant.
Et ſperent ſe poſſe omnes delere Latinos.
Sed mihi iam manibus duros innectite nodos,
Et quocunque libet vobiſcum abducite vinctum:
Vt, niſi veridicas expreſſi è pectore voces,
Cogatis meritas leto perſoluere pænas.
Immo, ait Aulercus ductor, ne vera locutum
Reſciſcat rex Haſſanus, pænámque repoſcens
Delictum ob tantum, laqueo collum implicet, & te
Ante oculos populi ligno ſuſpendat ab alto,
Nunc morere, & præſens tanti cape præmia facti.
Hæc ait, atque preces alias iterare paranti
Abſcidit enſe caput: ſpoliiſque, atq; omnibus armis
Exutum canibus lacerandum, auibúſque reliquit.
His actis ambo rediere in caſtra ſub ortum
Auroræ; inq́ue vnum Gallis, Italiſque coactis
Principibus, memorant illa quid nocte ſit actum:
Quæq́ue adeo audierint inſtare pericula ab hoſte
Externo; & procerum, quæ ſit ſententia, poſcunt.
Omnibus idem animus tacitis educere caſtris
Armatas equitum turmas, peditúmque cohortes,

Cum primum terras nox atra inuoluerit vmbra,
Atque improuiſo venientem inuadere turbam.
Exciuere igitur caſtris ex omnibus illos,
Quos neque dira fames, neque ſæua abſumere peſtis
Quiuerat, aut clades bellorum abolere receptæ.
Iámque Atlantiaco Sol merſerat æquore frontem,
Cum lectæ coiere acies, tenebráſque per altas
Arripuere viam, quà ripam extendit Orontes
In longum, & mediam diſterminat agmine vallem.
Et quoniam ſeptem de tot iam millibus alæ,
Atque equites alam centeni quamque ſecuti,
Vix reliqui fuerant, bellum qui ſponte cierent,
Inſedere locum, cuius latus alluit amnis
A dextra; læuáque ſuis intercipit vndis
In vallem porrecta palus; mediúmque relinquit
Planitiem anguſtam, breuibúſq; excurſibus aptam.
Nec mora. Turcarum properans equitatus eaſdem
Ingreditur fauces, cum vix ex ęquore ſurgens
Auroram cœli portis exciret apertis
Maturat quæ ſtella diem prænuntia Solis,
Et paſſim gelida conſpergeret arua pruina.
Ac iuſſi celerare gradum ſine lege ruebant
Ad cædem, & prædam, quo ſpes male ſana vocabat.
Ergo vt in inſidias medij venere paratas
In tutum vnde illis nuſquam fuga certa dabatur,
Compreſſere vnà greſſum, ſubitóque pharetris
Eductas grauidis neruo impoſuere ſagittas,
Inque hoſtes denſæ fuderunt grandinis inſtar,

Cum

Cum præceps in tecta ruit; ſed vulnera nulli
Inflixere pio, clypeis, æque ære repulſæ.
At non Auſonij, non robora lecta Britanni,
Obuia non Galli Turcarum in pectora fruſtra
Direxere ſuas innixi viribus haſtas.
Sed veluti totidem coniecta è nubibus atris
Fulmina, deijciunt fracto nunc ſtipite quercus,
Nunc ſcopulos, altáſque ruunt à culmine turres,
Sic illi, hoſtiles docti perrumpere turmas,
Deturbant ab equis alios, alióſque trucidant
Exacto penitus duro per viſcera ferro.
Denſentur turmæ, medijque urgentur, & ijdem
Protrudunt primos, primiq́ue in terga ruentes
Inuoluuntur equis venientum, atque agmine preſſi
Expirant animas obſcura morte diremptas.
Ergo, vbi ſe anguſtò concluſum calle Bagoas
Vidit, & haud quidquam numerum prodeſſe ſuorum,
Ad læuam deflexit iter; fluménq; petiuit;
Unde ruens alam Gallorum inuaſit apertam;
Amiſſóſque redire animos in pectora victis
Cogit, & inceptæ rurſus confidere pugnæ.
Hic cadit accepto letali vulnere Talus
Bellouacus; cadit & clara virtute Neanthes:
Lexobius, Leucóque duci gratiſſimus Agnon.
Ipſe quóque obliqua ceruicem cæſus ab harpe
Labitur Ambarros inter notiſſimus Amphis:
Ancipitis dubijq́ue Amphis ſermonis amator,
Sed non incertæ ſumptis virtutis in armis.

Et iam

Et iam iámque acies Belgæ ducis, obruta denſis
Hinc atque hinc equitum turmis ſe vertere retro
Cœperat, atque hoſti fugiens dare terga ſequaci:
Oromedon cum ductor agens in prælia gentem
Cenomanum, fuſis ſuperaduenit; & ferus hoſtes
Aduerſo proturbat equo; dat Carſona leto,
Exultantem animis; qui ſe ſe e matre ferebat
Hyrcana, & claro Cambyſæ à ſanguine cretum.
Tranſadigit Laro fauces, mediúmque Cynulco
Diuidit enſe caput, tum Sinam in bella vocantem
Agmina, & anguſto miſcentem funera campo,
Sternit humi, miſerámque ſimul ſine nomine plebem
Enſe metit, cadit illa ruens, ceu falce recurua
Gramina ſecta cadunt, cum prata virentia tondent
Agricolæ, & plenis ſtipant fenilibus herbas,
In ſeram quæ læta boum ſint pabula brumam.
Nec multo poſt in pugnam ſe contulit acer
Tancredus (Cilicum populis nanque ille ſubactis,
Rettulerat ſe ſe properans in caſtra piorum)
Nec non & belli fulmen fortiſſimus heros
Daunius; & dextra notus virtute Vitellus;
Conſilijſque potens, armiſque acerrimus Vmber
Vbaldus, cuius proles generoſa Metauro
Imperat, & populis ad ſe dat iura vocatis.
Additus his Medix, vnáque Vrſanius ibat,
Inque hoſtem intenti vultúque, haſtisque ruebant.
Non ſecus, atq; repens Aquilonum à vertice turbo
Cum forte incubuit terris, coeuntia differt

Nubila,

Nubila, & inſtantes toto fugat aere nimbos,
Infandam ruri ſtragem, ſyluiſque minantes;
Heroum ſic Auſonidum manus agmine facto
Comminus aggreditur Turcas, paſſimque ſupinos
Fundit, & immiti transfigit pectora ferro.
Argymnum Medix puerum puer impiger haſta
Traijcit, ad menſam ſuetum dare grata Bagoæ
Pocula, & in bellum galeam præferre comantem.
At bonus auxilio venientem Vrſanius Agrim
Interimit, gladio medium per pectus adacto.
Andrantum Vbaldus, dirúmque Agamanta Vitellus,
Attius Afrórum ductorem gentis Oniſcum,
Séque parem primis nota virtute ferentem,
Et Charris regnantem acer Tancredus Abollam.
Ipſe tamen retinétque ſuos, ſubigitque Bagoas
Stare loco, & telis inuictam obuertere frontem.
Omnia ſed fruſtra tentanti, & nota cienti
Nomina, fulmineo medium dux Appulus enſe
In thoraca ruens immani vulnere pectus
Diſcidit, & vitæ latebras patefecit opertas.
Ille ruit, ſonitúmque grauem ſuper arma dederunt.
Tum vero conuerſa acies inimica refugit;
Atque alios lacus ipſe, alios abſumpſit Orontes,
Exitium miſeri dum forte euadere præſens
Nituntur, dubijſque putant ſe poſſe ſalutem
Pugnando amiſſam, nando reperire ſub vndis.
Sed plures procerum tantorum interrita virtus
Suſtulit; & ferro turmas proſtrauit acuto.

Poſtquam

Poſtquam igitur deleti hoſtes cecidere, locúmque
Deſeruere fuga, & populis victoria ceſſit
Læta pijs, prædam ingentem pecudúmq; boúmq;,
Et molitam Cererem, & flauentes farris aceruos,
Omnia quæ ſecum obſeſſis inferre Bagoas
Decrerat, denſúmque agmen poſt terga trahebat,
Auſonij præſe, Gallique egere, nec ante
Occuluit caput Heſperijs Sol merſus in vndis,
Quam circum induti ſpolijs hoſtilibus omnes,
Agmine lætanti rediere in caſtra, ducúmque
Turcarum ante vrbem capita impoſuere verutis.
Hoc viſu concuſſi animi, magnúſque per vrbem
It metus, & dubijs inceſſit mentibus horror.
Pars ſatius Gallis portas aperire patentes
Eſſe ait, inuictæque vltro ſe dedere genti:
Dum ſpes ancipites animos, & pectora verſant,
Atque inter populum dubius Mars errat vtrunq;.
Pars tutandam vrbem, dextriſque, animiſque paratis,
Cenſet, & aduerſis rebus virtute medendum.
Armigeras ſuperaſſe manus, & robora pubis
Perſarúmq;, Arabúmq; breui poſt tempore regem
Miſſurum auxilio ter centum lecta virorum
Millia, quæ tota Gallos excedere cogant
Ex Aſia, aut tenebris, & duro carcere vinctos
Vſque doment; cæſoſue omnes ſine honore ſepulchri
Abdaridum genti ſpetacula grata relinquant.
Hæc dum illi inter ſe vario ſermone volutant,
Portarúmque aditus, turréſque in mœnibus altas

Alterna

Alterna vigiles noctu ſtatione tuentur,
Interdúmque foras per pontem egreſſa iuuentus,
Quà via tuta patet, longè ſemota latebris
Inſedit, Gallóſque iugis inuaſit iniquis
Palantes, prædámque ab agris in caſtra ferentes,
Vnda vlta acceptas clades remeauit ad vrbem,
Graſſantémque famem vulgo ſolata leuauit
Sæpius, & Gallos obſeſſa obſedit; & æque
Hos penes atque illos magno quæſita labore
Corporis exciuere acres alimenta tumultus.
Quocirca vt tanta Gallos formidine ſoluat,
Et vetet egreſſos Turcas e mœnibus vrbis
Moliri inſidias, ad ſe vocat Appulus heros
Auſonios, verbiſque omnes hortatur, & vrget.
Ite, ait, ò, ſocij dextriſque inuadite pontem,
Perniciem in noſtram vinxit quem Perſa rebellis
Præſidio, cœptique pij pia vota moratur,
Ite viri, & tantam vobis aſciſcite laudem.
Laudem etenim pariet clari victoria facti
Immenſam, & nullo morituram tempore: nanque
Vt nunc, quam volumus, cedant ſecus omnia: certe
Egregium fuerit magnis cecidiſſe ſub auſis.
Hæc Robertiades Boemundus. & Itala pubes
Vnà omnis ruit ad pontem, ducente Vitello:
Quærit & inſtantem crebris aſſultibus hoſtem
Deturbare loco: verum ille interritus omnem
Propellit turbam, & pontem ſtatione tuetur:
Nec patitur portæ ſe quenquam inſerre patenti.

Et iam iámque octo longa obſidione peractis
Menſibus, ex animo cunctis ſpes omnis abibat
Expugnandæ vrbis, cum dux acerrimus armis
Goffredus proceres ad ſe ſe in tecta vocatos
Affatur dubios, cœptis ſeu fortibus inſtent,
Seu res infectas, deſertáque caſtra relinquant;
O fratrum generoſa cohors, ò pectora ſanctæ
Debita militiæ, non huc Deus impulit, vt nos
Perderet, aut ſaluos patriæ reuocaret ad oras
Turpiter, æternum parituros dedecus omni
Europæ, & nobis mutandam morte ſalutem.
An vos cum primum voto obſtrinxiſtis ad vrbem
Venturos Solymam, medióſque iter omne per hoſtes
Facturos, penitus noſtro ſine ſanguine, & illam
Eſſe redempturos nullo ſudore putaſtis?
Non ego vos tantos, tantiſque à patribus ortos
Siue metu, ſiue ingenti molimine rerum
Abieciſſe animos rear, & nunc denique mentem
Mutaſſe infractam, quo nos e mœnibus altis
Deſpiciens dictis irrideat hoſtis amaris,
Dum fugimus timidi, captámq; relinquimus vrbem.
Quin potius, ſiqua eſt animis conſtantia noſtris
Obſiſtamus, & hic mortem, laudemue manentes
Quæramus; Deus eſt, vno quo præſide freti
Amiſſa quondam pro libertate piorum
Inferre Abdaridum genti decreuimus arma,
Inque Aſiæ templis cultus abolere nefandos.
Dixerat Euſtachides. illi autem affixa tenebant

Ora ſolo, & triſtes mutabant pectore curas
Nunc huc, nunc illuc; procerum cum lætus ad aures
Nuncius affertur pontem expugnare Latinos
Aggreſſos, vrgere hoſtem, & depellere in vrbem.
Ergo acres Tancredus agens in bella Sicanos
Subſidio currit, pugnámque inſtaurat, & alto
Hortatur clamore ſuos. Hoc vincite tantum
O, ſocij, hic veſtras certatim intendite vires.
Hic eſt ille dies, cum gloria maxima ſe ſe
Oſtendat nobis, ſeu mors, ſeu vita ſuperſit.
Ponte etenim capto nullus patet exitus hoſti,
Vnde famem tolerare queat, vobiſque per agros
Occurſare, grauem dum prædam in caſtra refertis.
Sic fatus Briſem aggreditur, Drapsímque, Paphúmque
Huic caput, illi humeros rigidio diſcriminat enſe,
Perforat immiſſo Briſem per guttura ferro.
Hic ſe ſe medios ſaltu coniecit in hoſtes
Bocca audax animo, Piſiſque oriundus Hetruſcis,
Diſiecítque globos Turcarum in bella ruentum,
Bocca, ſuis quem iam præfecerat ipſa maniplis
Plintia, & in Syriam Tancredo admorat eunti.
Ergo illic acies inimico occumbere leto,
Et fugere euerſæ, captúmque relinquere pontem;
Quem dum præſidio pubes Oenotria vincit,
Illæ altos intra muros, & tecta receptæ,
Occluſere pijs aditus, & limina portæ.

PETRI ANGELII BARGAEI

SYRIADOS LIBER XII.

INTEREA nigro terras velauit amictu
Stellarúmq; choros nox cœlo inuecta reduxit:
Et circum crebris cinxeũt mœnia Galli
Excubijs, alij recreant dum corpora ſomno,
Succeſſu rerum læti: ſpem pectore nanque

Concipiunt vrbis potiendæ, & gentis iniquę
Delendę penitus quamprimum armiſque, faméque.
At non Haſſanum dulcis leuis vnda ſoporis
Pellicit; immitéſue ſinunt requieſcere curę,
Cuncta aduerſa ſuo triſti cum corde putantem.
Et nunc occluſa ſecum ſpatiatur in aula
Solus; & ex imo ducit ſuſpiria corde:
Mœnia nunc denſa iuuenum ſtipante caterua
Inuiſit; turres, & propugnacula firmat:
Et non conſuetas vigiles permutat in horas:
Incertus fidei cunctorum, & conſcius irę,
Crudeliſque odij: cui ſe, ſuáque omnia norat
Ciuibus eſſe pijs: quorum genus omne nefandis
Affligens ſcelerum formis immane premebat.
Ergo vbi iam cœlum, ſole illuſtrante ſerenum,
Reſtituit rebus proprios Aurora colores,
Séque hinc atque illinc cinctum videt eſſe frequenti
Gallorúmq;, Italumq; manu; velut horrida Tigris,
Hyrcanus quam paſtor agens in retia captam
Incluſit cauea, furit acrior vſque, fremitque,
Conceptáſque animo magis, ac magis aſperat iras;
Inque dies angens, ſe ſe, vehementius atram
Auget in immenſum rabiem, ſtudiúmque nocendi.
Sic ille ad cædem ſtimulis agitatus iniquis,
Turcarum primos in regia tecta vocatos
Alloquitur. Venit, quod non ſperauimus vnquam,
Tempus, ait, Perſis cum toto è ponte fugatis
Obſeſſi circùm claudamur mœnibus vrbis:

Exitus & nuſquam liber vacet: vnde petatur
Victus; vt exhauſtas recreent in corpore vires,
Qui mea ſunt mecum defendere regna parati.
Nam plebis non vlla mouet me cura tuendæ.
Stet modo militiæ conſtans mihi robur, & ordo,
Quo longe infenſos valeam depellere Gallos;
Si ſcalis forte appoſitis ad mœnia tentent
Irruere, & ſummas murorum euertere turres.
Ergo ego, ne victos tandem nos dedere cogar,
Impoſitóque iugo miſerum ſubmittere collum,
Eijcere inſtitui noſtris è mœnibus actos
Chriſticolas omnes, vel duro abſumere ferro:
Quos ego ſuſpectos nullo non tempore habendos
Eſſe reor generi Turcarum, & fortibus armis:
Sed tum præcipue, cum rerum ſumma vacillat;
Exitiúmque ingens anceps fortuna minatur.
Non regnet, quem vana animi clementis imago
Frangit; & vtilibus miſerantem auertit ab auſis.
Rebus in extremis tentandum extrema; nec vllus
Effuſo ſeruauit adhuc ſine ſanguine regnum.
Hæc vbi dicta dedit ſolio ſublimis ab alto,
Obſtupuere animis patres, variúmque per omnes
Murmur ijt; partim nuſquam conſulta probantes:
Partim etiam, qui mature properanda putarent
Omnia; & è medio penitus genus omne piorum
Tollendum; & ſolis linquenda ea mœnia Turcis.
Hæc dum illi inter ſe dubio ſermone volutant,
Et ſimul inſtantis terrentur imagine cædis,

Quid

Quid damnent, quidue inde probent decernere muſſant.
Quos inter claro proauorum à ſanguine natus
Conſeſſu in primo primus Benſerra ſedebat,
Conſilijs bonus, atque armis ad bella parandis
Præfectus, regique ipſi gratiſſimus: & qui
A puero cultum Abdaridę non ſponte ſecutus
Chriſtum ipſum ſolum eſſe Deum, ſolúmq; putabat
Dignum, quem precibus ſupplex in vota vocaret;
Turcarúmque metu clam ſacra illius, & aras
Interdum coleret, templúmque occultus obiret.
Ergo idem à miſeris infandam auertere cladem
Cum cuperet, ſolitos primum prefatus honores,
Conſilium, rex mngne tuum, quis inutile dicat,
Exitium regno rebus minitantibus? inquit.
Sed quoniam nondum deſunt alimenta, quibus ſe
Plebs alat, & nobis Perſæ expectantur in horas
Venturi auxilio; cunctique ad iuſſa parati
Chriſticolæ accurrunt; operáſque impendere pergunt,
Quiſque ſuam, Turcíſque leuant, Arabíſq; laborem,
Dum muros illi inſomnes, vrbémque tuentur,
Et procul audaces Gallos à mœnibus arcent;
Ipſe ego in alterius tenebroſa ſilentia noctis
Hanc cædem differre velim; cum nulla ſuperſit
Spes alia, inſtanti quę nos defendat ab hoſte.
Immo, ait, Haſſanus, cum primum è turre ſacerdos
Venturæ noctis mediam prędixerit horam,
In vicos, omnéſque domos immittere certum eſt,
Qui ſomno oppreſſos iugulent; qui funditus omnem

Feſtinent ferro ſceleratam excindere gentem:
Non ſexus, non vllum vſquam diſcriminet ætas;
Siue ſenes, ſeu ſint ſugentes vbera nati.
Sic volo, ſic iubeo, ſic ſtat ſententia; nec ſe
Quiſquam aliò noſtram ſperet traducere mentem.
Vos ite: & tacitis quamprimum accingite cœptis
Immites dextras; & vos explete nocentum
Sanguine; qui noſtræ læti gentiſque, domúſque
Excidium expectant, his vt dominentur in oris,
Seruitióque premant, quorum modo iuſſa faceſſunt.
Hæc grauiter frendens imo de pectore fudit.
Atque illi facinus quamprimum ad triſte parandum
Diſceſſere omnes animis immanibus acti.
Non ſecus atque lupi, quos lux inimica, diéſque
In ſyluis retinet clauſos, ſpecubúſque repoſtis,
Expectant auidi noctem, denſáſque tenebras,
Incuſtoditos vna vt cum matribus agnos
Inuadant, cauláſque ipſas, & ouilia vaſtent,
Et multo exſaturent vndantes ſanguine fauces.
At non oblitus generis Benſerra paterni.
Ipſe ſui, cultúſque pij diſcrimine tanto,
Impia per certos regis conſulta miniſtros.
Chriſticolûm primis retegit, monſtrátque ſalutem
Sperandam vnam animis extrema audentibus. ergo
Aduigilent, mediæque adſint ſub tempora noctis
Inſomnes, imo vt portas à cardine vellant,
Inque vrbem Gallóſque vocent, Italóſque patentem:
Se quoque opem tantis conatibus allaturum.

His

His ita compoſitis, ſublimi in turre morantem
Solus adit natum, quem paucis ante diebus
Exceptum pugna dimiſerat Appulus heros,
Et iuuenem donis abeuntem ornauerat amplis.
Nate, ait, ò veterum ſpecies expreſſa parentum,
Vade, age, & Auſoniæ ductorem gentis adito:
Dic tempus capiendæ vrbis veniſſe ſupremum:
Ipſe modo ad portæ tacitus ſe limina ſiſtat,
Cum terras denſis nox intempeſta tenebris
Texerit, & dulces affuderit humida ſomnos:
Tempore quo pia gens formidine cædis iniquæ
Conueniet, portæque obices, & clauſtra refringet,
Atque Italis aditum pateſactam rumpet in vrbem.
Vtque fidem dictis habeat, tu ſponſor, & obſes
Miſſus abi, & primus valuis inuade reuulſis
Ingreſſum, atque aciem tectis bipatentibus infer.
Hæc ille. & iuuenis parendi accenſus amore
Carpit iter: notóſque inter elapſus amicos,
Detulit Auſonio regi mandata parentis.
Iſque vbi primores ſecreta in parte coactos
Admonuit, petijtque ſimul, ſententia menti
Quæ foret. & dubijs audax fiducia rebus,
Non eadem ſenſere omnes: pars maxima nanque
Nil temere audendum cenſet: ne forte paratas
Lapſus in inſidias pœnas exercitus acres
Sanguine perſoluat: pars eſſe audacter eundum,
Quo fors læta vocat, nec opem poſcentibus vllam
Chriſticolûm precibus (pietas quæ vera) negandam.

Hæc

Hæc inter nox Eois caput extulit vndis
Diſcedente die, cælúmque inuecta retexit:
Atque animis illi incaſſum diſcordibus horas
Ducebant, Italum ductor cum Daunius heros,
Non hanc litem, inquit, non hęc conſulta, moráſque
Res patitur; ducam ipſe meos diſcrimen in ipſum;
Vos, quibus eſt ſuſpecta fides in tecta vocantis,
Pandentiſque vltro portas, permittite quæſo
Solus vt obijciam leto caput; & mihi tantum
Imponam periturus onus, ſubeámque periclum.
At pius Euſtachides, poſtquam tibi viuida virtus
Exagitat pectus ſtimulis haud mollibus, inquit,
Vade, age, & oblatam decoris ne deſere laudem.
Nos hic, interea nequid ſecus accidat, ac res
Poſtulat, armari, ſigniſque impenſius omnes
Aduigilare ſuis ductorum ad iuſſa paratos
Cogemus; precibúſque Deum, votiſque rogantes
Succeſſum rebus, tibi quem promittis, & ipſi
Speramus, qui facta tuæ immortalia dextrę
Nouimus, atque animi robur ſuſpeximus alti.
Hæc pius Euſtachides, & caſtra per omnia certos
Dimittit, taciti cogant vt in arma maniplos:
Et ducibus iubeant cunctos aſtare paratos.
Aſt Italum, quos iandudum Trinacrius heros,
Inuicti monitu Boemundi, accinxerat armis,
In latebris occulta manus prope mœnia ſe ſe
Abdiderat, muris ſcaláſque parauerat æquas.
Ac nondum inſtructis ad cœpta ingentia Gallis

Chriſtico-

Chriſticolum primos Benſerra ad limina portæ
Duxerat, aggreſſus vigilum dare corpora leto;
Atque ipſo æratos à cardine vellere poſtes.
Verum illi obnixi ſe ſe defendere: & omni,
Qua poterant, ratione locum, portámque tuentes,
Turcarum auxilia ingenti clamore vocabant;
Amiſſuri vrbem iam iam, pœnáſque daturi,
Ni properent, muriſque hoſtem depellere tendant.
Tum vero Auſonios inter fortiſſimus omnes
Dux Robertiades, laudi non æquus auitæ,
Qua data pars muri, ſcalas admouit, & vrbem
Ingreditur primus, ſequitúrque Oenotria pubes
Omnis, & excelſas in mœnibus occupat arces,
Excubijs paſſim cæſis; tum læta ſecundo
Succeſſu, auxilium victrix pugnantibus affert.
Nec minus interea gentis decus acre Sicanæ
Tancredus, piceos valuis arentibus ignes
Inijcit, & dura ſcindit tremefacta ſecuri
Limina; ferratóſque obices: labat ariete crebro
Ianua; & hinc atq; hinc aditum dat aperta patentem.
Immiſſæ irrumpunt acies: fit vi via ferro:
Cæduntur vigiles; fuſo loca ſanguine feruent.
Haſſanum interea regem ſæuiſſimus implet
Nuntius; ingreſſos portis bipatentibus vrbem
Auſonios, Gallóſque omnes, fortéſque Britannos,
Nec vitæ cuiuſquam vllam ſupereſſe ſalutem.
Feruere cæde domos: glomerari incendia tectis:
Quóſque trucidari decreuerat ipſe, patentes

Inſediſſe vias omnes vltricibus armis:
Ac, niſi præcipitem celeri fuga in auia ſe ſe
Conijciat, venturum hoſtem, qui ſanguine pœnas
Expetat, & regnum Turcarum vertat ab imo.
Ille iræ impatiens; Potius ruat arduus æther
In caput hoc ipſum, & barathri me ſorbeat ingens
Gurges, ait, quam degeneri dem terga timori,
Et captæ ſuperem excidio perterritus vrbis,
Dixit. & ore fremens, armíſque indutus ahenis
Deſerit ingentes ædes, ſéque obuius infert
Auſonijs, acri vaſtantibus omnia ferro.
Et primum Eualci gladium in precordia condit.
Eualci; mollis regio quem culta Tarenti
Eduxit, veteri natum de gente Laconum,
Præfecitque ſuis Boemundum in bella ſecutis.
Felix, qui patriæ luxum, qui commoda vitæ
Otia iucundæ leto mutarit honeſto,
Intuleritque animum moriens fulgentibus aſtris.
Cuius ob interitum pœnas vt ſumeret acres
Harpalion, animo præſtans, ſed viribus impar,
Inter Hydruntinos claris genitoribus ortus,
Accurrit, clypeúmque haſta percuſſit acuta:
Incaſſum: ternis tectus nanque orbibus æris
Protinus ad ſe ſe venientem reppulit ictum.
At rabie fera corda tumens Haſſanus in hoſtem
Irruit extemplo ſubiens, ſæuámque bipennem
Suſtulit, inque altam media inter tempora frontem
Librauit, partéſque caput diſiecit in ambas.

Non

Non aliter, quam frondoſa lignator in Ida
Diſiicit impacta quercumue, ornumue ſecuri:
Concidit Harpalion, cumque Harpalione Georgus,
Et Cæclus, Bætónque vna, Dinónque, Phaónque:
Et deiecit humi dextra armipotente peremptos,
Sphærúmq; & Mochũ, Phætúmq; & Paxamon acrem;
Qui primi portis vrbem intrauere reuulſis.
Iámque cateruatim ſtrages impune cruentas
Ediderat, letóque Italos proſtrarat acerbo;
Et verſos ad portam omnes ex vrbe fugaſſet,
Ni Robertiades, Normannæ gloria gentis,
Obijciens ſeſe fugientibus, arma, manúſque
Cogeret in Turcas, regémque immane furentem
Vertere; quáque globus ſeſe denſiſſimus infert:
Hac vos poſcit, ait, virtus, hac vi via vobis
Inuenienda viri: poſita eſt victoria veſtris
In manibus. ſubeat vos eſſe è ſanguine natos
Illorum, victo qui quondam ex hoſte triumphos
Duxere, & patriam poſitis auxere trophæis.
An muros, turréſque vrbis ſuperauimus altas,
Ferratóſque obices, portáſque refregimus, vt nos
Victores victi deſerta in caſtra repellant?
Dixit: & anteferens greſſum, rotat arduus enſem
Fulmineum; medióſque iacit ſe primus in hoſtes:
Diſiectóſque vrget; caput huic detruncat; & illi
Tranſadigit coſtas, & funera miſcet vbique.
Vtque Leo Mauris quem forte in ſaltibus Afer
Deprenſum venator agit, ſi ſæua Moloſſûm

Vrget

Vrget turba canum ; primos aggreſſus aduncis
Vnguibus, exercet conceptas feruidus iras,
Mox iuuenum pręceps denſum petit agmen, & illinc
Cæde noua lętus ſyluarum in opaca refugit.
Vibranti ſic ille latus ferit enſe Sohemi
Regis, Ituræis pręerat qui ſolus, opémque
Ferret vt obſeſſis, in regia tecta tyranni
Haſſani ſe contulerat, nactúſque ſuperbum
Coniugium Cromnæ, forma, atque ætate nitentis,
Addiderat ſocero ſe ſe ; pugnámque ciebat
Acrior, atque Italum legionibus obuius ibat,
Ac multos proſtrarat humi : Sed Daunius enſis,
Ceu fulmen cœlo emiſſum, compeſcuit vnà
Illius horribiléſque minas, ſæuúmque furorem.
Quin etiam Haſſanum cumulantem funera regem
Perculit, & ſumma caput à ceruice recidit,
Præfixúmque haſtæ ferri ſublime per vrbem
Iuſſit, & infeſtos deleri funditus hoſtes.
Iámque Aurora ſuo fulgore retexerat orbem
Terrarum ; atque oculis cædem oſtentabat apertam.
Stratáque corporibus cæſis adoperta viarum
Horrebant : fuſóque ſolum paſſim omne natabat
Sanguine ; pérque domos enſéſq; ignéſq; furebant.
Nuntius ad proceres ſubitus cum venit abúſque
Finibus Arabiæ, & Ginglam ſpectantis Edeſſæ,
Millia tercentum Parthorum Euphratis ad vndam
Conſediſſe : quibus dux Corbagus, vnus, & armis,
Atque animis longe cunctos acerrimus, inter

Arſaci-

Arſacidas, qui vincla pijs, mortémque minetur:
Ni Syria excedant quamprimum, vrbémq; relinquant,
Et referant celeres illinc ad Thracia greſſum
Boſphora, & anguſto pelagi ſe limite ſeruent.
Ergo illi poſtquam Turcas cecidiſſe peremptos
Videre, & ſpolijs ſe ſe, ſceptriſque potitos
Haſſani Syriæ late regnantis in oris,
Obfirmant animos, inſtaurant mœnia, ſi qua
Parte labant: explent opera interrupta, nouiſque
Aggeribus muros, & propugnacula cingunt:
Imponúntque trabes, & ſaxa ingentia; quæ mox
In clypeis conteſtam aciem deiecta ferantur.
Iámque adeo Oceani vaſto ſe gurgite Titan
Tertius extulerat, lucémque reduxerat orbi,
Cum valles, colléſque altos exercitus ingens
Perſarum inſedit, cœlúmque, Erebúſque repente
Contremuit clamore virum, cantuque tubarum:
Et Libani, Caſijque iugum ſubſedit, & amnis
Subſtitit, atque vndis caput abdidit altus Orontes.
Nec mora. continuis cinxerunt mœnia caſtris,
Atque omnes clauſere vias; fuga ne qua piorum
Exciperet leto quenquam, & ſeruaret inultum.
Vt cum venantes capreas, damáſque fugaces
Rupibus in ſummis, aut vallibus in depreſſis
Deprehendere; plagis aditus ingentibus omnes
Impediunt: aliquæ, ne dum oppugnantur, & vna
Vrgentur denſâ iuuenúmque, canúmque corona,
Forte per occultas nacta liberrima fauces

Effugia,

Effugia, & tutos ad nota cubilia curſus,
Incuſtoditis è ſaltibus elabantur.
At vulgo tremefacta nouus per pectora Gallis
Inſinuat pauor: & capta decedere terra
Suadet, & in patriam ſalſas remeare per vndas:
Oſtendat ſe ſiqua ollis fuga libera; quando
Longinquo abſumpti bello morbóque, faméque,
Eſſe pares nequeunt pauci tot millibus: & ſe
Barbariæ metuunt prædam fore: capta tueri
Mœnia ſi pergant, iactis quæ pontibus hoſtes
Corporibúſque adeo cæſorum ingentibus æquent;
Ariete ni perculſa prius dent cuncta ruinam.
Hæc paſſim inter ſe Gallique, Italique dolebant,
Et procerum miſeri facta inconſulta vocabant.
At bonus Euſtachides, quem non auertere cœptis
Frigus, & in vulgum peſtis graſſata, faméſque,
Impauidum potuit, non vſta caloribus ora
Mœoniæ, Senonúmque ducis fuga turpis ad vrbem
Threiciam, & caſtra innumeris deſerta maniplis;
Quis metus, aut quæ tanta animis ignauia veſtris
Venit? ait; ſunt hic ijſdem ſubiecta periclis
Lumina tot præclara ducum, quorum inclyta virtus
Aeternam vobis peperit famámque, decúſque:
Ijdem etiam tanta vos obſidione ſolutos
Seruabunt. etenim cauſam (mihi credite) nunquam
Deſeret ipſe ſuam diuum pater, atq; hominum rex,
Caſtráque Perſarum vobis concedet, opéſque
In prædam, modo vos precibus confidite noſtris.

Affore,

Aſſore, & hoſtiles ſtraturum cæde phalanges.
His pius Euſtachides; nec non & Daunius heros
Hortatur ſocios; omnéſque ope ſubleuat omni,
Qua potis, & ſomno indulgens parcóque, breuique
Tutatur totam crebris ſtationibus vrbem:
Explorátque vias, turritáque mœnia noctu
Circumiens, hoſtiſque dolos fruſtratur, & artes:
Iámque adeo bis quindenos ex ordine ſoles
Perſtiterant; nec venturi ſpes vlla dabatur
Subſidij, ſæuaque fame, morbóque peribant:
Ipſi ſe miſeros extrema in morte vocantes.
Quòd, ceu molle pecus, clauſo morerentur ouili.
Ergo iram vt ſummi precibúſq;, & thure parentis
Placaret, gentiſque piæ delicta piaret
Addemarus, quinúm ieiunia caſta dierum
Indixit, culpáſque ſuas de more fateri
Quénque ſacerdoti, pacémque exquirere, iuſſit,
Atque animos poſthac inſonti addicere vitæ.
Quo facto: pedibus nudis, & ſupplice cantu
Luſtrauitque vias, ariſque incendit honores.
Tum vero ad ſolium, Deus vnde altiſſimus imos
Aſpectat tractus terrarum, hominúmque labores,
Ille, piæ cui militiæ data cura tuendæ,
Cælicolûm è fidis vnus, lectiſque miniſtris,
Conſtitit; atq; humilis, ſuppléxque his vocibus infit.
O, pater, ò rerum cunctarum æterna poteſtas,
O, qui verberibus iuſtis delicta tuorum
Corrigis, & recto reuocas à tramite lapſos;

Si quando afflictis te te præbere benignum
Conſueſti, & iuſto pietatem æquare furori,
Gallorum miſerere, pater; quos impius hoſtis
Obſidet, abſumitque ingens peſtiſque, faméſque
Pugnantes ſancti pro libertate ſepulchri.
Et placidos aduerte oculos; fletúſque precantum
Reſpice; & aggreſſis pro te lachrymabile bellum
Ignouiſſe velis; & mœnia ad ipſa beata
Sternere iter Solymæ, populóque afferre ſalutem
Oppreſſo; ac templis ſceleratam expellere gentem.
Quæ ritus exoſa tuos, præceptáque, ſanctas
Polluit infernis addicens peſtibus aras.
Vix ea deſierat fari mæſtiſſimus ales:
Cum pater omnipotens. Nihil eſt, ò fide miniſter,
Quod crucieris, ait, fuſo mihi ſanguine pœnas
Iandudum ſoluit Gallorum exercitus omnis,
Quas mala quorundam meruerunt facta nocentum.
Nunc ego do veniam votis, irámque remitto,
Eripere & reliquos leto, & miſereſcere certum eſt.
Ergo age: cumprimum denſæ rareſcere noctis
Incipiunt tenebræ, atque artus molliſſimus omnes
Peruadit ſomnus, curáſque e pectore demit,
Iceler, atque imas cœli decurre per auras:
Et Laæ de plebe homini, quo caſtior alter
Non fuit, aut noſtras coluit ſyncerius aras,
Dic media ingentis ſubter teſtudine templi
Defoſſam tellure caua ſeruarier haſtam
Intactam, & nulla penitus rubigine putrem:

Quæ

Quæ nati ferro pectus patefecit acuto,
Cum duri ex alto penderet roboris auctu.
Hanc pius Addemarus ſæui in certamina belli
Deferat; inque hoſtes intenta cuſpide noſtros
Irruat; & ſubita formidine terreat omnes.
Nanque ego ſubſidio mittam è cœleſtibus oris
Aligerùm turmas armis fulgentibus aptas:
Quæ Perſas, Arabáſque fugent; & ſanguine totam
Perfundant vallem; quà ſe ſe agit altus Orontes.
Sic fatus pater omnipotens, rutilantia cœli
Sidera, & inſolito tremefecit Perſida motu.
Quo terrore ſuos ſe ſe reuocauit ad ortus
Tigris, & Euphrates ripæ conterritus hæſit.
At Patris interpres ſummi, per inane profundum
Delapſus, ventis, & fulminis ocyor alis,
Conſtitit ante humilis ſtratum non molle grabati,
Feſſa vbi tum Laas recreabat corpora ſomno.
Atque ait, o, cuius tandem mollire ſeueram
Vota, precéſque piæ potuere, & flectere mentem
Numinis æterni, cæli cui ſidera parent;
Eia age, ne timeas. altis tibi miſſus ab aſtris
Nuntius aduenio, magníque hæc iuſſa Tonantis
Exequor, ipſe ea te paucis, aduerte, docebo,
Eſt æde in media, quam Petri e nomine dici
Chriſticolæ voluere patres, tellure ſub ima
Haſta, olim Chriſto pectus quæ fodit apertum:
Eruat hanc procerum chorus, Addemaróq; ferendam
In pugnam attribuant, cum primum exire libebit

In circumfuſos vrbis prope mœnia Perſas.
Dixit, & in tenues abiens euanuit auras.
Tum vero Laas, tantis expergitus vmbris,
Excutitur ſomno lætus: durúmque cubile
Linquit, & in cœlo lachrymantia lumina fixus,
Preſſit humum genibus: mox imo è pectore vocem
Edidit. O, rerum ſolus qui flectis habenas,
Deijcis e ſumma reges qui ſede potentes
Cum libet, & palmam victoribus eripis, ijſque
Incutiens terrorem animos viréſque reſoluis,
Et bello victis dextras, ac pectora obarmas,
Reſpice nos pater omnipotens; & numine firma hæc
Viſa tuo, populos ſi te inſtigante rebelles
Electuri Aſia, noſtris exceſſimus oris,
Vix ea fatus erat, clara cum luce repente
Vidit ab occaſu totum diſcedere cœlum,
Ingentémque globum flammarum erumpere nubem
Cum tonitru, atq; ignes Perſarum infundere caſtris.
Omine quo tollens animum ſe proripit; & cum
Addemaro lætus communicat omnia: at ille
Concilium cogit procerum, rémque ordine pandit.
Obſtupuere animis omnes: pars vana putare
Somnia, & accinctis tantum ſpem ponere in armis.
Pars viſis adhibere fidem. Nôn irrita ſemper
Edere diuinam caſtis oracula mentem,
Supplicibus poſtquam lachrymis, & vocibus iram
Placauere Dei, & ſomno obrepente quierunt.
Aſt alij fraudem inuentam, quo miles in hoſtem

Circumfuſum vrbi, cum res expoſceret, vltro
Iret, & haud dubium palmæ ſperaret honorem.
Non his conſilijs, noc hac ratione, nec arte
Tentandum eſſe Deum; ne nos exoſus ad vnum
Perdat; & iratus noſtra hæc commenta refutet.
Hæc inter (nam ſic viſum populique, patrúmq;
Principibus) propere Laas accitus; & aræ
Admotus ſacræ, iurat ſe vera locutum.
Quóq; magis rata ſint hæc omnia; Vos mihi ſanctam
Hanc haſtam date per flammas, ignéſq; ferendam;
Queis ego ſi nuſquam lædar, ſi crine vel vno
Non minuar, vos, ô, proceres, ne pergite verbis
Indubitare meis: ſin quid ſecus accidat; vt me
Offendat calor, aut paulum remoretur euntem,
Mendacem arguite; ac templis, cætúque piorum
Excluſum penitus, ſolitis defigite diris;
Et pater omnipotens cœleſtum à ſede repellat.
Hæc ille. At proceres oculos, atque ora tenentes
Conuerſa inter ſe, quærendam protinus haſtam
Conſenſu ſtatuere vno tellure ſub ima.
Ergo adeunt ædem vnanimes, ſacríſque peractis,
Quæ pius Addemarus fieri mandarat ad aram
Diſcipulos ſancta complentem deſuper aura,
Heroes medij medio ſub fornice templi
Defodiunt certatim omnes ſola peruia ferro
Altius, ac ſolidæ penetrant in viſcera terræ.
Nec mora. ſeſe offert oculis venerabile robur
Felicis haſtæ, longo poſt tempore viſum.

Effuſi quod adhuc ſeruabat ſigna cruoris:
Cuſpide cum ſummo rerúmq; , hominúmque parenti
Pectoris inſontis latebras recluſit acuta.
Tum vero exortus clamor, cunctique repente
Ad terram læti genua inflexere, Deúmque
Laudantes, & regem vnum, dominúmq; canebant.
Te patrem æternum terra colit orbis, & vni
Ipſe tibi chorus Aligerùm, quæ plurima cœli eſt
Militia, acclamat, ſoli tibi ſidera parent,
Aequoráq; , & ſummæ circunfluus ambitus æthræ.
Tu nobis exercituum dominúſque, Deúſque
Europa egreſſis, Aſiámque petentibus vltro
Innumeras Turcarum acies ſuperare dediſti,
Munitáſque vrbes cæſis intrare tyrannis:
Et tolerare famem, & perferre incommoda belli:
Exuſtóſque agros, triſtéſque euadere ſaltus
Mœoniæ, & Tauri tranſcendere ſaxa niuoſi.
Nunc autem, quæ magna tua eſt clementia, confers
Inſperatum, inſuetum, ingens, mirabile donum,
Quo freti, circunfuſos inuadere bello
Non dubitemus, & Arſacidum concurrere turbæ.
Talia dum læti memorant; pater extulit haſtam
Addemarus: mox rite trium peragenda dierum
Et vulgi, & procerum cunctis ieiunia menſis
Indicit, tum quenque Deo ſe offerre fatentem
Cuncta ſacerdoti vitæ delicta nocentis,
Voce iubet: quartáque omnes poſt denique luce
Exire vnanimes, hoſtémque inuadere Perſam:

Et ſperare Deum felicibus aſſore cœptis.
Hæc pius Addemarus, primorúmque inclytus ordo.
At vulgo interea laæ promiſſa repoſci,
Atque vnum ſignari oculis, vanúmque vocari,
Ni, quod pollicitus verbis, re præbeat ipſa
Spectandum; & tanto firmet ſua viſa periclo.
Ergo ille ingentem ſtipulis arentibus ignem,
Et ſtrue lignorum ſummas tendente ſub auras
Imperat accendi; totóque è corpore veſtem
Abijcit, ac dextra porrectam corripit haſtam:
Et cælum aſpectans breuiter ſic ore precatur.
Summe pater, cunctorum hominum qui pectora ſolus
Scrutariſq; aperiſq;: neq; eſt te fallere cuiquam:
Ipſe ego ſi vere tua ſum præcepta ſecutus,
Et monitus mihi nocte datos; ſi fraxinus hæc eſt
Ipſa, tuum pectus quæ cuſpide fodit acuta,
Elicuitque leuem tepido cum ſanguine rorem,
Da deinde auxilium, méq; hæc tua ſancta ferentem
Dona manu incolumem per tanta incendia defer.
Dixit; & ardentem ſaltu ſe iecit in ignem.
Abſceſſere procul flammæ (mirabile dictu)
Hinc atque hinc; multa ille premit veſtigia pruna,
Pérq; æſtum incedit medium; neq; læditur vſquam;
Et tandem egreſſus gelida ſe ſiſtit in aura
Incolumem; meritáſque hominum diuúmq; parenti
Soſpes agit grates; tum vero exercitus omnis
Accurrens, paſſis illum complectitur vlnis:
Lætitiáque exultat ouans, remorantur euntem,

Et plauſum ingeminant, vocéſque ad ſidera iactant
Agmina, & educi quamprimum è mœnibus optant
In Perſam; vires ſpes omnibus addit, & auget
Inſolitum membris robur: clamatur vbique
Vult Deus hoc fieri bellum: iubet arma moueri
Hæc Deus: ad Solymos hinc iam victoria pandit
Parta viam; & ſanctam nobis adiudicat vrbem,
Bethlemiáſque domos: &, quæ veſtigia primis
Ipſe pedum quondam plantis impreſſit IESVS.
Has inter voces, intérque optata, dies ſe
Tertius Oceani liquidis demerſit in vndis.
Et pius Euſtachides curari corpora iuſſit:
Venturæque alacres accingi ad prælia lucis.
Quæ ſimulátque oriens Tauri iuga celſa retexit,
Armatas acies portis bipatentibus ipſi
Effudere duces, Perſiſque e ponte fugatis,
Inſtructis pariter legionibus incedebant.
Addemarus quarum in medio pater arduus haſtam
Defoſſam tellure caua portabat; & omnes
Ad decus, & laudem dictis acuebat amicis.
Ite viri, hic demum cœpti victoria noſtri
Vertitur, hic quærenda ſalus virtute, Deóque
Fidendum, à nobis quem ſtare hæc lancea certos
Vos facit; ite alacres iam nunc; Perſáſque fugaces,
Ignauóſque Arabes vltrici inuadite dextra.
His ille, atque alijs verbis hortatur euntes
In pugnam: & ſtimulos animis audacibus addit.
Nec minus Euſtachides Leucos, Morinóſq;, trucéſq;

Germa-

Germanos, Celtáſque ſuos acerrimus Vgon,
Daunius Auſonios: bello Robertus vterque
Inclytus Armoricas gentes hic; ille Britannos,
Atque Caledonios ad cædem incendere pergunt
Turcarum, præda in præſens, ſpoliiſque relictis.
Nuntius interea, ſacri cuſtodia belli
Tradita cui fuerat, cæleſti ex ordine lectus,
Affatur regem æternum, terræque, polique.
Magne pater, cuius nutu pater vrbis, & orbis
Totius, Heſperias belli ad pia munia gentes
Impulit Vrbanus, quo barbara clauſtra refringant
Turcarum, Solymæque tuæ iuga triſtia demant,
Ecce illæ ad pugnam viden' vt gradiuntur iniquam?
Non opibus, numerone pares, non viribus æquis,
Quas peſtis, quas dira lues, quas improba rerum
Abſumpſitque fames, corpúſque exhauſit, vt eſſe
Non iam homines, ſed caſſa hominum ſimulacra ferantur.
Ac, niſi ſubueniat pietas tua, protinus hoſti
Succumbent, ceu molle pecus raptoribus olim
Præda oblata lupis: neque enim concurrere pauci
Innumeris poſſunt, vt non victoria cedat
Hoſtibus, & pugnæ quæſitum addicat honorem.
Talibus orabat cuſtos, præſéſque piorum
Aliger; & ſupplex veniam implorabat, opémque.
Cum rerum dominus, cælique æterna poteſtas,
Vade age fide vigil, nec te cura vlla moretur;
Vitales etenim ſplendenti ex æthere rores
Depluere in noſtros iandudum iuſſimus, inquit,

Quo

Quo firmare animos, acréſque reſumere vires,
Et durum pugnæ valeant tolerare laborem,
Atque æſtum ingentem medij perferre diei,
Arentes agros rapidus dum Sirius vrit.
Cætera ſi numero, pugnáque prementur iniqua
Ipſe adero, & Perſas trepido terrore replebo.
Sic ait & nutu terram, cœlúmque profundum
Concuſſit, Gallóſque oculis reſpexit amicis.
Quos ſuper vt primum roris pluit vuidus imber,
Ilicet amiſſæ rediere in corpora vires:
Aucti animi; pugnæque ardor geminatus; & ipſi
Ipſi, inquam (quis credat?) equi, quibus ipſa tegebat
Iam vix oſſa cutis, lætis hinnitibus auras
Rumpebant; vltróque hoſtes in bella ciebant.
At parte ex alia colles inſederat altos
Ductor Achæmenidum; vallíſque refugerat imæ
Planitiem, in primis pugnæ loca commoda equeſtri.
Demens: qui pediti ſaltus elegerit aptos,
Difficiléſque vias, aditúſque in caſtra malignos,
Quo deſeſſam aciem Gallorum æſtúque, viáque;
Inſeſſum montem dum forte aduerſa ſubiret,
Exciperet, fusámque loco aggrederetur iniquo.
Gallorum ſed enim ſalebroſa per ardua collis
Incedens acies, primis ſe ſe intulit audax
Perſarum agminibus. tum vero ad ſidera clamor
Exortus, vallémque omnem, montéſque propinquos
Impleuit, fugere feræ: tremuere repoſti
Monſtra maris, ſe ſéque imis merſere ſub vndis.

Extemplo

Extemplo iaculis cœlum, leuibúſque ſagittis
Completur, ceu cum Libycis è partibus Auſter
Obſcuram exciuit nubem, ſolémque repente
Abſtulit ex oculis, tenebriſque inuoluit obortis.
Pronus ibi ante omnes cecidit Tigrane creatus
Ductor Achæmenidum: Itali cui velitis haſta
Perfodit pectus; factóque è vulnere in auras
Erumpentem animam Stygias demiſit ad vndas.
Nec procul hinc Pacorum vibrantem immane verutum
Fudit humi, vitámque aufert rorarius audax
Glande graui, medię dirimens ſpatia ardua frontis:
Labitur infælix ſparſo ſuper arma cerebro.
Inque locum illius properans ſucceſſit Orodes:
Iſque manu, atque acri fugientes voce repreſſit.
Ergo, ijs in pugnam rurſus ſe ferre coactis,
Conſeruere manus acies; nec iam datur vllum
Eminus iniectis hoſtem cohibere ſagittis:
Sed gladijs potius ſæuire in pectora adactis
Obuia, & obſtantes infringere comminus hoſtes.
Hinc atque hinc igitur medio in certamine pugnę
Exanimes labuntur humi Turcæque, Piique.
† *Non aliter quam cum geminos diſcordia reges*
Cogit apum tectis in apertum exire relictis,
Stipatos ſtudijs ſectantum, atque agmine gentis
Quenq; ſuę: fit pugna atrox; & ab æthere ſummo
Corpora cæſarum complent labentia terram.
Iámque adeo Perſas caſtris effuderat omnes
Corbagus, & numero Gallos, Italóſque premebat,

Defeſſos

Defeſſos cæde ingenti, quam viuida bello
Ediderat cuiúſque manus, nullius vt acres
Præterea poſſent vſquam ſubſiſtere vires.
Nanque vt quiſque imo plures demiſerat Orco,
Quos daret inde neci plures ſupereſſe videbat.
Nec procerum virtus potis inſtaurare piorum
Circumuentam aciem, nec iam retinere labantem;
Cum Patris æterni iuſſu delapſus Olympo
Cœlituum inſedit colles exercitus ingens
Armatorum equitum; veſtis quibus alba tegebat
Ingentes humeros, pectúſque: at tempora, & ipſum
Caſſis ahena caput; cui crux impoſta ſuperne
Stabat, & ardentes ſpargebat in aera flammas:
Quadrupedúmq; acer fremitus, ſonitúſq; tubarum
Vndique clangentum, mugire per ardua circum
Viſus Achæmenidis; quo tum terrore repente
Contremuere animis omnes, celerique ſalutem
Quæſiuere fuga, proiectis turpiter armis.
At pius Addemarus, cui tanta ex omnibus vni
Gallóſque, Auſonióſque inter, fortéſq; Britannos,
Cernere monſtra dedit ſummi regnator Olympi,
Extollens ſublimem haſtam; Iam vicimus, inquit,
Vicimus, ò, ſocij. Deus eſt, Deus; hoſtibus hunc qui
Terrorem incuſsit, viréſque infregit, & arcus,
Falcatáſque harpes, haſtáſque excuſsit acutas
E manibus. vos ite animis audacibus aucti.
Ite viri, properate viri, victoria veſtra eſt;
Veſtræ & opes: modo vos ſumpto ne parcite ferro:

Dum

Dum caſtris exutus Arabs, dum Perſa fugaci
Fidit equo, & vobis campo iam cedit aperto.
His pius Addemarus Gallorum in pectora dictis
Spem reuocat; reficitque acres ad prælia vires.
Non aliter quam cum ſyluas agitantibus Euris
Augentur ſubitis excita incendia flammis:
Frondiferos quæ per montes inuecta vagantur,
Nec ſyluis niſi conſumptis extincta reſidunt.
Ergo omnis pubes, quam quondam Oenotria, quamque
Gallia progenuit, generoſo accenſa pudore,
Conſtitit; inque Arabes, ipſóſque acerrima Perſas
Inuadens, multo tepefecit ſanguine terram.
+ *Non ſecus ac totidem florenti ætate leones*
In ceruos, orygéſque feros, onagróſque feruntur
Præcipites, & confuſæ dant ſtragis aceruos,
Parcentes nulli, cuius præuertere curſum
Poſſint, & ſæuo veſtigia ſiſtere morſu.
Sic Itali, Galliq́ue, ſecurigeriq́ue Britanni,
Audaci aſſultu Perſarum in terga ruebant,
Dedentes impune neci turbámque, ducéſque.
Iámque adeo quantum colles, vallisq́ue reductæ
Planities, quaqua verſum ſecluſa patebat,
Fuſa peremptorum complerant corpora; quorum
Haud facile ingentes quiſquam numerarit aceruos.
Et caput Heſperijs abiens Sol merſerat vndis.
Direptisq́ue opibus caſtrorum hoſtilibus omnes
Signa reportarunt lætam victricia in vrbem:
Craſtina ſed poſtquam terris Aurora reluxit,

Omnibus

Omnibus Addemarus templis indixit honores.
Pérque dies ter quinque Deo de more piorum
Iuſſit agi grates ad puluinaria, & aras,
Luſtrariq; vrbem, precibúſque, & ſupplice cantu
Ipſum hominum, diuúmq; patrem, natúmq; parenti
Aequæuum æterno, cum virgine matre, pióſque
Cœlituum cœtus omnes in vota vocari.
Rite quibus ſumma cum relligione peractis
Cæperunt placidæ ſenſim indulgere quieti:
Et rapidum releuare æſtum frigentibus vndis:
Tum plenas dapibus menſas onerare, diémque
Frangere certatim luxu, vinóque morantem,
Et voti immemores vitam traducere inertem.
Illic & cantus, illic & tibia dulces
Edere docta modos, dulces reſonabat amores;
Pérque vias omnes florenti ætate puellæ
Plaudebant pedibus choreas; motúſque ciebant
Laſciuos; virtutis amor, laudiſque cupido
Ceſſerat ex animis, qua quondam ardere ſolebant.
Quæ pater omnipotens cœli è regione ſuprema
Aſpiciens, oculos Syrijs auertit ab oris;
Continuóque Erebi peſtes, ac monſtra profundi
Libera fuderunt ſe ſe per inane, grauéſque
Exciuere æſtus, funeſtiſque imbribus agros
Infecere omnes, ingentéſque aeris oras
Vndique mortiferis afflarunt flatibus Auſtri.
Defecere amnes, viuiſque exaruit vnda
Fontibus, & nebulas exhalauere nocentes

Affuſi que lacus vrbi, valléſque paluſtres.
Hinc miſeranda lues populos aggreſſa Latinos,
Aut morbo, aut triſti dedebat corpora leto:
Inq; dies magis atque magis ſæuibat in omnes
Letifer Autumnus; pérq; vrbem, & compita paſſim
Spectabantur humi confuſæ ſtragis acerui.
Quin & primorum generoſo ex ordine multi
Occubuêre duces indigna morte perempti.
Occubuit pater Addemarus: dum viſit egenos:
Et quacunque poteſt miſeros ope ſubleuat ægros.
Dignus cui pietas vitæ produceret annos
In longum, & meritos benefacta ingentia honores
Aetherea in terris deferrent luce fruenti.
Viſum aliter paribus mundum qui temperat horis.
Nec tua te virtus, generis nec ſplendor auiti,
Henrice Aſcenſis, leto ſubtraxit iniquo.
Ipſe etiam Arnoldus, quo ſe Germania mater
Iactabat, cœlóque parem ſe læta ferebat,
Occidit, & pugnas animo reminiſcitur acres,
Conqueſtus quod non hoſtili occumbere dextra
Contigerit, miſtóque vnà cum ſanguine vitam
Fuderit, inſtantis ſolamen nobile mortis.
Hæc igitur pius Euſtachides dum funera ſecum
Percurrit, periiſſe videt magnámque bonámque
Bellantum partem: quorum virtute, manúque
Fretus Achęmenium pugnando fregerat hoſtem.
Et dubitat, ne ſęua lues abſumere pergat.
Gallorúmque acies, Italóſque, acróſque Britannos,

Ni quamprimum omnes funeſta excedere ab vrbe
Inque agros ſe ſe iubeat conferre ſalubres.
Hæc agitanti animo feſſos ſopor occupat artus.
Et iam nox medium curſu traiecerat orbem.
Viſa dehinc cælo deſcendere mater; & ore
Affari, ac nota ſolari voce dolentem.
Nate, ego ad egregios quem me peperiſſe labores
Glorior, & claros ducturum ex hoſte triumphos
Lætor ouans, tu te dignam modo ſuſcipe curam,
Et cæptis incumbe pijs; non has tibi clades
Vallis Orontææ ſolito corruptior aer
Attulit, Autumnuſue grauis, vel turbidus Auſter,
Sed populi delicta tui; cuius quóque ſi nunc
Relliquias cupis incolumes ſeruare, neceſſe eſt
Inceptum contendere iter Iordanis ad amnem
Quamprimum, atque iſta cunctos auellere ab vrbe,
Quos ſupereſſe alijs Deus omni ex ordine ſolos
Annuit, & placidus morbo tutatus ab atro eſt.
Sic ait, & ſedes repetit feſtina ſupernas
Ida parens; flentémque oculis, & multa volentem
Dicere deſeruit, radijs afflata diei.
Talibus Euſtachidæ monitis expergita virtus
Ilicet e ſtratis duros exuſcitat artus:
Conciliúmque iubet cogi procerúmque, ducúmque.
Quos, vbi conuenere, rogat ſententia quæ ſit
Cuiúſque: & dubiæ tandem quod quiſque ſaluti
Afferat auxilium, quo diram auertere peſtem
Poſſint, & triſti ſe ſe ſubducere leto.

Hic proceres vna clamant non eſſe morandum
Præterea, & certa ſubeunda pericula mortis:
Verum alias oras quamprimum vrbéſque petendas,
Languida vbi recreent cælo ſua membra ſalubri.
Tum pius Euſtachides, Num nos huc venimus, inquit,
O fratrum generoſa cohors, , vt corpora tantum
Curemus læti, & riguis ſedeamus in hortis,
Delicias inter faciles, atque otia vitæ?
Obliti quid quiſque Deo promiſerit, & quid
Expetat à nobis noſtrorum antiqua parentum
Gloria? quæ nuſquam duros exoſa labores
Rebus in aduerſis cælo caput extulit altum.
Hanc ne vos reſides forte obſcuremus, eundum
Cenſeo quamprimum, quò res vocat ipſa, Deúſque
Tendendúmque iter ad Solymos, & amœna feracis
Arua Palæſtinæ, fontéſque, auráſque tepentes
Carmeli, & ſuaues celebris Iordanis ad vndas:
Quo nullus fluit in terris felicior amnis.
Hic nos fixuri ſedes, hic noſtra Tonanti
Vota ſoluturi patrijs diſceſſimus oris.
Huc igitur iam nunc recta properemus ouantes,
Si libet hoc cælum cælo mutare ſalubri.
Talibus Euſtachidæ dictis accenſus eundi eſt
Omnibus idem ardor ducibus; iuſſíque per vrbem
Vadere præcones, abitúmque indicere turbæ,
Tertius Eois cum Sol emerſerit vndis,
Atque hac vt primam terris illuxit apertis,
Corripuere viam læti, qua littora monſtrant

Proxima, felicéſque Aradi præditiuis agri,
Pérque imos Caſij ſcopulos, pérque inuia ſaxa,
Conuàlléſque altas Libani, Sidona, Tyrúmque
Venere; & Tamyræ tranato fluminis alueo,
Poſt ſæuas ſtrages, poſt dura incommoda belli,
Oppidáque, & captas ſummis in montibus arces.
Ingreſſi fines Galilææ, oráſque propinquæ
Sammariæ, ſanctam videre in collibus vrbem
Surgentem, & celebrem per ſecula cuncta Sionem.
Tum vero genibus flexis, & vertice nudo
Procumbunt omnes, Solymámque vno ore ſalutant.
Ingentes & agunt grates tibi maxime cœli,
Terrarúmque opifex; cuius ſub numine certo
Incolumes tandem, fortunatíque laborum,
Iudæam intrarint, oculiſque ea cernere detur
Mœnia, quæ ſanctum ſeruant complexa ſepulchrum.
His actis iter accelerant, muriſque propinquant,
Agmine compoſito, poſitis quos ordine caſtris
Circundant, celsáſque parant attollere moles.
Interea Pharius regno depulſus auito,
Bocchoris, accitis propere firmauerat omnem
Præſidijs vrbem, defenſorúmque corona.
Cinxerat hinc atque hinc, & ſepſerat vndique muros:
Et circunfuſos late vaſtauerat agros,
Nequid vitales vſquam ſupereſſet ad vſus,
Miſcuerátque herbas puteis, ſuccóſque nocentes,
Ac fontes terræ iniecto celarat amictu.
Quin etiam erumpens auerſæ à limine portæ

Et denſas equitum turmas educere, & vltro eſt
Auſus adire pios, & caſtra laceſſere ferro.
Quod Siculùm ductor Pharijs impune licere
Indignatus, & aſſultus ſuccedere lætos
O, flos Auſonidum iuuenes, ait, ite volentes,
Ite viri mecum, lætique inuadite Turcas
Mœnibus egreſſos, portiſque patentibus vrbis
Irruite in muros, quamprimum vt turribus hoſtem
Deijciamus humi, turba qui fretus equeſtri
Audaces inferre manus temerarius audet,
Sic ait. & rapto ſpirans immane veruto
Tendit in aduerſos greſſum; primúmque Pheronem
Ducentem turmas, Galloſque in aperta vocantem
Prælia, per clypeique orbes, thoracáque durum
Comminus, hoſtili media in præcordia adacto,
Fundit humi; cadit ille ruens, terrámque cruento
Ore petens, pedibus teneras diuerberat auras.
Huic comitem Arabijs regnantem in finibus addit
Abbaron, Andronémque, Agamantáque, Carrhenémque.
Omnes diuitijs, omnes & ſanguine claros.
Tum Cindum, Lampúmque ferit, Larúmque, Tachúmq;,
Dat leto Ogdoum, nec non, quem regia Memphis
Eduxit, natum claris genitoribus, Apim.
Sed néque quam multos vita ſpoliauerit heros
Trinacrius, vel ſemineces deuoluerit, inque
Terga ferox raptas fugientum ingeſſerit haſtas,
Enumerem, non ſi pleni iam fluminis inſtar
Verba mihi, numerique fluant, & pectus anhelum

Effundat totidem voces, quot rauca comantes
Murmura dant Sylux Zephyro ſpirante; quot vndæ
Ionij ſcopulos quoties, & littora plangunt.
Conceſſere retro Pharij, miſtiſque Latinis
Præcipites repetunt vrbem; portámque recluſam
Occupat Oremedon, Italóſque hortatur, agitque
Ad decus æternum, tantæque ad præmia laudis.
Illi adſunt: primóque acres in limine cædem
Cæde noua accumulant; ac ni ſe opponeret ollis
Bocchoris, & iuuenum pubes ſtipata, ducúmque,
Illo capta die Solyma, & direpta fuiſſet.
Reppulit ipſe omnes atque irrumpentibus vnus
Obſtitit; & calamum longe iaculatus ab arcu
Transfixit pectus ducis Oromedontis; & acri
Funera miſcentem dextra, Phariósque fugantem
Strauit humi; ceu forte Aquilam, dum ſæua dracones
Irruit in Libycos, calamo venator iniquo
Maurus ab excelſa deiectam rupe peremit.
Senſit mæſta cohors caſum ductoris acerbum,
Continuitque gradum, portáque excluſa patenti
Rettulit in caſtra exanimum, & ſine nomine corpus.
At procerum delecta manus, ductore perempto
Cenomanûm, & Pharijs portæ intra limina clauſis,
Ne quiſquam poſthac in apertum erumpere tentet
Aggeribus circumuallant ingentibus vrbem,
Arietibúſque parant altos euertere muros.
Quos contra Pharius ductor firmarat, vt omnes
Vndique reſpuerent ictus, tutique manerent,

Saxa intentarum venientia baliſtarum.
Ipſe autem Armoricum ductor Robertus, & vnà
Filius Iceni proles generoſa parentis,
Ambo ætate pares, animiſque, & nomine eodem,
Hortati inter ſe ſcalis aſcendere muros
Conantur, primique ſuos inducere in vrbem,
Præripere & reliquis tam pulchræ præmia laudis.
Sed neque Lexobij, neque nati ad bella Caletes
Appoſitis ſcalis ad propugnacula poſſunt
Turribus in ſummis victricia ſigna locare:
Nec rurſus Pharij ſubeuntes mœnia Belgas
Deijcere, & celſi depellere ab aggere muri,
Quem primum tenuere. velut de finibus olim
Cum lis orta duos inter, propellit vtérque
Vtrunque, extremi vt ſpatium ſibi vindicet agri,
Exiguum ſpatium, & communem limitis oram:
Non aliter Turcas dirimit lorica, pióſque
Pugnantes, magnáque locum virtute tuentes.
Iámque adeo fractis clypeis, galeíſque reuulſis
Certatim inter ſe multa vi vulnera miſcent,
Exaniméſque vtrinque cadunt; victoria neutris
Annuit; huc etenim atque illúc incerta vacillat;
Dum pinnæ, & turres, & propugnacula fuſo
Vndique cæſorum ſparguntur ſanguine: ceu cum
Decidit abruptis è nubibus horridus imber,
Atque agros, vrbiſque vias effuſus inundat.
Mœnibus interea molem ſublimibus æquam,
Quam Ligur Ebriacus mira fabricauerat arte,

Tergoribúſue boum præcinxerat vndique: viuum
Quò ſulphur, piceóſque globos contemneret ignis,
Admouit dux Goffredus. ſtetit illa, trabéſque
Comminus iniectæ muro iunxere minantem,
Et ſolidi ſe ſe ſtrauerunt pontis in vſum.
Tum vero breuiter fidos hortatus amicos,
Hunc, ait, hunc mecum iam nunc conſcendite pontem
O ſocij, tandem venit hæc optantibus hora,
Extremum finem noſtro impoſitura labori.
Eſte viri, memoréſque Dei, & virtutis auitæ.
Dixit. & inſiliens murum per tela, per ignes,
Nánque ignes, & tela ſimul, lapidéſque pluebant
Grandinis in morem, ceu denſi turbinis inſtar,
Occupat: & Pharios primus deturbat ab alto.
Hic Mephrem, hic Thonim, Veſorémq;, acrémq; Seſoſtrim
Obtruncat, primorum aciem; quibus enſe peremptis
Deſilit e muro victor, turbámque fugacem
Comminus aggreſſus dat fortia corpora leto.
Atque hos propellit clypeo, pede proterit illos;
Interea heroes, tanto dum mœnia luctu
Miſcentur, qua quiſque à parte obſederat vrbem,
Irrumpunt, omnéſque domos, & ſtrata viarum
Corporibus cæſorum implent: fluit, ater vt amnis,
Qua ſe cúnq; ferunt, tepidus cruor. atq; vbi ventum
Ingens ad templum ſecreta in parte repoſtum,
Vndique munitum portis, & turribus altis,
Ingeminant ſtragem. Pharius nam Bocchoris huc ſe
Contulerat, longéque pios arcere parabat.

Tancre-

Tancredus ſedenim, Siculum comitantibus armis,
Irruit; atque imo poſtes à cardine vellens
Aeratos, aditum Gallis patefecit: at olli
Ingreſsi multo Turcarum ſanguine fædant,
Quas ante horendis fædarant ritibus aras
Abdaridæ immanis gentes documenta ſecutæ.
Ipſum etiam audaci miſcentem funera dextra
Ad Phlegethontæas demiſit Bocchorin vndas:
Tum vero amiſſo Pharij duce, protinus omnes
Diffugiunt, captáque pij dominantur in vrbe.

Atque hic exhauſti ſtet meta extrema laboris.
Quem, ſi per totum tua diuulgetur vt Orbem
Gloria, & ad laudem Reges impellat eandem
Vnanimes, iuſtiſque pios pius induat armis,
Suſceptum potui noctes vigilare, diéſque:
Da, Pater omnipotens, paſsim volitare per ora
Chriſticolûm, & ſanctis afflantem pectora flammis
Proferre incolumem ventura in ſecula vitam:
Inijcere & populis ardorem in bella ruendi,
Perdendique tuos diris cum ritibus hoſtes.

FINIS.

AD ALEXANDRVM MEDICEM
ARCHIEP. FLORENT. S. R. E. Cardinalem.

AD proceres cæli quicunque in parte receptos
Confugit, & ſupplex hinc ſibi poſcit opem,
Irrita non ſemper ſentit ſua vota, precéſque,
Nec ſemper ſurdis auribus eſſe Deum.
Me certe ò Latij decus immortale Senatus,
O flos, ò Medicum gloria magna patrum,
In lucem è tenebris puerum CATHARINA *vocauit,*
Ingeniúmque acuit commiſerata meum.
Quo facto cecini moréſque, aſtúſque ferarum,
Et quo quanque modo, qua decet arte capi.
Nunc, quoniam Solymas deduxi carmen ad arces,
Et ſupereſt bello hæc vltima meta pio,
Tu cuius pietas animi gratiſſima cælo eſt,
Huc ades, & caſta concipe voce preces.
Illa aderit tecum, tenuéſque inuecta per auras
Inferet obſeſſis hoſtibus illa manus,
Atq; ego mox grates dicam tibi gratus: at illi
Et thura in primis, & ſtata ſacra feram.

PETRI

PETRI ANGELII BARGAEI
IN D. CATHARINAM VOTIVVM CARMEN.

TE canere, & meritas virgo tibi dicere laudes
Quid moror? extremæ cum iam ſub fine ſenectæ
Mortali immineant æterna ſilentia linguæ,
Soluendiq; abeant voti mihi tempora: cuius
Relligione animum memini me obſtringere, iam tum
Tertia poſt decimam ſe ſe cum verteret æſtas,
Atq; ego pręteritos conſumpſem improuidus annos
Ingenuis procul à ſtudijs: quæ paruulus ante

Leniter attigeram labris primoribus; & quæ
Vtríſque amiſſis genitoribus, horrida peſtis
Italiæ paſſim cunctas effuſa per oras,
Et bellum, quo tum ſecum Florentia diſcors
Ardebat, ſpatio multorum excluſa dierum
Funditus ex animo deleuerat omnia; nullus
Seu ſtudij labor aſſiduus, ſeu cura docentum
Deſuetas poſſet reuocare in pectus vt artes.
Ingenij nam quę celeris vis eſſe ſolebat,
Longe aberat; penitúſque altis demerſa tenèbris
Torpebat miſerè: ſurdáſque obſtruxerat aures
Senſus iners; mentiſque acies obtuſa iacebat.
Ergo ego diſcentum cœtus vitare: nec vſquam
Credere me ſolitis iuuenum congreſſibus; immo
Lucem etiam fugere, & totas inglorius horas
Triſtibus in tenebris vitę traducere inertis:
In ſomnis mihi cum placido lętiſſima vultu
Hermelinda parens vltro ſe offerre videndam
Viſa eſt, & tenero circundare brachia collo,
Solaríque animum, & verbis compeſcere fletum.
Chare puer, ſpes magna tuę matríſque, patríſque
Quid tantum lachrymis iuuat indulgere? tuúmque
Ingenium fruſtra ſumpto exercere labore?
Imploranda tibi virgo eſt, quam regibus ortam
Ductores inter Pharij ſtupuere loquentem.
Illa tuis precibus facile exorata fauebit:
Et tenebris animum longe illuſtrabit abactis.
Hęc ait; & primo ſe ſe ſubtraxit Eoo:

Méque

Méq; ad complexum properantem, & nota petentem
Oſcula deſeruit; neque ſe mox paſſa videri eſt.
Aſt ego, cui lachrymis oculos oppleuerat ambos
Conatúſque meos, & ſpem fruſtrata, cupitos
Amplexus animo mecum, monitúſque volutans
Maternos, & vim tantis ratus affore viſis,
Surrexi è ſtratis properè, templúmque petiui.
Méque adeò genibus terrę ſola dura prementem
Supplicibus, iunctáſque manus ad imaginis aram,
Virgo intacta, tuę tollentem, & multa precantem
Protinus abieci; téque his in vota vocaui.
Diua, meis ſiquid precibus, CATHARINA, moueri
Te fas eſſe putas, animi miſerere iacentis
In tenebris, ſtudiiſque operam nauare volentis,
Quę Muſarum aditus pueris, & limina pandunt.
Ipſe ego, ſi tanti compos, ſanctiſſima, voti
Egrediar templo, & tetra hac rubigine mentem
Detergam, cum maturos ſecurior ętas
Attulerit fructus, culto tibi carmine laudes
Diua canam, inſignis teſtes & pignora facti.
O, nunquam ſpectata ſatis, ſat credita nunquam
Numinis ęterni vis, & clementia; quid te
Tam magnum eſſe poteſt, in nos quod flectat, & aſpris,
In rebus hominum generi ſuccurrere cogat?
Vix ego finieram ſupplex, vix vltima labris
Exierant concepta meis ea vota, precéſque:
Cum dubię affulſit menti lux larga, diéſque,
Et longe ex animo tenebras diſcuſſit inertes.

Vidi ego tum paſſim cœlo ſubmota ſereno
Nubila, & ardentes per purum excurrere flammas.
Senſi animum, cæca dudum caligine merſum,
Liberum, & erectum tenues volitare per auras:
Et nihil, ad laudem curſum quod tardet, habentem.
Ergo inſperatam tanto poſt tempore lucem
Illius expanſæ poſtquam accepere feneſtræ,
Per quas oblatæ ſpecies, præceptáque fuerunt
Influere, & ſe ſe nodis aperire ſolutis,
Quæ fuerant obſcura prius, patuere repente
Clara magis, quam Sol medio cum fulget Olympo.
Nec me prǽterea potuit præuertere quiſquam
Pergentem ad dulces vndæ Libethridos hauſtus,
Nec greſſus æquare meos; ita Virginis in me,
Virginis illius, ſoli cui ſumma fouendi
Diſcentum ingenia, & mentes commiſſa poteſtas,
Gratia ſe tantam dignata oſtendere: & illam
Teſtari virtutem in me; qua prædita fertur:
Cum qui terrarum regeret dominator habenas,
Et Phariæ populos luſtrans inuiſeret vrbis.
Tempore nanque illo magnis genitoribus orta
Niliacas inter matres CATHARINA *patréſque:*
Vna & auis, atauiſque, & pulchri corporis auctu
Clara, ſed ingenij longe clariſſima cultu,
Doctrinæ in ſtudijs primos conſumpſerat annos:
Sæpius vt victos à ſe diſcedere cætus
Illorum ſcito ſermone coegerit omnes,
Quos iam fama palàm, quos iam ſapientia claros

Reddiderat, nomenque ipſis æquauerat aſtris.
Sed neque naturæ miranda arcana parentis
Cognita, nec ſtellarum obitus, ortúſque puellam
Commorant, terræue tremor, nec fulminis ardens
Impetus, & rapidis agitata tonitrua ventis,
Non niuis, aut pluuiæ cauſæ, non æquoris æſtus.
Scilicet hanc doctrinam omnem ridebat; & omnes
Priſcorum in patrum ſcriptis noctéſque, diéſque
Ponere voluendis conſueta ſacrauerat vni,
Chriſte Deus, ſanctos tibi virginitatis honores,
Quin æſtu ſuccenſa nouo flagrantis amoris
Ilicet innumeros illuſtri ex ordine ciues,
Qui prius à vera ſenſus pietate gerentes
Auerſos, aráſque Deûm, ritúſque colebant
Infandos, Chriſti ad cultum, verúmque, piúmque
Eloquio, & dictis omnes conuertit acutis.
Ipſæ etiam caſtæque nurus, viduæque puellæ,
Et matres longa iandudum ætate peracta
Obſtupuere animis, dum verba loquentis ab ore
Excipiunt, veterúmque patrum decreta ſequentes
Agnoſcunt lætæ ſanctorum oracula vatum;
Quæ fuerant varijs ambagibus obruta quondam,
Tunc autem tenebris penitus perſpecta remotis.
Iámque illam Memphis, iámque illam Aegyptia tellus
Admirata omnis Chriſto lætiſſima nomen
Certatim dabat, & ritum complexa, fidémque
Spectabat cœlum, lympháque abluta ſalubri
Præ vitæ ſpe venturæ, ſpernebat honores,

Et ni-

Et nihili pendebat opes, & commoda rerum:
Cum lectos Latij regnator maximus vno
Doctorum ex cœtu cogi iubet: vt, quibus illi
Cúnq; valent placitis, CATHARINAE verba refutent.
Magnáque de parta proponit præmia palma.
Quinquaginta igitur, crudeli aſtante tyranno,
Conuenere viri, verbíſque, animíſque parati.
Verum ijdem (neque enim quiſquam tibi Diua reſiſtat
Syncerum Chriſti cultum, causámque tuenti)
Diſceſſere omnes tanto è certamine victi:
Aſſensúque eodem, & concordi voce fatentes
Eſſe Deum, CATHARINA Deũ quem prædicat vnum.
Nanque inſtincta piam diuino numine mentem
Sic eſt orſa. Deum tandem cognoſcite verum,
O miſeri, qui cuncta regit; qui trinus, & vnus
Imperat, & cultum ſoli ſibi vendicat omnem.
Vnus, cui tellus, aer, mare ſeruit, & æther;
Sidera voluuntur, choreáſque ex ordine ducunt
Perpetuo; & cœlum non vno errore peragrant;
Damnáque fœcundi reparant terreſtria ſoles
Flant auræ; ſpirant diuerſo à cardine venti;
Coguntur nubes; in terram decidit imber;
Concreſcit glacies; manant amnéſque, lacúſque,
Et ſcatebræ, & fontes dulces ſitientibus hauſtus;
Scilicet & varios tepidum ver afflat odores;
Et paſſim in pratis gemmantes educat herbas:
Torrida flauentes ſpicas mox demetit æſtas:
Inque annum ingentes ſeponit farris aceruos:

Et

Et legit Autumnus dulces è vitibus vuas
Venturæque hyemi iam mitia poma reſeruat;
Et fouet ingeſta viuacia ſemina terra
Bruma rigens, niuibúſque altos tegit horrida montes.
Et dubitatis adhuc cunctis euertere templis
Signa Deum? quæ ſunt mutum modo marmor, & æris
Fuſilis, aut ſolidi argenti, aut durabilis auri
Vis fragilis, ſeu denſa hebeni, ſeu viuida cedri
Materies, ferro ſcimus quæ cedere, & igni
Omnia, & ad nihilum penitus labefacta reuerti.
Nec pudet ò miſeri, tantóque in lumine cæci,
Occluſas præbere pijs monitoribus aures,
Atque animos imis Erebi damnare tenebris?
Quæ veſtros cælo eiectos, & in ima repulſos
Tartara, vbi affulget miſeris ſpes nulla ſalutis,
Circunſtant, ſæuisque Deos cruciatibus angunt,
Infenſos hominum generi: quos ſcilicet ad ſe
Fraudibus implicitos varijs auertere quærunt
Frigentem in glaciem, ac viuam ſine fomite flammam,
Et faciunt. illis nam vos ſacraſtis, & aras,
Templáque, quæ cæli fuerant modo debita regi,
Et regi pariter, qui pura è virgine natus
Cum patre, cúmque adeo ſancta certiſſimus aura
Regnum orbe in magno tenet, æternúmque tenebit.
Hæc illa, atque alia longe interiore, magisque
Doctrina exculta, & rerum grauitate coegit
Circunfuſam omnem ſecum ſentire coronam.
Exarſere ira ſæui præcordia regis,

Et pæ-

Et pœnis, & ſupplicijs affecit iniquis
Inſontes animas, vitaque æterna merentes
Præmia. Dein, quoniam non, vt ſperabat, iniquum
Conſilium cecidiſſe videt, ſub imagine falſa
Occultans rabiem flammato in corde furentem
Virginis aggreditur teneros infringere ſenſus
Blanditijs, doniſque, domo quæ plurima iuſsit
Efferri, & doctæ proponi ante ora puellæ.
Quæ poſtquam vidit penitus contempta repelli,
Inque pio, fortique illam perſiſtere cœpto,
Et poſſe haud vlla prorſus ratione moueri,
Quo minus & Christi cultum, nomenque profeſſa
Vulgaret Pharias myſteria tanta per oras;
Comprendi immeritam, & concludi carcere mandat.
Quod ſimul ac factum ſenſit pulcherrima coniunx,
Ipſa inquam coniunx ſæui generoſa tyranni
Fauſtina, innumeris opibuſque, & ſanguine clara,
Viſendam, & cæco ſoluendam è carcere duxit
Ipſa ſibi. Dominæ greſſum comitatur euntis
Porphyrius: belli princeps cui cura gerendi
Tradita erat; ſimul ergo abeunt, vinctamque puellam
Inuiſunt, viſamque ambo miſerantur, & orant,
Deſiſtat cœptis, adeat ſacra templa deorum,
Quos Pharij coluere patres; quos Nilus, & ingens
Imperio Tiberis templis veneratur, & aris.
Hæc illi. At virgo nihil eſt, ò regia coniunx,
Quod miſeraris, ait, coniectam in vincula ſoluet
Ille Deus, qui terræ orbem fabricauit, & aſtra

Lege regit ſtabili, nutúque elementa gubernat.
Illum ego per medias flammas, per tela, per hoſtes
Vinculáque, exiliúmque mihi, letúmque minantes
Certa ſequar, nec me carcer, nec verbera cogent
Inclinare genu vana ad ſimulachra Deorum.
Te potius, te ſiquid amas miſerare, animámque,
Quam præferre opibus fas eſt, ſceptriſque ſuperbis,
Vindica ab interitu iam nunc Fauſtina, perenni.
Quem pictæ effigies templis, quem culta minantur
Signa Deûm, & diri fallaces Dæmonis artes.
His dictis commoti ambo coniúnxque, comeſque
Porphyrius, tetro ceſſere è carcere, & vnà
Diuinum Chriſti cultum ſubiere, fidémque.
Tum vero in furiáſq; ruens Romanus, & ignem
Ore tonat, ferro tantum ſcelus eſſe luendum,
Non vinclis, non verberibus; primúmq; necandos
Præfectum belli curat, ſociámque cubilis
Ipſe ſui præſens, inhumatáque corpora mandat
Vulturijs, canibúſque dari laceranda, ferisque:
Qui ſe ſe magico ſiuiſſent virginis aſtu
Abduci, & patrias auſi contemnere leges
Infames colerent, infami morte peremptum.
Vtque nefas maius committeret, euocat ad ſe
Carnificem, qui dira foro ſpectacula ponat.
Virgineóque auidus perfundere ſanguine terram
Aptari ferro, quo ſe rota cingit, acutos
Ipſe iubet gladios, quorum mucrone trementes,
Proh ſcelus infandum, viuens ſibi ſentiat artus

Diſcerpi

Diſcerpi in varias virgo pulcherrima partes;
Virgo bis octonos quæ vix compleuerat annos,
Inſignis forma, cunctiſque tenerrima membris.
Sed pœnam immanem ſummi regnator Olympi,
Supplicijque genus dira feritate repertum
Indignans, frangi radios, dirumpier orbem,
Inque ipſa cultros diſpergi iuſſit arena.
Nec potuere tamen tanta hæc miracula rerum
Immites rigidi ſenſus placare tyranni.
Immo inſperato caſu commotus, & ardens
Imperat ancipiti præcidere colla ſecuri
Virginis inuictæ, quam nec facunda virorum
Ora, nec humanæ cultrix ſapientia mentis,
Nec vis vlla vnquam, nec regia gaza coegit
Linquere promiſſæ cœleſtia gaudia vitæ.
Ergo vt procubuit ceruicibus icta reciſis
Purpuream è venis iam non ea ſanguinis vndam,
Sed lactis niueos amnes (mirabile viſu)
Effudit, roſeúmque genis, atque ore colorem
Seruauit, qualis fuerat dum vita manebat.
Vſque adeo magnum eſt patriæ cœleſtis amore
Flagrantem ſpe certa animum fulcire, fidéque,
Corpore conſtrictus fragiles dum ſuſtinet artus.
Aſt illa vt moriens ardentia lumina clauſit,
Eq; oculis lachrymas ſpectantum expreſſit amaras,
Luctiſonis implens Phariam ploratibus vrbem,
Protinus optato ſe ſe lætiſſima cœlo
Clariſonos inter lituos, vocéſque canoras,

Nabliáque, & plauſus aulæ cæleſtis ouantes
Intulit, ac tandem delecta in ſede quieuit.
Felix, ò nimium felix matérque, patérque,
Qui tantum peperere decus, modo pectore toto
Tot natæ diuina ſuæ documenta ſecuti,
Et vitam ſimul vnanimes, mortémque probantes
Spe certa luctum ingentem, lachrymáſq; leuarint.
Inde autem Arabiæ ſublimi in monte locatum
Aligerùm poſuere chori venerabile corpus:
Hic vbi ſacratàs leges Deus edere Moſi
Inſtitit, & lectæ frenos immittere genti,
Cum primum Aegypti fugiens iuga dura refregit,
Inque Aſiæ ſe ſe deſertas contulit oras.
Hinc illam effuſo teſtatam ſanguine cultum,
Tutatámque fidem, ritúſque, & ſcita loquendo
Chriſtigenùm, & pœnas extrema per omnia paſſam
Conſtanter, Deus immenſi moderator Olympi
Diſcentum ingenijs iuuenum præfecit alendis:
Et rerum doctrinæ omnis dedit eſſe potentem:
Atque edera dignas, & lauro reddere frontes.
Quæ ſi vera cano, ſi mentem incenſus amore
Diua tuo mecum recolo, ſi verba, precéſque
Poplitibus flexis, & ad illam cernuus aram,
Qua coleris, cupido non fruſtra è pectore fudi
Et puer, & nondum gnarus quid poſcere, quid non
Eſſet opus; nunc, Diua, ſenem dignare petentem
Culparum veniam, ſe ſe quibus ipſe teneri
Nouit, & ignoſci lachrymans ſibi poſtulat, idque
Inſtat,

Inſtat, vt exores ſuperúmque, hominúmque parentem,
Ac ſibi præſto adſis; quo poſt exacta ſenectæ
Tempora decedens æterna in pace quieſcat.
Præterea, ſi quod ſupplex mens diſcupit, æquum eſt,
Acceptúmque Deo, precor, ò ſanctiſſima, vati
Virgo feras, quam poſcit, opem. Da carmina chartis
Condere victuris, memori quas eximat æuo
Nulla dies, quas poſteritas miretur, ametque.
Quod tibi promiſſas virgo perſoluêre grates
Inſtiterim, & veras Fernando appingere laudes.
Fernando Medici, qui Thuſcis imperat oris,
Cælicolum regi longe gratiſſimus vnus,
Vnus inexhauſto populorum fultus amore:
Quique adeo vt poſſem ſuſceptum ferre laborem,
Securúſque explere (tua eſt quæ gratia) munus
Impoſitum, ac fama totum vulgare per orbem
Facta virum, noſtris hæc præſtitit otia Muſis.
Ergo, ò Diua, Ducis da iuſſa faceſſere tanti,
Protinus & ſanctam Solymorum adducere ad vrbem
Gallorum heroes, Italúmque; &, clara nepotes
Si concire queunt magnorum exempla parentum,
Et decus ad ſummum ſtimulis impellere acutis,
Socordes iuſta hæc ad prælia ſuffice vires
Languenti ingenio, & depelle e pectore frigus.
Fac ſe ſopitus iandudum ſuſcitet ignis.
† *Vt ſcintilla leui cinere, & fuligine tecta,*
Afflarit veniens ſi forte Fauonius auram,
Emicat, & frondes, quas alta ex arbore paſſim

Autumni

Autumni præceps gelidi decuſſerat horror,
Comprendit primum, mox ſyluam aggreſſa, nemúſque
Ilicibus denſum annoſis, incendia miſcet,
Et ſe ſe extollens ad cœlum, & ſidera, victrix
Vndique dat lucem rutilo ſplendore coruſcam.

F I N I S.

Errata ſic Corrigito.

Pag.	ver.	Errata	Correcta	Pag.	ver.	Errata	Correcta
1	2	*exahauſta*	*exhauſta*	304	28	*ſors*	*fors*
33	11	*Schytia*	*Scythia*	310	10	*raptu*	*rapto*
39	22	*ullum*	*ullus*	316	4	*moncls*	*montis*
60	25	*ſolymos*	*Sclymos*	321	20	*vulgéque*	*uulgóque*
66	18	*Te*	*Se*	332	15	*medium*	*mediam*
143	14	*paſciſci*	*paciſci*	337	6	*Vnda*	*Vnde*
169	6	*Arabuum*	*Arabum*	552	16	*Frigius*	*Frigus*
202	12	*Anxona*	*Axona*	359	3	*laæ*	*Laæ (des*
230	9	*pro*	*per*	365	6	*Achæmenidū*	*Achæmeni-*
259	2	*ſquamáſq;*	*ſquamíſque*	367	28	*acróſque*	*acrēſque*
263	3	*potlus*	*potius*	369	27	*primam*	*primùm*
279	16	*Equa*	*Eque*	372	13	*arcn*	*arcu*
300	1	*additus*	*aditus*	374	13	*ceu*	*ſeu*
304	6	*nutuue*	*nutuúe*				

Errata in Cynegeticis, & Ixeuticis, quæ Romæ excuſa ſunt M D LXXXV. ſic corrigito.

Pag.	ver.	Errata	Correcta
14	21	*Vidit inardentem*	*Ardentem uidit*
86	10	*reuertunt*	*recedunt*
151	9	*quà ſæpe uiam Leo pergere ſueuit*	*quo ſæpe Leo fert tramite greſſum*
198	16	*& Cereri*	*& Veneri*
198	16	*Dione*	*Diana*

ROBERTI TITII
BVRGENSIS
IN DVODECIM LIBROS
SYRIADOS
PETRI ANGELII
SCHOLIA.

ROBERTVS TITIVS BVRGENSIS

CANDIDO, ET ERVDITO Lectori Salutem.

CVM egomet ad legendos poetas confero, amice lector, (confero autem ſæpiſſimè) eos omnes vehementer admirari ſoleo, Virgilium verò in primis: cuius opera multis adeò ſunt, ac magnis ingenij luminibus referta, vt ea non ab homine, ſed ab ipſomet Apolline confecta eſſe exiſtimem; cuius laudis ne noſtri quidem æui homines expertes mihi videri ſolent; ſiquidem Pontanus, Sannazarius, Vida, alij, quos hic commemorare non attinet, cum linguam Latinam magno labore ex veterum monumentis, pulchrioreſque tum verborum, tum ſententiarum floſculos ex peregrinis fermè, longeque à nobis diſsitis regionibus petere neceſſe habuerint, eum tamen locum inter optimos Latinos poetas obtinere videntur, qui vel ſit ipſe inter primos, vel certè à primo non longè diſtet. Ac vero ſi naturæ bono induſtriam, ac diligentiam ſedulò adiungere voluerimus, non video, cur noſtris hominibus præclari huius certaminis gloriam inuidere debeamus: immo etiam non mediocre ad eam conſequendam adiumentum ij mihi habere videntur, quo veteres omnino caruerunt; nullum enim ſibi parem, quem imitaretur, cuiuſque quaſi ſtimulis, ac calcaribus quibuſdam ad gloriam incitaretur, Virgilium ſibi proponere potuiſſe conſtat, præter Ennium, ex cuius ſtercore puriſsimum aurum is ſe colligere profitebatur; at noſtri & Virgilium ipſum, & alios eiuſdem propemodum notæ non valde paucos ſibi duces conſtituere potuerunt, quorum veſtigijs inſiſtentes in ſecretiora Muſarum adyta penetrarent; quod cum omnium conſenſu veriſsimum eſſe deprehendatur, meritò noſtræ ætati plurimum gratulari debemus, quod quidem facio libentiſsimè, & ex animo, ac nunc deni-

que inſpecta Syriade conſtanter affirmo, noſtros homines antiquam illam Romanorum ingeniorum excellentiam prorſus adæquaſſe: nam hactenus quidpiam defuiſſe nemo, vt opinor, qui rem penitus introſpicere voluerit, inficiabitur; quomodo enim quippiam, atque adeo ingens quiddam nobis non defuit, qui ſemper impios illos veterum Deos, profanoſque ipſorum ritus noſtris poematis inſpergere laudi duxerimus? quo facillimè fit, vt adoleſcentulorum animi, qui primum lectione poetarum informari ſolent, meram Gentilitatem penitus imbibere inſueſcant, quæ res quantum detrimenti afferat nemini obſcurum eſſe poteſt: hinc etiam euenit, vt mores ad laſciuiam facillimè inflectantur, atque alia inſuper multa, & grauia incommoda oriantur, quæ verè Chriſtiani hominis ingenium peruertere conſueuerunt. atque ego quidem ſatis mirari nequeo, vnde factum ſit, vt, cum viderint maiores noſtri falſam illam, & anilem ſuperſtitionem perſanctè à priſcis illis viris coli, ſuiſque ſcriptionibus frequenter celebrari, non idem ſibi de vera hac noſtra faciendum in animum induxerint; nam prorſus alterutrum neceſſe fuerat, vel poeſim ipſam penitus non attingere, ſi abſque illis obſcoenitatibus, atque illecebris ad laſciuiam manca, atque imperfecta eſſe exiſtimabatur, vel eandem pijs moribus, & ex noſtra religione depromptis exornare: hoc tandem inſpexiſſe, & ingenij acumine, quo plurimum valet, optimè perpendiſſe vnus Angelius mihi videtur, qui profanos illos ritus auerſatus, & quantum inde periculi teneris adoleſcentulorum animis impenderet ſecum reputans, ad veram pietatem nos perducere voluit exemplo propoſito nobiliſſimorum Ducum, qui ſacro illi bello & interfuerunt, & præfuerunt, vitamque libentiſſimè profundere non dubitarunt: habemus igitur nos quoque Virgilium noſtrum (abſit dicto inuidia) cui quid deſit, non video; immo verò tot eruditionis, Chriſtianæque pietatis lumina in eo elucent, vt ipſi Maroni hunc noſtrum præferre non dubitem; quæ me cauſa impulit, vt ei manum admouerem, obſcurioreſque, ac magis reconditos quoſdam locos aperirem, quos non ita paſſim obuios eſſe exiſtimaui, præſertim propter hiſtorias & temporum iniuria, & ſcriptorum paucitate, & negligentia parum cognitas, quod ego te, candide lector, in bonam partem eſſe accepturum non dubito. Vale.

ROBERTI

ROBERTI TITII
BVRGENSIS
SCHOLIA
IN LIBRVM PRIMVM
Syriados.

Pagina Prima.

HESPERIAS ACIES] Occidentales; nam Hiſpani ipſi nihil omnino in hanc expeditionem contulerunt: quippe qui ſuũ bellum tunc temporis domi aduerſus Sarracenorum reliquias perſequebantur; veluti nos admonet Paulus Aemilius. ſic Propertius. *Siue illam Heſperijs, ſiue illam oſtendat Eois, Vret & Eoos, vret & Heſperios*: quod etiam apud Dionyſium Afrum obſeruare licet: ac ſanè Græcis *Occidens Heſperus* ab Heſpero ſtella nuncupatur, *Ortus* verò *Eous* ab Aurora.

1 *Et varijs*] Præfatio, ſiue prælocutio cum admirabili, & commiſeratione ex præcepto Ariſtotelis, & ex vſu optimorum poetarum, Homeri, & Virgilij.

2 *Promiſſa parentibus arua*] Quare in ſacris libris regio illa Terra promiſſionis nuncupatur.

Altas euoluere cauſas] A prima origine, à capite ipſo arceſſere, non (vt quidam fecerunt) truncam, ac decurtatam actionem referre, quod ſanè vitioſum eſt, vt docet Ariſtoteles: neque tamen eſt repetitio ob ouo, nã ea nihil omnino confert ad propoſitũ negociũ ad finem perducendũ; hæc autem prorſus eſt neceſſaria, & abſque ea manca, atque imperfecta narratio videri poſſet.

Vrbem hanc] Deſcriptio Hieroſolymæ ab actionibus Chriſti.

3 *Quingentæ æſtates*] Quingenti fermè anni elapſi erant ab ortu Mehemetis, quo tempore Chriſtiana religio in Africa, & Aſia peſſum ire cepit introductis falſis ritibus ex pernicioſa illius teterrimæ belluæ perſuaſione; vel reſpicit ad factum Coſroes Perſarum Regis, qui Hieroſolymam vi expugnauit, ac miſerabiliter diripuit occiſis per Iudeos x c Chriſtianorum millibus, auctore Cedreno; vide etiam, ſi libet, Eutropium libro 18.

En iterum] Reſpicit ad ſeruitutem Hebræorum, quam ij in Aegypto multos annos perpeſſi ſunt ab interitu Ioſeph ad Moyſis tempora, cuius rei extat hiſtoria in Exodo.

4 *Erembos*] Arabas, quos ita etiam vocauit Homerus, veluti Poſſidonius apud eum legendum cenſet, quanquam Arabas illic ſubſtituat Zeno, vt docet Strabo: porrò de Turcarum origine plura extant apud diuerſos hiſtoricos, ſed in primis conſulendi ſunt Georgius Cedrenus, Laonicus Chalcondilas, Ioãnes baptiſta Egnatius, Paulus Iouius, Andreas Cambinus, Petrus Bellonius.

Solum montis ſeceſsit in antrum] *In ſolum antrum* pro ipſe ſolus; Petrum autem Ambianum intelligit, qui Eremitæ cognomen inuenit, cuius ita inferius meminit; *Subijcit hæc igitur cuom nti habitator eremi:* conſule, præter cæteros, Paulum Aemilium; & Sabellicum.

5 *Sirboniſque lacum*] Deſcriptio Paleſtinæ: Sirbonis lacus meminerunt Strabo, & Plinius: duas Iamnas idem Plinius nominat; de ſterilitate ſoli, in quo ſita eſt Hieroſolyma non nihil inuenias apud Strabonem lib. 16.

Pro libertate meorum] Idcirco meorum additur, quia ſuperius dixerat poeta. *celeremque ad ſe vocat inde miniſtrum, Aligerum è cœtu:* & reliqua: conſule ad hanc rẽ Ioannem Viguerium Inſtitutionibus ad naturalem, & Chriſtianam Philoſophiam, qua parte de natura Angelica loquitur.

7 *Erat qui maximus vnus*] Quem Patriarcham vocant; cui recte viſum ſuum aperit Petrus, vt ſummo in illis regionibus ſacerdoti.

8 *Arma Iouis*] Fabulam innuit, quæ de Ioue, & Saturno circumfertur, de qua videndus eſt, vt alios omittam, Diodorus: eſt autem Geographica, & poeticis floſculis exornata deſcriptio totius itineris Petri Eremitæ.

Sammonij rupes] Promontorium Cretæ, cuius diſertè meminit Strabo, nec non Catullus in carmine de nuptijs Pelei, &

Theti-

Thetidos, niſi librarij ſcriptores ſuo more intercesſiſſent; nam illic, vbi nunc vulgo legitur. *Idmoneos ne petam montes?* omiſſis aliorum figmentis procul dubio excribi debet. *Sammonios ne petam montes? at gurgite læto Diſcernens patriam truculentum diuidit æquor*. idque nuper docuit me Angelius ipſe, vt poſthac de ſinceritate ſcripturæ minimè ſit dubitandum.

Illic gens Attica] Tãgit factum Athenienſium duce Philoctate, qui Meliorum vrbe vi capta puberes omnes interemerunt, impuberes in ſeruitutem redegerunt, auctore Thucydide: porrò ad vniuerſam hanc deſcriptionem videndus eſt Plinius lib. 4. c. 12.

9 *Illicitos vbi primum*] Reſpicit raptum Helenæ, & cum ea Paridis concubitum, cuius rei meminit Pauſanias in Laconicis: adi Coluthum.

Quæ modo deuictos] Ob nobile illud prælium, quod Chriſtiani feliciter pugnarunt aduerſus Turcas anno partæ ſalutis 1572. nonis Octobris.

Fulminibuſque altam] Vnde etiam montes illi nomen repererunt: dicuntur etiam Acroceraunia, atque ita eos appellat Horatius: ſunt autem in Epiro, à quibus flexus eſt in Adriam, vt inquit Mela, quod innuit etiam hic noſter: ſic Virgilius. *Prouehimur pelago vicina Ceraunia iuxta, Vnde iter Italiam, curſuſque breuiſſimus vndis*.

Primi vnde inſignia regni] Tradit hoc, inter cæteros, Frater Leander Albertius in Corographia Iapigiæ; apud quem nonnulla etiam reperias de templo diuo Nicolao dicato.

10 *Ambroſium ſummo*] Eum liquorem mannam vocari ſcribit idem auctor: Barenſes ciues ſancti huius viri oſſa in oleo natantia repererunt, eaque omnia diligenter collecta Barium auexerunt. Sigibertus Gemblacenſis.

Myram Lyciæ] Antiſtes Myræ, nam patria fuit Pataræus, quare cum ſcribit Suida Μύρων τῆς Λυκίας intellige tu Antiſtes, quod Græci ſcriptoris interpres non animaduertit. huius viri ſanctiſſimi vitam literarum monimentis conſignauit Ioannes Diaconus ſancti Ianuari: vide fuſius apud Surium ex Methodio, & alijs.

Et vndique nauem] A quo facto etiam num tempeſtates compeſcere creditur, atque in hanc rem a nautis perſanctè inuocari conſueuit reiectis interim Caſtore, & Polluce, anilibus figmentis antiquorum.

11 *Atque auro e ſolido*] De precioſiſſimis donarijs illius tem-

pli mentio extat apud eundem Leandrum Albertium loco ſuperiu s indicato.

12 *Antiochi*] Antiochia, quam Seleucus cõdidit, ac de patris Antiochi nomine eo pacto nuncupauit; Strabo, Iuſtinus, Cedrenus; alij multi; hic noſter libro 10. Suidas vero, & Sozomenus non de Antiochi patris, ſed de Antiochi filij nomine ita vocatam ſcribunt: vtranque opinionem refert Ioannes Tzetzes Chil. 7. hiſt. 118. *eam Oronte amne diuiditur*, inquit Plinius. de huius vrbis ſitu Conſule Petrum Bellonium Obſeruat. lib. 2. capit. 105.

13 *Nec qui Byzanti*] Alexius Comenus Imperator.

Germania bellax] Dicta enim Germania eſt à gerra voce eius nationis vetere, qua bellum ſignificabatur, vnde & vulgo in Italia guerra; Iuſtus Lipſius in Notis ad Tacitum de Moribus Germanorum: vide tamen Franciſcum Irenicum, & Aegidium Thſcudum.

Septem qui collibus vrbis] Notum eſt Vrbis mœnia ſeptem colles ſuo ambitu fuiſſe complexa: deſignatur autem Vrbanus Summus Pontifex eius nominis ſecundus. Platina, Sabellicus, Bonfinius, alij.

14 *Imperio poſtquam*] Poſtquam Conſtantinus Magnus Byzantium Thraciæ vrbem habitatum conceſſit illic imperij ſede conſtituta, qua de re videndus eſt Zonaras, & in cæteris, Blondus, Platina, Volaterranus, Sabellicus, Egnatius, Panuinus, Sigonius.

Electrides] Non eæ, quas prope oſtia Timaui conſtituit Plinius, ſed quas idem Gleſſarias vocatas ſcribit in Germanico mari ſparſas.

Normannos inuento, nomine dictos] Ii primum è Nortuegia, ſiue Dania, vt quidam volunt, deſcendentes graſſabundi vniuerſam propemodum Galliam diripuerunt, quibus alij deinde Septemtrionales populi prædæ dulcedine illecti ſe adiungentes plures Chriſtianorum prouincias longe, lateque vaſtauerunt, quoniam vero diuerſæ Aquilonares gẽtes Gallis incognitæ cum ipſis Nortuegijs conſpirauerunt, factum eſt, vt communi nomine à Nort, & Man Nortmanni vocarentur, ſicut auctor eſt Albertus Crantzius non vno in loco: poſſunt etiam ad hanc rem conſuli inprimis Vuolfangus Lazius in libris, quibus titulum fecit, de Migrationibus gentium, Blondus Flauius, Thomas Fazzelius in Hiſtoria Sicula, Bilibaldus Pircheimerius, Pandolphus Collenucius, & Ioannes Michael Brutus libro ſec. de Inſtauratione

tione Italiæ, cuius pars impreſſa ſpectatur inter Epiſtolas clarorum virorum, quas Griphius Lugduni diuulgauit: ſed & ipſorum quoque Normannorum hiſtorias, quæ vulgo circunferuntur, nec non ſcriptores rerum Germanicarum adire præſtiterit, ſi quis plura noſſe velit; nam mihi nunc vacat omnia proſequi.

15 *Biſſenos natos*] Hos enumerat Collenucius hac ſerie. Sarnus, Gotfredus, Drogo, Tancredus, Gulielmus, Humfredus, Robertus, Rogerius, Riccardus, Gotfredus alter, Frumentinus, & Molungelus; qui ex binis Tancredi vxoribus orti ſunt. Bonfinius Rer. Vngaricarum lib. 2. decade 2. hæc nomina prodit paululum immutata, in rei tamen ſumma omnes conueniunt: conſule etiam Blondum Flauium.

Limo durata] Luto enim probè ſubacto loricam ſibi cõficiunt ſues agreſtes, dum in eo ſe ſe volutant, ſoliſque ardore tergus ita obductum deinde exſiccant, quo pacto muniti ad pugnam prodeunt, quod ſignificat Virgilius dicens, *Ipſe ruit, dentéſque Sabellicus exacuit ſus, Et pede proſubigit terram, fricat arbore coſtas; Atque hinc, atque illinc humeros ad vulnera durat:* idem etiã multò antè prodiderat Ariſtoteles in libris de Hiſtoria animalium.

Et tenuis] Appellat Rhenum Galliæ Ciſalpinæ tenuem ad differentiam Rheni, qui Germaniam à Gallia diuidit, is enim inter maxima flumina adnumeratur, illius alterius meminit Plinius lib. 3. cap. 16.

16 *Attu audis*] Apoſtrophe ad Michaelem Etheriacum Græcorum Imperatorem, quo regnante Græci à Normannis vniuerſa fermè Apulia exuti ſunt, auctore Blondo, Sabellico, Collenucio, Sigonio, Bruto, alijs.

Roberte paternam] Intelligit Robertum cognomento Guiſcardum, hoc eſt erronem, id enim ea vox pollere creditur; de quo quidem Roberto videnda ſunt, quæ ſcribit Collenucius Hiſtoriarum Neapolitan. lib. 3. & Ioannes Michael Brutus de Inſtauratione Italiæ; Blondus etiam & Fazzelius plura narrant.

Iam Trhacia] Robertus enim is, quem Guiſcardum fuiſſe nuncupatum diximus, aduerſus Michaelem Diocriſium Conſtantinopolitanum Imperatorem bellum in Græcia feliciter geſſit, illudque cum Alexio Comneno Nicephori Boroniates Imperio per proditionem ſucceſſore haud ita diu redintegrauit, vt referunt iidem Collenucius, & Brutus.

Diſcordia fratrum] Roggerij ſcilicet, & Boemundi. Polydorus Virgilius in Angelica hiſtoria.

17 *Sine cæde*] Cepit enim vrbem per proditionem; hic autem

Nabliáque, & plauſus aulæ cæleſtis ouantes
Intulit, ac tandem delecta in ſede quieuit.
Felix, ò nimium felix materque, paterque,
Qui tantum peperere decus, modo pectore toto
Tot natæ diuina ſuæ documenta ſecuti,
Et vitam ſimul vnanimes, mortémque probantes
Spe certa luctum ingentem, lachrymáſq; leuarint.
Inde autem Arabiæ ſublimi in monte locatum
Aligerùm poſuere chori venerabile corpus:
Hic vbi ſacratas leges Deus edere Moſi
Inſtitit, & lectæ frenos immittere genti,
Cum primum Aegypti fugiens iuga dura refregit,
Inque Aſiæ ſeſe deſertas contulit oras.
Hinc illam effuſo teſtatam ſanguine cultum,
Tutatámque fidem, ritúſque, & ſcita loquendo
Chriſtigenùm, & pœnas extrema per omnia paſſam
Conſtanter, Deus immenſi moderator Olympi
Diſcentum ingenijs iuuenum præfecit alendis:
Et rerum doctrinæ omnis dedit eſſe potentem:
Atque edera dignas, & lauro reddere frontes.
Quæ ſi vera cano, ſi mentem incenſus amore
Diua tuo mecum recolo, ſi verba, precéſque
Poplitibus flexis, & ad illam cernuus aram,
Qua coleris, cupido non fruſtra è pectore fudi
Et puer, & nondum gnarus quid poſcere, quid non
Eſſet opus; nunc, Diua, ſenem dignare petentem
Culparum veniam, ſe ſe quibus ipſe teneri
Nouit, & ignoſci lachrymans ſibi poſtulat, idque

Inſtat,

Inſtat, vt exores ſuperúmque, hominúmque parentem,
Ac ſibi præſto adſis; quo poſt exacta ſenectæ
Tempora decedens æterna in pace quieſcat.
Præterea, ſi quod ſupplex mens diſcupit, æquum eſt,
Acceptúmque Deo, precor, ô ſanctiſſima, vati
Virgo feras, quam poſcit, opem. Da carmina chartis
Condere victuris, memori quas eximat æuo
Nulla dies, quas poſteritas miretur, ametque.
Quod tibi promiſſas virgo perſoluêre grates
Inſtiterim, & veras Fernando appingere laudes.
Fernando Medici, qui Thuſcis imperat oris,
Cælicolum regi longe gratiſſimus vnus,
Vnus inexhauſto populorum fultus amore:
Quíque adeo vt poſſem ſuſceptum ferre laborem,
Securúſque explere (tua eſt quæ gratia) munus
Impoſitum, ac fama totum vulgare per orbem
Facta virum, noſtris hæc præſtitit otia Muſis.
Ergo, ô Diua, Ducis da iuſſa faceſſere tanti,
Protinus & ſanctam Solymorum adducere ad vrbem
Gallorum heroes, Italúmque; &, clara nepotes
Si concire queunt magnorum exempla parentum,
Et decus ad ſummum ſtimulis impellere acutis,
Socordes iuſta hæc ad prælia ſuffice vires
Languenti ingenio, & depelle e pectore frigus.
Fac ſe ſopitus iandudum ſuſcitet ignis.
Vt ſcintilla leui cinere, & fuligine tecta,
Afflarit veniens ſi forte Fauonius auram,
Emicat, & frondes, quas alta ex arbore paſſim

Autumni

Autumni præceps gelidi decuſſerat horror,
Comprendit primum, mox ſyluam aggreſſa, nemúſque
Ilicibus denſum annoſis, incendia miſcet,
Et ſe ſe extollens ad cælum, & ſidera, victrix
Undique dat lucem rutilo ſplendore coruſcam.

FINIS.

Errata ſic Corrigito.

Pag.	ver.	Errata	Correcta	Pag.	ver.	Errata	Correcta
1	2	*exabauſta*	*exhauſta*	304	28	*ſors*	*fors*
33	11	*Schytia*	*Scythia*	310	10	*raptu*	*rapto*
39	22	*ullum*	*ullus*	316	4	*moncls*	*montis*
60	25	*ſolymos*	*Sclymos*	321	20	*vulgéque*	*uulgóque*
66	18	*Te*	*Se*	332	15	*medium*	*mediam*
143	14	*paſciſci*	*paciſci*	337	6	*Vnda*	*Vnde*
169	6	*Arabuum*	*Arabum*	552	16	*Frigius*	*Frigus*
202	12	*Anxona*	*Axona*	359	3	*laæ*	*Laæ (des*
230	9	*pro*	*per*	365	6	*Achæmenidū*	*Achæmeni-*
259	2	*ſquamíſq;*	*ſquamíſque*	367	28	*acróſque*	*acréſque*
263	3	*potlus*	*potius*	369	27	*primam*	*primùm*
279	16	*Equa*	*Eque*	372	13	*arcn*	*arcu*
300	1	*additus*	*aditus*	374	13	*ceu*	*ſeu*
304	6	*nuuue*	*nutúe*				

Errata in Cynegeticis, & Ixeuticis, quæ Romæ excuſa ſunt
M D LXXXV. ſic corrigito.

Pag.	ver.	Errata	Correcta
14	21	*Vidit inardentem*	*Ardentem uidit*
86	10	*reuertunt*	*recedunt*
151	9	*quà ſæpe uiam Leo pergere ſueuit*	*quo ſæpe Leo fert tramite greſſum*
198	16	*& Cereri*	*& Veneri*
198	16	*Dione*	*Diana*

ROBERTI TITII
BVRGENSIS
IN DVODECIM LIBROS
SYRIADOS
PETRI ANGELII
SCHOLIA.

ROBERTVS TITIVS BVRGENSIS

CANDIDO, ET ERVDITO Lectori Salutem.

CVM egomet ad legendos poetas confero, amice lector, (confero autem ſæpiſsimè) eos omnes vehementer admirari ſoleo, Virgilium verò in primis: cuius opera multis adeò ſunt, ac magnis ingenij luminibus referta, vt ea non ab homine, ſed ab ipſomet Apolline confecta eſſe exiſtimem; cuius laudis ne noſtri quidem æui homines expertes mihi videri ſolent; ſiquidem Pontanus, Sannazarius, Vida, alij, quos hic commemorare non attinet, cum linguam Latinam magno labore ex veterum monumentis, pulchrioreſque tum verborum, tum ſententiarum floſculos ex peregrinis fermè, longeque à nobis diſsitis regionibus petere neceſſe habuerint, eum tamen locum inter optimos Latinos poetas obtinere videntur, qui vel ſit ipſe inter primos, vel certè à primo non longè diſtet. Ac vero ſi naturæ bono induſtriam, ac diligentiam ſedulò adiungere voluerimus, non video, cur noſtris hominibus præclari huius certaminis gloriam inuidere debeamus: immo etiam non mediocre ad eam conſequendam adiumentum ij mihi habere videntur, quo veteres omnino caruerunt; nullum enim ſibi parem, quem imitaretur, cuiuſque quaſi ſtimulis, ac calcaribus quibuſdam ad gloriam incitaretur, Virgilium ſibi proponere potuiſſe conſtat, præter Ennium, ex cuius ſtercore puriſsimum aurum is ſe colligere profitebatur; at noſtri & Virgilium ipſum, & alios eiuſdem propemodum notæ non valde paucos ſibi duces conſtituere potuerunt, quorum veſtigijs inſiſtentes in ſecretiora Muſarum adyta penetrarent; quod cum omnium conſenſu veriſsimum eſſe deprehendatur, meritò noſtræ ætati plurimum gratulari debemus, quod quidem facio libentiſsimè, & ex animo, ac nunc deni-

que inſpecta Syriade conſtanter affirmo, noſtros homines antiquam illam Romanorum ingeniorum excellentiam prorſus adæquaſſe: nam hactenus quidpiam defuiſſe nemo, vt opinor, qui rem penitus introſpicere voluerit, inficiabitur; quomodo enim quippiam, atque adeo ingens quiddam nobis non defuit, qui ſemper impios illos veterum Deos, profanoſque ipſorum ritus noſtris poematis inſpergere laudi duxerimus? quo facillimè fit, vt adoleſcentulorum animi, qui primum lectione poetarum informari ſolent, meram Gentilitatem penitus imbibere inſueſcant, quæ res quantum detrimenti afferat nemini obſcurum eſſe poteſt: hinc etiam euenit, vt mores ad laſciuiam facillimè inflectantur, atque alia inſuper multa, & grauia incommoda oriantur, quæ verè Chriſtiani hominis ingenium peruertere conſueuerunt. atque ego quidem ſatis mirari nequeo, vnde factum ſit, vt, cum viderint maiores noſtri falſam illam, & anilem ſuperſtitionem perſanctè à priſcis illis viris coli, ſuiſque ſcriptionibus frequenter celebrari, non idem ſibi de vera hac noſtra faciendum in animum induxerint; nam prorſus alterutrum neceſſe fuerat, vel poeſim ipſam penitus non attingere, ſi abſque illis obſcoenitatibus, atque illecebris ad laſciuiam manca, atque imperfecta eſſe exiſtimabatur, vel eandem pijs moribus, & ex noſtra religione depromptis exornare: hoc tandem inſpexiſſe, & ingenij acumine, quo plurimum valet, optimè perpendiſſe vnus Angelius mihi videtur, qui profanos illos ritus auerſatus, & quantum inde periculi teneris adoleſcentulorum animis impenderet ſecum reputans, ad veram pietatem nos perducere voluit exemplo propoſito nobiliſſimorum Ducum, qui ſacro illi bello & interfuerunt, & præfuerunt, vitamque libentiſſimè profundere non dubitarunt: habemus igitur nos quoque Virgilium noſtrum (abſit dicto inuidia) cui quid deſit, non video; immo verò tot eruditionis, Chriſtianæque pietatis lumina in eo elucent, vt ipſi Maroni hunc noſtrum præferre non dubitem; quæ me cauſa impulit, vt ei manum admouerem, obſcurioreſque, ac magis reconditos quoſdam locos aperirem, quos non ita paſſim obuios eſſe exiſtimaui, præſertim propter hiſtorias & temporum iniuria, & ſcriptorum paucitate, & negligentia parum cognitas, quod ego te, candide lector, in bonam partem eſſe accepturum non dubito.   Vale.

ROBERTI

ROBERTI TITII BVRGENSIS SCHOLIA IN LIBRVM PRIMVM Syriados.

Pagina Prima.

HESPERIAS ACIES] Occidentales; nam Hiſpani ipſi nihil omnino in hanc expeditionem contulerunt: quippe qui ſuũ bellum tunc temporis domi aduerſus Sarracenorum reliquias perſequebantur; veluti nos admonet Paulus Aemilius. ſic Propertius. *Siue illam Heſperijs, ſiue illam oſtendat Eois, Vret & Eoos, vret & Heſperios*: quod etiam apud Dionyſium Afrum obſeruare licet: ac ſanè Græcis *Occidens Heſperus* ab Heſpero ſtella nuncupatur, *Ortus* verò *Eous* ab Aurora.

Et varijs] Præfatio, ſiue prælocutio cum admirabili, & commiſeratione ex præcepto Ariſtotelis, & ex vſu optimorum poetarum, Homeri, & Virgilij.

2 *Promiſſa parentibus arua*] Quare in ſacris libris regio illa Terra promiſſionis nuncupatur.

Altas euoluere cauſas] A prima origine, à capite ipſo arceſſere, non (vt quidam fecerunt) truncam,ac decurtatam actionem referre,quod ſanè vitioſum eſt, vt docet Ariſtoteles: neque tamen eſt repetitio ob ouo,nã ea nihil omnino confert ad propoſitũ negociũ ad finem perducendũ; hæc autem prorſus eſt neceſſaria,& abſque ea manca, atque imperfecta narratio videri poſſet.

Vrbem hanc] Deſcriptio Hieroſolymæ ab actionibus Chriſti.

3 *Quingentæ æſtates*] Quingenti fermè anni elapſi erant ab ortu Mehemetis, quo tempore Chriſtiana religio in Africa, & Aſia peſſum ire cepit introductis falſis ritibus ex pernicioſa illius teterrimæ belluæ perſuaſione; vel reſpicit ad factum Coſroes Perſarum Regis, qui Hieroſolymam vi expugnauit, ac miſerabiliter diripuit occiſis per Iudeos x c Chriſtianorum millibus, auctore Cedreno; vide etiam, ſi libet, Eutropium libro 18.

En iterum] Reſpicit ad ſeruitutem Hebræorum, quam ij in Aegypto multos annos perpeſſi ſunt ab interitu Ioſeph ad Moyſis tempora, cuius rei extat hiſtoria in Exodo.

4 *Erembos*] Arabas, quos ita etiam vocauit Homerus, veluti Poſſidonius apud eum legendum cenſet, quanquam Arabas illic ſubſtituat Zeno, vt docet Strabo: porrò de Turcarum origine plura extant apud diuerſos hiſtoricos, ſed in primis conſulendi ſunt Georgius Cedrenus, Laonicus Chalcondilas, Ioãnesbaptiſta Egnatius, Paulus Iouius, Andreas Cambinus, Petrus Bellonius.

Solum montis ſeceſsit in antrum] *In ſolum antrum* pro ipſe ſolus; Petrum autem Ambianum intelligit, qui Eremitæ cognomen inuenit, cuius ita inferius meminit; *Subijcit hæc igitur cupientis habitator eremi:* conſule, præter cæteros, Paulum Aemilium; & Sabellicum.

5 *Sirboniſque lacum*] Deſcriptio Paleſtinæ: Sirbonis lacus meminerunt Strabo, & Plinius: duas Iamnas idem Plinius nominat; de ſterilitate ſoli, in quo ſita eſt Hieroſolyma non nihil inuenias apud Strabonem lib. 16.

Pro libertate meorum] Iccirco meorum additur; quia ſuperius dixerat poeta. *celeremque ad ſe vocat inde miniſtrum, Aligerum è cœtu:* & reliqua: conſule ad hanc rẽ Ioannem Viguerium. Inſtitutionibus ad naturalem, & Chriſtianam Philoſophiam, qua parte de natura Angelica loquitur.

7 *Erat qui maximus vnus*] Quem Patriarcham vocant; cui recte viſum ſuum aperit Petrus, vt ſummo in illis regionibus ſacerdoti.

8 *Arma Iouis*] Fabulam innuit, quæ de Ione, & Saturno circumfertur, de qua videndus eſt, vt alios omittam, Diodorus: eſt autem Geographica, & poeticis floſculis exornata deſcriptio totius itineris Petri Eremitæ

Sammonij rupes] Promontorium Cretæ, cuius diſertè meminit Strabo, nec non Catullus in carmine de nuptijs Pelei, &

Theti-

Thetidos, niſi librarij ſcriptores ſuo more intercessiſſent; nam illic, vbi nunc vulgo legitur. *Idmoneos ne petam montes?* omiſſis aliorum figmentis procul dubio excribi debet. *Sammonios ne petam montes? at gurgite lato Discernens patriam truculentum dimidit æquor.* idque nuper docuit me Angelius ipſe, vt poſthac de ſinceritate ſcripturæ minimè ſit dubitandum.

Illic gens Attica] Tãgit factum Athenienſium duce Philocrate, qui Meliorum vrbe vi capta puberes omnes interemerunt, impuberes in ſeruitutem redegerunt, auctore Thucydide: porrò ad vniuerſam hanc deſcriptionem videndus eſt Plinius lib. 4. c. 12.

9 *Illicitos vbi primum*] Reſpicit raptum Helenæ, & cum ea Paridis concubitum, cuius rei meminit Pauſanias in Laconicis: adi Coluthum.

Quæ modo deuictos] Ob nobile illud prælium, quod Chriſtiani feliciter pugnarunt aduerſus Turcas anno partæ ſalutis 1572. nonis Octobris.

Fulminibuſque altam] Vnde etiam montes illi nomen repererunt: dicuntur etiam Acroceraunia, atque ita eos appellat Horatius: ſunt autem in Epiro, à quibus flexus eſt in Adriam, vt inquit Mela, quod innuit etiam hic noſter: ſic Virgilius. *Prouehimur pelago vicina Ceraunia iuxta, Vnde iter Italiam, curſuſque breuiſſimus vndis.*

Primi vnde inſignia regni] Tradit hoc, inter cæteros, Frater Leander Albertius in Corographia Iapigiæ; apud quem nonnulla etiam reperias de templo diuo Nicolao dicato.

10 *Ambroſium ſummo*] Eum liquorem mannam vocari ſcribit idem auctor: Barenſes ciues ſancti huius viri oſſa in oleo natantia repererunt, eaque omnia diligenter collecta Barium auexerunt. Sigibertus Gemblacenſis.

Myram Lyciæ] Antiſtes Myræ, nam patria fuit Pataræus, quare cum ſcribit Suida Μύρων τῆς Λυκίας intellige tu Antiſtes, quod Græci ſcriptoris interpres non animaduertit. huius viri ſanctiſſimi vitam literarum monimentis conſignauit Ioannes Diaconus ſancti Ianuari: vide fuſius apud Surium ex Methodio, & alijs.

Et vndique nauem] A quo facto etiam num tempeſtates compeſcere creditur, atque in hanc rem a nautis perſanctè inuocari conſueuit reiectis interim Caſtore, & Polluce, anilibus figmentis antiquorum.

11 *Atque auro e ſolido*] De precioſiſſimis donarijs illius tem-

pli mentio extat apud eundem Leandrum Albertium loco ſuperiu s indicato.

12 *Antiochi*] Antiochia, quam Seleucus cōdidit, ac de patris Antiochi nomine eo pacto nuncupauit; Strabo, Iuſtinus, Cedrenus; alij multi; hic noſter libro 10. Suidas vero, & Sozomenus non de Antiochi patris, ſed de Antiochi filij nomine ita vocatam ſcribunt: vtranque opinionem refert Ioannes Tzetzes Chil. 7. hiſt. 118. *eam Oronte amne diuiditur*, inquit Plinius. de huius vrbis ſitu Conſule Petrum Bellonium Obſeruat. lib. 2. capit. 105.

13 *Nec qui Byzanti*] Alexius Comenus Imperator.

Germania bellax] Dicta enim Germania eſt à gerra voce eius nationis vetere, qua bellum ſignificabatur, vnde & vulgo in Italia guerra; Iuſtus Lipſius in Notis ad Tacitum de Moribus Germanorum: vide tamen Franciſcum Irenicum, & Aegidium Thſcudum.

Septem qui collibus vrbis] Notum eſt Vrbis mœnia ſeptem colles ſuo ambitu fuiſſe complexa: deſignatur autem Vrbanus Summus Pontifex eius nominis ſecundus. Platina, Sabellicus, Bonfinius, alij.

14 *Imperio poſtquam*] Poſtquam Conſtantinus Magnus Byzantium Thraciæ vrbem habitatum conceſſit illic imperij ſede conſtituta, qua de re videndus eſt Zonaras, & in cæteris, Blondus, Platina, Volaterranus, Sabellicus, Egnatius, Panuinus, Sigonius.

Electrides] Non eæ, quas prope oſtia Timaui conſtituit Plinius, ſed quas idem Gleſſarias vocatas ſcribit in Germanico mari ſparſas.

Normannos inuento, nomine dictos] Ii primum è Nortuegia, ſiue Dania, vt quidam volunt, deſcendentes graſſabundi vniuerſam propemodum Galliam diripuerunt, quibus alij deinde Septemtrionales populi prædæ dulcedine illecti ſe adiungentes plures Chriſtianorum prouincias longe, lateque vaſtauerunt, quoniam vero diuerſæ Aquilonares gētes Gallis incognitæ cum ipſis Nortuegijs conſpirauerunt, factum eſt, vt communi nomine à Nort, & Man Nortmanni vocarentur, ſicut auctor eſt Albertus Chrantzius non vno in loco: poſſunt etiam ad hanc rem conſuli inprimis Vuolfangus Lazius in libris, quibus titulum fecit, de Migrationibus gentium; Blondus Flauius, Thomas Fazzelius in Hiſtoria Sicula, Bilibaldus Pircheimerius, Pandolphus Collenucius, & Ioannes Michael Brutus libro ſec. de Inſtauratione

tione Italiæ, cuius pars impreſſa ſpectatur inter Epiſtolas clarorum virorum, quas Griphius Lugduni diuulgauit: ſed & ipſorum quoque Normannorum hiſtorias, quæ vulgo circunferuntur, nec non ſcriptores rerum Germanicarum adire præſtiterit, ſi quis plura noſſe velit; nam mihi nunc vacat omnia proſequi.

15 *Biſſenos natos*] Hos enumerat Collenucius hac ſerie. Sarnus, Gotfredus, Drogo, Tancredus, Gulielmus, Humfredus, Robertus, Rogerius, Riccardus, Gotfredus alter, Frumentinus, & Molungelus; qui ex binis Tancredi vxoribus orti ſunt. Bonfinius Rer. Vngaricarum lib. 2. decade 2. hæc nomina prodit paululum immutata, in rei tamen ſumma omnes conueniunt: conſule etiam Blondum Flauium.

Limo durata] Luto enim probè ſubacto loricam ſibi cõficiunt ſues agreſtes, dum in eo ſe ſe volutant, ſoliſque ardore tergus ita obductum deinde exſiccant, quo pacto muniti ad pugnam prodeunt, quod ſignificat Virgilius dicens, *Ipſe ruit, dentéſque Sabellicus exacuit ſus, Et pede proſubigit terram, fricat arbore coſtas; Atque hinc, atque illinc humeros ad vulnera durat:* idem etiã multò antè prodiderat Ariſtoteles in libris de Hiſtoria animalium.

Et tenuis] Appellat Rhenum Galliæ Ciſalpinæ tenuem ad differentiam Rheni, qui Germaniam à Gallia diuidit, is enim inter maxima flumina adnumeratur, illius alterius meminit Plinius lib. 3. cap. 16.

16 *Attonitis*] Apoſtrophe ad Michaelem Etheriacum Græcorum Imperatorem, quo regnante Græci à Normannis vniuerſa fermè Apulia exuti ſunt, auctore Blondo, Sabellico, Collenucio, Sigonio, Bruto, alijs.

Roberte paternam] Intelligit Robertum cognomento Guiſcardum, hoc eſt erronem, id enim ea vox pollere creditur; de quo quidem Roberto videnda ſunt, quæ ſcribit Collenucius Hiſtoriarum Neapolitan. lib. 3. & Ioannes Michael Brutus de Inſtauratione Italiæ; Blondus etiam & Fazzelius plura narrant.

Iam Trhacia] Robertus enim is, quem Guiſcardum fuiſſe nuncupatum diximus, aduerſus Michaelem Diocriſium Conſtantinopolitanum Imperatorem bellum in Græcia feliciter geſſit, illudque cum Alexio Comneno Nicephori Boroniates Imperio per proditionem ſucceſſore haud ita diu redintegrauit, vt referunt iidem Collenucius, & Brutus.

Diſcordia fratrum] Roggerij ſcilicet, & Boemundi. Polydorus Virgilius in Angelica hiſtoria.

17 *Sine cæde*] Cepit enim vrbem per proditionem; hic autem

tem poeta exprimit morem fortis, & pij ducis; quo exemplo inſtruit omnes ad pietatem Chriſtianam.

O qui coniectos] Tres duces, & alios item milites inimicorum calumnia circumuentos, & capitis ſuplicio ſtatim afficiendos à periculo exemit, cum in ſomnis Imperatori Conſtãtino rei veritatem patefeciſſet,: Suidas, & Metaphraſtes.

18 *Linguiſque, animiſque fauentes*] Silentium agentes, vel bona verba dicentes. *Fauere enim eſt bona fari*, inquit Feſtus. Tibullus. *Dicamus bona verba, venit natalis, ad aras: Quiſquis ades lingua vir, mulierue faue.*

Tarpeia de rupe rebelles] Innuit factum Roberti Guiſcardi aduerſus Henricum Tertium Germanorum Imperatorem, qui Gregorium ſeptimum Pontificem Maximum bello perſequebatur: auctores Platina, Blondus, Sabellicus, Collenucius; alij.

19 *Bis Venetos*] Cum Venetæ claſſi præeſſet Dominicus Sylvius Alexio Græcorum Imperatori auxilium ferens. ijdem Sabellicus, Flauius, & Collenucius.

Aut cum Caſſiopes] Cum rediret ab inſula Seſſona, ad quam ingenti prælio ſuderat Græcos, & Venetos anno partæ ſalutis 1082. Collenucius, Brutus, alij.

20 *Tãtarũq; adeo ſocius*] Nominatim in obſidione Dirrachij.

Imponeſque ſacrum] Vaticinium ob Antiochiam ſubactam, & Boemundo à reliquis Chriſtianis principibus vltro conceſſam: Gulielmus Archiepiſcopus Tyri, Robertus Monachus, Mattheus Villanius, Aretinus, Bonfinius, alij multi, quos hic referre non eſt opus.

22 *Hæredem*] Quoniam eſſet maior natu, cui vniuerſum omnino patrimonium deferebant leges Normannorum; hinc factum eſt, vt ingens Auſtralium populorum multitudo proprijs ſedibus relictis noua regna quęſierit.

23 *Imperij fines*] Hanc rem fuſe narrat Georgius Cedrenus.

24 *Abdaridem*] Mehemetis pater certo non proditur, nec eum Eutropius, & Cedrenus, agnoſcunt, cum alioquin de ipſo plura narrent, ortus enim creditur obſcuro loco; quanquam Ioannes Andreas Maurus nobiliſſimis parentibus ipſum genitum facit; Pomponius Lætus ditiſſimi cuiuſdam mercatoris meminit, cui nomen eſſet Abdimoneplis, hunc filij loco Mehemetem habuiſſe refert; ipſe Ioannes Andreas Abdaliam Motalib Mehemetis patrem vocat; alij Abdallæ filium, Abdalmutalip nepotem faciunt. Petrus Bellonius Obſeruat. lib. 3. cap. 1. Mehe-

metis patré Abdola Motalip. vocatum ſcribit, matrem Iminam, res in obſcuro latet, nec de ea aliud certius quærendum videtur; hic noſter Abdarum eum nominat concinno ſanè vocabulo, & ab Abdimoneple, ſeu Abdalia non longe diſsito; licet autē, opinor, nomina propria in concinniorem, & auribus noſtris ſuauiorem formam, ita, vt barbariem exuant, redigere, quod fecit Virgilius non vno in loco.

Dum ſimulat ſe ſe] Quod commentum primum excogitauit, vt morbum comitialem, quo perſæpe corripiebatur, diſsimularet. Cedrenus: reliqui hiſtorici rerum Turcicarum.

25 *Sexcentos iam capta annos*] Superius dixit *Quingentæ æſtates, quingentæ ex ordine brumæ*: ſed eſt numerus finitus pro infinito vulgata figura.

Daphnem] Hanc ſuburbium eſſe Antiochiæ ſcribit Dion lib. 51. vbi de Antonij gladiatoribus loquitur. adi etiam, ſi libet, Strabonem lib. 16. Nicephorum Calliſtum lib. 2. c. 7. nec non Sozomenum libro item 2. cap. 19. cæterum quod hic dicitur; *Quæ populos Chriſti de nomine prima vocauit Auſa ſuos*; reſpicit id, quod tradit idem Nicephorus de DD. Barnaba, & Paulo Apoſtolis, nimirum eos à Diuo Petro Antiochiam miſſos primum ibi ſanxiſſe, vt ſui diſcipuli Chriſtiani vocarentur.

27 *Quippe impoſitis*] Hiſtoria extat in ſacris Biblijs libro vocato Exodus: ſumpta vero eſt imitatio ex deſcriptione puluinaris Ariadnæ apud Catullum.

28 *Tum verò*] Retinet morem Chriſtianorum, qui antequam dapes attingant, à Chriſto Deo pacem, & lætitiam expoſcunt: tum verò deinceps eorundem modeſtiam in conuiuio licet obſeruare, hinc enim ſumi debet exemplum Chriſtiani hominis.

29 *Præſtans Minturnus*] Antonius Sebaſtianus Minturnus Epiſcopus Vxentinus fuit elegans inprimis, atque eruditus poeta, veluti ex ipſius monumentis, quæ adhuc extant, perſpici poteſt, ſed & de Poeta libros ſex latinè confecit, & de Arte Poetica quatuor materno ſermone, atque alia quoque eius ingenij monumenta vtraq; lingua conſcripta reperiuntur, quæ doctorum virorum manibus magna cum laude eorum auctoris aſſiduè teruntur; hunc modo hic deſignat Angelius; quin & hiſtoriam de Moyſe iccirco referre Minturnus fingitur, quoniam is de vita ipſius plures libros carmine conſcripſit, quos ſe olim vidiſſe, & in manibus habuiſſe Angelius ipſe mihi affirmauit, nam adhuc in publicum non prodierunt; præterea quemadmodum Moyſes ex Aegypto aufugiens Iudeæ tellurem non attigit, ita quoq;

Boemun-

Boemundus, coram quo canere Minturnus introducitur, expugnationi Hieroſolymæ non interfuit.

y *Horrenda Maricæ*] Huic olim Minturnēſes ad ripas Liris ſacra faciebant: Lactantius Firmianus de Falſa religione lib. 1. cap. 21. ſcribit Circæ iam mortuæ Maricæ nomen factum fuiſſe ex ritu quodam antiquorum, qui mortuis, & in Deos relatis nomen immutabant: alij Maricam Venerem ipſam interpretantur: alij Fatuam Fauni vxorem; vide Seruium ad illud Maronis. *Hunc Fauno, & Nympha genitum Laurente Marica.*

SCHO-

SCHOLIA
IN LIB. SECVNDVM
Syriados.

Pagina XXXI.

QVOD *felix*] Solemnia verba: Cicero lib. 1. de Diuinat. *hominum voces vocant omina; quæ maiores noſtri, quia valere cenſebant; icc irco omnibus rebus agendis, quod bonum, fauſtum, fortunatumque eſſet, præfabantur*. Plautus Caſina: *Quod bonum, atque fortunatum ſit mihi*.

32 *Hæc omina firmet*] Quid ſit omen firmare, doceo in libris de Vniuerſo diuinationis genere.

Melior pars acta diei] Maior, & prima inquit Seruius ad illud Maronis. *Nunc adeo, melior quoniam pars acta diei:* quod declaratur ex illo Ennij: *magna cum lapſa diei Parte fuiſſet*: conſule ad hanc rem Andream Alciatum in Comment. ad Pandectas de Verborum ſignificatione cap. Vrbis Romæ.

33 *At non & Petrus*] Diſce mores hominis verè Chriſtiani.

Et ſua cælo] Tò *ſua* ad *cælum* refertur, non ad *Auroram*, dicuntur n. aſtra cœli, non Auroræ.

34 *Lætumque precati*] Poſtquam regem ſalutauerunt: de ſalutatione matutina, & veſpertina quippiam locuti ſumus in Aſſertione pro noſtris Locis controuerſis aduerſus Yuonem quendam Villiomarum, qui & Ioſephus Scaliger nuncupatur.

Interea] Sic paſſim toto hoc poemate veræ pietatis exempla obſeruare licet, qua vna de cauſa, vt cæteræ abeſſent, illud Chriſtianæ iuuentuti legendum proponi deberet.

Infractus ab æuo] Valde fractus; quomodo perſæpe loquitur Virgilius; ſic Horatius *Impotens Africus* dixit, hoc eſt valde potens, vehementiſſimus; talia ſunt apud noſtros Iuriſconſultos, indifficilis, ingrauis, imprudés, atque alia his ſimilia; qua eadem

ratione

ratione dicet hic noſter, *ora inarata ſenectæ, &c. viribus indubitanſq; ſuis: &c; infractos lecto tandem mæſtiſſimus artus Compoſuit.*

Vſque adeo] Epiphonema de vi Spiritus Sancti.

Primum umbras] Graphicè, atque elegãter maxima etiam cõiuncta ſuauitate verborũ deſcribit ſacrum habitum Antiſtitis ſacra facturi: videndus eſt Gulielmus Durandus in opere, quo ritus omnes Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ; eorumque cauſas, & rationes complexus eſt.

35 *Byſſi*] Tenuiſſimi texti linei, quod præcipue conficitur Alexandriæ ad ripas Nili ſitæ; eſt.n. Peluſium vnum ex oſtijs illius fluminis, vt norunt omnes.

Ternarum ſpatijs crucium] Hunc limbum vocant pallium, qui eſt tribus crucibus interſtinctus, is debet à muliere, quæ nõ dum virum experta ſit ex lana vulſa, non tonſa confici, neque eo cuiquã vti licet, præterquam Archiepiſcopo; Barium autem vrbs ſede Archiepiſcopali inſignita eſt.

Niueum tegmen] Candidam mitram, quam vocant.

Donum (admirabile) Noæ] Diſtingue ſic, *donum Noæ*: appoſitiue *admirabile*; hoc eſt, quæ res magnam admirationem omnino habet; non coniunctim *donum admirabile* ipſius *Noæ*: intelligit autem vinum, quod à Noa primum repertũ proditur capite nono Geneſeos: profanus quipiam poeta appellaſſet illud donum Bacchi, vel Lyei, vt loquitur Maro: ſed tandem aliquando nobis Chriſtianis gentilitas hæc exuenda eſt, & noſtræ ſcriptiones ad veræ, piæque religionis ritus accommodandæ.

Ille Deum] Deſcribit preces; quas Letanias vocamus,

36 *Qua labibus olim*] Iterans videlicet illam ſolemnem verborum conceptionem; Miſerere mei.

Quæ brachia porrigit Ancon] Alludit ad etymon vocis Ancon, cuius vrbis ita meminit Plinius. *Ab iiſdem colonia Ancona appoſita promontorio Cumero in ipſo flectentis ſe oræ cubito.* ἀγκὼν autem valet cubitum, vt notum eſt.

Et bellum Rubicon] Quia limen Italiæ, quod ducibus etiam Romanis iniuſſu Senatus armato milite tranſiliſſe capitale fuerat: de facto Cæſaris cum ad hunc fluuium cum exercitu perueniſſet, celebris extat hiſtoria apud diuerſos ſcriptores; Plutarchum nimirum, Appianum, Suetonium, alios: hic noſter ſic dicet inferius. *Et Rubicon Italis finis uetus: obuius olim Qui bellum, aut pacem venienti indiceret hoſti.*

37 *Allobrogeſque olim*] Quod generatim de Gallis omnibus enunciauerat Cæſar; videlicet vniuerſam illam nationem rerum

nouarum

nouatum fuiſſe perſtudioſam, id nunc poeta ad ipſos duntaxat Allobroges transfert exemplo Horatij, qui dixerit; *Nouiſque rebus infidelis Allobrox*. ſed notam hanc ab illis populis nunc eluit poeta dicens. *ſed nunc regum ſtudioſa ſuorum*.

Saxa Lemani] Conſule præter cæteros, Franciſcum Irenicum.

Nannetumque arua petentem] Videndus eſt ad hanc vniuerſam deſcriptionem Raymundus Marlianus in ſuo Indice alphabetico veterum Galliæ locorum, populorum, & cætera, qui Cæſaris Commentarijs, appingi ſolet ab impreſſoribus librorum.

Affuit & procerum virtus] *Virtus procerum* pro ipſis proceribus fortibus, & bellicoſis, ſic dixit Horatius *Virtutem Catonis*, & Virgilius in Culice. *Hic Fabij, Deciique, hic eſt & Horatia virtus*.

38 *Sub pondere tellus*] Hyperbole Homerica.

O cuſtos populorum] Ex Homero.

Niuibuſque perennibus Alpes] Vnde alpes ipſæ dictæ ſunt; alludit igitur ad etymon.

Conſumitur impius igni] Torquetur, ſic etiam dixit alibi.

39 *Vetuſtæ militiæ*] Pollicetur auxiliũ veteranorum militum, quod magni omnino faciendum fuerat. Paulus Aemilius lib. 4.

40 *An potius miſerabile dicam*] Auget πάθος imitatione Catulli, qui dixit, *Id Manli non eſt turpe, magis miſerum eſt*.

Germane armipotens] Diximus ſuperius Germanos ita vocatos fuiſſe à ſtudio armorum: de voce *armipotens* exempla plura extant apud Maronem.

Caſtaſque nurus] Alludit ad morem Turcarum Imperatoris, qui fœminas ſpectatæ pulchritudinis vndique cõquiſitas in certum quendam locum concluſas habet ad libidinem; is locus vocatur Serraglio.

41 *Iungere ſemiuiros*] Quoniam Turcæ caſtrare adoleſcentes conſueuerint, eiſdemque ad libidinem abuti.

Præficit exectos] Eunuchos videlicet ex antiqua Aſiaticorum conſuetudine ab ipſis Semiramidis temporibus vſque deducta: auctor Iuſtinus, ni fallor.

Prima acies] Confirmatio eius, quod dixerat. *Præſtabunt numero*. docet enim, quomodo Chriſtianorum acies numero ſuperaturæ ſint Turcarum acies: ex Homero.

42 *Vel ſi ſe toto*] Quibus duobus modis opinio eſt mundum poſſe interire, aqua ſcilicet, vel igni; hoc eſt conflagratione aut diluuio.

43 *Scinduntur ſpumæ*] Exornatio poetica nihil ad comparationem cõferẽs: tales etiam reperiuntur apud Homerũ, & Virgiliũ.

Atque

Atque aliquis] Ita loquitur interdum Homerus, & Muſæus in illo ſuo breui, ſed gratiarum pleno Poematio de Amore Leandri, & Herus: ſic etiam hic noſter infra non vno in loco.

Maieſtate manus] Ita.n. ſilentium Principes indicebant, quod apud diuerſos hiſtoricos obſeruare licet, dum Imperatores, & Duces exercituum Romanorum ad milites verba facturi prodire dicuntur. Ammianus lib. 26. de habitu pacificatorio conſulendus eſt Angelus Politianus Miſcellaneorum cap. 65.

Inarata ſenectæ] Valde ætata, ſicut illud *infractus æuo*, de quo non nihil ſuperius diximus.

Defendi imperij fines] Vel Græci, vel generatim Chriſtiani.

Quandoque libet] Quandocunque, quotieſcunque libet; Horatius. *Et quandoque potentior Largis muneribus riſerit æmuli, Albanos prope te, lacus Ponet marmoream.*

45 *Qui tunc illic habuere*] Hoc eſt habitauere, quo verbo hac notione aliquoties vtitur hic noſter exemplo Maronis, & aliorum: cæterum tãgit hiſtoriam Brenni Gallorum Ducis, qui magnis copijs Græciam inuaſit, templumque Apollinis Delphici ſplendidiſſime conſtructum, ac precioſiſſimis donarjs exornatum penitus diripuit, ac diſiecit, auctores præcipue Pauſanias, & Iuſtinus.

Indereque æternum] De conſuetudine victorum, qui victos nomen mutare cogunt ſumpto eius loco ipſorum victorum nomine: reſpicit ad hunc morem Virgilius, ibi; *Neu vetus indigenas nomen mutare Latinos, Neu Troas dici iubeas, Teucroſque vocari.*

Adde quod auſpicijs] Neque.n. tunc veri Dei cultus cognoſcebatur Chriſto nondum nato; hoc autem plurimum confert ad victoriam, immo in hoc vno ea poſita eſt.

46 *Hoſtilem in turmam*] Secus atque accidit exercitui Brenni.

Martellus] Carolus videlicet Pipini magiſtri equitum Dagoberti Gallorum Regis filius ex Alpaide pellice à viribus Martijs hoc cognomentum ſortitus, vt docet Paulus Aemilius.

Abdemarum] Hic Abdemarus fuit Rex Sarracenorum, quem Carolus Martellus prope Ligerim ad internecionem cum numeroſiſſimo eius exercitu ſtrauit, fugauitque. Paulus Aemilius lib. 2

Nec vos decipiat] Occurrit cuidam tacitæ obiectioni, quam quis ad refellẽdum Caroli Martelli exemplum afferre potuiſſet.

47 *Nanque vt nulla lupis*] Agnorum, & luporum diſcordia in prouerbium ceſſit, eoque ferme vtitur Homerus, & Plato. Horatius dixit illuc reſpiciens. *Lupis, & agnis quanta ſortito obtigit, Tecum mihi diſcordia eſt.*

Concordia

Concordia diſcors] Declarat ſtatim, quomodo intelligat huiuſmodi concordiam, quam etiam male tutam eſſe innuit: appellat autem concordiam diſcordem exemplo Horatij. & Ouidij, qui tamen de elemẽtorum, & mundi conſtitutione loquuntur.

Maiorum inflammat imago] De imaginibus veterum Romanorum, quas in atrijs diſpoſitas haberent, quaſque in funeribus magnorum virorum præferrent, res non eſt obſcura, eiuſque crebra mentio extat apud diuerſos ſcriptores.

Potiuſque Arabas ſe vertat in hoſtes] Auerſio ominis in hoſtes more antiquorum, ſic infra: *& tamen iſtum Terrorem Deus infidos auertat in Afros.* Virgilius. *Dij meliora pijs, erroremque hoſtibus illum.* Horatius. *Hoſtium vxores, puerique cæcos Sentiant motus orientis Hædi, & Aequoris nigri fremitum, & trementes Verbere ripas.* ſexcenta huiuſmodi exempla paſſim apud diuerſos tum Poetas, tum Oratores reperire licet: ſi quis curam quærendi ſuſcipere velit.

48 *Rediture parcere vitæ*] Hoc dicitur propter reſurrectionem, quam vocant.

Vult Deus hoc fieri bellum] Hanc vocem ab vniuerſo conſeſſu Chriſtianorum ſtatim atque ſummus Pontifex peroraſſet, auditam, eamque pro teſſera militari acceptam fuiſſe refert Robertus Monachus: quod etiam hic noſter inferius innuit.

Quin ipſæ etiam] Reſpicit id, quod in Iſthimiorum conſeſſu accidiſſe narrat Plutarchus; cum T. Quinctij Flaminini iuſſu præco pronunciaſſet, Græcis vrbibus à Romanis libertatem reſtitui, ſimile quippiam idem auctor prodit in vita Pompei rationibus vtroque loco redditis illius rei, curque id euenire interdum ſoleat patefacto.

49 *Latum quos tonſus in orbem*] Raſum in orbem verticem gerunt ſacerdotes, vocantque Chericā à verbo κείρεσθαι, vt puto, quod eſt tonderi: mos ductus eſt à Nazaræis, qui caput nouaculæ ſubijciebant, crineſque conſecratos igne adolendos præbebant, vt eſt in ſacris Biblijs libro, qui inſcribitur Numeri. cap. 6.

50 *Addemarus Biturix*] Addemarus Anicienſium, Gulielmus Arauſicenſium Epiſcopi, de quibus Paulus Aemilius lib. 4.

51 *Seruata lege*] Quia alioquin Sacerdotibus arma exercere nõ licet; rogat igitur Pontificem, vt eos lege ſoluat.

52 *Vos explete meam*] Legatos Pontificios eos conſtituit Vrbanus.

Hugon] Hic fuit frater Philippi Gallorum Regis: Robertus

Monachus, Paulus Aemilius, Antonius Bonſinius, Blondus Flauius, cæteri.

53 *Princeps Goffredus agebat*]. De Goffredo ſic loquitur Paulus Aemilius. *Omnium oculos in ſe conuertit Gotthofredus Euſtachij Boloniæ Belgicæ Comitis filius Lotaringiæ Dux, hæres inſtitutus ab auunculo Gotthefredo Duce Goſthellonis Ducis filio à dehoneſtamento corporis cognomine Gibbero*; vide reliqua apud eundem.

54 *Vtero modo terra cadentem*] Religionis cauſa infantes illico ex matris vtero egreſſos ſolo, hoc eſt altrici humo imponebantur, ſtatimque tollebantur: fuit hic mos veterum Romanorum, cuius crebra mentio apud poetas. Terentius. *Quicquid peperiſſet, decreuerunt tollere.*

55 *Interea capiti*] Eſt etiam adhuc ſolemne, vt ſummi Pontifices capitis tegmen conſecratum magnis quibuſdam Principibus interdum dono mittant: hoc autem in Goffredo augurium fuit regni, quod deinde adeptus fuit, atque hoc argumento agnouit Vgon ei à Pontifice Maximo belli ſummam fuiſſe demandatam, nam inferius dicet de Goffredo loquens. *quem ſumma pij prudentia primum Pontificis rerum ſummæ præfecit euntem In bellum capiti impoſuit cum tegmen, & enſe Ipſe ſuis manibus Goffredum accinxit acuto.*

Tectoſagos inter] Raimundum Toloſatiũ Comitem intelligit.

Vbi ſæpe latentes] Sumptum ex hiſtoria, quam tradit Strabo; hoc idem vſu venire in Paphlagonia quibuſdam in locis idem auctor ex Eudoxo refert lib. 12. conſule præterea Plinium lib. 9. c. 57. & Marcũ Antonium Muretum Var. lect. lib. 12. c. 7.

56 *Inſequitur Stephanus*] Bleſenſium, & Carnutum Comes.

Inducto ex adamnte] Ex chalibe duriſsimo inſtar adamantis; Horat. *Quis Martem tunica tectum adamantina Digne ſcripſerit?* ita exponit hanc vocem interpres Heſiodi, & Apollonij, Iſacius quoque Tzetzes in Commentariis ad Lycophronem idem notat.

E quibus vt primum libuit] Produnt hoc Plinius, Plutarchus in Commentario de Solertia animalium, & Aelianus; conuenit autem maxime hæc pictura moribus Sthephani, cuiuſmodi eos ſtatim deſcripſit poeta: idem inſigne tradit Plutarchus Vlyſſem in ſcuto geſtaſſe alia tamen de cauſa.

Duo fulmina belli Roberti] Alter Normanniæ Dux Gulielmi Anglorum Regis filius; alter Flãdriæ Comes. appellat autem eos *duo fulmina belli* Virgilij exemplo.

Ex ſe quod prodit] Reſpicit illud Ouidij; *Nam genus, & proauos, & quæ non fecimus ipſi, Vix ea noſtra puto.*

Aequabat

Aequabat celeri] Hanc laudem tribuit Homerus Achilli.

Corpore pernix] Non eſt repetitio, ſed hic *pernix* valet perſeuerans, quomodo apud Maronem. *Et inter Dura iacet pernix in ſtrato ſaxa cubili.*

Comes irruit Eudon] Fuit Eudon Dux Aquitaniæ, qui interfuit prælio, quod Carolus Martellus in Gallia geſſit aduerſus Abdemarum Sarracenorum Regem, in quo ad tercenta ſeptuaginta quinque millia Barbarorum cæſa fuiſſe narratur. pete hiſtoriam ex Paulo Aemilio.

Arpinus Biturix] Arpinus Comes Biturigum, qui eam vrbem Philippo Gallorum Regi vendidit ſexaginta millibus aureorum, vt in Hieroſolymitanam expeditionem proficiſceretur, quod ſtatim dicet, ibi: *Prædia nec mea me mutare, vrbemque pigebit:* & reliqua.

Sithonia conceptum aura] Varro de Re ruſtica lib. 2. ita inquit. *In foetura res incredibilis eſt in Hiſpania, ſed eſt vera, quod in Luſitania ad Oceanum in ea regione, vbi eſt oppidum Oliſyppo monte Tago, quædam è vento certo tempore concipiunt equæ,* & reliqua. idem Plinius tradit non vno in loco.

Et frenos mandens] Indicium generoſi equi. Virg. de equo Didonis. *Stat ſonipes, & frena ferox ſpumantia mandit.*

Capeti nunquam] Vgonem Capetum intelligit, qui Lodouico Lotarij filio defuncto Galliæ Regnum inuaſit Carolo Lotaringiæ Duce ad Laudunum iuſto prælio ſuperato, is autem Carolus Regnum ad ſe iure pertinere contendebat. Paulus Aemilius lib. 3.

Quos Belga pater] Petrus Ambianenſis cognomento Eremita: cur autem hunc æquo audaciorem vocet, euentus infra expreſſus declarabit, & eſt videre apud Paulum Aemilium, Blondum Flauium, Antonium Bonfinium, cæteros.

Parte alia mixti] Ex Apollonij Argonauticorum libro primo.

Et Ver ipſa tuum] Pulcherrima ſanè metaphora, & quam vehementer probat Ariſtoteles in Rhetoricis eam Pericli tribuens: quippiam ſimile reperias apud Herodotum in ore Gelonis Syracuſarum Regis poſitum: locus eſt in Polymnia.

Triſti diſcedere voce queruntur] Hoc poeticè interſeritur ad augendum πάθος, nam alioquin eſt præter fidem hiſtoriæ. Paulus Aemilius inquit. *Mulieres neque viros, neque liberos, vt aſſolet, lachrymis, amplexibuſque circumfuſæ morabantur.*

Morienti lumina claudes] Ex antiquorum conſuetudine. Ouidius. *Ille meos oculos comprimat, ille tuos.*

SCHOLIA
IN LIB. TERTIVM
Syriados.

Pagina LXVI.

ET *Latij buſtum lachrymabile Cannæ*] Nobile, ac memorabile illud prælium à Romanis cum Annibabile ad Cannas infeliciter admodum commiſſum notius omnino eſt, quam vt de eo pluribus agere oporteat: in eo quadraginta millia peditum, duo millia ſeptingenti equitus, & tanta prope ciuium, ſociorumque pars cæſi dicuntur, hiſtoria extat apud Liuium lib. 22. & Plutarchum in vita Annibalis.

Venatrix Celia] De Netio, Cannuſio, Celia, & alijs oppidis illius tractus cõſule Strabonem lib. 6. & ex noſtris Fratrem Leandrum Albertium: *Cilicij croci prima eſt nobilitas* inquit Plinius; de eo plura reperias apud Strabonem lib. 14.

Quæ ductorem Lybicum] Annibalem ipſum Carthaginiẽſem; qui in vrbe Salapia cuiuſdam puellæ amore captus dicitur, vt eſt apud Plutarchum.

Rex Daunius] Boemundus Iapygiæ regulus.

68 *Euganeas*] Venetum, qui Alexio Græcorum Imperatori auxilium ferebant, vt diximus ad librum primum: refert Sabellicus, Collenuccius, Brutus, alij.

69 *Vni tibi Rex inuicte, videndum*] Imitatio Virgiliana; *Tuus ò Regina quid optes, Explorare labor, mihi iuſſa capeſſere fas eſt.*

70 *Curate aliquo*] Hæc religio, & vera pietas erga Deum Opt. Max. perpetuo in his libris cuſtoditur; qui Chriſtianos Principes turpibus amoribus irretitos fecerunt, nec veritatem hiſtoriæ retinuerunt, nec boni poetæ munere functi ſunt, prauos enim mores in ſuis poematibus introduxerunt, quod fieri vetat Ariſtoteles.

71 *Protinus actam*] Agendam, vel quæ agitur, vel *aptam* hoc eſt inſtructam: illud verius, nam nullum vitium in ſcriptura: quod autem ſequitur, *veliſque, & remis*, dictum eſt ob celeritatem diſcedendi prouerbiali figura.

Poſtremo tranſacti] Ordo eſt, poſtremo expleta eſt ieiuna cupido tranſacti diei, expleta inquam eſt menſis paſſim perpetuis.

72 *Certatimque graues*] Aliquot exercitia militaria enumerat, de quibus plura reperias apud Vegetium.

Vrius interea] Οὐρία ventus ſecundus dicitur, οὔριος ſecundus, vnde nauclero nomen factum: tectè autem alluſum eſt ad Andream Aurium Ianuenſem, cuius virtus in re nautica maxime enituit.

Oſtia Drilonis] Drilon Dalmatiæ flumen; Liſſus eiuſdem prouinciæ oppidum Ptolemæo, & Plinio.

73 *Taulania curſu Littora*] Vbi Dyrrachium ipſum ſitum eſt: dicitur autem curſus etiam de nauigatione. Virgilius: *huc curſus fuit*.

Vgonem] Refert Robertus Monachus lib. 2. neque nō item apud Paulum Aemilium plura huc pertinentia reperias.

74 *Sceleris facies*] Rectè crimen extenuat, dum faciem ſceleris, non ſimpliciter ſcelus vocat, atq; ita ſenſim rem imminuit, quo facilius Boemundum ab incæpto reuocet.

Fas erit Odryſium] Alexium Conſtantinopolis Imperatorem; ab Odryſa Thraciæ vrbe, vel ab Odryſa regione, in qua ea vrbs ſita eſt; porrò Alexis opera Vgo, atque alij in cuſtodia tenebantur.

Et longe ſcelerato à littore claſſis] Hac de re ſic legimus apud Paulum Aemilium. *Igitur ne cæterorum exemplo copias diuiſas duceret, continenti nauigatione, id quod Græcus minime expectaſſet, Corinthium ſinum inuectus per Aetoliam, Theſſaliam, continentemque illi Macedoniam, antequam à Cæſare copiæ contra venirent, iter fecit*; & reliqua.

Mox execratus acerbam Caſſiopem] Ob Roberti patris interitum, qui ad Caſſiopolim Corcyræ promontorium poſt alteram aduerſus Alexium naualem pugnam ad Seſſonam inſulam proſperrimo ſucceſſu commiſſam febri acuta correptus ex hac vita migrauit, anno partæ ſalutis 1082. Collenucius, Brutus lib. 2. de Inſtauratione Italiæ, cuius fragmentum circumfertur inter epiſtolas Clarorum virorum, quas Lugduni Gryphius publicauit, vt etiam ſuperius admonui.

Bimarem curſu defertur in Iſthmum] Quoniā duobus finibus inter-

tercipitur; Corinthus, quæ vrbs in ipſo Iſthmo ſita eſt, bimaris etiam appellatur ab Horatio.

76 *Tuſcorum antiqua*] A gente Medicea, quæ Florentiæ ſemper nobiliſſima habita fuit, & nunc Tuſcis latè dominatur Sereniſſimo Ferdinãdo Medices Imperij habenas iuſtiſſime moderante. de nomine Medix videndus eſt Feſtus; qui hunc Ennij verſum citat. *Primus ibi capitur Medix, occiditur alter.*

Scythicis in finibus ortus] Gottos, Vnnos, Erulos, Vandalos, Longobardos, Turingos, Normannos, huiuſque generis barbaras nationes intelligit, quæ Italiam ſubegerunt, diuque in ea regnarunt: conſule Paulum Diaconum, Blondum, & Sigonium in libris de Regno Italiæ.

Fæſula colle] Cui ſubijcitur Florentia in planicie ad ripas Arni: de Fæſula conſule Ioannem Annium Viterbienſem, & Vincentium Borghinium.

77 *Ac niſi ſpem afferret*] Narrat hæc copioſius Pandolphus Collenucius.

Medium differre ſecuri] Dicitur hoc in contemptum artis magicæ.

78 *Et ſerus redijt*] Omnium poſtremus, ordinem igitur reſpexit, non tempus.

Candida circumdat] Quæ fuit corona antiquorum regum, & ſic regis a ſe occiſi pictum caput in clypeo geſtauit.

Ille Diocbryſio] Michaeli nimirum Græcorum Imperatori, cui cognomen fuit Parapinacio, quod eo adminiſtrante imperium, in magna populorum inopia, & fame, caritas annonæ ſumma, diuturnaque fuiſſet, Zonaras.

Et nunc nigrauior] Imitatur Virgilium lib. octauo.

79 *Et regi centum*] Et hoc itidem eſt ex Virgilio.

Strato intectos] Ephippio ferrato: lorica hic ſumitur pro lamina ferrea.

80 *Fors inopina fauet*] Declarat quid ſit Fortuna, cæli nimirum occulta voluntas; per cœlum autem Deum ipſum intelligit nota ſigura; & ſic recedit à gentilitate, quod omnes Chriſtiani ſcriptores facere deberent.

Quæ via Threiciam] Conſtantinopolim Thraciæ caput.

Incedunt armatæ acies] Vt in locis non ita tutis; hoc enim facere ſolent prudentes Duces.

Iniuſto ſub faſce] Ex Virgilio, qui dixerit. *Non ſecus ac patrijs acer Romanus in armis Iniuſto ſub faſce viam cum carpit*; quod non vno modo exponunt interpretes; ſed non libet in his minutijs

gram-

grammaticorũ diutius immorari, neque hoc mihi propoſitũ eſt.

Oncheſte tuos] Apoſtrophe. ſic Virgilius; *Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo*. eſt autem Oncheſtus Bœotiæ vrbs non procul à lacu Copaide, quem modo intelligit poeta, vide Strabonem lib. 9.

Sperchnumque amnem] Is eſt fluuius Theſſaliæ e Thymphroſto Dryopico naſcens, & in ſinum Maliacum influens; illic nutritum fuiſſe Achillem à Chirone centauro memorant, quòd nunc innuit poeta.

Celſi mirantur Olympi] Theſſaliæ montem editiſſimum vſque eò, vt nubes penetrare, cœlumque ipſum attingere credatur, vnde montes omnes altiores Olympi dicuntur à poetis.

81 *Emathiæque Italo*] Ob pugnam inter Cæſarem, & Pompeium in eis commiſſam, de qua Plutarchus in vitis illorum virorum, & Suetonius in Cæſare: Lucanus. *Bella per Emathios pluſquam ciuilia campos, Iuſque datum ſceleri canimus*.

Axius] Cur Axius Mygdonius nuncupetur ſciri poteſt ex Plinio his verbis. *Mox in ora Icbnæ fluuius Axius, ad hunc finem Dardani, Treres, Pieres, Macedoniam accolunt. ab hoc amne Pœoniæ gentes, Parorei, Heordenſes, Almopij, Pelagones, Mygdones*.

Cælo æquatus Adula] Mons altiſſimus, in quo fontes Rheni emergunt: Strabo.

Vindelici] Populi ſunt inter Aemum, & Danubium, vbi etiã Rhœti, Norici, Pannones, Scordiſci, Dalmatæ, & Myſi: conſule Plinium lib. 3. cap. 20. vocat autem *ſecurim Amazoniam*, quoniam ea à Pentheſilea inuenta fuiſſe creditur, auctore Plinio.

Rutilis tulit inde metallis] Non auro, ſed ferro, quod nunc rutilum vocat, quaſi candens ab igne, quo aſſidue mollitur; vel poſita eſt vna ſpecies pro alia vulgata figura; vel *rutilum*, id eſt expolitum propter arma, quæ ex ferro conflantur.

Saus hinc, vnda Draus] Hæc flumina adhuc nomina retinent, dicuntur.n. la Saua, e la Draua, quæ in Danubium influunt, vtriuſque meminit Plinius lib. 3. c. 25. vide præterea Antonium Bonfinium, & Ioannem Sambucum.

82 *Velitis os*] Diaconus ex Feſto, *Velites, dicuntur*, inquit, *expediti milites, quaſi volites, id eſt volantes*. adi, ſi libet, Iſidorum lib. 9. Os autem *velitis*, quia corpore eſſet macro, non pingui & obæſo.

Sperandam] Timẽdam. Virgilius. *Tantum potui ſperare dolorem*.

Dux Leucorum] Goffredus, & ita ſæpe eum vocat poeta à Leucis populis, quibus is imperabat.

83 *Sibi regna*]. Hi ad bellum Hieroſolymitanum ſuſpiciendum

non ſincera in Deum pietate adducebantur, ſed auaritia, & regnandi ſtudio, itaque merita eos pœna deinde conſequitur.

Magnos promittere montes] Prouerbialiter dictum: montes aureos polliceri. conſule Paroemiographum.

84 *Neomagum*] Alluſio ad nomen Neomagi per antitheſim; de quo oppido vide ſi licet, Munſterum, qui preterea de Moguntio, & Bonna plura narrat in illis ſuis libris inſcriptis, Coſmographia vniuerſalis.

Qui ponere capto] Enumerat aliquot boni ducis munera, quomodo etiam Tibullus ad Meſſalam, ibi. *Nam te non alius belli tenet aptius artes, Quà deceat totam caſtris praducere foſſam, Qualiter aduerſos hoſti defigere neruos, Quemue locum ducto melius ſit claudere vallo:* & reliqua in hanc ſententiam.

85 *Talia deſierat fari*] Odechalchius videlicet, non ipſe veles.

Belga pater] Apoſtrophe ad Petrū Eremitam, qui maiori animi ardore, quam prudentia non exiguam militum manum ſecum ducens iter arripuerat. Robertus Monachus, Paulus Aemilius, reliqui.

Multi etiam Egerio] Vt vniuerſa hæc hiſtoria de Egerio, & Petro Ambianenſi melius percipiatur, viſum eſt hic appingere Pauli Aemilij verba, quæ legũtur lib. 4. de Rebus geſtis Francorum. *Valterius, cuius genus, cognomenque verum incertum, tantùm quod procerum illorum ſolus dominatu careret, & ſolum ſuum nullum haberet, Egerius vocitatus, quatuordecim millia hominum moræ impatientium per Germaniam, Vngariam, Bulgariam, Thraciam, Daciam duxit, varijs caſibus agitatus, & impotentia, contumaciaque ſuorum, & ferocia eorum, quorum per fines tranſibat: errans tandem Conſtantinopolim peruenit, dimidia ferè ſuorum parte deſiderata. Ambianenſis quoque aliquanto maiore ſubſequutus manu, nihilo felicior, continere ſuos nec ipſe potuit, quin tanquam in hoſtico ſæuirent, qua indignatione earum terrarum cultores moti, noſtrorum cædem facere, vt quiſque à ſignis dilabebatur: præterea ad duo millia plauſtrorum, & magna vis ſacræ pecuniæ amiſſa: reliqui ægrè Conſtantinopolim ad Valterium euaſere:* hæc ille; ſed & paulo ante de eodem Petro Ambianenſi ita locutus fuerat: *Ambianenſis Eremita, qui rem militarem puer attigiſſet, non perdidiciſſet, maiori animo, quam conſilio e veſtigio arma capere, ſe ſequi iubebat, circumibat ciuitates: ei ſe quamplurima mortalium conglobabant: iuuentus præſto aderat, ſeniores pecuniam illi vltro conferebant, vt egens miles in itinere ea iuuaretur:* hæc mirificè conferunt ad Angelij locum, qui in manibus nunc eſt, planius, atque expreſſius intelligendum; reſtat, vt de Egerij nomine aliquid

quid dicamus; id adeo Liuij verbis abſoluemus, quæ ita habent lib. 1. *Aruns prior, quam pater, moritur vxore grauida relicta, nec diu manet ſuperſtes filio pater; qui cum ignorans nurum ventrem ferre, immemor in teſtando nepotis deceſſit, & puero poſt aui mortem in nullam ſortem bonorum nato, ab inopia Egerio inditum nomen.*

86 *Summis munitam mœnibus vrbem*] Res tota pluribus exponitur euidentia quadam.

87 *Quem Curta emiſit ab vrbe*] Vrbs hæc ad Danubij ripas ſita eſt, fermè vbi nunc Strigonium viſitur, aut potius Buda. Franciſcus Irenicus; Abrahamus Ortelius.

88 *Et impia mittat*] Morientium voces irritæ eſſe non conſueuerunt, ſed certos exitus portendere creduntur, veluti obſeruare licet apud Homerum, & Virgilium: hic Odechalchius ſeruitutem Pannoniæ vaticinatur, quæ nunc Turcarum Imperio ex maiori parte ſubiecta eſt.

89 *Calapique, Saoque relictis*] Pannoniç flumen eſt Calapis in Saum influens iuxta Siſciam. Plinius. de Sao diximus ſuperius.

90 *Solatia blanda laboris*]. Ipſas vxores, & filios, quorum plurimi patres, & viros in expeditionem ſequuti ſunt. Gulielmus Archiepiſcopus Tyri, Robertus Monachus, Leonardus Aretinus, & Paulus Aemilius auctores.

91 *Hyblæo vel melle fluebat*]. Tale quippiam narrat Homerus de Neſtore loquens.

Aulercæ pubis] Aulerci plures, vt docet Raymundus Marlianus; omnes tamen in Gallia.

Mandata tyranno] Regi Colomanno; cæterum *tyranni* vocem pro ipſo Rege vſurpauit etiam Virgilius. *Pars mihi pacis erit dextram tetigiſſe tyranni.* Antonius Bonfinius Rerum Vngaricarum lib. 5. Decad. 2.

SCHOLIA

SCHOLIA
IN LIB. QVARTVM
Syriados.

Pagina XCV.

COMMVNEM orate parentem] Hoc conſulto additur, vt etiam Turcarum ſalutem ei cordi eſſe debere innuat.

Fouet ille ſuos] Quiſquis ille eſt, qui Chriſtianorum curam gerit.

Ritusque nefandos Abijciant] Hæc nimirum cauſa eſt, cur Chriſtus patiatur ſuos Angelos Turcarum patrocinium ſuſcipere.

Vacuique ſedilia cœli] Pro *vacua ſedilia cœli* ob Angelos præcipites vnà cum Lucifero quondam eiectos, quorum ſedes repleri oportere tradunt.

96 *Potis exercere*] Hoc conſilio Scipio ſuadebat Carthaginem excindi non debere, atque idcirco etiam prauos à Chriſto tolerari ſcribit alicubi Diuus Auguſtinus: quòd paulo poſt docet hic noſter apertius, ibi. *His nanque exercere bonos, punire nocentes, Atque augere ſoles præmi ſpes inde futuri.*

99 *Submittere mollia pergant*] Pro *molli*, vt referatur ad *iugum* ob illud; *Iugum meum ſuaue, & onus leue.*

Nec fruſtra decreta cadent] Siquidem ipſe Deus ore ſuo ita locutus eſt. *Cœlum, & terra tranſibunt, verba mea non tranſibunt.*

Ne quærite cauſas] Quas nimirum Deus ipſe nouit, cæteros omnes cælauit, eiſdemque, cum opus eſt, aperit: ſumptum ex Euangelio. *Nolite quærere tempora, & momenta.*

100 *Nutu tremefecit Olympum*] Ex Homero, & Virgilio.

Amantum] Amantes populi ſunt Macedoniæ, aut certè Macedoniæ contermini in Pannonia inferiori, quam vocant; Ptolomæus, & Plinius. hos Abantes nuncupare videtur Homerus.

Amanthes

Amanthes deinde ſunt in Africa Troglodítis proximi.

Colomannus habet] Colit, habitat, vt alibi diximus: notat Seruius: cæterum Almus, & Colomannus Geyſæ filij fuerunt fratris Ladislai Pannoniæ Regis, quorum Almus tametſi minor natu à patruo hæres inſtitutus fuit, *is bona ſimplicitate ductus* (inquit Bonfinius Rerum Vngaricarum lib. 4. decadis ſec.) *Colomanno è Polonia redeunti regno ceſſit, ne primogenituræ fratrem iure defraudare videretur*, reliqua de hoc eodem Colomanno fusè proſequitur idem auctor lib. 5. eiuſdem Decad. vbi etiam ipſius infelicem obitum refert: ea illic inſpici velim, nam breuitatis cauſa conſulto à me prætermittuntur.

101 *Omnibus officijs*] Quod deinde malo ſuo doctus præſtitit Colomannus, vt refert idem Bonfinius.

102 *Et belli auſpicio Regis*] Quod Ladiſlaus fuerat pollicitus, *ad quem ad Bodrogum oppidum Paſchalia feſta celebrantem ex Gallia, Hiſpania, & Britannia legati venerunt: quin etiam Gulielmum Gallorum regis fratrem peculiares quoſdam oratores miſiſſe Pannonici referunt annales; qui præ cæteris Regem inſtantiſſime orabant, vt cum Pontificia auctoritate, ac populi Chriſtiani iuſſu, pro aſſerendo à Saracenorum poteſtate Saluatoris noſtri ſepulchro hanc ſuſceperint expeditionem, delegatam ſacroſancti exercitus præfecturam, & gubernationem libenter acciperet, neque ſacratum legionum recuſaret imperium, quæ inexpiabiles infidelitatis iniurias eſſent vlturæ. Rex pluribus ſe exorari non permiſit.* ex Bonfinio.

Quem nunc præpropere] Is vero deceſſit anno ſalutis nonageſimo quinto ſupra milleſimum, tertio Calendas Auguſtas, anno regni ſui vndeuiceno. Bonfinius.

103 *Si veſtrum imperium*] Excuſatio facti à iuſta cauſa.

Patrui promiſſa] Ladiſlai, vt ſuperius monui.

104 *Noarum quondam*] Iubeo te, lector ſtudioſe, cōſulere præter cæteros Dominicum Nigrum in Commentarijs Geographicis, & Stephanum Broderith in Deſcriptione cladis acceptæ in campo Mohacz.

Brenno duce] De hoc quippiam ſuperius adnotauimus; plura hic non eſt opus, neque enim verboſos Commentarios adornamus, ſed ſcholia potius quædam breuiſſima conficimus, vt lucem aliquam huic poemati, qua parte ob hiſtoriæ, aut alterius rei obſcuritatem lectoris curſum remorari poſſet, inferamus: cæterum huius loci imitatio ſumpta eſt ab Horatio, qui dixit:

Nil deſperandum Teucro duce, & auſpice Teucro.

Tauriſiaſque] Tradit hoc Strabo lib. 7. vbi hos tres populos

genere Gallos eſſe diſertis, ac vberibus verbis præciſè affirmat.

105 *Et dapibus menſæ*] Quod deinde abunde repreſentauit, vt, in reliquis, docet Bonfinius.

Quas gens perpetuis] Harum pellium meminit etiam hic noſter in libris de Venatione: vide etiam ſi licet, ac fas eſt, Conradum Geſnerum, qui de Animalibus ſcripſiſſe dicitur.

Cuius pars ima frementem] Sceptra Regum Aegyptiorum, ita conficiebantur, vt eis in parte ſumma ciconia præfigeretur ex ære, vel ex auro, aut qualibet alia precioſa materia effiƈta, inferne vero vngula hippopotami, aut ipſe etiã hippopotamus; quo ſymbolo innuebant veteres impietati præferẽdam eſſe pietatem, auƈtor, præter cæteros, Ariſtophanis interpres in Auibus; conſule etiam Pierium Valerianum in ijs libris, quibus ſacras Aegyptiorum notas perſequitur; porrò de ciconia, & hippopotamo plura inuenias apud Plinium, & Aelianum ex veteribus, vt alios omittam; ex recentioribus, penes Conradum Geſnerum in libris de Animalibus.

106 *Antiopen agitaſſe ferunt*] Quam hic Orithiam quorundam ſententiam ſecutus nominat poeta, Iuſtinus Oretam appellat; fuerunt hæ Reginæ Amazonum, quæ Imperium in Aſia iuxta Thermodoonta Cappadociæ flumen obtinuerunt, eæ ne ſucceſſibus deeſſet authoritas, generatas ſe Marte prædicabant: plura de Amazonibus tradit Diodorus, & Iuſtinus lib. 2.

107 *Præſtringuntque oculo ſpeƈtantum*] Sic etiã Pyrgopolynices apud Plautum; *Curate vt ſplendor meo ſit clypeo clarior, Quam ſolis radij eſſe olim, cum ſudum eſt; ſolent: Vt vbi vſus veniat contra conferta manu Oculorum præſtinguat aciem in acie hoſtibus.*

Cornua cui ſurgunt] Sumpſit hanc deſcriptionem ex Dãte Aligerio poeta Florentino, qui ſuum illud diuinum poema tribus aƈtibus diſtinƈtum materna lingua conſcripſit: in eo porrò Lucifer omnibus fermè his notis graphice deſcribitur; eſt autem Lucifer dæmonum anteſignanus, & quaſi Imperator quidam, vt docent ſacræ literæ.

108 *Ammerice*] Regio noui orbis, ſic diƈta ab Ammerico Veſpucio Florentino præclariſſimo nauta, cuius opera ille traƈtus veteribus incognitus primùm innotuit; extant adhuc ipſius Veſpucij Commentarij de illa ſua nauigatione.

Et nobis aduerſa premunt] Sunt fermè nobis antipodes, quòd veteribus quibuſdam perſuaderi non potuit; veluti, inter cæteros, D. Auguſtino, & Laƈtantio Firmiano; in quo tamen falſi fuerunt; vide Ioannem Tzetzem.

109 *Imperij quondam aſſertrix Germania*] Leo tertius Pont. Max. Occidentis imperium ab imperio Orientis primum diſiunxit, illudque Carolo Magno Francorum Regi dono cōceſſit ob eius in Sacroſanctam Romanam Eccleſiam pietatem, inque ſummos ipſius Pontifices beneficia: plura, quæ huc faciunt, collecta reperias apud Sigonium in libris de Imperio Occidentali, neque non item apud Robertum Bellarminium in illo ſuo Commentario, qui inſcribitur de Tranſlatione Imperij Romani à Græcis ad Francos aduerſus Matthiam Flaccium Illyricum: inde petat, ſi quis plura de hac re noſſe cupit.

Nomine eadem Siculis] Non eſt conſilium hiſtorias omnes fuſius recenſere, neque.n. verboſos commentarios, ſed breuiſſima ſcholia concinnamus; adeat igitur lector Blondum Flauium, & Pandolphum Collenucium.

Ligeris prope fluminis] Cladem Abdemari notat, quam à Carolo Martello ipſum accepiſſe alicubi ſuperius adnotaui. Paulus Aemilius.

Non dabitur Turcis] Imitatio Maroniana: illud *eſto* conceſſio eſt cum quadam amaritudine, quæ pronunciatione exprimi debet, tota.n. pendet à geſtu.

110 *Inamabile monſtrum*] Per tapinoſim: ſic etiam Virgilius bis *inamabilem paludem* vocauit paludem ipſam Stygiam, vt quidam legunt; nam ſunt, qui malint *innabilis* vtroque in loco.

Quam ſeptem ambire feruntur] Ob ſeptem vitia capitalia, quæ ſtatim enumerat hac ſerie. Superbia, Inuidia, Luxuria, Ira, Auaritia, Gula, & Accidia. quibus duas adminiſtras addit Deſperationem videlicet, & Neceſſitatem: eſt igitur pulcherrima Tartari deſcriptio ex ſacris literis, non ex anilibus veterum figmentis ad vnguem efficta.

111 *Et ſemel ingreſſos*] Quod ſimpliciter de mortuis omnibus dixit Catullus. *Soles occidere, & redire poſſunt; Nobis cum ſemel occidit breuis lux, Nox eſt perpetua vna dormienda.* nunc verius de relegatis in Tartaro effert hic noſter; vide etiam Ioan. Tzetzem Chil. 8.

Inamoena tyranni] Dictum vt illud, quod paucis verſibus interiectis per tapinoſim, aut mioſim pronunciatum eſſe adnotaui. *inamabile monſtrum*: ſic ferme Virgil. *illaudati Buſyridis aras*.

O Princeps tenebrarum] Ita enim quandoque Satanas appellatur in Sacris libris.

Sanguineque humano] Videndi ſunt ſcriptores Rerum Indicarum, & Noui orbis, qui plures typis excuſsi circumferuntur.

Impius

Impius] Epithetum ocioſum, cuiuſmodi plura apud Homerum obſeruare licet.

112 *Columnas Vellat*] Ob fabulam de Columnis Herculeis, hoc eſt de Calpe, & Abyla in anguſtijs maris mediterranei ad Oceanum.

Dirimens vada feruida] Findens, ſulcans vndas maris Oceani.

Perenni æſtate calentes] Ob zonam torridam, aut ob circulũ libræ, cui quædam prouinciæ noui orbis ſubijciuntur.

Breuibus diſiungitur vadis] Quem nimirum limitem natans, & id quidem noctu Leander tranſmittere conſueuit, vt eſt apud Muſæum, & Ouidium: qua Boſphorus anguſtiſſimus eſt, quatuor aut quinque ſtadijs, vt plurimum patere traditur: anguſtiæ Helleſpõti ad Sextum, & Abydum circiter quadrantem milliaris inuicem diſtant interiecto freto: vide Petrum Gyllium, & Bellonium.

Reprendere fratres Aëreos] Dæmonas, qui ad tentandos mortales in aëre aſſiduè verſantur. *Exijt qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum, & dum ſeminat, aliud cecidit ſecus viam, & conculcatum eſt, & volucres cæli comederunt illud.* D. Lucas in Euangelio, cap. 8. vbi *volucres cæli* exponũt Angelos aëreos, hoc eſt dæmonas ipſos.

115 *Nomine Alaſtor*] Quid valeat vox *Alaſtor* explicat Plutarchus in Quæſtionibus Græcis, cap. 25. vide inſuper Ioannem Tzetzem Chil. 12. hiſt. 447.

Faciem obſcænã] Ad naturales corporis notas, alias etiam inſuper aſcititias addit, quæ hominis improbitatem manifeſto deſignent: conſule Ariſtotelem in libris Phyſiognomicis, & Ioannem bapt. Portam: cæterum de hoc Thatinno mẽtio extat apud omnes belli ſacri ſcriptores; vide tamen præter cæteros Gulielmum Archiep. Tyri, cap. vltimo, lib. 2. & cap. 27. lib. 4.

117 *Triballos*] Populi ſunt Myſiæ à Triballo Pœni filio Autarij nepote ſic dicti, velut auctor eſt Appianus: neſcio an ij ſint, quos nunc vulgo Bulgaros vocant: conſule Strabonem, & Plinium: ſed & Ioann. Tzetzem adire poteris.

Arua Comontorius] Huius rei meminit Polybius lib. 4. ad quẽ lectorem plura ſcire cupientem breuitatis cauſa nunc relegaſſe ſufficiat.

Titulumq;, & nomen ademit] Quod euenit anno à Chriſto nato 801. cum Leo Tertius Pont. Max. Carolum cognomento Magnum Occidentis Imperatorem pronunciauit: Collenucius Hiſtor. Neapol. lib. 2. falſum tamen eſt, quod hic Thatinnus de Gallis inuidiæ ipſis conflandæ cauſa pluribus verbis affirmat;

nam

nam Imperatoribus Orientis nomen priſtinæ maieſtatis minime ademptum fuit; ſed illud Carolo Magno ex æquo communicatum, quod nunc in contumeliam vertit hic alter: vel ideo dictum, quoniam Græcorum Imperatores à Pontifice Maximo Regum more excipi ſolent; vt legimus in Cõmentario Rituum Eccleſiaſticorum lib. 4. ſectione 3. De conuiuio ſolemni Pontificis cum Cardinalibus, & Prælatis.

118 *Nuper nos depulit*] Paulo ante, cum ſcilicet Conſtantinopoli imperaret Nicephorus Botoniates deturbato Michaele Diocryſio, quem deinde Nicephorum Alexius ipſe imperio deiecit: *ex illis turbis* (inquit Collenucius) *occaſione ſumpta Robertus Guiſcardus Græcos Spinacorba, Hydrunto, atque Tarento expulit, caſtraque vrbes, in quibus ſolis adhuc Græcorum reliquiæ quædam ſupererant, ſibi ſubiecit.*

Nicephorus olim] Atqui hiſtoriæ veritas habet Nicephorum ab Alexio ipſo, & ab Iſacio fratre imperio ſpoliatum; hic tamen Thatinnus vafre admodum factum extenuat, eiuſque culpam in alios transfert.

Sperne fidem] Sumptum ex Propertio.

119 *Aruaque Taurnum*] *Oppidum Pannoniæ, vbi Danubio miſcetur Saus*, inquit Plinius: nunc Albam dicunt.

Vnde hinc Adriacas] De monte Aemo, quod pertinet ad hunc locum intelligendum, ſic legimus apud Liuium lib. 40. *Cupido eum* (Philippum) *ceperat in verticem Aemi montis aſcendendi, quia vulgatæ opinioni crediderat, Ponticum ſimul, & Adriaticum mare, & Iſtrum amnem; & Alpes conſpici poſſe:* deinde haud ita multis interiectis ſubijcit idem auctor. *tertio demum die ad verticem peruentum: nihil vulgatæ opinioni digreſſi inde detraxerunt; magis, credo, ne vanitas itineris ludibrio eſſet, quam quod diuerſa inter ſe maria, monteſque, & amnes ex vno loco conſpici potuerint.*

120 *Lenior Hebrus*] Vſque adeo placido curſu ferri dicitur hic amnis, vt in vtram partem fluat, vix dignoſci poſſit; quare vſurpatione quapiam dictum fuit à Marone, *celeremque fuga præuertitur Hebrum:* conſule Petrum Bellonium Obſeruation. lib. primo, cap. 62. idque ita eſſe mihi olim narrauit Angelius ipſe, dum iteneris ſui Conſtãtinopolitani hiſtoriam familiari in ſermone, ita vt fit inter amicos, recenſeret addens inſuper ſe in flumine illo, dum illac pertranſiret, quandoque nataſſe.

Quo ſeptem Bizanti arces] Cõnſtãtinopolis tipographiam nemo vnquam exactius deſcripſit, quam Petrus Gyllius in illo ſuo opere huic vni rei deſtinato, quod velim conſuli à lectore

huius

huius vrbis ſitus cognoſcendi ſtudioſo.

Symplegades infregerunt] Has in Boſphoro Thracio flexiones quaſdam fuiſſe variorum, & multiplicium promõtoriorum tradit Dionyſius Bizantius: alij inſulas quaſdam hoc nõmine nuncupatas volunt, quæ & Planetæ, ſiue Cianeæ vocarentur. Ouid.

121 *Regem Auſonium*] Boemundum: de Auſonia vide Ioann. Tzetzem Chil. 5. hiſt. 16

Per quas Arginum] Sicuti eſt apud Apollonium Rhodium lib. 2. & Catullum in carmine de Nuptijs Pelei, & Thetidis. Argonautarum res geſtæ nemini non ſunt cognitæ.

Bebrycium] De Bebrycibus populis ne te pigeat conſulere Ioann. Gulielmi Stuchij Scholia in Arriani peplum Ponti Euxini.

122 *Genibus flexis*] Πρόληψις, nam hic ritus ſalutãdæ Virginis inſtitutus fuit à D. Dominico anno ſalutis 1206. Inocentio Tertio Pont. Max. qua ratione quidam ſe poſſe tueri putant Virgilianum illud. *Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram Inijce, nanque potes, portuſque require Velinos*. ſed errant: quomodo vero anticipatione, quam vocant, vti liceat, ſciri poteſt ex Velleio Paterculo haud ita longe ab initio lib. primi Hiſtor. nos etiam de hac re quippiam obiter adnotauimus in noſtris libris Locorum controuerſ.

SCHOLIA
IN LIB. QVINTVM
Syriados.

Pagina CXXIII.

ODRYSIAM *cingi cuſtodibus vrbem*] Cōſtantinopolim, quæ Thracij regni caput erat, ſicut olim Odryſa vrbs, vnde populi Odryſij, niſi ſi e contra nomen vrbi ab ipſis populis factum ſit. Strabo; Plinius.

124 *Maris magni*] Adnotaui olim in meis libris Locorum controuerſorum Mare magnum dici, quod alio nomine Tyrrenū nuncupatur; hic pro ipſo Oceano occidentali accipitur, quod verè magnum dici mæretur; ſed illud antiquis non erat ſatis exploratum, quemadmodum auctor eſt Plinius lib. 2. cap. 67. itaque Tyrrenum eo pacto vocabāt comparatione maris ſuperi.

Marmoreum impellunt æquor] Quod & ſimpliciter marmor quandoque appellatur Virgilio, atque alijs poetis.

Mutua regnāt] Mutuò, viciſſim, adiectiuū pro aduerbio Græcorum more, quod frequentiſſimum eſt in bonis poetis.

Littus conſpergitur alga] Imminuitur ſententia, cum præceſſerit. *Tolluntur fluctus ad ſidera*: Homerus tamen ita loquitur interdum.

Vbi diuidit Indos] Qua re India alia intra, alia extra Gangem: conſule Dionyſium Afrum: Strabonem, & alios.

Impia Luciferi] Hiſtoria extat apud Iſaiam cap. 14. ad hāc rem vide, quæ ſubtiliter diſputat Ioannes Viguerius in ſuis Inſtitutionibus, capite de Caſu Angelorum, & inſequenti.

125 *Arabia in media*] Vbi arenarū grādes cumuli à ventis excitantur, quibus peregrini perſæpe conteguntur ita, vt ſuffocentur. Bellonius.

Ruit vnde nigerrimus imber] Mediam aeris regionem deſignat,

in qua meteorologicæ impreſſiones generantur, de quibus Ariſtoteles: cæterùm aërem hunc, qui inter lunam, & terram interiectus eſt, inhabitari à Dæmonibus, quoſque Semideos, Heroaſque vocant, tradit Plato, nec eſt alienum à Chriſtianorum ſententia, veluti docet D. Auguſtinus lib. 8. de Ciuitate Dei. conſule præterea ad hanc rem Michaelem Pſellum libro, qui inſcribitur de Energia Dæmonum, ſed & idem Viguerius adeundus eſt Inſtitutionib. ad naturalem, & Chriſtianã Philoſophiam.

126 *Illic extorres genij*] Siquidem vna pars Angelorum in media aeris regione conſtitit, altera in infernum detruſa fuit, vt pluribus explicant ijdem D. Auguſtinus, Pſellus, & Viguerius.

Quo ſimul adueniens] Simul ac, vt apud Horatium, *quo ſimul mearis, Nec regna vini ſortiere talis*, & alibi. *ſimul obligaſti Perfidum votis caput; eniteſcis Pulchrior multo.*

Cohors teterrima fratris] Quo maior eſt improbitas eorum, qui improbi haberi volunt, eo maiore laude ſe dignos putant, quare non verentur ipſi tales ſe appellare, & ſi ab aliis ita nuncupentur, non modo non ægre ferunt, ſed honorificentiſsimè ſecum agi exiſtimant. Cornelius Tacitus egregium huius impudentiæ ſpecimen nobis exhibet in Meſſallina Claudij vxore addita gnome, *infamiæ apud prodigos nouiſſima volupta eſt*. Sic etiam Seneca; *Nolunt ſolita peccare quibus peccandi præmium infamia eſt.*

127 *Qui falſa diu*] Neque enim mali dæmones non norunt, qui ſit verus cultus, ſed odio, atque inuidentia ab eo mortales quácunque tandem ratione poſſunt, auertere ſtudent.

Spatiumque propaget] Nam ſciunt mali dæmones quandoque futurum, vt vnum fiat ouile, & vnus paſtor; adhuc enim conſeruant naturalia dona gratuitis, quæ vocant, tantummodo amiſſis, vt docent ſacri Theologi. conſule diuum Thomam, & quem paulo ante nominaui, Ioannem Viguerium.

Depellunt ipſi] Alijs enim ritibus Græca, aliis Latina Eccleſia addicta eſt, tametſi vtraq; Catholica cenſeatur, loquor nunc de ritibus tantum, nam de proceſsione Sancti Spiritus, de Purgatorio, de Primatu Romani Pont. minimè quidem catholicè Græci ipſi ſentiunt, ac loquuntur; Iidem tamen verum Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ cultum demum complexi ſunt in Cõcilio Florentiæ celebrato Eugenio Quarto Summo Pont. anno à Chriſti Ieſu natiuitate 1439. ſed paulo poſt ad propriam hæreſim reuerterunt, cuius impietatis pœnas nunc merito luunt.

128 *At Morpheus*] Mali genii nomen ſumptum ex ethnicorũ fabulis, nam Morpheus ſomni adminiſter eſſe perhibetur, qui in quaſ-

In quaſcunque velit formas, ſe conuertat, mores, verba, geſtuſque illius, quem repreſentandum ſuſceperit adamuſſim effingens. Ouidius Metam. 11.

Odryſij] Alexii Imperatoris Græcorum, quem inferius Threicium regem appellabit.

Qui tum cuſtos populique, patrumque] Fuit hic Patriarcha Conſtantinopolitanus, ab Imperatore ad eam dignitatem euectus, cum tamen neque eruditus, neque rebus gerendis valde appoſitus haberetur; tradit Zonaras, qui inſuper addit ipſum eunuchum fuiſſe.

Et totam ſomno] Ex Homero, cuius, quemadmodum & Virgilij, incredibilem imitatorem ſe eſſe profitetur hic noſter, quod ſanè verum eſt, ſed non libet vtrorumque locos inuicem cōferre, neque hoc mihi propoſitum fuit, cum initio huic ſcriptioni manum admoui.

129 *Cinctum cuſtode teneri*] Vbi, & à quo is vnà cum pluribus alijs captus fuerit, vidimus ſuperius.

Latronum capita] Ingentis iniuriæ loco ducitur apud Gallos, ſi quis latro vocetur, quod ipſi ſuo more dicūt laron: huc modo reſpicit Alexius.

Occidui qui nuper ab oris] Quod ſtatim initio huius poematis Heſperijs dixerat poeta: *Heſperias acies*, ideſt occidentales, velut ibi expoſuimus.

132 *Cui Thracia nomen*] Huius portæ meminit Dio; iuxta eam ſeptem turres olim fuerunt, quæ Thraciæ dicerentur, harum ſi quis in primam vocem immiſiſſet, aut lapidem proieciſſet, ipſa ſimilem vocem referebat quadam machinatione, & ſecundæ dabat repetendam, itaque per omnes vox procedebat, neq; alia aliam turbabat, ſed ſingulæ vocem explicatam excipiebant. vide Petrum Gyllium de Tipographia Conſtantinopoleos. lib. 1. c. 20.

134 *Nec noſtris nimium notus Boemundus*] Ob plura bella ab eo proſperrime cum Græcis geſta, vt ſuperius dictum eſt.

Tancredus] Boemundi nepos ex fratre Rogerio.

Communemque hoſtem] Turcas, & Arabas.

Vix illam Thracius arcet] Nam vniuerſam ferè Aſiā, quæ Græcorū Imperatori parere olim ſueuerat, ſui iuris fecerant Turcæ.

Immittet ſe ſe] Quod deinde euenit anno partæ ſalutis 1453. 4. Kal. Iunias Cōſtantino Palæologo Imperii habenas moderāte.

135 *Quos candida circum*] Huius coloris amictum thoracibus ſuperinducunt milites, vt in tenebris facilius ſe ipſos agnoſcāt, quod hic dicitur. *retegens humeros candore niuali*; veteres noctu

hoſtes aggreſſuri arma, & veſtimenta gypſo illinebant: Herodotus, & Pauſanias.

Strauit ſub pellibus] Sub tentorijs ex pelle conſutis; vnde ſupellectili nomen factum; ſicut docet Labeo.

136 *Qua data porta ruunt*] Ex Virgilio.

Tacitæ per amica ſilentia Lunæ] Et hoc etiã eſt ex Virgilio; quæ vero dicantur ſilentia tacitæ Lunæ apud Maronem pluribus explicat Angelus Politianus; ſed hic ſimpliciter intelligẽdum eſt.

137 *Et acer Appulus*] Boemundus; quem Iapygium, & Daunium quandoque vocat.

Duo fulmina belli] Ita etiam eoſdem ſuperius appellauit Virgilium imitatus.

Euertere fraude phalanges] De quo ſic dixerat lib.2. *Inde animis, opibuſque ingens, & prouidus actu Ingenij, manibus promptus, facundus & ore Inſequitur Stephanus nulli virtute ſecundus, Si ſit opus tacitas hoſti componere fraudes, Occultoſque dolos celeri præuertere curſu, Inſtantemque fuga focys auertere cladem.*

Nec non Tectoſagum] Iubeo te, quiſquis es, adire Marliani Indicem alphabeticum in *Tectoſages*.

Claræ cui gloria vitæ] Conſtructio aliquantulum perturbata, quam ſic delico; *cui dulcis gloria erat tantum inſtar claræ vitæ, ſicut dedecus erat eidem inſtar acerbæ mortis.*

Vmbrorum populi] Gens Vrſinia Romæ nobiliſſima, ac primaria multa in vmbria oppida olim obtinuit; recte autem hic Vrſanium Medici adiungit poeta; quoniam arctiſſimo familiaritatis, ac neceſſitudinis vinculo eæ familiæ inter ſe aſtrictæ ſunt.

138 *Lætum iubar*] Lucifer, quod ſcilicet iubar lucis effundat, vnde etiam quicquid ſplendet, iubar dicitur, vt iubar argenti, gemmarum: eſt autem Lucifer interdum Iouis, plerunque Veneris ſtella, vnde Veneris dicta eſt, vt à Virgilio. *Quem Venus ante alios aſtrorum diligit ignes.* Seruius ad illud. *It portis iubare exorto delecta iuuentus.* vide præterea Iſidorum lib.3. Originum.

Iouis ignis] Iouis ſtella, quæ ſplendidiſſima eſt.

Arabias gentes] Arabius enim, & Arabicus adiectiue ab Arabia ennunciamus.

Euxini fauces tranſmittere Ponti] De Ponto Euxino diligenter ſcripſit Arrianus, quem conſulas velim.

139 *Tuti propellimus hoſtes*] Per hoc tuti, ideo tuti, ſi hoſtes propellamus; de hac loquendi formula nonnihil ſuperius attigimus; ea ſæpiſſime vtitur Horatius.

Comnenius] Alexius ex familia Comnenorum.

Medios longis anfractibus agros] Inter caſtra, & vrbē porrectos.

Splendenti in caſſide ſortes] More militari: cum alioquin in vrnam aqua plenam conijcerentur; vt eſt apud Plautum, & Cicer.

Septem non longe à turribus ire] De ſeptem turribus tetigi paulo ante, quod breuitas horum ſcholiorum pati viſa fuit, plura inuenias apud Petrū Gylliū in Tipographia Conſtantinopoleos.

141 *Liuentes plumbi glandes*] Quas etiam Romani eiaculabātur. Virgilius. *pars maxima glandes Liuetis plumbi ſpargit*: quod iccirco admoneo, ne quis putet hic de tormentis illis bellicis igniuomis, quæ arcobugi vocamus, verba fieri, nam ea nondum in vſu eſſe ceperant, cum fuerint inuenta anno partæ ſalutis. 1380. quo tempore Veneti cum Ianuenſibus ad Foſſam Clodiam ingens illud prælium commiſerunt.

Letali infecta veneno] Sagittas veneno inungi pluribus in locis tradit Plinius, ſed etiam alicubi Ariſtoteles, ac Theophraſtus, ſi recte memini, idem prodiderunt; nunc plerique populi noui orbis veneriatis ſagittis paſſim vtuntur.

142 *Et tecta Vocatum*] Ita hos populos deſignat Marlianus. *Vocates inter Aquitanos proximi Taruſatibus, Sontiatibus, Tarbellis, Bigerronibus, Garumnis, Garitibus, Cacoſatibus, & Hiſpaniæ citeriori, in regno Francorum ſiti: ab his fortè Vaſcones dicti, hos coniectura eſt fuiſſe Vaſcatios*. hæc ille: qui de Tarbellis, Auſcis, & Bigerronibus nonnulla commemorat, quæ apud ipſum videri poterunt, nam omnia huc conuehere longum ſanè opus eſſet, & à meo inſtituto prorſus alienum.

Sicorim mutare Garumna] Sicoris fluuius eſt Hiſpaniæ Tarraconenſis, oriturque inter Pyrenæos montes à Surdaonibus, & Ceritanis, Ilerdamque influit, à qua non longè ad Machinenſiam oppidum Ibero miſcetur: Garumna è Pyrenæis itidem montibus naſcitur, Celtaſque diuidens ab Aquitanis per Santonum fines in mare Oceanum excurrit. Ioannes Epiſcopus Gerundenſis lib. 1. Paralipom. Hiſpaniæ; Franciſcus Tarapha de Regibus Hiſpaniæ. Lucius Marineus de rebus Hiſpaniæ lib. 1. Raymundus Marlianus. Indices Galliæ populorū, vrbiū, fluuiorum, &c.

Neruius] Neruius Atrebas, & Morinus virorum nomina ab ipſis Galliæ populis ducta ſunt: vide quem modo nominaui Raymundum Marlianum.

Orgetorix] Vetus nomen Gallorum, cuius crebra mentio extat apud Cæſarem in Commentarijs.

Aclidibus] *Aclides iacula breuia* inquit Nonius; plura Seruius apud Maronem; mihi non vacat omnia perſequi.

Geſiſque, ſpariſque] *Haſtis virilibus*, inquit Seruius Honoratus, nam etiam viros fortes Galli géſos vocant: idem ſparum telum ruſticum in modum pedi recuruum interpretatur, vtriuſq; meminit Virgilius, quemadmodum & aclidis, de quo modo locutus ſum.

143 *Epiro in media*] Nonnihil ſuperius à nobis adnotatum eſt de bellis geſtis in Epiro & Græcia à Roberto Guiſcardo, & Boemundo eius filio cum Alexio Imperatore Conſtantinopolitano.

Sagarim] A Sagari fluuio, qui Sangarius quoq; nuncupatur.

Daphnem patefecerat vrbem] De Daphne quippiam ſuperius adnotaui ad librum primum.

144 *Tergeminos vitæ*] Tres. Horatius. *Illum tergeminis tollere honoribus*.

Nicephoron] Botoniatem, qui Peubleptæ Monaſterium ingreſſus eſt, cum ei Alexius Comnenus imperium abſtuliſſet: Ioannes Zonaras.

Indutum varijs] Quæ vario ipſius ingenio reſponderent.

Bryenni] Nicephori Bryennij Dyrrachij reguli, & Ioãnis eius fratris meminit Zonaras in Michaele Duca, nec non alterius cuiuſdam in Alexio, qui eſſet ipſius gener.

I nunc] Sarcaſmos.

145 *Proiectis Dorylon armis*] Valde ignominioſum fuit apud antiquos arma abijcere, præſertim clypeum, itaq; inſignis contumeliæ loco militibus obijci conſueuit huiuſmodi peccatum, veluti ex Ariſtotele præter cæteros ſciri poteſt: ῥιψάσπιδες à Græcis appellantur, qui abiecto clypeo fugiunt e prælio, atque ita vocatus fuit Demoſtenes: nota eſt nobilis illa vox Lacedemoniæ mulieris, quæ filio in militiam proficiſcenti occinuerit: ἢ σὺν τȣ́τῳ, ἢ ἐπὶ τȣ́τȣ.

Albo vectus equo] Non quod eo colore præditi equi meliores ſimpliciter ſint alijs, nam Virgilius inquit. *Color eſt deterrimus albis*. ſed reſpexit poeta ad prouerbium Albis equis præcedere; de quo conſule Paroemiographum.

147 *Atque antiqua Lygos*] Byzantium: hanc vrbem Pauſanias, cum Romæ Tullus Hoſtilius regnaret, in Thracia ędificauit, eique Lygos nomen impoſuit, quam Byzantius Rex à ſe Byzantiũ deinde appellauit. Diodorus. conſule præterea Sebaſtianum Munſterum.

Veterum claro] Hanc Ioannis Cæſaris Ducæ neptem fuiſſe prodit Zonaras.

149 *Pars iucundiſſima lecti*] Tradit idem Zonaras ab Alexio Irenem

nem vxorem aliquandiu non quidem ſpretam, ſed haud valde tamen adamatam, deinde verò ita dilectam, atque eouſque in honore habitam, vt is cuncta propemodum vxoris conſilio adminiſtraret.

Anxius in nos] Quare ab Ouidio amorem ſollicitam rem vocatum ſcimus.

Liburni] Germaniæ regio, Crabatem, Lazio, Contado di Zarà, Pineto. Ortelius.

Nouam Byzantis ad vrbem] Fuit enim dictum Byzantium Noua Roma.

De Methymnæis] Plures cados vini Lesbij præcioſiſſimi; eſt enim Methymne vrbs illius inſulæ, in qua optimum vinum naſcitur. Ouidius. *Gargara quot ſegetes, quot habet Methymna racemos.*

150 *Odryſiæ vicinæ ad limina portæ*] Quã videlicet Thraciam vocant; huius meminit Dio, & Cedrenus. conſule præterea Gyllium lib. 1. cap. 20. dixi etiam ſuperius, ſi recte memini.

152 *Threicias arces*] Conſtantinopolim ipſam, intra quam ſeptem colles, quaſi ſeptem arces incluſi ſunt: & alioquin in collibus arces olim conſtruebantur: vel *arces*, ideſt oppida, ſeu quęcunque loca munita; quod magnum eſt ſecuritatis indicium.

Dubijs auſi ſe credere menſis] Infidis, veneni ſuſpicione non carentibus. Horatius; *vides vt pallidus omnis Cœna deſurgat dubia*: dicitur etiam cœna dubia dapſilis, & copioſa; Terentius. *cœna dubia apponitur. Quid iſthuc verbi eſt? vbi tu dubites, quid ſumas potiſſimum*: exponit Paraſitus verbum ſuum alioquin anceps.

Ductor] Per Turcarum ductorem Solymanum Regem Nicææ intelligit.

153 *Et ſuperi Regem*] Vſus modo eſt Alexius prouerbiali ſententia, quæ habet, *Iuſiurandum eſt egregius artifex doli.*

Graiorum auram de more vocatam] Vel Græcis verbis, vel formula ipſa verborum, qua panis, & vini in Chriſti carnem, & ſanguinem conuerſio fit, nam de hac re non conuenit Græcis cũ Latinis, vt docet Claudius de Sainctes in præclaro illo ſuo opere, cui titulum fecit. De rebus Euchariſtiæ controuerſis. repetitione 7. cap. 1. ad finem. vel Græco ritu in ſacrificio peragendo, cuius ritus ſic meminit Diuus Gregorius epiſtola ſexageſima tertia libri ſeptimi ad Ioannem Epiſcopum Syracuſanum. *Quia Alleluia dici ad miſſas extra Pentecoſtes tempora feciſtis; quia Subdiaconos ſpoliatos procedere, quia Kyrie eleyſon dici, quia orationem dominicam mox poſt canonem dici ſtatuiſtis*: & reliqua: cõſule Antonium Monchiacenum Democharem de Obſeruãda Miſſarum

celebratione, cap. 15. quæ pars eſt quartus tomus inſignis illius operis, qđ inſcripſit. Chriſtianæ religionis, inſtitutioniſque Domini noſtri Ieſu Chriſti, & Apoſtolicæ traditionis, & cætera: Catholica, & hiſtorica propugnatio.

Nunc ſeptem oſtentans] Dixi ad librum antecedentem, ſed vide Petrum Gyllium, & Sebaſtianum Munſterum libro quarto Coſmographiæ vniuerſalis.

Nunc templum aratis] Quod ſancta Sophia nuncupatur: conſule, quem modo nominaui, Petrum Gyllium lib. 2. c. 3. ipſemet Angelius hanc vniuerſam Cõſtantinopoleos deſcriptionem mihi olim adeo graphice explicauit, vt in ea vrbe verſari plane mihi viderer, atque hoc appoſitiſſime ille præſtare potuit, tum ex lectione veterum, recentiorumque ſcriptorum, tum ex repetita memoria, cum is in ea vrbe plures annos fuerit commoratus.

154 *Hic ſteriles*] Narrat idem Gyllius lib. 4. cap. 6.

Luſtrata heroibus] Argonautis: de quibus aliqua Catullus, plura Valerius Flaccus commemorat, ſed in primis adeundus eſt Apollonius Rhodius: conſule præterea Hyginum capite 14.

Hic Amycum Pollux] Euagatio poetica, ſiue epiſodium de ipſis Argonautis: vide Hyginum cap. 17.

Orbatum ad Phinea] Adi Palæpathum, & Fulgentium; quippiam etiam reperias apud Virgilium, plura apud Ouidium, ad quos lectorem reieciſſe ſufficiat: ex noſtris adeundus eſt Natales Comes in libris, quibus titulum fecit *Mythologia*.

Sed gemini iuuenes] Calais nimirum, & Zetes Aquilone vento, & Orythia Erichthei filia geniti. Hyginus.

155 *Cyaneas inter cautes*] Inter Symplegadas, vt ſuperius admonui, ad quarum etymon nunc alludit poeta. Ouid. *timuit concurſibus Argo Vndarum ſparſas Symplegadas eliſarum, Quæ nunc immotæ perſtant, ventiſque reſiſtunt.*

SCHOLIA

SCHOLIA
IN LIB. SEXTVM
Syriados.

Pagina CLVII.

CARDINE *prorupit*] Declaratur hoc ex illo Virgilij. *Hic vertex nobis ſemper ſublimis, at illum Sub pedibus Styx atra videt, maneſque profundi.* nec non ex illo. *Præſertim ſi tempeſtas à vertice ſy!uis Incubuit.*

158 *Nanque ibi nullus*] Ex Homero.

Deus hoc auertat in hoſtes] Dixi ad librum ſecundum exemplis inſuper allatis; quæ paſſim etiam extant in Græcis, Latiniſque ſcriptoribus.

Nec pudet Arabijs] Arabibus; & hoc etiã ſuperius adnotaui.

159 *Ille hæc Tullingo*] Goffredo Tullingorum duci; *populi ſunt finitimi Heluetijs inter Celtas non longè ab Allobrogibus, eos nunc vocamus Lotharingios à Lothario eorum rege Carolomani ſtirpe*, inquit Marlianus.

Militia qui numquam] Superius etiam lib. 2. Vgõtem iuuenem, nec dum firmata ætate deſcribit; militiæque imperitum. *Florenſque animis iuuenilibus Vgon; Vgon ſyluarum latebras conſuetus iniquas Quærere, & informes vrſos proſternere, aproſque Regia progenies, ſed qui nec bella, nec hoſtes Noſſet adhuc, laudiſque auidus tamen vnius eſſet; Et nota virtute duces complexus amaret.*

Capiti impoſuit] Quod ita ſuperius lib. 2. expreſſum fuit. *Interea capiti tegmen cui fauſta precati Rite ſumus verbis ſolemni more peractis, Impoſitum ſubeat meriti diadematis inſtar*, & reliquæ.

Tum Robertiades] Boemundus Roberti filius.

161 *Parere paratus*] Alliteratio exornationis cauſa adhibita.

Factis, & ſanguine clarus] Supple tam, vt conſtet ratio recti ſermonis.

Atque altum ſpirans] Hæc enim concitate, atque indignabunde di-

de dixit Boemundus, quare pronunciatione adiuuanda ſunt.

In molimine] In diſcrimine; vel mole, vt, *Tanta molis erat Romanam condere gentem*.

162 *Graiæ ſecum mendacia gentis*] Adeo mendaces habiti ſunt Græci, vt de eis prouerbium increbuerit, Græcia nō nouit fidem; vtitur Euripides in Iphigenia Taurica, & Græca fide mercari eſt præſentem pecuniam dinumerare.

Sub vtroque iacentes Vertice] Boreali nimirum, & Auſtrali.

Nate oculis] Cur aliquem nobis cariorem oculis eſſe dicere conſueuerimus, docet alicubi Ariſtoteles: certe poetæ ita loqui conſueuerunt. Virgilius, vt quidam interpretantur, *o, luce magis dilecta ſorori*: expreſſius Catullus ad Quinctiam; *Aut aliud, ſi quid carius eſt oculis*. atque alibi ſæpe: hinc ferre aliquem in oculis dicimus, & oculitus amare, ac reliqua inde ducta, de quibus Paroemiographi plura habent.

Hic locus illorum eſt] Sumptum eſt hoc argumentum ex Ciceronis fragmēto de Republica, quod nunc inſcribitur de Somnio Scipionis: conſule ipſum, & Macrobium.

Cæleſtis adedit Ignis] Purgatorij ignē intelligit, quem icirco cœleſtem vocat, quia expurgatis maculis homines cœlo dignos reddit, aut etiam vt inferorum ignis excludatur.

Atque iterum lætas] Quoniam ſemel Goffredi anima, quēadmodum & reliquorum hominum, cum primum fuit à Deo creata, cœlum ipſum incoluit, & inde profecta eſt: docet Dantes Aligherius.

163 *Aſpice paruo*] Iterum dico, M. Tullius adeūdus eſt in Commentario de ſomnio Scipionis, nam mihi non vacat, nec mei inſtituti eſt locos inuicem conferre.

Sed vt impia, quæ ſunt] Nullum bellum iuſte infertur, niſi pro religione, & Dei veri cultu, itaque aduerſus Turcas, Hæreticos, & alios infideles non modo Euangelio, ſed etiam ferro pugnandum eſt, neque hoc aduerſatur diuinæ legi; tametſi hæretici ipſi nimium ſibi indulgētes Euangelio tantum, ad cuius ſonum obſurduerunt, ſecum pugnari volunt, idque ſacra lege caueri fabulantur; dixi tantum non licere bellum Chriſtianis inferre, & verò, nam illatum propulſare nemo prohibet, idque natura ipſa homines, & animantes omnes manifeſtò docet, infert igitur hic noſter. *Chriſticolûmque adeò fines tueantur, & aras*.

Vt vos votis damnet Deus omnibus] Vt omnia quæ cupitis à Deo conſequamini, atque ita votorum ſolutioni obnoxij ſitis. Virgilius ita locutus eſt. *damnabis tu quoque votis*.

Quid

164 *Quid moror in terris*] Sumptum ex Diuo Paulo Apoſtolo, qui ſpiritu aliquando ad cœlum raptus inclamaret, ſe cupere diſſolui, & eſſe cum Chriſto.

Corporis exſolui vinclis] Ita quidem fieri debere docent ſacræ literæ, vnde fortaſſe Plato hauſit eandem ſententiam, quemadmodum ex Platone deinde hauſit Cicero in Somnio Scipionis.

Sola terræ] Terram ipſam, ita loquitur Lucretius.

Venienti deſerat hoſti] Militi non minus turpe fuit locum deſerere, quam arma abijcere; quod ſupra adnotaui: docet Saluſtius in Bello Catilinario.

Oppida principio] Vaticinium de futuro bello, & varijs in eo euentibus, eſt autem excurſio poetica, ſiue epiſodium à negocio principali nihil abhorrens.

Vbi Myſorum] Hoc dicitur propter obſidionem Nicææ, qua in vrbe ſanctiſſimum illud Concilium fuerat antea celebratum tercentis octodecim ſacris patribus conuocatis aduerſus Arrium diuerſas ſubſtantias in Patre, Filio, & Spiritu Sancto confingentem; fuit autem is Arrius Lybs genere presbyter Alexandrinæ eccleſiæ Baucalidis appellatæ, quocirca Pharius hic modo nuncupatur: interijt inſolito, & nouo genere mortis: nam in vrbis foro ventris onere vrgente cum ad cloacam ſeceſſiſſet, vna cum ſtercoribus inteſtina omnia effudit. plura de eo, eiuſque hæreſi narrant Euſebius, Epiphanius, Sozomenus, Theodoretus, Philaſtrius, Suidas, Michael Bucchingerus, Laurentius de la Barre, alij, quos hic commemorare nihil attinet.

Ditabis opimis] Communiter nunc accipit ſpolia opima pro exquiſitis, & magni precij, vt cum ait lib. XI. *& præda cupidus ditescit opima*; porrò quæ magis propriè ſpolia opima nuncupentur, alicubi ſuperius demonſtraui.

166 *Atque in ſe refluens*] De Mæandro Plinium audire operæprecium fuerit, cuius hæc leguntur libro 5. c. 29. *Amnis Mæander ortus è lacu in monte Aulocrene, plurimiſque affuſus oppidis, & repletus fluminibus crebris, ita ſinuoſis flexibus, vt ſæpè credatur reuerti, Apameam primum peruagatur regionem, mox Eumeneticam, ac dein Bargylleticos campos, poſtremo Cariam placidus, omneſq; eos agros fertiliſſimo rigans limo, ad decimum à Mileto ſtadium lenis illabitur mari*. Ouidius. *Non ſecus ac liquidis Phrygius Mæander in vndis Ludit, & ambiguo lapſu refluitque, fluitque rurſus*. *Quique recuruatis ludis Mæander in vndis*. hinc picturam flexuoſis ambagibus inſtar Labyrinthorum implexam Mæandrum dicimus, & ita eam vocat Maro.

Piſidiæ campos] De Piſidia regione, eiuſque populis plura commemorant Plinius nõ vno in loco, Strabo, & Dionyſius Afer; qui quidem Dionyſius illorum trium oppidorũ diſertè meminit Selgam præ cæteris, valde commẽdans, de qua Strabo etiam cõſuli velim lib. 12. & Euſtachius in Commentarijs ad Dionyſium, nam de Selga ea referunt, quæ huic loco intelligendo valde conducunt.

Nec nomina norunt] Selga tamen eſſe putatur Philadelphia, vt refert Dominicus Niger: uerum huic famæ non adhibet fidem hic noſter.

Et miſeri] Epiphonema; ſumpta vero eſt ſententia ex quadam epiſtola Seruij Sulpitij ad Ciceronem, quæ ſpectatur lib. 4. ad Familiares.

Frondibus aſſimilis] Ex Homero.

Vbi longa vrbem] Antiochiam, de cuius obſidione adeas licet Gulielmum Archiepiſcopum Tyri, Robertũ Monachum, Leonardum Aretinum, alios; eam hic noſter narrat inferius lib. XI.

Fugæque] Hoc dictum ob diſceſſum Stephani, Gualtherij, Gulielmi, & aliorum.

Aduenient] Duce Corbana Perſarum regis ſatrapa.

Cælumque tegent] Quod quidam dixit de exercitu Xerxis in Græciam tranſuecto, cui Spartanus quidam reſpondit; ergo in vmbra pugnabimus; refert Plutarchus.

Romano ſanguine Carras] Ob ſtragem Craſſi exercitus à Surena editam, vt eſt apud Plutarchum, & Appianum.

168 *Reÿce nate procul*] Quod & deinde fecit, vt refert Gulielmus Archiepiſcopus Tyri.

Regum Rex] Hoc ideo, quia legimus in ſacris libris, *Rex regum, & dominus dominantium*, huc enim modo reſpicit poeta.

Paliuron acutis] Frutex eſt prædurus, & ſpinoſus; meminerunt eius Plinius, & Dioſcorides.

Debellare hoſtes] Alludit ad illud Maronis. *Tu regere imperio populos Romane memento, Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos.*

Læto ſic pectore] Neque enim propinquę mortis mentione iniecta fuerat territus.

Propria hæc] Perpetua, ſicut illic apud Terentium. *Ego vitam Deorum propterea ſempiternam eſſe arbitror, Quod voluptates eorum propriæ ſunt*. notat ibi Donatus.

Non longo ſuccedent ordine] Septem tantum reges Hyeroſolymis imperarunt, nam Balduinus à Saladino Negemendi filio Aegypti Sultano regno exutus fuit anno à Christo natu 1187.

6. Kal.

6. kal. Octobr. ab hoc Balduino ad Goffredú ſeptem reges enumerantur, qui octuagintanouem annos imperium Palæſtinæ obtinuerunt: Vuolfangus Drechſlerus, Sigebertus Gemblacenſis, Martinus Polonus, Paulus Aemilius, Gerardus Mercator, Matthæus Palmerius, alij multi, quos conſulto prætereo.

Tracemque ſuperbum] Hoc deinde euenit anno 1452. 4. kalen. Iunij, quo tempore Conſtantino Palæologo Conſtantinopolis à Mehomete ſecundo Turcarum Imperatore fuit erepta: Macedonia deinde, & vniuerſa Græcia, Illyrium, & bona, magnaq; pars Pannoniæ à diuerſis Turcarum Imperatoribus ſubacta fuit, quibus de rebus videndi ſunt Bonfinius, Sabellicus, Iouius, Mercator, Gemblacenſis, alij multi, quos hic commemorare non eſt opus.

171 *Vaſtabit Cyprum victrix*] Rem narrat his verbis Paulus Aemilius libro 6. *Anglus ſerius Meſſana ſoluit; & tempeſtate in Cyprum compulſus, cum litoribus arceretur virtute terram tenuit, inſulæque tyrannum, qui ne Græco quidem Auguſto ſuo niſi modo coactus paruerat, bello cepit, totá inſulá ſui iuris fecit, præſidia arcibus impoſuit.*

Externis regnum dominis] Vido nimirum Luſiniano Pictoni, quam rem ita exponit Aemilius. *ac ne vlla reliqua foret irarum, ſimultatumque materia, Vgoni Regi ſemel ſalutato Anglus perſuaſit, vt regnum Cypri à ſe capeſſeret: Templarijſque, quibus ipſe illud oppignerarat, rem creditam ſolueret, cederetque iure, quod ſibi eſſet in Regnum Hyeroſolimitanum, cæteramque Syriam. Vido in Cyprum tranſmiſit ſublatis ſecum rebus ſuis; quo regno Luſinianorum familia ad memoriam vſque noſtram potita eſt.*

Phœnicum interea] Ptolemaidem, *quæ amiſſis Hyeroſolymis*, inquit Aemilius, *Regia vrbs Latinis Aſiaticis erat*, hinc dicet hic noſter. *Acemque euertet caput Imperij, ſedemque.*

Licet oſtia Nili] Conſule Paulum Aemilium libro 5.

Gallia Regem] Almericum, de quo plura Aemilius.

Mendeſij ditem] Quę ſita eſt ad vnú ex Nili oſtijs ſibi cognomé.

172 *Acemque*] Ptolemaidem, quæ Acre antiquitus dicebatur, vulgo variè, modo Aconem, modo Acin vocant. Aemilius.

Sexcentæ æſtates] Vaticinium ex penetralibus Aſtrologiæ ab Angelio deprompttú, quam ipſe facultaté omniú optimè nouit.

Gens aurea] Alludit ſic per tranſcurſum ad ſæculum aureum, de quo Heſiodus, & Ouidius: res eſt nemini ignorata.

173 *Veſana lues*] Defectio à vera Chriſti religione, ſanctaque Rom. Eccl. Catholica, quam nos vere Chriſtiani profitemur.

Allobroges, ſolioque locabunt] Tacitè Geneuam deſignat, quæ

vrbs hæreſiarum arx, & caput; omniumq; hæreticorum aſylum habetur. ſita eſt in ea prouincia, quæ modo Sabaudia nuncupatur, vide, ſi tibi licet Munſterum.

173 *Quæ toties ſumptis*] Quare Gallorum reges nomen Chriſtianiſſimorum inuenerunt; ſæpe enim Pontifices ab iniurijs Germanorum Imperatorum, atque aliorum Sacroſanctæ Eccleſiæ hoſtium tutati ſunt, quemadmodum conſtat ex Paulo Aemilio, Platina, Blondo, Sabellico, alijs multis, quos fruſtra nominarim, cum res valde nota ſit, & nemini obſcura.

Florentemque opibus vallem] Alludit ad nomen Florentiæ.

Boeotius amnis] Arnus iccirco Boeotius nũcupatur, quia Mediceorum gens, quæ nũc Hetruſcis dominatur olim in Boeotia imperauit, latéter igit' ad hãc hiſtoriã alludit poeta eo epitheto.

Morinum de ſanguine] Fuit enim Catharina filia Laurẽtij Medices ex Magdalena Bononia, ſeu Lotharingia, ea nupſit Henrico, qui deinde regnum Galliæ adeptus fuit.

175 *Dent iura vocati*] Henricus Dux Alẽconius Henrici, & Catharinæ filius à Sarmatis Europeis, quos nos Polonos vocamus, mortuo Sigiſmundo Auguſto ad regni habenas moderãdas ſummo procerum conſenſu accitus eſt.

Rege amiſſo] Sigiſmundo Auguſto Iagelonio.

Premet Auſtrius armis] Philippus Rex Hiſpaniarum; porrò tumultuum Belgicorũ plenæ ſunt hiſtoriæ noſtrorum hominũ; & extant Commentarij ea de re conſcripti in volumine, cui titulus, Annales Flandriæ.

Fauceſque, fretumque] Idem per diuerſa, fauces æquoreas. vt. *In partem, prædamque Iouem.*

Anguſto quod Calpem] Duo ſunt montes, vnus in Aſia, alter in Europa ad fretum Herculeum: poetæ fabulantur Herculem duas ibi columnas ſtatuiſſe, vltra quas nauigare nõn liceret: ſed noſtrorum auorum memoria Luſitani, atque alij vniuerſum fermè Oceanum perluſtrarunt inuentis ibi magnis inſulis, & eo, quem orbem nouum appellant. conſule Petrum Martyrem, Ioannem Petrum Maffæum, Leuinum Apollonium, Volumen, quod inſcribitur Nouus orbis, & alterum materna lingua conſcriptum, atque in tres partes diſtributum; quod Iunctæ Venetijs excuderunt.

Sæcla ferarum] Feræ ipſæ: ita loquitur Lucretius.

Vada cæca] Hactenus incognita.

Columbus] Chriſtophorus Columbus Lygur; huius viri nauigationes deſcriptæ reperiuntur in volumine illo, quod ſtatim nomi-

nominaui: de Columbo extat Elogium Pauli Iouij eius viri res geſtas breui complectens.

Priſcorum errata parentum] Qui ſub zona torrida habitari poſſe negabant. Horat. *Pone ſub curru nimium propinqui Solis in terra domibus negata.* ſub ea cœlum eſſe perpetuo temperatiſſimũ pluribus docet Andreas Cæſalpinus lib. 3. Quæſtionum Peripateticarum cap. 7. id quod antea demonſtrauerat Albertus Magnus: de re ipſa nautæ Hiſpani, qui Oceanum Atlanticum perluſtrarunt, nos amplius dubitare non ſinunt.

176 *Tum quoſcunque alios*] Siquidem nullis, præterquam Hiſpanis ad illum orbem nauigare permittitur, inque eam rem diplomate regio opus eſt.

Vnique volet ſibi ſumere totam] Cum tamen & eius, quem paulo ante nominaui, Chriſtophori Columbi, & Americi Veſpucij Florentini, & Ludouici Vartomanni Romani, & Aloyſij Cadamuſti Veneti, atq; aliorum plurium tum Italorum, tum Gallorũ opera maior, præſtãtiorque illius orbis pars detecta fuerit.

Illam olim Ammericen] Ab Ammerico Veſpucio eius inuentore; de regionibus illis, moribuſque illorum hominum conſule auctores, quos ſtatim nominaui, nam locus, & conſilium meum non patitur, vt de eo plura hic referam.

177 *Auidi veſcuntur*]. Vt ſunt Channibales, & plures aliæ gentes illius orbis, de quibus aliquid ſtrictim inferius tangam.

Cum primum Tarraco claßem] Tarraconem poſuit pro quolibet Hiſpano homine, fortaſſe et Ferdinãdum Magaglianũ intelligit.

178 *Fernandus Medices*] Excurrit in laudes Ferdinandi Medices Magni Coſmi filij; is Ferdinandus nunc vniuerſæ propemodum Hetruriæ iuſtiſſime, ac ſumma in pace dominatur, de quo longa ſanè hiſtoria mihi pertexenda eſſet, ſi vniuerſas huius herois dotès recenſerẽ vellem.

Tyrio circumdabit oſtro] Nam fuit etiamnum adoleſcens in Cardinalium numerum à Pio Quarto Pontif. Max. ſummo omnium purpuratorum patrum conſenſu allectus.

Nilus] De origine Nili fuit olim res valde dubia, ac perobſcura; nunc certiſſima, & clariſſima effecta eſt, vt de ea minime ſit amplius dubitandum, compertum eſt enim ipſum oriri in perexcelſis montibus Aethyopiæ vocatis Beq qui vltra æquinoctialem ſurgunt.

Qui longinquis in finibus] Egnatius Loiola ſacri ordinis Ieſuitarum inſtitutor, cuius vitam eleganti ſermone Latino nuper complexus eſt Ioannes Petrus Maffæus illius ordinis ſodalis vir do-

ſtrina, morumque integritate valde conſpicuus; eandem etiam materna lingua conſcriptam legi à Petro Ribadenera; ad quos lectorem ſtudioſum reieciſſe ſufficiat.

179 *Exiguos numero ſocios*] Tum cum primum ſocietas illa fuit ab Egnatio inſtituta, ſexaginta ſociorum numerum haud exceſsiſſe memorant, hac enim conditione ordo ille à Summo Pontifice fuit approbatus, qui tamen limes Pontifice permittente deinde ſublatus eſt ingenti Reipublicæ Chriſtianæ commodo. Maffæus.

Nullas metuent accedere ad oras] Plurimi Theologi ex ſacra illa Sodalitate ad Indos aſſidue ſe conferunt, vt eos pietatem noſtram edoceant, ritibuſque Sacroſanctæ religionis imbuãt; multæ extant epiſtolæ ab illis patribus conſcriptæ de cultu, & moribus illarum gentium.

Infida Britannia] Innumeri propemodum patres ex illa ſocietate ab Henrico, & Eliſabetha Britanniæ regibus diris ſupplicijs affecti ſunt; proptera quod conſtantiſſimè verum Chriſti cultum retinere vellent aduerſus impias illorum Regum blaſphemias: auctor Sanderus.

Channibales] Hi populi humana carne plurimum victitant, cuius rei cauſa venationes inſtituũt: quemadmodum ſcriptum reliquit Petrus Martyr de rebus Oceanicis lib. 3. Decad. primæ; ſed & Americus Veſpucius, atq; alij rerum illarum ſcriptores multa commemorant de immanitate harum gentiũ, quæ apud ipſos inſpici poterunt.

Taprobane] Inſula eſt maris Atlãtici ſub æquatore ſita, quam nunc Sumotra vocant; in ea proceriores quam vſquam alibi, elephantes naſci tradit Lodouicus Romanus Nauigationum libro ſexto, cap. 15.

180 *Iapo*] Et hæc quoque inſula eſt vaſti illius Oceani haud procul à China ad Septentrionalem plagam ſita; adi volumen illud Louanij excuſſum anno 1570. cuius eſt epigraphe; Epiſtolæ Iapanicæ, & reliqua.

Male tuta Sinarum] Regio quam vulgo la China nominamus, de qua plura inuenias apud Ioannem Gonzales in volumine, qđ de illa tellure, ac populis materna lingua conſcripſit.

Ambiguo poſitæ ſub ſole Moluccæ] Inſulę in Oceano à Magagliano, vt puto, inuentæ, quæ iccirco ambiguo ſub ſole poſitæ dicuntur, quoniam ad eas diuerſo itinere peruenitur, pro cuius varietate, modo in Oriente, modo in Occidente ſitæ ſunt; de ipſis videnda eſt Epiſtola ſcripta à Maximiliano Tranſiluano, ad

Cardinalem

Cardinalem Saltzburgenſem, quæ in Volumine inſcripto Nouus Orbis impreſſa circumfertur.

Excitus clangore tubæ] Quo ſigno Chriſtiani homines ad terram flexis genibus beatam Virginem deiparam pio inſtituto cõſalutant. dicitur autem hoc per anticipationem, ſicut & illud; *Ter ſonitum tuba rauca dedit, quo ſcilicet omnes Admoniti genibus flexis & ad ardua palmis Sidera ſublatis reginam hominumq;, Deumque Et matrem illius, noſtros qui ſolus ab orco Vindicat, atque oris animos cœleſtibus infert, Voce ſalutarunt humili.*

181 *Matutinis perfectis ordine ſacris*] Miſſa videlicet, vt loquuntur. nota verò pios mores Chriſtiani hominis, quod etiam ſuperius admonui.

Vim prodigus auri] In hoc prodigus; notaui alicubi ſuperius hanc locutionem.

Exercituum Deus adſit] Quem Sacræ literæ Sabaoth vocant.

182 *Rholone ſatus*] Robertus Dux Normandiæ.

183 *Libros*] Quibus vetus, nouumque teſtamẽtum deſcriptum cõtinetur, hic enim mos eſt Chriſtianis, cũ perſãctè iurare volũt.

184 *Cacæ ſurgunt vbi mœnia gentis*] Chalcedonios accipe cæcos dictos ex hac cauſa; Cum Byzantij conditores poſt ædificatam à Megarenſibus Chalcedonem Apollinis oraculum conſulerent, reſponſum acceperunt, vt contra cæcos habitationem locarent: cæcos enim ille Chalcedonios vocabat, quia cum prius ad ea loca nauigaſſent, omiſſa tàm locupleti ripa, tenuiorem accepiſſent. Strabo lib.7.

Inſida in fœdera] Dictum vt illa, inuptæ nuptiæ, inſepulta ſepultura, inſana ſapientia, funus necfunus, ars iners, & ſi quæ ſunt alia.

186 *Pura circumtulit vnda*] Totum ex Virgilio; quod concinne in ſuum vſum tranſtulit poeta ex ritu Chriſtianorum, qui aqua luſtrali expiari ſolẽt: loquor fuſius hac tota de re in libris de Ritibus ſacrorum Etnicorum quos Annæi Senecæ imitatione ſcribendos ſuſcepi, vt aliquo pacto illorum iacturam meo labore ſarcirem; ſed inter tot meas domeſticas occupationes nullo principis alicuius viri fauore mihi aſpirante, eos adhuc ad exitum perducere nequiui; quid poſthac futurum ſit, Deus ipſe nouit: certè noſtrorum hominum liberalitas rara eſt, neque hij virtutem amant, ſed voluptatibus omnino ſunt adicti, quibus vt ſe expleant, nullis ſumptibus parcunt admodum.

SCHOLIA
IN LIB. SEPTIMVM
Syriados.

Pagina CLXXXVIII.

RADIANTIA *ſydera lambit*] Vtitur hoc verbo Virgilius de Aetna loquens, ibi; *Attollit globos flammarum, & ſydera lambit:* nec longe abeſt, quod ibidem ait. *Ter ſpumam eliſam, & rorantia vidimus aſtra.*

Pondus, molemque ſiniſtram] Idem per diuerſa, ἑνδιαδυς; ſic Maro. *In partem, prædamq; Iouem.* & ; *pateris libamus, & auro.*

Hictu] Loco Apollinis. & Muſarum Sanctum Spiritum inuocat, meminit enim Angelius ſe & Chriſtianum eſſe, & Chriſtiano lectori, & de bello verè Chriſtiano loqui.

Pariter] Hoc additum eſt conſultò ad coarguendum errorem Græcorum.

Ignoti marmoris] Aequoris, quod & Maro quoque marmor vocat. *in lento luctantur marmore tonſæ:* ideo autem obſcuras vndas ignoti maris, quia nullus antea hoc argumentum attigit.

Inque animi] Vocat mentem animi exemplo Lucretij; ſed & Plautus quoque, & Catullus ita locuti ſunt.

189 *Cimbrorum regum*] Ab ipſis Normannorum regibus originem ducens.

Filius huic fratris] Dixi ad lib. 5. Tancredum filium fuiſſe Rogerij Boemundi fratris.

Syrius ardet] Aeſtu nimirum feruentiſſimo; Virgilius. *Iam rapidus torrens ſitientes Syrius Indos Ardebat cælo.*

Millia Trinacrijs] Ab ipſa Sicilia à tribus promontorijs Lilibęo nimirum, Pachyno, & Peloro eo pacto nuncupata; vel à triangula ſpecie, vt inquit Plinius. huius inſulæ deſcriptio petenda eſt ex Strabone, & Dionyſio Afro; eiuſque interprete Euſtachio.

Clauſtra

Clauſtra colunt] Sic etiam locutus eſt Maro. *rareſcunt clauſtra Pelori*.

Arethuſa tuos] Fons Siciliæ, de quo plura fabulantur poetæ: meminit Virgilius Aeneid.3.& Ouid.lib.5.Metamor.adi præterea Fulgentium, & Hyginum.

Symethi] Meminic huius fluminis Plinius in deſcriptione Siciliæ.

Trinacriam dirimit] Tradit hoc Strabo. lib.6.

Aſpera ſaxa rotantem Pantagiam] Liquebit epitheti proprietas ex fabula, quę habet. *Hic fluuius facile cum plenus incederet implebat ſonitu totam Siciliam, vnde & Pantagias dictus eſt, quaſi vbique ſonans: hic poſtea cum Cereri quærenti filiam obſtreperet, tacere iuſſus eſt numinis voluntate*, *πάταγος enim ſtrepitus Græcè dicitur*; refert Seruius ad illud Maronis. *viuo præteruehor oſtia ſaxo Pantagiæ*.

Memorem Cyclopis amorum] Fabula extat apud Ouidium 13. Metamor.

190 *Sabellus*] A quo Sabellorum gens nobiliſſima, quæ nunc etiam Romæ claret.

Quintilius ſanguis] Creditum eſt; atque ita à Franciſco Sanſouinio in illo ſuo volumine, quo aliquot nobiliſſimas Italiæ Familias, earumque originé complexus eſt, traditum legi, Sabellos ipſos à Quintilio quodam Romano originem ducere.

Eque ſuo moriens] Vni ex ſeptem collibus vrbis nomen impoſuit; alij Auentinum ab auibus, quæ ſe ab Tyberi ferrent, dictum volunt; vel ab aduentu hominum, qui ad Dianæ templum, quod eo in monte à communi Latinorum ſit conſtitutum, commeabant: vel ab aduentu propter paludes, quibus hic mons à reliquis vrbis montibus diſcluſus fuerat, vnde ratibus ad eum aduehebantur quadrantem pro naulo perſoluentes. Varro: conſule etiam Panuinum in Commentarijs Reip. Romanæ.

Farniſque] Genus arboris, a quo terra Faliſca; niſi ſi ab Aleſo Argiuo, quod putat Ouid. dicens. *Venerat Aonides fatis agitatus Aleſus, A quo ſe dictam terra Faliſca putat*. Faliſcorum deſcriptionem fuſe habes apud Leandrum Albertium.

Legiferos] Ob ius Fæciale, quod Romani ab illis populis acceperunt, quocirca eoſdem æquos appellauit Maro: interim tamen tectè admodum alludit hic noſter ad Paulum Caſtrenſem ſummum auorum noſtrorum memoria Iuriſconſultum.

191 *Dauniſe in caſtra*] Boemundi; quod autem ſtatim ſequitur, *volentem Scilicet ex tanto*; eſt ex Virgilio.

Farneſia nomen] Aſpiratione in digāma Eolicō immutato; Aleſus Faleſus, inde Farneſius; adſcribam huc Seruij Honorati verba, quæ huic loco magnam lucem important. *Faliſcos Aleſus condidit: hi autem immutata h in f Faliſci dicti ſunt: ſicut Febris dicitur, quæ antea Hebris dicebatur, Formiæ quæ Hormiæ fuerunt ἀπὸ τῆς ὁρμῆς, nam poſteritas in multis nominibus f pro h poſuit. Iuſtos autem dixit quia Pop. Rom. miſſis Decemuiris ab ipſis iura fęcialia collegit, & nonnulla ſupplemēta duodecim tabularum accēpit, quas habuerāt, nam ab Athenienſibus decem habuerunt tabulas.* hæc Seruius ad illud Maronis. *Hi Faſcenninas acies, æquoſque Faliſcos.*

Qui tempora ſacra corona] Ob Alexandrum Farneſium, cui cum is Pontificatum Summum adeptus eſſet, Paulo tertio nomen inditum: fuit hic vir pietate, & doctrina inſignis, plurimaque præclara, & verè regia ingentis animi facinora edidit, itaque ſui nominis fama Chriſtianum orbem repleuit.

Domuere rebelles] Ob Alexandrum Farneſium Pauli tertij nepotem Ducem Parmenſium, qui, dum hæc ſcribimus, inſigniā ſummi Imperatoris documenta in Belgio edit, huius res geſtas in ea prouincia narrant plures rerum Belgicarum ſcriptores; in hoc vno Alexandro Italorum virtus nunc maxime elucet.

Agyllæ] Ridiculariam fabulā de huius vrbis nomine refert Seruius Grammaticus in Commentarijs Virgilianis ad illud; *Eſt ingens gelidum lucus propè Cæritis amnem. Agylla* (inquit) *ciuitas eſt Thuſciæ à conditore appellata, cui ex inſcitia Romana aliud eſt inditum nomen; nam cum Romani euntes per Thuſciam, interrogarent Agyllinos, quo modo diceretur ciuitas, & illi, vtpote Græci quid audirent ignorantes, & optimum ducentes, ſi prius eos ſalutarent, dixerunt* χαῖρε, *quam ſalutationem Romani ciuitatis nomen eſſe arbitrati ſunt, & detracta aſpiratione eam Cære nominauerunt, vt dicit Hyginus in Vrbibus Italicis.*

Ferrugineos Hyacintos] Quę sūt inſignia nobiliſſimę Farneſiorum gentis, à quibus quidam ipſi nomen factum eſſe exiſtimant, neſcio quid ex Hebraicis fontibus deducentes.

Cilnius] Ex qua gente fuit Mæcenas Aretio oriūdus, ad quem nunc alludit hic noſter, dum Cilnium poetarum amatorem facit, & in clypeo cycnum depictum geſtare narrat, nam cycnis poetæ comparantur, Horatius. *Multa Dircæum leuat aura cycnum.* vide eiuſdem Od. 20. lib. 2. fruſtra ſim ſi de Mæcenate plura hic commemorare velim.

192 *Griccia progenies*] Vetuſtiſſima, olim Senis familia, quæ nunc eſtincta eſt.

Camænarum cultrix] Plurimum enim Muſarum ſtudijs vacant Senenſes.

Biturgia] Hanc eſſe nonnulli cenſent, quam nunc vulgò Borgo à San Sepolcro vocant; hæc vrbs mea eſt dulcis, atque amabilis patria; diſtat ab ortu Tyberis circiter quindecim millia paſſuum in Vmbria ad eius fluminis ripas.

Vitelli] Vitellia familia Tyſcerni præpotens eſt, ac nobiliſſima; deſcribitur hic autē Aloyſius, qui & Chiappinus Vitellius dictus eſt, cuius ingens nomen inter optimos duces; plura etenim bella mira prudentia, ac fortitudine adminiſtrauit.

193 *Sapis*] Sapis, Iſaurus, Vſens, Metaurus, Aeſis flumina ſunt Flamminiæ: conſule Leandrum Albertium.

Inginium] Oppidū, quod nunc vulgo Vgobbio nuncupamus.

Vbaldus] Guidobaldus Robereus, ſeu Monsfeltrius Vrbini Dux; ad hunc enim modo alludit poeta.

Senæ] Senogalliæ; quæ Vrbini Duci paret.

Et Venetum in tuto ſtatuat res] Guidubaldus Vrbinatiuū Princeps à Venetis ſummus exercitus imperator renunciatus eſt in bello, quod pro Piſanis aduerſus Florentinos ſuſceperunt.

Perſæi nominis hoſtem] L. Ventidium Baſſum, qui contra Parthos rem præclare geſſit; Parthia porrò eſt in Perſide, vt docet Ammianus lib. 23. ſed & idem Ventidius irrumpentes in Syria Perſas tribus prælijs vicit. Eutropius lib. 7.

Truentus] Flumen in Piceno, quemadmodum Matinus, quod Batinum Plinius vocat, & Vomanus.

194 *Aterni*] Fluuius inter Ferentanos vulgo dictus Peſcara: Leander Albertius.

Corfinij] Corfinium oppidum in Pelignis olim valde munitū, Lucano teſte, nunc prorſus dirutum, & cuius vix apparent veſtigia: locis ijs, in quibus oppidum ſitum erat, imperāt etiā num Cantelmi ex nobilitate Neapolitana præcipui. Collenucius.

Ingens Amiterni] Imitatur Virgilium dicentem. *Vna ingens Amiterna cohors.*

Garganus Iapyx] Et hoc ex Virgilio expreſſum eſt: *Ille vrbem Argyripam patriæ cognomine gentis, Victor Gargani condebat Iapygis aruis:* de Gargano, qui nunc mons Sancti Angeli nuncupatur, adeas licet Leandrum Albertium, apud quem plura etiam reperias de omnibus oppidis, ac fluminibus hic commemoratis.

Septemplice portu] Vnde nomen oppido factum à cornu cerui; refert Strabo, & ex noſtris quem modo nominaui, Leander Albertius.

195 *Mollis quicunque Tarenti*] Vel ob nobilem illam lanam, quæ tantopere à veteribus celebratur, vel potius à moribus effœminatiſſimis illorum hominum, quo circa imbelle ipſum appellauit Horatius.

Aulon] Sumptum ad verbum fermè ex Martiale. *Nobilis & lanis, & Baccho fertilis Aulon.*

Naufragum Syllaceum] Sic Virgilius. *Caulonisque arces, & nauifragum Syllaceum.*

Vltores ſcelerum Locros] Sceleris à Dionyſio Syracuſarũ tyranno perpetrati, cum is Locrenſes virgines bello captas proſtituiſſet, atque alijs multis probris affeciſſet; pete hiſtoriam ex Strabone libro ſexto.

Conſcia virtus] Quoniam quidem in vno Olympico certamine victores omnes Crotoniatæ fuerunt; vnde natum prouerbium. Crotoniatarum poſtremus reliquorum Græcorum primus.

Aeſar quos irrigat] Fluuius, qui & Aeſarus Straboni, & alijs.

196 *Ipſa ſibi ſeptem*] Brutiorum metropolis, quæ ſeptem colles à ſitu vrbis pro inſigni geſtat. Leãder Albertius: hæc ſub Othone Imperatore, & Ioanne XIII. Pont. Max. ab Arabibus capta, atque exuſta fuit. tradit Blondus.

Sanſeuerina domus] Nobiliſſima gens hæc fuit ex conuentu Neapolitano, quem vocãt Seggio di Nido, & quæ adhuc multis oppidis illius tractus imperat, quorum partem ennumerat hic noſter verſibus in ſequentibus.

Sagræque Crotoni] Poſt Locros Sagra fluuius labitur, in cuius ripa Caſtoris, & Pollucis aræ ſitæ ſunt, ad quas decem Locrorum millia, vnà cũ Rheginis aduerſus Crotoniatas numero centũ & triginta millia marte collato victores euaſerunt, quo ex negocio ortũ eſt aduerſus incredulos prouerbiũ. Notiora quã quæ apud Sagam: Strabo lib. 6. vtitur prouerbio M. Tullius de Natura Deorum lib. 2. at hiſtoriam apud Iuſtinum etiam reperias.

Non vllis humeros in prælia telis] Atque ita ſanè olim Romani milites armabantur, notat Seruius: arma autem dicuntur ab armis, non quod tergus armaretur, vt putat Iſidorus, ſed quoniam ea humeris ſuſtinerentur.

197 *Caſuri in vulnera*] Naturale eſt, vt qui occumbunt, in vulnus cadant, Lucretius. *Nanque omnes plerunque cadunt in vulnus, & illam Emicat in partem ſanguis, vnde icimur ictu.*

Minuti virtus] Vt apud Horatium, virtus Catonis, & alia his ſimilia: conſule Muretum Var. lect. lib. 3. cap. 4.

Furius] A Furio Camillo, de quo Plutarchus, & Liuius.

Ducto-

Ductoribus Afris] Conſule Blondum Flauium.

Vetus æmula Romæ] Quod poſt Cannenſem pugnam conſpe-ctum fuit. de ea vrbe ſic extat apud Liuium lib. 23. *Prona ſemper ciuitas in luxuriam, non ingeniorum modo vitio, ſed affluenti copia voluptatum, & illecebris omnis amœnitatis maritimæ, terreſtriſque tum vero ita obſequio principum, & licentia plebis laſciuire, vt nec libidini, nec ſumptibus modus eſſet: ad contemptum legum, magiſtratuum, ſenatuſque acceſſit tum poſt Cannenſem cladem, vt cuius aliqua erat verecundia, Romanum quoque imperium ſperneret*; plura de Campanorum luxu, & ſuperbia reperias illic apud T. Liuiũ, quæ huc congerenda eſſe non duxi.

Nola iugo] Emendauit, quod Virgilius dixit *Ora iugo*, cum & ipſe quoque Nola antea ſcripſiſſet: porrò de hac vrbe multa idé Liuius narrat: ſed conſule in primis Ambroſium Leonem in libris de Nola.

Oppoſuit muros] Tota hiſtoria narratur à T. Liuio lib. 23.

198 *Nuceria*] Quare nunc vulgò Nocera de Pagani nuncupatur, vt tradit Volaterranus; quidam à pagorum multitudine ſic dictã volunt; qđ minus fit veriſimile: conſule Leandrũ Albertiũ.

Fida parum Latio] Pete hiſtoriam ex Liuio.

Atella procaces] Vnde Atellanæ fabulæ, in quibus inter acerbitatem verborum, & ſententiarũ riſus maxime captabatur, veluti in illo verſu de Tiberio; *Hircum vetulum capris naturam ligurire*. vide Scaligerum in libris de Poetica.

Et fœcunda nucum] Auellanarum videlicet, quæ inde nomen repererunt auctore Seruio: eædem Prænestinæ dicuntur.

Sedes arcana Sibyllæ] Ob Sibyllam Cumæam.

Venafrum] De quo Horatius. *Viridique certat Baccha Venafro*. Martialis. *Hoc tibi Campanni ſudabit baccha Venafri*.

Ac de Barbaric] Ob M. Tullium Ciceronem virum eloquentiſſimum, qui Arpinas fuit.

Et magna filia Romæ] A militibus nimirum Syllæ, vel etiam ab Auguſto ædificata: Leonardus Aretinus; Vincentius Borghinius de Origine Florentiæ: liber eſt materna lingua conſcriptus.

199 *Fæſula*] Adi Ioannem Annium Viterbienſem, qui de duodecim etiam Hetruſcis vrbibus plura commemorat, ſed & eundem Vincentium Burghinium cõſulere operæprecium fuerit in Commentario de Hetruria, ipſiuſque vrbibus, qui & ipſe quoque materna lingua conſcriptus eſt.

Cum nullos habuit] quemadmodum poſtea Romanos habuit.

Finitimis vellet præferri] Florẽtinis, à qbus deinde ſubacta eſt.

Aſſuetos perferre, & frigora] Hinc Virgilius. *Aſſuetumque malo Ligurem.*

Cui dat Feronia nomen] Dicitur enim Garfagnana, quaſi Caput Feroniæ: conſule Strabonem.

200 *Libertatis amans*] Et quæ ſola inter Hetruſcas vrbes adhuc ea potitur.

Tuſcorum ab origine regum] Bononia à Felſino Hetruſcorum rege ſic dicta: reijcio te, quiſquis es, qui de hac vrbe plura ſcire cupis, ad Leandrum Albertium.

Et Rubico Italiæ finis vetus] Dixi ſuperius ad librum 2.

Populi Creuere Claterna] Qui plurimi ſunt in Piceno circa vrbem Claternã, ex cuius ruinis, & excidio creuerunt Cæſena, Forum Clodij, Forum Liuij, Forum Pompilij, Forum Cornelij, & alia oppida illius tractus, de quibus Plinius, & Albertius.

Mutinæ generoſa renatæ] Siquidem prius in editiore loco ſita erat; vel etiam alludit poeta ad illud, quod narrant de hac vrbe, videlicet ipſam olim ab ingenti terræmotu concuſſam ſubſediſſe, ac totam ferè corruiſſe. refert Leander Albertius: & Sigonius de Regno Italiæ.

201 *Conſagæ a ſtirpe*] Ea ſtirps nunc Mantuæ feliciſſime regnat ductu, atque auſpicijs Sereniſſimi Principis Vincentij Gulielmi filij; quod autem ſubdit de Oromedonte, dictum eſt ob gigantem illum, cuius ita meminit Propertius. *Te duce vel Iouis arma canam, cœloque minantem Cæum, & Phlegræis Oromedonta iugis.* alludit autem ad Rodomontem Gonſagam, cuius virtus in re bellica ſumma fuit, atque omnibus admirabilis.

Submittere Othonis] Ne longum faciam præter meum inſtitutum, vide ad hanc rem, quæ ſcripta reliquit Paulus Iouius Præfatione in vitas duodecim Vicecomitum.

Ditibus Inſubrum] Mediolani videlicet.

Attius acer] A quo familia Eſtenſis, ſiue Ateſtina originẽ ducere creditur; conſule Ioannem Baptiſtam Pignam: ea nunc Ferrariæ imperium obtinet, de qua familia ſatius eſt omnino tacere, quam pauca eloqui: ex ea ſanè, veluti ex quo Troiano, præſtantiſſimi Principes omni tempore prodierunt, quorum res geſtæ omnibus hiſtorijs celebrantur.

202 *Natuſque ad prælia Treuir*] Horum populorum virtutem multis in locis commendat Cæſar: ſed & de his, atque alijs, qui ſtatim ſequuntur, iubeo te conſulere Raymundum Marlianum.

Troiano à ſanguine creti] Secutus eſt Lucanum, quatenus Aruernos Troiano ſanguine progenuos eſſe ait, nã quod eoſdem

Roma-

Romanorum fratres ille idem facit, peccatum memoriæ videri poteſt, nam Aedui; non Aruerni hoc cognomine inſigniti ſunt, vt ſtatim docui; Lucanus ſic. *Aruernique auſi Latios ſe fingere fratres: Sanguine ab Italico populi:* ſed ob hoc ſaltem Romanorum fratres dici poſſunt, quia à Troianis originem ducunt.

203 *Frater fidiſſimus vrbis Aeduus*] Ita fuerunt dicti hi populi ob egregiam eorum in Romanam rempubl. beneuolentiam: Tacitus. *Orationem principis ſecuto patrum conſulto; primi Aedui Senatorum in vrbe ius adepti ſunt; datum id fœderi antiquo, & quia ſoli Gallorum fraternitatis nomen cum populo Romano vſurpant:* ſic etiam ſcriptum reperitur in Panegyrico Flauienſium nomine apud Conſtantinum dicto. *Quæ nam igitur gens toto orbe terrarum in amore Romano nominis Aedius ſe poſtulet anteponi? qui primi omnium inter illas immanes, & barbaras Galliæ gentes plurimis Senatuſconſultis fratres populi Romani appellati ſunt; & cum à cæteris Rhodano ad Rhenum vſque populis nepos quidem poſſet, niſi ſuſpecta ſperari, ſoli conſanguinitatis nomine gloriati ſunt:* ac deinde. *Imputauere ſe origine fabuloſa in Sicilia Mamertini, in Aſia Ilienſes; ſoli Aedui non metu territi, non adulatione compulſi, ſed ingenua, & ſimplici caritate fratres Rep. Rom. crediti ſunt.*

Quæ gens] Heluetiorum aliquot pagi, ſiue potius Geneenſes ipſi, quorum ciuitas aſylum eſt hæreticornm; in eam confluit omne genus facinoroſorum hominum, quique verum Chriſti cultum penitus exuerunt.

Montacutius] Reſpexit ad Ioannem illum Aucutum, cuius per honorifica extat mentio apud Iouium in Elogijs; ex hac gente ortos facit Barbolanos Montis acuti comites; id oppidulum ſitum eſt in editiſſimo colle non longe ab vrbe Biturgia, quam meam eſſe patriam dixi.

Crinibus intortis] Ex Martiale, cuius illud eſt. *Crinibus in nodum tortis venere Sicambri, Atque aliter tortis crinibus Aethiopes.*

Cacannum] Cacanni, ſiue Chagani meminit Zonaras nõ vno in loco: hunc modo ex familia Agilolfinga, quæ in Germania nobiliſſima fuit, ortum facit hic noſter. ſed eſt ſciendum Reges Norici omnes vno nomine Cacannos fuiſſe appellatos, quemadmodum Parthiæ Arſaces, Aegypti Pharaonas, ac deinde Ptolemæos, Albani Syluios, Latini Murrhanos, Bithynni Nicomedes, atque aliæ gentes alijs nominibus ſuos reges nuncuparunt; porrò *Cacanni omnes ex vna illuſtri Agilolfingorum familia eligebantur*, inquit Ioannnes Boemus lib. 3. de Omnium gentium moribus, qua parte de Bauaria, & Charinthia loquitur.

204 *Illa quaternis*] Vide Gulielmum Archiepiſcopum Tyri, & Aemilium.

Belferci] Hunc Belcheſum appellat idem Aemilius; quodque hic narrat Angelius de imperij diuiſione inter filios ab eo facta, paulo aliter inuenias apud illum alterum lib. 4. quem omnino conſulas velim.

Phario cum rege] Cum Aegypti Sultano, quem vocant.

Cuius agrum] Antiochiam intelligit.

205 *At Tomyris*] Hæc modo introducitur exemplo Virgilianæ Camillæ.

Bithynæ] Nicææ: de huius vrbis obſidione ſic eſt apud Paulum Aemilium lib. 4. *Vrbs quadrata forma eſt aquis vndique lateribus: quod meridiem ſpectat lacu Aſcanio munitum, alto, procelloſoque, ac, cum ventis intumuit, minaci: ab oriente Vgo Magnus cum Normano, Flandroque, ac Bleſenſi, ab occidente Bononienſis cum fratribus, a Septentrione Tarentinus cum reliquis Italici nominis caſtra metati ſunt: machinæ, tormentaque, ac quicquid ad vrbium excidia pertinet, comparatum*; reliqua leges illic per otium.

206 *Rhamundus*] Comes Toloſatum: de hoc tamen in Niceæ expugnatione nulla mentio apud Aemilium.

207 *Canibuſque, auibuſque vorandos*] Ex Homero: ſic infra. *feris corpus laniandum, auibuſque reliquit*; atque alias ſæpe.

Mutumque metum] Ingens metus vocem adimit; ſic Lucretius; *Muta metu terram, genibuſque ſummiſſa petebat.* Virgilius. *Molle pecus, mutumque metu.*

Vaſtatorem Atylam] Qui Dei flagellum appellari voluit, adi ſi libet, Paulum Iouium in Elogijs: & Blondum Flauium, vt alios interim omittam.

208 *Bacchum inficit*] Vuam, quã nũc poetice Bacchũ vocat; ſuperius, cũ de Sacroſanctis religionis noſtræ myſterijs loqueret, vinum non Bacchum, ſed Noæ donum appellauit, vt illic docui.

Non illa] Vacat dictio *illa*, ſicut interdum apud Maronem, vt alicubi notat Seruius.

Raptoribus] Lupis, dixi ſuperius, ſi rectè memini; certè eſt ex Marone.

209 *Tectoſagum ductor*] Rhamundus Toloſatum Comes.

In acta] In campo, in litore, vtitur Virgilius.

Sublimi ſtantes à vertice] A ſeptentrione, dixi ſuperius.

Et Stygio in primis] Arte magica fabricatus.

Vnum Halyn] Profetam Perſarum, qui apud illas gentes ſanctiſſimè colitur.

Eque

210 *Equeferi*] Equi. Virgilius. *In latus, inque feri curuam compagibus aluum Intorſit.*

Centenæ aſſurgunt] Quot nimirum hoſtes interfecerat; quod ſtatim ſequitur, & eſt ſumptum ex antiquitate.

211 *Armoſque feri*] Equi, vt paulo ante monui.

Pedes emicat] Ipſe pedes, pedibus inſiſtens.

Verſus equum] Ex Homero, vt multa alia.

Agri medio] Et hoc ex Homero, ſed & alia inſuper multa, de quibus omnibus lectorem admonere ſuperuacaneum eſſe duco.

Ductor Narbonis] Rhamūdus, quem Tectoſagum ductorem ſuperius appellauit.

212 *Laſerpicifera Battus regnator arenæ*] Hiſtoriam narrat Iuſtinus: epithetum verò ſumptum eſt ex Catullo: hinc Batti ſilphium prouerbiali figura. conſule Parœmiographum.

Ex adamante] Ex chalybe, dixi alicubi ſuperius.

213 *Quando illi populos olim*] Propero ego ad reliqua, itaque Blondus hac de re conſulendus eſt.

Caudaque ſibi diuerberat armos] Qua ratione iram exuſcitat, ſeque ad fortitudinem ſtimulat, vt ex Homero ſcire licet, qui hac vtitur comparatione: adi, ſi libet Plinium, & Aelianum.

214 *Machaone natus*] Alludit ad Machaonem Aeſculapij filium Podalirij fratrem.

215 *Ipſe Atrebas*] Commius, vt eum paulo poſt nominat.

216 *Mox Bardum, & Gaddum*] Bardorum, & Gaddorum familiæ adhuc Florentiæ nobiliſſimæ habentur, ingentibuſque diuitijs clarent, in harum familiarum gratiam hi modo hic nominātur.

217 *Acta per terga ſecuri*] Oſtendi ſuperius ex Lucretio ſaucios in eam partem cadere, qua vulnus acceperunt, eſt ét ex Marone.

Quæ natum in bella ſecuta eſt] Multæ matres, & vxores Chriſtianos in ſacrum illud bellum profectos ſecutæ ſunt. tradit Aemilius, & ante eum Archiepiſcopus.

218 *Inuicte paludem*] Irriſio hæc eſt cum quadam amaritudine.

SCHOLIA

SCHOLIA
IN LIB. OCTAVVM
Syriados.

Pagina CCXXI.

COMITEM ſeſe addidit] Quod ſuperius dixerat lib. 5. *Seque illi veterum*, & reliqua, *comitem venienti Vrſanius vltro Addiderat*.

Nunc ò] Inuocatio in re difficili, ac memorabili ex præcepto Horatij: ſic etiam Virgilius. *Vos ò Calliope precor aſpirate canenti*, *Quas ibi tum ferro ſtrages*; idem antea fecerat Homerus Iliad. E.

Culmen habes] Habitas: illuc enim Diuæ Catharinæ corpus ab Angelis aduectum fuiſſe tradit hiſtoria: vide Lipomanum.

Siquando alias] Cum adhuc impubes eſſet poeta, ac ſtudijs literarum tum primum vacare cepiſſet; quam rem ipſe fuſius narrat in Carmine huic diuæ dicato, quod his libris attexitur.

Erumpant centum] Imitatur Homerum, & Virgilium addita exornatione à comparatione ſumpta, *ceu vaſta tonitrua*; nam ſimpliciter Virgilius dixerat. *Non mihi ſi linguæ centum ſint, oraque centum, Ferrea vox*; & reliqua.

222 *Letum pro laude paciſci*] Ex Marone, qui dicat. *Letumque ſinas pro laude paciſci*: alibi, *vitamque volunt pro laude paciſci*.

Vult Deus hoc fieri bellum] Quam fuiſſe militarem teſſeram dixi ad librum. 2.

223 *Fecerat & pulchra*] Sic etiam Virgilius. *& pulchra faciat te prole parentem*.

Te quoque] Vaticinium futuræ cædis Biturigis; ex Homero, & Marone.

224 *Strata viarum*] Lucretius. *Strataque iam vulgi pedibus detrita viarum Saxea conſpicimus*.

Gladio

Gladio metit] Virgilius ait. *Proxima quæque metit gladio:* conſule alicubi Petrum Victorium in Varijs lectionibus.

226 *Vulnificuſque chalybs*] Enſis. Virgilius. *Vulnificuſque chalybs vaſta fornace liqueſcit:* intelligit autem ferrum ipſum.

227 *Intentuſque oculis*] Atque ita re vera ſe ſe animo comparauerat Alexis, vt victoris fortunam ſequeretur, quod Solymanus vel coniectura ipſa, vel ex Thatinno, aut aliter ex Alexio cognitum habere potuit.

Harpem] Enſem falcatum ex adamante factum à Vulcano, quo Perſeus Iouis, & Danae filius vſus fuit, eundem etiam Mercurio tribuunt poetæ; quo cum ipſum Argum occidiſſe fabulantur. huiuſmodi enſes nunc Turcæ, ac Perſæ geſtant.

Soboles Rolonis] Robertus Rolonis filius Normandiæ Dux.

228 *Cum Dux*] Goffredus, cuius ingentem erga Deum Optim. Max. pietatem perpetuo his libris expreſſam habemus.

Decurrendi etiam] Decurrere labores dixit quomodo Lucretius, *decurrere lumina vitæ*. vbi tamen ego legerim *limina*.

Imperij aſſertor Carolus] Cui Magno cognomen factum fuiſſe diximus à magnitudine rerum geſtarum. hunc gladium dono ei dederat Vrbanus Summus Pontifex: vide ad lib. 2.

229 *Summi ius ille*] Quod vidimus ſuperius libro primo.

Perpetuam depoſcere pacem] Solemnibus votis, quibus æternam requiem defunctis à Deo precamur.

Intereaque animæ] Dicuntur piorum animæ ſtatim in cœlum migrare, quia dignæ effectæ ſunt, quæ Reſurrectionis die illuc aſcendant purgatis interim maculis expiatorio igne.

231 *Vrbis*] Nicææ.

Genibuſque, & corde tremebat] Sumptum ex Horatio dicente, *& corde, & genibus tremit*. loquit̃ de Cloe puella p cõparationẽ.

Tyranni] Regis in bonam partem, dixi ſuperius. vide Iſidorũ.

Mœnia] Pro vrbe ipſa, vt quadret ſententiæ verbi *populari*.

232 *Tomyris*] Sumpſit hoc nomen poeta ob celebrẽ illam Scytharum Reginam, quæ Cyro crudelitatem illis verbis exprobrauit. *Satia te ſanguine, quem ſitiſti, cuiuſque inſatiabilis ſemper fuiſti*. Iuſtinus.

Quas ego] Imitatio Maroniana; ſic enim legimus Aeneid. 11. *O decus Italiæ virgo quas dicere grates, Quaſue referre parem?*

Maximus orbis] Si plurimorum regnorum dominus fiam, atque ita maiorem occaſionem te egregie remunerandi nanciſcar.

233 *Ad furta paratas*] Ad nocturnas inſidias.

Sic ore locuta eſt] Γλωσσαργμός. Virgilius non vno in loco.

Sic placitum fatis] Virgilius; *ſic viſum ſuperis*: hic autem appoſitiſſime fatorum meminit poeta ob impiam Turcarum, atque Arabum opinionem cuncta fermè in fata conferentium.

Mochuræ] Ciuitas eſt Arabiæ vulgò Mecha nuncupata, antiquitus Petra; in ea Mehemetis corpus aſſeruari creditur; illucq; ipſius viſendi cauſa innumeri fermè Turcæ, atque Arabes quotannis proficiſci ſolent: quidam in oppido Almedina Mehemetis cadauer ſpectari ſcribunt: vide Petrum Bellonium Obſeruationum lib.2.cap.53. & lib.3.cap.1.

Improba regno Exuat] Refertur ad fortunam, non ad viã, quæ proxime anteceſſit, ex impia, vt dixi, perſuaſione illarum gentium, quæ maximas vires Fortunæ, & Fato tribuunt, ita verò eas docuit egregius ille Propheta Mehemetes; conſulendus eſt ridiculus, ac ſtolidus Alcorani, ſiue Alforcari liber, in quo legis Mehemeticæ capita collecta eſſe ferunt; de quo vide Petrum Bellonium lib.3. earumdem Obſeru.

234 *Et mihi venandi*] Quæ commoda Imperatoribus exercituum, ac militibus afferat venandi ſtudium, docet pluribus verbis Xenophon in libro huic rei deſtinato: quo circa cum ait Salluſtius in proœmio de bello Catilinæ. *Neque verò agrum colendo, aut venando, ſeruilibus officijs, intentum ætatem agere:* notat illos, qui ex agricultura, & venatione quæſtum faciunt; atq; hoc pacto locus ille exponi mihi videtur, non quomodo Victorius interpretatur lib.6.cap.1.Variar. lection. mihi olim ſubijt legere, *aut venundando*, pro *venando:* ſed fuit non inepta fortaſſe coniectura, minime tamen neceſſaria, quam nunc reijcio.

236 *Res euerſas audacia*] Ex Homero in Odiſſea. Ouidius ſic; *Audentes forſque, Deuſque iuuant*. Liuius. *fortes fortunam adiuuare aiebant:* fuiſſe autem ſententiam hanc prouerbio iactatam, auctor eſt Cicero in Tuſculanis.

237 *Nutricum tenus eſſe videt*] Ex Catullo, apud quẽ ita legimus in Carmine de Nuptijs Pelei, & Thetidis. *Illaque, atque alia viderunt luce marinas Mortales oculi nudato corpore Nymphas Nutricum tenus extantes e gurgite cano*. adi Petrum Victorium Variarum lection. lib.20.cap.5.

Seſe oſtentare] Voce, atque re ipſa declarare, nam intempeſta nox aſpectum adimebat.

Semifera verrentes æquora cauda] Cicero caudæ piſtricis ſpiniferi epithetum addidit in conuerſione Arati. *Spiniferam ſubter caudam piſtricis adhæſit:* de piſtrice bellua conſule Plinium.

Pedibuſque atros] Indicaui ſuperius auctores, qui de horum popu-

populorum moribus adeundi ſunt.

Fugit illa] Hic verbum *fugere* celeritatem notat, aliquando eidem locus eſt, cum telum per imprudentiam nobis excidiſſe ſignificare volumus: quod alibi etiam admonui. de verbo ῥεῖν, huicq; ſignificatione pari *fluere* adi Victoriū Var.lec.lib.28.c.18.

238 *Petit ore cruento*] Vnde hic loquendi modus, quo quempiam occubuiſſe ſignificamus, ductus ſit, pluribus docet Petrus Victorius Variar. lection.lib.29 cap.17. inde pete.

Viduant cuſtodibus] Ita etiam locutus eſt Maro. *tam multis viduaſſet ciuibus vrbem.*

Improba edendi] De ſignificatione huius vocis *improbus* quippiam adnotaui in Commentarijs ad Calphurniū, & Nemeſianū.

Druidum qui ſanguine] De Druidibus Gallorum ſacerdotibus loquitur Cæſar de bello Gallico lib.6. nonnulla etiam notata reperias apud Petrum Pithoeum Aduerſar. ſubſc. lib.1. plura apud Ioannem Picardum de Piſca Celtopædia, & Stephanum Forcatulum de Gallorum imperio, & philoſophia: quos omnino ad hanc rem conſulas velim.

239 *Cuſtodem ad limina*] Ea forma dictum, qua puer ad cyathos, ad pedes, ad manus, ad lites, ad baculum: notat Canteruſne, an Lipſius? certè nonnihil de hac loquendi phraſi inuenias apud Turnebum, & Ioãnem Guilelmum Stuchium in libris Antiquitatum conuiuialium: nos hic veluti canes è Nilo, bibimus, & fugimus; magis enim ſeria habemus, in quibus tempus inſumamus; itaque ad ea nobis redeundum eſt.

240 *Quando diſcordibus inter*] Cum diſcordibus opinionibus certatur, omnia in ſuſpenſo remanent; qui fructus eſt altercationis.

Somno, vinoque ſepultos] Maro. *Somno, vinoque ſepulti Procubuere.* vbi tamen quidam legunt *ſoluti:* ſed haud multo inferius. *Rutuli ſomno, vinoq; ſepulti Conticuere.*

Mala gaudia] Sic Virgilius. *& mala mentis Gaudia.* quem locum carpit Seneca Epiſtola quapiam: memini me nonnulla adnotare ad hanc rem in meis libris Locor. Controuerſ. ac deinde in Aſſertione aduerſus Yuonem Villiomarum.

241 *Glacieſque atras*] Sic dictum, quomodo hyemem atram, & imbrem atrum vocauit Maro; nam glaciei colorem cæruleum ab aqua idem tribuit. *Cærulea glacie concretæ, atque imbribus atris:* neſcio an Calphurnius ſit, an verò Nemeſianus, qui hac eadem ratione niuem atram appellauit, ne fortè exiſtimes Anaxagoræ opinionem ipſum illic innuere voluiſſe; adnotaui ad illum locū.

Truncos] Buſta capitibus carētia. Virg. *iacet ingēs litore truncus.*

Infracta

Infracta ſecuribus oſſa] Valde fracta, in minutas partes conciſa : dixi ſuperius.

242 *Tormento capita imponunt*] Ex ipſa hiſtoria ſumptum.

Tetro manãtia tabo] Virg. *vidi, atro cũ mẽbra fluẽtia tabo Mãdurct.*

Igneſcunt iræ] A definitione; eſt enim ira feruor caloris in corde, veluti ex Hippocrate, & Platone definit Galenus lib. 2. de Sanitate tuenda.

Generoſa Triulci] Triulciorum familia inter primarias Mediolani ſemper fuit habita, inque ea exercituum optimi, & clariſſimi duces floruerunt, præter cæteros, Ioannes Iacobus Triulcius ab omnibus fermè hiſtoriographis vehementer commendatur, eius meminerunt Iouius, Guicciardinius, alij.

243 *Vbi Taurinos*] Vbi ſita eſt Auguſta Taurinorum, vel ſimpliciter inter Allobroges, in quibus claret familia Puteorum, ad quam modò alludit hic noſter, dum Phrearum nominat, nam Græcè φρέαρ valet puteum.

Gratiſſimus amnis] Ex Marone. *Cæruleus Tybris cœlo gratiſſimus amnis.*

Parti] Pro parte metri cauſa. Cicero. *parti miſcetur in vna :* ſic etiam illud Ouidij legit Giſanius. *In mare perueniunt partim, partique recepta Liberioris aquæ.*

Affixit humi] Vel *afflixit*, ſed non eſt neceſſarium.

Vrbemque reliquit] Vrbis defenſionẽ, vel extra mœnia cecidit.

244 *Suffulta columna*] Vnde columen regni, familiæ, & ſimilium ab ea columna, quæ vniuerſum ædificium ſuſtinet, cuique cõcameratio tota incumbit : notaui alibi ex Demetrio hanc rem pluribus verbis, at hic non eſt locus.

Dum ſeptem] Τριώνες, Virgilius. *Septem ſubiecta trioni.*

245 *Aſpicit æquis*] Haud aliter Virgilius. *Nec Saturnius hæc oculis pater aſpicit æquis.*

246 *Fandi memor, atque nefandi*] Ob ipſum Thatinnum hoc dr̃, & eſt ex Virgilio, ibi, *At ſperate Deos memores fandi, atq; nefandi.*

Falarica venit] *Venit* præteritum tempus eſt, vnde ſtatim ſequitur, *Perculit, exhauſitque.*

247 *Enſibus incubuere ſuis*] De quarundam gentium conſuetudine, in quibus multi amicis cariſſimis morte ſublatis ſe ipſos ſponte interficere non dubitant, idque feciſſe maximæ laudis loco ſibi ducunt.

Vrbem compoſitis] Narrat Aemilius lib. 4. cuius verba quoniã plura ſunt, quàm vt commodè ex meo inſtituto huc transferri queant, illic inſpici mando.

SCHO-

SCHOLIA
IN LIB. NONVM
Syriados.

Pagina CCXLIX.

A*D DYNDIMA*] Mons eſt Phrygiæ, in quo percelebre Cybeles templum fuiſſe perhibetur; eius meminit Propertius. *Dyndimus, & ſacræ fabricata iuncta Cybellæ*: plura reperias apud Strabonem, & Plinium, qui de fluminibus ab hoc noſtro ſtatim nominatis nõnulla referunt diuerſis in locis.

Flumina Corycij] Antri Corycij poetarum verſibus tantopere celebrati meminerunt iijdem Strabo, & Plinius, nec non Solinus, & Pomponius Mela, notat etiam Apollonij interpres.

250 *Nec minus Euſtachides*] Goffredus filius Euſtachij.

Vt populum nube intectum] De fuga Hebræorum ex Aegypto duce Moyſe, totiuſque illius itineris admirandis euentibus narratur hiſtoria in libro, cui titulus Exodus; percommode autem, ac perappoſitè de ea hic mentionem ingerit poeta, quoniam & ipſi quoque Chriſtiani iter faciebant Hieroſolymam.

251 *Per inane*] Per aerem, hoc enim modo valet vox *inane*, non quod aer inanis ſit, nam nullum in natura inane, ſi Ariſtoteli credimus, ſed quod ita videatur: vtitur hac dictione in hunc ſenſum Virgilius addito etiam vacuo hunc in modum; *Tum lapis ipſe viri vacuum per inane volutus Nec ſpatium euaſit totum.*

Quam toſta ſuum] Sic etiam Homerus, & Virgilius toſtarum, & aſſarum carnium, haud vnquam elixarum meminerunt: notat Seruius Grammaticus in primum Aeneid. petas licet ex Plutarcho: velim etiam conſulas Athenæum lib. 1.

Viridi liquentia vina Donyſa] Vina pura, hoc enim valet liquẽs ad vinum relatum: viridem Donyſam appellauit etiam Virgilius

ob eius coloris marmor, quod in ea inſula copioſè naſcitur; eſt autem ſita in mari Aegæo, in quo ea optimum vinum prouehit, cum ſit valde ſaxoſa.

252 *Bencius*] Frãciſcum Bencium intelligit ex Societate Ieſuitarum, virum probum, & in carmine pangendo valde exercitatum; cuius plura literarum monumenta egregium hominis ingenium teſtantia nuper in lucem prodierunt, is eſt (nam adhuc viuit magno ſtudioſorum commodo) poetæ noſtri amiciſſimus.

Qui certa ſecutus] Hiſtoria extat in ſacris libris, in quibus narratur poſt obitum Moyſis Deum præcepiſſe Ioſuæ filio Nun, vt Hebræos trãs Iordanem in terram promiſſionis perduceret. fingitur autem Bencius canere hiſtoriam huius Ducis ob ſimilitudinem, quam ea habet cum rebus geſtis Goffredi.

253 *Procubuere ſolo*] De vrbe Ierichunte accipe, cuius moenia ſacerdotum buccinis ſepties incinentibus, ac populo vocem tollẽte ſolo æquata ſunt, vt legimus in hiſtoria Ioſuæ cap. 6. hoc geſtum eſt auſpicijs eiuſdem Ducis. vide Sulpitium Seuerum.

Funere merſant] Virgilius; *& ab vbere raptos Abſtulit atra dies, & funere merſit acerbo.*

Celebrem Gabaona] Gabaonitæ à Ioſue fœdus, ac pacem ſubdolè impetrarũt, cum verbis humilimis ipſam petijſſent affirmantes ſe longè illinc profectos eſſe illam vnam ob cauſam. Gabaon verò vrbs magna Heuæorum, vt eſt in Exodo cap. 9. & 10.

Nuniades] Nun pater Ioſuę, vnde Nuniades patronimica forma; cap. 1. Exodos. Sulpitius.

Cæli requiem mirantibus aſtris] Hãc ſententiam ita extulit Virgilius. *Et mutata ſuos requierunt flumina curſus*: cuius carminis hic eſt verus ſenſus. *flumina mutata ſuos curſus*, ideſt cum ſuos curſus mutaſſent, *requierunt*; non, *mutata requierunt ſuos curſus*; neque enim dicimus requieſco curſum, ſed ſimpliciter requieſco: qua de re lectorem hic admonuiſſe non fuit inutile, ſiquidem neminem adhuc videre mihi contigit, qui locum hunc perperam non ſit interpretatus, neque aliter exponere ſoleo illud alterum Maronis. *Hic tamen hanc mecum poteris requieſcere noctem*, quanquam *hac nocte* auferendi caſu illic ſcriptum eſt in cunctis ferè exemplaribus: itaque Arufrani Meſij ſententiam non probo, quam refert Cariſius: quod ad hiſtoriam attinet, iam ſuperius indicaui, vnde ea petenda ſit.

254 *Inſtiterant dura*] De his exercitijs militaribus conſulendus eſt Vegetius.

Super æthera diſcum] Horatius huius exercitationis meminit

ibi;

ibi; *Seu te diſcus agit, pete cedentem aera diſco*, & Oda 8. lib. 1. *Neq; iam liuida geſtat armis Brachia, ſæpe diſco Sæpe trans finem iaculo nobilis expedito*; Angelius porrò imitatus eſt Homer. Odyſſ. E.

Aut celeres onagros] Virgilius eoſdem appellauit timidos à cauſa epithetum ducens; nam timiditas celeritatem parit, & quæ animalia timida natura creauit, eadem curſu valere voluit Anacreon.

155 *Concordia pectora*] Per appoſitionem.

Et ſanctam Solymorum] Vnde Hieroſolyma cõpoſito vocabulo.

Attius] Vide quæ ſuperius de Ateſtina gẽte à me dicta ſunt; & præter Ioannem Pignam, & Paulum Iouium, conſule Gaſparem Sardum in ſuis Epiſtolis.

156 *Deus ipſe ſuos*] Præclara ſententia, & duce, qui omnes ſuas ſpes in Deo collocatas habeat, verè digna.

Reflectere] Conuertere, retro flectere.

157 *Auriferumque Hermum*] Creditus eſt enim Hermus fluuius aureas arenas vehere; is Pactolum in ſuum alueum recipit, qui & ipſe quoque aureis ramentis abundat, quare alio nomine Chryſorroas dictus fuit; meminit vtriuſque hic noſter haud multo inferius.

Hypæpas] Oppidum eſt Lydiæ Stephano, & Straboni, eius ita meminit Ouidius. *Orta domo parua, paruis habitabat Hypæpis*. loquitur de Arachne: Hypæpeas mulieres pulcherrimas fuiſſe perhibent, vt ſcribit Cælius Rhodiginus, qua de cauſa pulchrarum epithetum addidit illi vrbi hic noſter.

Magnæ] Cybeles, quæ & magna mater dicta eſt: Catullus. *Niueis citata cepit manibus leue tympanum; Tympanum tubam Cybeles tua mater initia, Quatienſque terga tenti teneris caua digitis. Canere hæc ſuis adorta eſt fremebunda comitibus: Agite, ite ad alta Gallæ Cybeles nemora ſimul, Simul in Dyndimenæ dominæ vaga pecora.* & cætera. Cybelus mõs eſt Phrygiæ, vt docet Vibius Sequeſter, in quo Magnæ matris ſacra ſolemniter celebrabantur, de quibus multa Gyraldus.

Celænas] Apamiam, vt cenſet Plinius, quanquam Strabo diuerſas faciat.

Populetur Iſauros] Lycaoniæ, inquit Strabo, eſt etiam Iſaurica Taurum verſus, deinde Iſauria, quæ vicos duos habet eiuſdem nominis, & eum, qui vetus dicitur Beneuentium, his alia loca obtemperant, omnia latronum domicilia, quæ Romanis negocia exhibuerunt. Publius verò Seruilius cognomento Iſauricus, quem nos vidimus, hæc Romanis ſubegit, & multas piratarum

munitiones, quæ in ora maritima erant, vi cepit; hactenus Strabo ex interprete.

Antiochi de nomine dictam] Antiochiam; reijcio te ad ea, quæ alicubi ſuperius de hac vrbe adnotaui.

Vbere gleba] Virgilius. *Terra antiqua, potens armis, atque vbere glebæ.*

Quo gloria tanta] Fit enim interdum, vt pluribus infortunijs nos Deus appeti ſinat, quo eius auxilium manifeſtius appareat; huius rei luculentum exemplum in Iob perſona nobis proponunt ſacræ literæ.

258 *Iamque adeo Sagarim*] Quē & Sangariū appellari diximus.

259 *Indomiti loricam æris*] Inſuperabilis, quemadmodum ex aduerſo domitus, qui iam ſuperatus eſt. Horatius; *Virginea domitus ſagitta.*

Primæ ſub tempora lucis] Dixi ſuperius ex veterum perſuaſione de veritate inſomniorum, quæ ſub lucem apparent.

Mormum cum victor ab vrbe] De nonnullis rebus prȩclare geſtis à Goffredo Bulionio, cum is adhuc iuuenis eſſet, iubeo tȩ conſulere Franciſcum de Roſieres tomo 6. Stemmatum Lotharingiæ Ducum.

Cattorum acies] Hi populi ſunt Germaniæ trans Rhenum, Lygijs Pannoniæ populis, Cheruſcis, Hercyniæque ſyluȩ proximi, ac Hermonduris; neſcio an ſint, quos Caritinos Ptolemæus vocat. Marlianus, Fabricius, Ortelius, cæteri.

260 *Edocet Addemarum*] Supremum Antiſtitem, quique Pontificis perſonam illic ſuſtinebat, cui propterea ſuum viſum aperit Goffredus, quemadmodum ſuperius ad librum primum adnotaui de Petro Eremita.

Et fruſtra auxilium] Per eclipſim, deſideratur enim ferre, aut aliquod verbum huic par.

Interea cœlo] Sumptum ex Marone.

261 *Macedoniaque ſariſſa*] Qua ſcilicet apud Græcos olim milites phalangis Macedonicæ vtebantur. Polybius, & Liuius.

Petit impete] Pro impetu; Lucretianum eſt.

Tum mihi vel tellus] Mutuò ſumptum ex Maronȩ:

Nunquam moriemur inulti] Et hoc etiam de Maronȩ mutuò, ſiue precario ſumptum.

A cardine] Vel à vertice, vt ſuperius alicubi dixi, vel ideo, quia cœlum à Septentrione circumagitur veluti cuidam innixus cardini, ſicut portarum valuæ.

Bonæ virtutis] Verbum medium, ſicut dolus, fraus, ars, laus,

atque his ſimilia, qua de re pluribus diſputaui in aſſertione pro meis Locis controuerſis aduerſus perſonatum illum Yuonem Villiomarum, qui nuper leui quadam ſumpta occaſione illud ſuum teterrimũ virus euomuit, quod aduerſus Italos omnes iamdudum conceperat; itaque verborum hic compendium faciam.

264 *Cydonia cornu*] Cretenſia a Cydone illius inſulæ nobili vrbe, cuius incolæ Cydones; ij ſagittãdi arte peritiſſimi fuiſſe perhibentur, vnde Cydonij arcus, ſagittæ, atque alia huius generis per excellentiam quandam. Virgilius. *Parthus, ſiue Cydon telum immedicabile torſit*. Claudianus. *Quæ vires iaculis, vel quum Gortynia tendis Spicula, quam felix arcu, certique petitor Vulneris, & certum mentiri neſcius ictum, Scis quo more Cydon, qua dirigat arte ſagittas Armenius, refugo quæ ſit fiducia Partho*: in ea inſula etiam Gnoſij, Dyctæi, Gortyni optimi iaculatores habiti ſunt.

Ceu cõſueuere] Et de hoc pugnãdi genere memini me quippiã adnotare in meis libris Locorum controuerſorum; ac deinde in ea ipſa Aſſertione, quam ſtatim nominaui, inde pete, ſi libet.

Iuque fero] Equo, vt bis ſupra, quod & ipſe illic adnotaui.

Horrendum ſæuit] Horrende; adiectiuum pro participio Græcorum more.

265 *Pactolus, & Hermus*] Flumina videlicet aurifera, vt creditum eſt antiquis, vel potius, vt poetæ ipſi finxerunt, qui Midam in Pactolo ſe lauiſſe narrant, vnde factum ſit, vt is aureis arenis fluere ceperit.

Serò ſapientis] Cum in eo eſſet, vt Cyri iuſſu, à quo in cuſtodia aſſeruabatur, occideretur, nam cum pyram aſcendiſſet, inclamauit ò Solon, Solon, is autem in ſermone Cyro dixerat ex viuentibus neminem beatum vocari debere. conſule Herodotum in Clione: refert etiam Laertius, & alij, porrò Cræſi regna fuerunt in Lydia.

Ergo illum] Has enim occaſiones populi ſtudioſiſſime aucupantur, vt regum auarè, atq; aſpere dominantium iniurias vlciſcantur, at ij dum res alta in pace proſperè fluunt, nihil minus curant, quam vt ſuæ ditioni parentes iuſtè, ac liberaliter habeant: Celtiſci igitur mores cunctis Principibus proponit poeta; vt eos vitare ſtudeant metu ſaltem infelicis euentus, ſi id vera virtute præſtare nequeunt: quod libuit adnotare, vt hoc poema non ſine fructu legatur.

266 *Verſo cecidere in prælia vultu*]. Non ſupino, ſed in hoſtes conuerſo, quia vulnera in pectus, non in faciem acceperant.

Maluetiæ] Maluetiorum familia Bononiæ nobilitate, atque

opibus nulli aliæ cedit: in ea hodie maxime claret virtute bellica Pyrrus, quem nunc tacitè deſignat hic noſter.

Cambyſes] Alludit ad veterem illum Cambyſem, cuius Herodotus, Xenophon, Iuſtinus, & alij meminerunt.

Præſtantior arcu] Additur hoc ob factum illud, quod hunc in modum narrat Herodotus in Thalia. Cum aliquando Cambyſes ex Prexaſpe viro nobili, ac primario, ſibique vehementer caro quæſiuiſſet, quidnam Perſæ de ſe loquerentur, reſpōdit ille cætera quidem omnia mirum in modum Perſas laudare, illud vnū non probare, quod nimis vino indulgeret, hoc audito Cambyſes indignatus, Prexaſpique oſtendere volens Perſas haud quaquam recte ſentire, iuſſit ad ſe acciri Prexaſpis filiū, qui ſibi erat à poculis, vt ſi cor eius non fallente ictu traiecisset, oſtenderet ſe ſobrium eſſe: hæc locutus in puerum intendit arcum, ipſumque percuſſit, atque humi collapſum iuſſit diſcindi, & inſpici ictum, cumque in corde ſagitta eſſet iuenta, lætatus eſt, & reliqua.

Lutetio] A metropoli vrbe Gallorum, quæ Lutetia Pariſiorum nnncupatur.

267 *Cum læti ad pocula*] Amara exprobratio ad ſopitam virtutem excitandam, ſed nihil ea tunc Boemundus profecit.

268 *Veſtigia lenta referre*] Perſiſtit in metaphorā Leonis, quam paulo ante ſumpſerat, id vero animal nunquam citato curſu fugit, ſed ſenſim, ac lento gradum ſe recipere conſueuit. Plinius. Aelianus.

269 *Atque Arabum incuſat*] Irridet poeta Aſtrologiam, cui præcipue facultati Arabes incumbere conſueuerunt, vt illorum hominum plura monumenta demonſtrant.

Sata culta] Ita loquitur Maro.

270 *Ruit ab radicibus ornos*] Locutio Maroniana.

Cœlum clamoribus implent] Sequutus eſt Homerum, qui Græcos tacitos, Troianos inſtar ſturnorū clamātes præliū inire facit.

Surgebant vertice flores] Quorum feraciſſima eſt illa regio, in qua Suſæ vrbs ſita eſt.

Tum manibus cœlum] Pictura clypei hominis ſuperbi, ac ferocis; de bello Gigantum plura reperias apud Heſiodom in Theogonia: Claudianus Gigantomachiam inchoauit; vide nonnulla apudi Pauſaniam in Arcadicis.

271 *Improbe*] Virgilius. *ille aſper, & improbus ira Sæuit in abſentes*. dixi ad Calphurnium, & Nemeſianum.

Tmolus] Mons Lydiæ Sardibus incumbens: in eo optimum vinum naſcitur: vt ex Virgilio docemur.

Contegit

Contegit in tergum reiecto vmbone] Volo hic e re nata emendare, atque adeo explicare locum Horatij, quem Muretus minimè fuit aſſecutus; is eſt Oda.7.lib.2.ibi. *Tecum Philippos, & celerem fugam Senſi relicta non bene parmula*. lego *relata*: vt parmam intelligamus; quæ in tergum ab Horatio inter fugiendum reiecta eſſet; ea autem illo pacto non bene referri dicitur, cũ pectus contra hoſtes,non tergus muniendum ſit; non igitur ſe ſcutum abieciſſe illic fatetur Horatius, quod turpiſſimum fuiſſet, ſed fuga vna cum alijs ſalutem quæſiuiſſe, quo in facto longe minor ſubeſt infamia.

Nec te humiles] Intellige hunc ab aliquo alio,non à Goffredo fuiſſe interemptum

272 *Mutatos viden eſſe Deos?*] Ex Virgilio, & Horatio.

Auſcultet Ophelta] Pareat, obtemperet Opheltæ monenti, vt ſe in montes recipiat.

Et audax] Hoc ipſo audax, ſi conetur, iterum prælium redintegrare. dixi de hoc loquendi genere in Commentarijs in Calphurnium, & Nemeſianum; & ſuperius alicubi in Scholijs ad hunc noſtrum.

273 *Præcipiti Ladan*] Ladas curſor fuit Alexandri Magni tanta pedum celeritate præditus, vt veſtigia in arena non imprimeret, quare ſtatua ipſi apud Argos in tẽplo Veneris dicata fuit, quam νικηφόρον, appellarunt. Ladæ meminit Martialis.

274 *Enſe metentem*] Tranſlate: ſic Virgilius. *Proxima quæque metit gladio:* vſurpat etiam alicubi Ouidius; ſed non ſuccurrit mihi locus; nec tamen quærendi laborem ſumere neceſſarium mihi eſſe iudicaui.

275 *Mentẽ cõſiſtere in vno*] Tale quippiã reperias apud Maronẽ.

Ninus] Filius Solymani repetito nomine ex antiquitate.

Aſpera cautes] Virgilius Aeneam quercui comparat hinc, atque hinc ventis agitatæ.

Ceu flos] Appoſitiſſima comparatio, qua Catullus etiam vſus fuit; eamdem Virgilius quoq; vſurpauit dicens. *Purpureus veluti cum flos ſucciſus aratro Langueſcit moriens, laſſoue papauera collo Demiſere caput*. loquitur de Euryalo ex vulnere moriente.

Admittit caſſida lucem] Per anticipationem; ſiquidem bucculæ repertor, quæ faciem contegit, fuit auorum noſtrorum memoria Bartolomæus Liuianus, vt tradit Iouius.

SCHOLIA
IN LIB. DECIMVM
Syriados.

Pagina CCLXXVIII.

ESSE *ſuper*] Pro ſupereſſe; ὑστερολογία, ſiue ὕστερον πρότερον in compoſitione verbi.

Facienſque alto conuicia cælo] Sic dictum eſt de cicadis neſcio an ab Ouidio, an à quo alio. *faciunt conuicia ſoli*.

O maculæ] Sic dictum quomodo à Catullo. *ò lutum, lupanar;* ſic etiam vſurpamus ſcelus flagitium, dedecus, atque his ſimilia.

Hoſticus] Hoſtilis. Horatius. *Hunc neque dira venena, nec hoſticus auferet enſis.*

279 *Mæoniæque oras*] Hæc regio exuſta dicitur, patetque longitudine quingentorum ſtadiorum, latitudine quadringentorū, vniuerſa arboribus caret, præter vitem, quæ exuſtum vinum fert, ita elegans, vt nulli cedat, ſumma camporum facies cinerulenta eſt, montana, petroſa, & nigra, tanquam exuſtione quadam, quidam putant hoc ex crebro fulminum ictu, aut fulgurum contingere. Strabo.

Hic vatum inuentis] Exuſtionis illius telluris cauſam poetæ ſuo more ad Typhonis fabulam retulerunt, affirmantes eum ibi, cum fulmine ictus eſſet ſepultum iacere; meminit Strabo, & Laurentius Coruinus in ſua Geographia, vbi de Moeonia, ſiue Mœſia loquitur.

Rabieque furentes] Quæ præ nimio æſtu ipſos corripere ſolet; præſertim Syrio ardente, vt inquit Plinius. conſule Ariſtotelem, & Aelianum.

Abiecere ſuos] Aborſæ ſunt omnibus, inſpectantibus, nec tamen partus dolores miſerantibus Archiepiſcopus.

280 *Sitientes Syrius agros*] Mutuò ſumptum ex Marone.

Cœlique cauernis] *Et magnas cœli compleſſe cauernas*, inquit Lucretius: ſic ætherias cauernas eadem ratione dictum.

Hoc votum] Adeundæ Hieroſolymæ, quod Goffredus cõcepit, cum poſt vrbem Romam à ſe captam in grauem morbum incidiſſet, quemadmodum refert. Franciſcus de Roſieres tomo 4. Stemmatum Lotharingiæ Ducum; quanquam non tam de ſuo voto, quam de aliorum quoque loquatur Goffredus.

Sola abs te] In Euangelio, vbi Petro ius ſoluendi, ac ligandi in terris à Chriſto tribuitur.

Quam monit] Ex lapide expreſſit eo virga percuſſo: narratur hiſtoria cap. 17. Exodi. refert, vt puto, Sulpitius Seuerus.

Conſiſtere ſolem iuſſiſti] *Tunc loquebatur Ioſua Domino, quo die dedebat Dominus Amorrhæos coram filijs Iſrael, & dicebat ob oculos Iſraelis Sol in Gabaone inſiſte, & Luna in valle Aialonis, & moratus eſt Sol, & Luna ſubſtitit, donec vlciſceretur gens hoſtes ſuos: an non hoc ſcriptum eſt in libro legis? & ſubſtitit Sol in medio cœli, neque properauit occumbere circiter die integro*. ex hiſtoria Ioſuæ cap. 10.

Totum tremefecit Olympum] Hoc antea vſurpauerat Virgilius. *Annuit, & totum nutu tremefecit Olympum*.

282 *Feſto clamore ſalutant*] Noto more, cum optatam tellurem detegimus: ſic nautæ apud Maronem *Italiam læto clamore ſalutant*.

Vndis refluentibus] Ob multos flexus in ſe recurrentes illius fluminis, de quo non nihil ſuperius tetigi.

Et meminiſſe iuuat] Quod nõ mediocrem voluptatem afferre ſolet. Virgilius. *forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit*.

283 *Atque in Piſidiæ*] De hac regione plura legas apud Dionyſium Afrum; ego citatiſſimo curſu ad reliqua propero.

Cydnique ad flumina ferri] Qui fluuius eſt Ciliciæ ſic dictus Syrorum lingua ab aquarum candore, de eo quippiam ſuperius adnotaui.

Rogeriades] Rogerij filius fratris Boemundi, vt ſupra dixi.

Duce Balduno] Balduino altero fratre Goffredi.

Callhiroem] Ciuitas eſt Paleſtinæ alio nomine dicta Lece, prope eam viſitur nobilis ille fons calidus, in quo Herodes ſe lauiſſe traditur. Ioſephus; de Charris dixi ſuperius.

284 *Hic vbi ſe crebris*] Tradunt illic Goffredũ inter venandum immanem vrſum, qui cum milite quopiam colluctabatur, in ſe concitaſſe, nec niſi graui accepto vulnere ipſum intermiſſe, itaque menſibus aliquot lectica vectum iter feciſſe. Archiepiſcopus Tyri, Paulus Aemilius, Franciſcus de Roſieres, alij.

Seceſſus

Seceſſus quondam] Antrum Corycium intelligit, quem pluribus deſcribunt Strabo, & Solinus, ad quos lectorem reijcio.

Edeſſam] Vrbs eſt in Syria, fuit altera in Arabia alio nomine Antiochia nuucupata: nunc de priori intelligendum eſt, quam Orpham, ſiue Rotam vocari tradunt. Ortelius.

Geminæ regnator Hydaſpes Armeniæ] Maioris videlicet, & minoris; hoc autem effectum eſt opera Pancratij, qui ex Græci Imperatoris cuſtodia elapſus ad Latinos ſe contulerat. Paulus Aemilius.

285 *Reſplendet Luna minores*] Horatius. *micat inter omnes Iulium ſidus, velut inter ignes Luna minores.*

De nomine dicta Sibyllæ] Sibyllam Perſicam accipe: cæterum hiſtoria habet à Rege Armeniæ conopeum dono miſſum fuiſſe Goffredo, quod Pancratius Armenus nactus in itinere miniſtris regis abſtulit, & Duci Boemundo ſuo nomine dono miſit, quod factum ægreferente Goffredo rem ſuam ſibi eripi, multis diſſenſionibus cauſam præbuit. Archiepiſcopus Tyri.

Extremas nam limbus] Euagatio poetica ſimilis illi Catullianæ de puluinari Ariadnæ: eſt autem pulcherrimum epiſodium quadam quaſi neceſſitate hiſtoriæ cohærens.

Pelagi faciem mentita virentem] Operæprecium eſt Plinium ita loquentem audire. *Probatiſsimi ſunt* (loquitur de berillis) *ex ijs, qui viriditatem puris maris imitantur.*

Omnipatens cælum] Illud Virgilij, *omnipotentis Olympi*, quidam *omnipatentis* legunt, & ita nunc loquitur hic noſter.

286 *Pendentem roſtro*] Ex Cyri Virgiliana, vbi ſic legas. *Quacunque illa leuem fugiens ſecat aera pennis, Ecce inimicus atrox magno ſtridore per auras Inſequitur Niſus, qua ſe fert Niſus ad auras, Illa leuem fugiens raptim ſecat æthera pennis*, fabula pluribus refertur ab Ouidio Metamor. 8.

Genialis hiems] Quo tempore ante focũ genio indulgere conſueuimus. Horatius. *Vides vt alta ſtet niue candidum Soracte: nec iam ſuſtineant onus Syluæ laborantes: geluq; Flumina conſtiterint acuto: Diſſolue frigus ligna ſuper foco Large reponens, atque benignius Deprome quadrimum Sabina ô Thaliarche merum diota.*

Fæcundos lepores] Qui ſuperfœtare ſolent, nam de veris leporibus, non de cuniculis accipi malo. Martialis. *Fæcundi leporis ſapiens ſectabitur armos*: potes, ſi vacat, adire Pliniũ, & Aelianũ.

287 *Oceano Lygur emenſo*] Chriſtophorus Columbus Ianuenſis, de quo non nihil ſuperius adnotaui.

Turrim Nembrotus] Extat hiſtoria in libro vocato Geneſis.

Ductor

Ductor atrox] Holophernes princeps militiæ Aſſyriorum, cuius hiſtoria narratur in libro vocato Iudith. refert Sulpitius.

288 *Cum mulier*] Iuditha filia Merari vxor olim Manaſsis, de qua videndus eſt liber ſacer ab ea inſcriptus cap. 8.

E medijs ceruicibus exhalantem] Vſurpatiuè, ac minus proprie vtitur hic poeta participio exhalantem, cum dixerit, *e medijs ceruicibus*.

Tellus Oenotria] *Italia ita dicta, vel à vino optimo, id eſt οἴνῳ, quod in Italia naſcitur, vel, vt Varo dicit, ab Oenotrio rege Sabinorum.* hæc Seruius ad illud Maronis. *Oenotrij coluere viri*.

289 *Pipini proles*] Fuit Carolus cognomento Magnus Pipini Gallorum regis filius, quem, vti ſuperius etiam diximus, Leo Summus Pontifex Occidentis Imperatorem conſtituit, is à magnitudine rerum geſtarum id cognomentum reperit. Turpinus, Aemilius, Roſieres: multi præterea alij, quos hic recenſere nihil attinet.

Illyricoſque] Si quis epitome quadam cõprehenſas res in bello præclare geſtas à Carolo Magno noſſe cupit, adeat Fräciſcum illum de Roſieres, quem modo nominaui, is enim verborum compendio vniuerſas ferme victorias ab illo Rege, atq; Imperatore partas exequitur tomo tertio Stemmatum Lotharingiæ, ac Barri Ducum.

Florentia dia] De origine Florentiæ plura ſcripta reliquit Vincentius Borghinius illo ſuo Cõmentario, cui titulum fecit Dell origine della Città di Firenze, eſt.n. materna lingua cõſcriptus.

Faciliſque dedit clementia nomen] *Lodouicus Caroli Magni filius Pij cognomentum adeptus, quod religioni Chriſtianæ intentiſſimus eſſet, Pontificeſque Romanos diutius adiutaſſet, patre defuncto Imperator Occidentis, Rexq; Franciæ conſtituitur,* inquit Roſieres: conſule præterea Paulum Aemilium.

Iuueni non ille nepoti] Bernardo nimirum Pipini Ludouici fratris filio Longobardorum Regi, qui cum ab Imperatore defeciſſet, ipſique Alpes obſtruxiſſet, ne in Italiam tranſire poſſet, in deditioné acceptus oculis priuatus eſt, ac deide capite multatus.

Maturus & æui] Virgilius. *æui maturus Alethes*.

290 *Nec procul hinc virgo ſtabat*] Chriſtinam Lotharingiam ex Carolo Lotharingiæ duce, & Claudia Henrici Gallorum regis filia ortã, quæ Ferdinãdo Medici Magno Duci Etruriæ nupta eſt.

Inque ſacro virtus] Dum is adhuc Cardinalem gereret.

At Geſſoriacum] Per Geſſoriacum Heroem Gotfredum ipſum intelligit Geſſoriaci oppidi regulum, quod eſt in Morinis ad litus

tus

tus Oceani, vnde breuiſſimus in Angliam traiectus, nunc vulgò nuncupatur Cales, erat autem tunc temporis ſub Comitatu Bononiæ. porrò hiſtoria, quæ hic per tranſcurſum refertur ab Angelio, petenda eſt ex Archiepiſcopo Tyri lib. 9. cap. 7.

291 *Votique*] Verſus hypermeter, ſiue hypercatalecticus, qualis ille Virgilij. *Inſeritur vero ex fœtu nucis arbutus horrida, Et ſteriles platani.*

Ida parens] Ab alijs Goffredi mater non Ida, ſed Itta, aut etiam Idda nuncupatur; fuit autem Gothofredi, ſiue Goffredi Barbati Ducis Lotharingiæ filia, Gibberi ſoror, Euſtachio Comiti Bulionio nupta. Roſieres, paulo tñ aliter narrant Aemil. & Meyrus.

Non hic vt ſedeas] Deſidioſus conſiſtas. Virgilius. *Immuniſque ſedens aliena ad pabula fucus.*

292 *Celebri cognomine Orontem*] Antea dicebatur Typhon, poſtmodum id nominis adeptus eſt ab Oronte eo, qui primus pontę eum conſtrauit. Strabo. hic noſter haud longe inferius rem totam pluribus exequitur.

In tantam potuit] Occaſio, & commoditas etiam ſapientiſſimos viros tranſuerſos abripit.

Fulgenti accingitur enſe] Non auro, aut gemmis ornato, ſed terſo, ac nitido: ſic infra lib. 11. *& dura cientem Prælia Tigritem ſplendenti percutit enſe.* Cicero. 5. Tuſcul. de Dionyſio tyranno loquẽs; *In hoc medio apparatu fulgentem gladium è lacunari ſeta equina appenſum demitti iuſſit:* quod Alexander Aphrodiſienſis ad tertium librũ topic. Ariſtotelis enſem ἱμαχν τιμάτιον nominat, nõ ſplendentem intelligit, ſed auro, & gemis exornatum, cuiuſmodi Aeneæ enſem deſcribit Maro dicens. *atque illi ſtellatus iaſpide fulua Enſis erat.* itaque errauit Petrus Gherardius in illius loci interpretatione.

293 *Turcarum immane*] Crudele, & ſæuum; non magnum, & late patens.

Selgæ ſata culta] Selge vrbs eſt Pyſidiæ Lacedæmoniorum colonia; ad quam caſtra poſuerant Chriſtiani ibi ſe oblectantes omni genere voluptatum, vt dictum eſt.

Lalaſsis] Fluuius eſt Iſauriæ. Plinius. Dominicus Niger; quãquam non flumen, ſed oppidum Lalaſſim facit ille alter.

Mergite culmi] Merges ſpicarum manipulus. Virgil. *Aut fœtu pecorum, aut Cerealis mergite culmi.*

Iconium] Plures vrbes reperio huius nominis, at nunc de Iconio Lycaoniæ intelligendum eſt, de qua Strabo, Plinius, alij; *in eam benignè Chriſtiani admiſſi fuerunt ab oppidanis,* inquit Aemil.

Præru-

Præruptaque Tauri Saxa] Hoc mõte nullus alius lõgior, atque excelſior toto orbe reperitur, cuius deſcriptionem habes apud Plinium lib. 5. cap. 25.

294 *Lapidoſaque corna*] Epitheto hoc fuit vſus etiam Virgilius, ibi, & *prunis lapidoſa rubeſcere corna*. rurſus. *Victum infelicem baccas, lapidoſaque corna Dant rami*.

Sufficere immanes] Suggerere nobis baccas, corna, herbas, atque alia eſui apta.

Ereboque minantes] Ob profundiſſimas conualles.

Nam ſimul illas] Simul ac; Horatius. *Simul obligaſti Perfidum votis caput, enitescis Pulchrior multo*. notat Lambinus ad Odam 4. lib. 1. plurimis aduocatis exemplis.

Fundoque exæſtuat imo] Ex Virgilio, qui dixerit. *liquefactaque ſaxa ſub auras Cum gemitu glomerat; fundoque exæſtuat imo*.

295 *Mandaret vota procellis*] Ventis ea mandari dicuntur, quæ irrita fiunt. conſule Dionyſium Lãbinum in Commentarijs Horatianis ad Odam 26. lib. 1. Carminum *Muſis amicus*, & cætera.

Saltus tumeatis Amani] Qui idem eſt cum Tauro, aut ſaltem eius pars Ciliciam ſpectans. Ptolemæus, & Stephanus auctores.

Eiecere ſuis Parthos è ſedibus] De bellis à Romanis aduerſus Parthos geſtis nil opus eſt hic plura commemorare, cum longiſſimæ narrationes extent apud Plutarchum, Appianum, Cornelium Tacitum, Ammianum, Eutropium, & alios rerum Romanarum ſcriptores, illud non præterierim, quod legitur apud Eutropium lib. 8. Adrianum ſcilicet finem Romani imperij eſſe voluiſſe Euphratem.

Deſeruiſſe duces] Quod olim Romanorũ quidam imperator, cuius nomen mihi excidit, in ſimili occaſione ſuis militibus indignabundus ipſis timiditatem exprobrans dixiſſe fertur.

296 *Criſpantur leniter vnda*] Sumptum ex Catullo, vt ſtatim dicam. vtitur verbo hac notione Valerius Flaccus libro 1. *Alma nouo criſpans pelagus Titania Phœbo*: idem ferme vſurpat Claudianus de Raptu Proſerpinæ.

Dant ſonitum] Quem cachinnum vocat Catullus, ibi, adſcribam autem vniuerſum locum, quoniam ex eo hic alter expreſſus eſt. *Hic qualis flatu placidum mare matutino, Horrificans Zephyrus proclivas incitat vndas, Aurora exoriente vagi ſub lumina Solis, Quæ tardem primum clementi flamine pulſæ, Procedunt, leniterque ſonant plangore cachinni; Poſt* &c.

Dalmaticas rupes]. Dixi ſuperius ex Collenucio ad lib. primũ.

Mollibus in pratis] Atque ita quidam res ſe ſe habet, ſummitas

enim Tauri multis in locis amæniſſima eſt.
197 *Anguſta viarum Ardua*] Noue dictũ, *ardua anguſta*, niſi ſit, & *lætos ſuperare anguſta viarum*, & *Ardua*, intepoſita enclitica, ardua viarum, & anguſta viarum.
Vertere aciem] Nam ſe iam ad reditum comparauerant, iterq; ad cultiora Piſidiæ, Phrygiæ, Ciliciæque loca arripuerant, vt dixi ſuperius.

Vno ore ſalutant] Sic Troiani primum conſpecta Italia, *Italiam Italiam ſocij clamore ſalutant*.

Dici de nomine Orontis] Tetigi ſuperius hoc eodem libro ad illud, *Et flumen celebri cognomine Orontem*: videdus tamẽ eſt Strabo lib.16. vbi rem totam pluribus narrat.

Præſidijs vincta Turcarum] Narrat Archiepiſcopus Tyri, Paulus Aemilius, Franciſcus de Roſieres, cæteri.
298 *Lexobijque*] Hos cum Britannis cõiungit, propterea quod ſub eodem duce militabant, is erat Robertus Normandiæ Dux Regis Anglorum filius; nam Lexobij ſunt inter Celtas proximi Oſiſinis, Nannetibus, Ambiliatibus, Diablintribus, & Aulercis in Prouincia Rotomagenſi Ducatu Normandiæ. Marlianus.

Londini] Metropolis hæc eſt Britanniæ, de quá conſule Iouiũ in deſcriptione illius inſulæ, Polydorum Virgilium, Hectorem Boethium, Humfredum Lhuyd, & alios, quos tute probe noſti: quem hic Cononem vocat poeta, non inuenio in hiſtorijs, atque annalibus Anglorum: Virgilius meminit Conani cuiuſdam Britãniæ citerioris Ducis, qui ſine virili prole deceſſit ſuperſtite vna duntaxat filia nomine Conſtantia, quæ Gaufredo Henrici filio nupſerit: Guſcellum nominat Archiepiſcopus Tyri, ipſumque febre graui correptum deceſſiſſe narrat.

Tranſmittunt] Reſpexit ad multitudinem hominum, quibus exercitus conſtat: ſic Virgilius. *Pars in fruſtra ſecant*, &; *turbarunt*, verum hæc minutis iſtis magiſtellis relinquamus.

Rex Seleucus] Nicator, qui Antiochiã condidit, vt docet Strabo lib.16. & alij, dixi alicubi ſuperius.
199 *Sed luco appoſitam Daphnes*] Vlterius (inquit Strabo) ſita eſt Daphne ad ſtadia quadraginta mediocris habitatio, & lucus ingens, & opacus, fontanis aquis irriguus, in cuius medio eſt fanum, & Aſylum Apollinis, ac Dianæ delubrum in quo Antiochenſes finitimi feſta celebrare conſueuerunt; luci ambitus eſt ſtadiorum octoginta; nunc ipſam Antiochiam intelligit poeta, cui Haſſanus vnus ex Belſerci filijs, vt ſupra docui, imperabat; alij nominant Caſſianum.

Arſacidum

Arſacidum] Factum eſt certis quibuſdam de cauſis, quas in præſentia, ne longum faciam, minime commemorandas mihi eſſe cenſui, vt quarundam gentium reges, ac principes cognomenta ex ſuo nomine poſteris relinquerent: hinc Parthi ab Arſace quopiam Scytha viro forti, ac ſtrenuo omnes deinceps ſuos reges Arſaces nuncuparunt. adi, ſi ocium tibi ſuppetit, Alexandrum ab Alexandris Neapolitanum Genial. dierum lib. 1. cap. 2. vbi plura etiam obſeruat Andreas Tiraquellus in ſuis Annotationibus, quibus titulum fecit Semeſtria.

300 *Agique, & ferri*] Locutio crebro ab antiquis ſcriptoribus in hoc negocio vſurpata, itaque exemplis ſuperſedeo.

301 *Et infringens mentes*] Hinc illud Ennij, vt puto. *Tum pauor ſapientiam mihi omnem ex animo expectorat.* eſt ſimile quippiam alicubi apud Valerium Flaccum.

302 *Conuectant prædas*] Virgilius. *Semperque recentes Conuectare iuuat prædas, & viuere rapto.*

Tu vero] Vox Alexandri Magni, cum aduerſus Darium eſſet pugnaturus, referunt Plutarchus, Arrianus, & Curtius.

Modo tonſa iuuenta] Qui tunc primum tonderi cœperat: huic affine eſt illud Virgilij. *Candidior poſtquam tondenti barba cadebat.*

303. *Oromedonque ferox*] Rodomontem Gonzagam accipe.

Aptat nequicquam capiti] Latens admonitio futuri euentus, ſic Virgilius de Didone loquens, atque alibi non vno in loco.

304 *Ne quis nutum*] Ex diſciplina, atque inſtituto eorum, qui in ſingulare certamen prodeunt, hæ ſiquidem, atque aliæ ſimiles leges certaturis, ac ſpectatoribus indici ſolent.

Ductorum ex ordine primi] Qui proprio vocabulo Patrini nuncupantur.

305 *Diuerſa e parte*] Contraria, aduerſa: vtitur alicubi Iuris conſultus in Pandectis: & hic noſter libro inſequenti.

Conſumpſent] Per aphereſim pro conſumpſiſſent.

306 *Leuis ſpoliatus tegmine parmæ*] Ad differentiam ſcuti, quod grauius erat, adi Manutium de Quæſitis per epiſtolam.

Letifero celerem cornum] Ex Marone, qđ pertinet ad ſententiã.

Educat agricolæ ſtudium] Reſpexit ad illud Catulli. *Vt flos in ſeptis ſecretus naſcitur hortis Ignotus pecori, nullo contuſus aratro, Quem mulcent auræ, firmat Sol, educat imber.* & reliqua.

SCHO-

SCHOLIA
IN LIB. VNDECIMVM
Syriados.

Pagina. CCCII.

V*ASTOS arcus*] Ingentibus arcubus vtuntur Britanni, veluti eorũ morũ ſcriptores produnt.

Recluduntque enſes] Vagina eripiunt, vt dixit Virgilius: enudant, ſtringunt gladios.

309 *It cælo clamorque virum*] Ex Marone. *It cælo clamorque virum, clangorque tubarum*, vbi Seruius notat dictum eſſe *it cælo* pro *ad cælum*.

Sopitus cecidit] Qui fœderis, & pactorum violator extitit, ſtatim meritas pœnas luit; atque ita ſemper gerit ſe hic noſter, vt quos malis moribus præditos introducit, eoſdem infelici exitu interire faciat.

Pedibus traxere in caſtra reuinctis] Ex Homero; hinc ductum, vt dicamus prouerbiali figura, pedibus aliquem trahere, quod vſurpauit Cicero ad Atticum, & ad Familiares lib. 7. vbi ita legas. *Nam de iudicijs quod quereris, multò laboro minus, trahantur per me pedibus omnes rei*, non diſputo modo de ſignificatione huius prouerbialis ſententiæ aduerſus parœmiographum, ne lauream in muſtaceis quærere voluiſſe videar, præſertim cum Henricus Stephanus quippiam de hac re locutus ſit ſuis ad Ciceronem Obſeruationibus, ad quas reijciò lectorem.

300 *Caudam fundentis equinam*] Sic etiam reperias apud Maronem. *Acre caput fulgens, criſtaque hirſutus equina.*

Oſſi ſpina ſacro] [illegible] ea pars eſt in corpore humano, quæ cum ilio iungitur, ſic dicta, quod in ea aliquid ſacri inſit, atque arcani quoniam partus tempore diuinitus aperiatur, eductoque fœtu ſolideſcat miro quodam naturæ opificio: Alij verò, quod partes, quæ huic oſsi adiacent, dijs offerri in ſacrificijs ſolerent,

id quod

id quod Menandri teſtimonio confirmant. Plutarchus verò ſcribit apud veteres ἱερὸν grande ſignificaſſe, quod Hemeri teſtimonio probat; ſic & Hippocrates ἱερὰν νόσον comitialem morbum appellauit: & antiqui ſcriptores quicquid ingens, ac præclarum habere volebant, ἱερὸν dixere. vide Ioannem Gorræum in libris Definitionum Medicarum.

Corporis auctu Ingentem] Lucretius ita loquitur, vt cùm ait. *Eſſe infinito debebunt corporis auctu.*

Non ſecus] Cõparatio reſpicit ad caſũ, nõ ad illud qđ ſtatim anteceſſit, qđ quiſpiã exiſtimaſſet. *pedibuſq; leues diuerberat auras.*

311 *Limoſo in margine Beli*] Vt ratio nominum propriorum hoc loco à poeta vſurpatorum, totiuſque rei, quæ hic narratur, liquidius conſtet, adſcribam Plinij verba; *Fuit oppidum Crocodilon; eſt flumen; memoria vrbium, Dorum, Sycaminon, promontorium Carmelum, & in monte oppidum eodem nomine, quondam Ecbatana dictum iuxta Getta; Iebba ſinus, Pagidi ſiue Belus, vitri fertiles harenas paruo littori miſcens. ipſe à palude Cendeuia à radicibus Carmeli profluit:* hæc ille, ſed plura etiam, quæ mirifice huc conferunt, apud eundem legas lib. 36. cap. 26.

Auſonius iuuenilem] Virgilius ſic. *Nam tibi Tymbre caput Euandrius abſtulit enſi.*

Crediderat Gemmes] Nomen Turcicum.

Verum aliter ſuperis viſum] Virgilius. *Viſum aliter ſuperis.*

312 *Aut ferri ex acie*] Quam nos dicimus acciaio; Græci στόμωμα nuncupant, de cuius confectura loquitur Ariſtoteles. 4. Meteorologic: vide Hieronymum Magiũ Miſcellãneoꝝ lib. 2. cap. 8.

Atque vna ſecum Orchanes] Et hoc nomen eſt Turcicum.

313 *Herculea contuſus tempora claua*] Quali nimirum Hercules vti conſueuit.

Perſeide cæſus ab harpe] Dixi ſuperius ad libr. 10. de harpe, vnde ſciri poteſt, cur eam Perſeidem nunc vocet poeta.

314 *Bithyna ſedenim*] Nicæa ſcilicet, vt ſupra vidimus.

Pyramon] Audi Plinium ita loquentem. *Sed redeamus ad oram Syriæ, cui proxima eſt Cilicia: flumen Diaphanes, mons Crocodilus, portæ Amani montis: flumina Andricus, Pinarus, Lycus: ſinus Iſſicus: oppidum Iſſos, inde Alexandria flumen Chlorus, oppidum Aegæ liberum, amnis Pyramus, portæ Ciliciæ, oppida Mallos, Magarſos, & intus Tarſos:* hactenus ille.

Corporeque exiret telum] Eleganter dictum pro vitaret ictum motu corporis, vt hic noſter ſtatim interpretatur. notat, ni fallor, Iuſtus Lipſius in Saturnalibus.

Diſijcit in geminas] Narratur huius immanis vulneris à Goffre do illati admirabilis historia ab Archiepiſcopo Tyri; nec eſt hyperbole poetica, vt quidā fortaſſe exiſtimare poſſent ducti exemplo noſtrorum poetarum, qui de Orlando, Rinaldo, Rodomonte, atq; alijs neſcio quibus fictitijs heroibus, quos Carolus Magnus vel nunquam vidit, vel non vidit tales, quales præter omnem fidem à noſtris finguntur, paria, atque his longe magis portētoſa figmēta sūmo ineruditæ plebeculæ applauſu cōmemorāt.
316 *Plus, ehu*] Sic Publius Syrus. *nimirum hoc die Vno plus vixi, mihi quam viuendum fuit.*
317 *Monteſque afflarat anhelis*] Haud aliter Maro ad halitum equorum reſpiciens. *Et me ſæuus equis Oriens afflauit anhelis.*

Candentem indutus amictum] Candidum: Virgilius. *Qualis vbi aut leporem, aut candenti corpore cignum Suſtulit.* & reliqua. aliter deinde accipere oportet, quod idem ait. *Turbine fumantem piceo, & candente fauilla.*

Sed opima] Quanquam ea non fuere proprie opima ſpolia, tñ qm̄ Goſcellus Dux erat Normandiæ, & Britannorū Regis filius, atq; itidē Belfercus patre Principe natus, idcirco vſurpatiue ſpolia opima hic nominantur, q̄ ipſe Goſcellus de Belferco retulit.

Et rem carmine ſignat] Verba, & ſententia Virgilium auctorem agnoſcunt, qui dicat. *Poſtibus aduerſis figo, & rē carmine ſigno.*
318 *Iubet in diuerſa quadrigis*] Hoc eodem ſupplicio fuerat antea affectus Metius Fuffetius à Tullo Hoſtilio Romanorum rege, vt refert T. Liuius, & Dionyſius Halicarnaſſæus.

Nū quē terræ] Reſpicit ad hiſtoriā Iob, q̄ legit' in ſacris libris.
319 *Sine fine fatigans*] Horatius. *prece qua fatigent Virgines ſanctæ minus audientem Carmina Veſtam.*

Experiare animos] Tentat Chriſtus, tentat Diabolus, ille vt pios in fide confirmet, hic vt eoſdem in tartara ſecum abripiat; dixi poeticum hoc figmentum referre imaginem hiſtoriæ Iob, indeque ſumptum eſſe, quod nunc iterum affirmo.

Prætexit fraudem] Diſcedat Thatinnus cum ſuis militibus.

Vnde olim reſponſa ſuis edebat] Erat enim ibi celebre Apollinis oraculū, ad qđ omnes Aſiaticæ gentes cōfluebant, refert Strabo.

Dubijs ambagibus] Notum eſt antiquorū Oracula multis, obſcuriſſimiſque ambagibus ſua reſponſa inuoluere conſueuiſſe; qua de re plura à nobis dicentur in libris de Vniuerſo diuinationis genere; interim ſciri velim ab his ambagibus, dubijſq; reſpōſis Apollinem fuiſſe cognominatum Loxiam, veluti Pindari interpres nos admonet, idem quoque ſcriptum reliquit Phornutus,

tus, & Syneſius de Somnijs, notat etiam Seruius in Cõmentarijs Virgilianis, non deſunt tñ, qui aliunde cognominis huius originatioñe petant, ſed nõ eſt hic locus plura de hac re cõmemorãdi.

320 *Afflictis alimenta dabant*] De penuria, ſummaque rerũ omniũ egeſtate, qua in obſidione Antiochiæ Chriſtianus exercitus conflictabatur, videnda ſunt quę, præter cæteros, Gulielmus Archiepiſcopus Tyri ſcripta reliquit, nã ea huiuſmodi ſunt, vt eum cti fateri cogamur ipſum præclaram illam victoriam, omnibuſq; ſeculis memorandam non niſi particulari Dei Opt. Max. nutu, inque ſuos milites benignitate fuiſſe conſecutum.

Marcentes poterant pelles arcere] Milites enim ſub pellibus iacere conſueuerunt, ibiq; arma, atque alia inſtrumenta neceſſaria ſecum habere, vnde nomen ſupellectilis ductum eſt.

Dirorum à ſede nigrantum] Duo epitheta, quorum vnũ in ſubſtantiuum cõuerti debet; nam vocantur diri æterno inferorum igni addicti, quemadmodũ Chriſtianos pios nuncupari vidimus.

321 *Thracum ductor*] Thatinnus, qui nullã occaſionẽ nõ captabat tã pij negocij diſturbandi, veluti ẽt alicubi ſuperius vidimus.

Collum ſubmittat aheno] In duram ſeruitutem redigatur. Horatius: *Sic viſum Veneri, cui placet impares Forma atque animos ſub iuga ahenea Sæuo mittere cum ioco*.

323 *Dux Senonum*] *Gulielmus cognomẽto Carpentarius* (inquit Aemilius) *& Petrus auctor ſacri belli caſtris clam ſe ſurripuerunt, hique ob nobilitatem Vgoni Magno redditi, vt de eis ipſe ſtatueret*.

Votique, fideq;] Pro fidei, ſicut die, facie, atq; alia huius generis; de quibus conſulendus eſt Gellius lib. 9. cap 14.

324 *Congeſto e ceſpite*] Ex ſuggeſto ex glebis aggeratis cumulato, vnde Romanorum duces ad exercitum verba facere conſueuerunt: quemadmodum ex pluribus locis diuerſorum hiſtoricorum ſciri poteſt.

Depellere ſede] Vrbe Nicæa, in qua Solymanus regnauit.

Pertentare fidem] Monui ſuperius, & eſt inſigne exemplum hiſtoria Iob, de qua iam dictum eſt.

325 *Nil deſperandum*] Ex Horatio. *Nil deſperandum Teucro duce, & auſpice Teucro*.

E corde parumper] Ita loquiť Ennius, quẽ citat Hirtius, ſiue Oppius de Bello Hiſpan. *hic tñ, vt ait Ennius, noſtri ceſſere parũper*.

Ad paucos equites] Qui duo millia nõ excederẽt, vt narrat Aemilius; numerũ peditũ qui tũc ſuperfuerint ad vnguẽ nõ referũt illius belli ſcriptores, quatenus quidẽ memoria repetere poſsũ.

Si quicquam veri] Ex impia ſuperſtitione illius gentis.

326 *Illi ego Sidonio*] Purpura Tyria, q̃ pcioſiſſima ſemper habita fuit. Martialis; *Emit lacernas millibus decẽ Baſſus Tyrias coloris optimi.* rurſus. *Millibus decem dixti Emptas lacernas munus eſſe Põpillae* plura de purpura notata repias à Lazaro Bayfio de Re veſtiaria.

Armorumque adeo ſtrepitus] Quæ res nota eſt generoſi equi: vide apud Xenophontem.

327 *Sector Iberus*] Sectores dicuntur emptres bonorũ proſcriptorum, vel qui fiſco alios deferunt, vt ex eorum damnatione compendium faciant. Aſconius, Valla, Budæus; reliqui, porrò quod ſequitur *Diues agris*, eſt ex Horatio.

Malcus] Quod eſt nomen Hebræum, ita enim Pontificis ſeruus vocabatur apud Ioannem Euangeliſtam cap. 18. cæterũ Hebræi inter Turcas plurimum mercaturæ incumbunt, in Hiſpania verò multi Hebræi olim habitabant, quos Ferdinandus Aragonius auorum noſtrorum memoria toto regno exegit.

Tu vero tantum ob meritum] Imitatio Virgiliana.

328 *Parmam fert laeua nigrantem*] Augurium futuræ cædis.

Ad Camiæ] Adi Gulielmũ Archiepm Tyrij & Paulũ Aemiliũ.

Succeduntque alij] Secundæ nimirum excubiæ.

329 *Obſcura per amica ſilentia lunæ*] Multus ſermo inter grammaticos increbuit de hac periphraſi apud Maronem; ſed conſule præter cæteros, Angelum Politianum.

Argentique, ærisque grauis] Non ſignati, ſed in lateres, & maſſas conflati, ſi quidem argentum, atque ęs informe in theſauris recondi conſueuit: hinc Virgilius. *Auxilioque viæ veteres tellure recludit Theſauros, ignotum argenti pondus, & auri.* de auro atque argento, ſiue ære ſignato, facto, & infecto conſule Iſidorum Origin. lib. 16. cap. 17.

330 *Flagrant laquearia cedro*] Splendorem longe iaculantur, ſed erant, qui exiſtimarent ſcribi debuiſſe fragrant, qua de re cum Angelum conſuluiſſem, ipſe minimo in diſcrimine eam rem ſe ponere mihi reſpõdit, & ſanè vir eſt haud quaquam ſuperſtitioſus, huiuſmodique grammaticarũ ſubtilitatũ minime curioſus.

Quis tanta recuſet] Diſſimulanter hæc, & per quandam irriſionem dicuntur à Boemundo, vt paulo infra patebit.

Sine fraude reclu tam] Talis eſt Sinon ille Virgilianus.

Subriſere duces] Audita promiſſione Haſſani, qui gladium Goffredo, hoc eſt Herculi clauam eripere ſe poſſe ſperabat.

Quod amici cupiſti] Addit hoc de ſuo Boemundus, nam nullum verbum apud ipſum fecerat Phormus de ſuo voto.

Sed grauius, quã ferre queas] Cuiuſmodi fuerũt arma Achillis, quæ

quæ Patroclus induit cũ Hectore pugnaturus: adi Ouid. 1 Metam.

Vnum ſe poſſe reatur] Se ſolum nullis aliorum principum viribus adiutus.

331 *Bagoas*] Repetitum nomen ex antiquitate, nam Bagoas viri nomen fuit, qui veneno Artaxerxem ſuſtulit, ita etiam Eunuchum quendam turpiter ab Alexandro Macedone adamatũ vocatum ſcimus auctore Suida, valet autem Bagoas lingua Perſica ſpadonem, ſiue caſtratum; vnde ait Ouidius: *Quem penes eſt dominam ſeruandi cura Bagoæ*.

Canibus lacerandum] Et hoc itidem ſumptum eſt ex Homero, veluti etiam alicubi ſuperius adnotaui.

Omnibus idem animus] Virgilius. *Omnibus idem animus ſcelerata excedere terra*.

332 *Maturat quæ ſtella diem*] Lucifer. Catullus de Heſpero loquens. *Nocte latent fures, quos idem ſæpe reuertens Heſpere mutato comprendis nomine eoſdem*.

333 *Altaſque ruunt*] Eruunt actiuè, Virgilius: *rapiuntque ruuntque*, expreſſius. *Quid dicam iacto qui ſemine cominus arua Inſequitur, cumuloſque ruit male pinguis arenæ*.

Anguſto concluſum calle Bagoas] Quod maxime illi cauendum fuerat, cum pugnantium numero præſtaret. Salluſtius de Bello Iugurthino. *Poſtquam Rutilium conſediſſe iam, & animo vacuum accepit, ſimulque ex Iugurthæ prælio clamorẽ augeri, veritus ne legatum cognita re, laborantibus ſuis auxilio foret, aciem, quam diffidens virtuti militum arctè ſtatuerat; quo hoſtium itineri officeret, latius porrigit, eoque modo ad Rutilij caſtra procedit*. ſed plura, ac magis propria exempla apud Liuium reperias.

Lexobius] In Gallia Celtica populi ad Oceanum; dixi alicubi ſuperius: cõſule, quẽ iam toties nominaui, Raymũdũ Marlyanũ.

Ambarros] Hos, atque alios populos ad noſtri æui nuncupationes reuocare difficillimũ omnino foret. de his ſuo more meminit Marlianus.

Ancipitis] Vnde viro nomen, ἀμφίγεος enim Græcè, neſcio quid ambigui notat, & plura inde deriuata vocabula.

334 *Cambyſæ à ſanguine cretus*] Qui fuit pater Cyri, de eo plura commemorant Herodotus in primis, & Iuſtinus: vide etiam Xenophontem in Pædia.

Ceu falce recurua] Reſpondet comparatio verbo, quo fuerat vſus poeta; *Enſe metit*, de quo quippiam dixi ſuperius.

Cilicum populis] Videndus eſt Archiepiſcopus Tyri, & Paulus Aemilius.

Metauro] Flumen eſt, quod per ditionem Vrbini Ducis excurrit, vulgoque à noſtris il Metaro nuncupatur: ab hoc eodem flumine illius ipſius principis ditionem deſcripſit Petrus Bembus dicens; *E col piè vago diſcorrendo il piano Parte le verdi piagge il bel Metauro.*

335 *Ad menſam ſuetu*] Pincernæ munere fungi ſolitum: erat autem pedagogium illius regis.

Sonitumque grauem] Virgilius. *Corruit in vulnus, ſonitum ſuper arma dedere.*

Inimica refugit] Maluiſſem *receſſit*, ſed fortaſſe illo altero maior cedendi, ſeque in fugam conijciendi feſtinatio exprimitur.

Dubijſque putant] Opponitur τῷ *dubijs* τῷ *exitium præſens*. illud certum, hoc incertum, ergo ſperant ſe in vndis ſalutem reperire poſſe, vitamque nando ſeruare.

Pugnando amiſſam] Quam procul dubio amiſſuri ſunt, amiſſam igitur ideſt amittendam, vel aliud eſt ſalus, aliud vita; ergo ij vitam quidem retinebant, ſalutem amiſerant; alioquin pro eodem ſumitur, vnde vox illa militaris *ſalutem*, & inde aduerbium *ſaltem*: Gellius.

337 *Obſeſſa obſedit*] Simile illi Lucretiano. *decepta ne capiatur:* neque non item illud Maronis; *Num capti potuere capi.*

339 *Hic eſt ille dies*] Ennius Annal. 14. *Nunc eſt ille dies, cum gloria maxima ſeſe Nobis oſtendat ſi viuimus, ſiue morimur.* refert Priſcianus lib. 12.

Bocca audax animo] Sub huius Boccæ perſona latenter commendat poeta Raynerium Boccam iuuenem Piſanum parentibus nobiliſſimis ortum, quique virtute militari plurimum excelleret, eo ipſe quoque familiariter vſus fui, dum vixit.

Plintia] Oppidum in Sicilia, quod vulgo Sciach nominant, vnde originem trahere creditur familia Bocchia.

SCHO-

SCHOLIA
IN LIBRVM XII.
Syriados.

Pagina CCCXLI.

LEVIS *vnda ſoporis*] Tranſlatitio ab aqua, quæ ſēſim, ac leniter influit. citat Priſcianus ex Varrone. *Deinde vbi pellicuit dulcis leuis vnda ſoporis.*

Cum corde putantem]. Voluentem, reputãtem; Virgil. *Conſtitit Anchiſa ſatus, & veſtigia preſſit Multa putans, ſortemque animo miſeratus iniquam.*

Et nunc occluſa] Nimium ex vero ſolliciti, cunctaque timentis, ac ſuſpicantis animi mores exprimit.

Reſtituit rebus] Nolo hic de natura coloris pluribus philoſophari, neque enim oſtentationis cauſa huc laborem ſuſcepi, ſed vt illi morem gererem, cui nihil, quod in me ſit, negare poſſum: dico igitur hanc eſſe valde poeticam deſcriptionem ortus diei, quæ crebro occurrit tum apud Græcos, tum apud Latinos. Virgilius ex aduerſo dixit: *vbi cælum condidit vmbra Iuppiter, & rebus nox abſtulit atra colorem.*

342 *Quo longe infenſos*] Longè depellere, non longè infenſos: ſic infra: *Et procul audaces Gallos a mænibus arcent.*

Impoſitoque iugo]. Pro imponendo, vel ſi fuerit impoſitum.

Quem vana animi] Hæc ſententia digniſſima eſt ſuo auctore: nil tale proferentem Goffredum faceret prudens, atque eruditus poeta.

Rebus in extremis tentandum extrema] Ex Hippocratis ſententia in Aphoriſmis, qui extremis morbis extrema remedia adhibenda eſſe docet.

343 *Decernere muſſant*] Vtitur hoc eodem verbo Virgilius dicens. *cuncti ſe ſcire fatentur, Quid fortuna ferat populi, ſed dicere muſſant.* rurſus. *Muſſat rex ipſe Latinus.*

Perſæ expectantur] A Belfereo Perſarum rege.

Haſſanus] Quem Acianum vocat Archiepiſcopus Tyri: Caſſianum Robertus Monachus.

Cum primum è turre ſacerdos] De more Turcarum: conſule Ioannem Antonium Menauinum in libris inſcriptis Della legge, religione, e vita de Turchi: nec non Commentarios originis eorundem conſcriptos materno ſermone à Theodoro Spandugino Cantacuſcino.

344 *Sceleratam excindere gentem*] Virgil. *ſunt & mea contra Fata mihi ferro ſceleratam excindere gentem*.

Sic volo, ſic iubeo] Tyrannica vox. *Sic volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas*.

Chriſticolum primis retegit] Primoribus Chriſtianorum, qui in vrbe erant, aperit: hic Benſerra vocatur modo nomine familiæ Benzerra, hoc eſt filius armari, velut Archiepiſcopus Tyri interpretatur, ipſi tamen verum nomen fuit Ermiſerrus, vt idem ſcribit lib. 5. cap 11. hoc ingens factum, plenumq; pietatis erga Chriſtianos nunc Benſerræ tribuit hic noſter, quod eſt præter veritatem hiſtoriæ.

345 *Sublimi in turre morantem*]: Quæ vulgo nuncupatur, Turris duarum ſororum, tota hæc hiſtoria diſtinctius narratur à Gulielmo Archiepiſcopo Tyri libro nuper indicato: eam inde pete quiſquis es huius rei cognoſcendæ ſtudioſus.

Auſoniæ ductorem gentis] Boemundum, quocum Benſerra, ſiue Ermiſerrus arctiſſimam amicitiam contraxerat.

Tu ſponſor, & obſes] Præter veritatem hiſtoriæ; neque enim Benſerræ filius ad Boemundum miſſus fuit, ſed quiſpiam alter; cuius nomen non prodit Archiepiſcopus.

346 *At pius Euſtachides*] Quocum rem totam communicauerat Boemundus.

Trinacrius heros] Tancredus Boemundi nepos.

Parauerat æquas] Ita dimenſas, vt murorũ altitudini reſponderẽt.

347 *Benſerra*] Benſerræ filius, vt narrat hic noſter; ſic autem eum modo vocat, aut à nomine patris, aut à nomine familiæ; veluti ſi quis me Titium appellaret.

Ingreditur primus] Recuſantibus alijs tãto diſcrimini primos ſe obijcere, itaque Boemundus ipſe cũctos anteceſſit, inque turrim aſcendit.

Gallóſque omnes] Qui vel iam ingreſſi fuerant, vel famã cuncta augebat, vt in ſimilibus rebus fieri aſſolet; quocirca de ea recte fuit dictum à Marone: *Fama malum, quo non aliud velocius vllum,*

lum; Mobilitate viget; vireſque acquirit eundo. Parua metu primo, mox ſe ſe attollit in auras, & cætera.

348 *Expetat*] Exigat, ac neſcio an ita excribi debeat, meaque culpa factum ſit, vt eo modo nunc impreſſum legatur. Cicero tamen in ea, quæ eſt de Aruſpicum reſponſis, ita loquitur.

Præfecitque ſuis] Tarentinis videlicet.

Clypeũque] Haſſani regis, ſiue Aciani, vt eũ vocat Archiepſ.

Ternis tectus] Aere duriſſimo, eſt enim poſitus numerus pro intenſione rei. Horatius. *Illi robur, & æs triplex Circa pectus erat*, Homerus, Virgilius, alij alium numerum in re ſimili expreſſerunt; ſed de ternario in hanc ſententiã multi multa dicunt, quæ pluribus proſequi non eſt neceſſe.

At rabie fera corda tumens] Virgilius. *Et rabie fera corda tument.* loquitur de Sybilla; noue autem dictum eſt *tumens corda* pro ſimplici tumet, vel tumida corda habens: tale eſt Virgilianum illud. *& ſibila colla tumentem* Deũce.

350 *Ituræis*] Populi ſunt Ituræi Arabibus contermini, niſi ſi ſint ipſi Arabes, quod quidam tradiderunt; eorum meminit Strabo, apud quem tamen Ἰτυραῖοι in nonnullis codicibus impreſſum viſitur.

Quin etiam Haſſanum] Archiepiſcopus Tyri ſcribit Aciano caput ab Armenis fuiſſe amputatum ipſiuſmet gladio; hic noſter poeticè hanc laudem tribuit Boemundo.

Paſſim omne natabat Sanguine] Sic fermè Virgilius. *Omnia plenis Rura natant foſſis.*

Cinglamſpectantis Edeſſæ] Gingla oppidũ eſt Comagenes non procul ab Euphrate: Edeſſa huic vicina, quæ alio nomine Bambyce, & Hierapolis nuncupatur: de Corbagà, ſiue Corbanæ aduentu conſule Archiepiſcopum lib. 6. cap. 3. & inſequentibus.

351 *Canumque corona*] Quod dixit Lucretius, *cambuſque viere*, ſic enim procul dubio legi debet, non *ciere*, quomodo peruaſit in cunctis manuſcriptis, ac formis excuſsis exemplaribus: eſt autem *viere* cingere: Sextus Pompeius exponit *viere* pro alligare, vt in illo. *Ibant malaci viere Veneream corollam*: vnde vimina, & vaſa viminea, quæ vinciuntur ligata. Nonius etiam *viere* vincire, & inflectere, citatq; illud Varronis de Re ruſt. lib. 1. *Vt habeas vimina vnde viendo quid facias.* eſt igitur apud Lucretium, *cambuſq; viere*, quod apud Virgilium; *Saltuſque indagine cingunt*: atque ita locum illum & legi, & exponi debere autumo.

352 *Senonumque Ducis*] De quo diximus ſuperius: videndus eſt ad hanc rem Archiepiſcopus lib. 4. cap. 21. qui Thatinni fugæ

tantummodo meminit, ex principibus Chriſtianis nullum nominatim deſignat, huius alterius fugæ idem meminit lib. 6. cap. 5. & 10. conſule præterea Robertum Monachum lib. 4.

Lumina tot præclara ducum] Vide quæ adnotaui in meis libris Locor. controuerſ. ad locum Paterculi.

Caſtraque Perſarum] Quod deinde euenit, vt infra dicitur.

333 *Hoſtiſque dolos fruſtratur, & artes*] Quia parum abfuit, quin Antiochia per fraudem ab hoſtibus recuperaretur. Archiepiſcopus Tyrius de bello Sacro lib. 6. cap. 3.

Ergo iram vt ſummi] Ex veritate hiſtoriæ, quam refert Archiepiſcopus lib. 6. cap. 17.

Pacemque exquirere] Virgilius dixit expoſcere. *Sed votis, precibuſque iubent expoſcere pacem.*

354 *Mœſtiſſimus ales*] Tribuit Angelo affectus humanos de more poetarum, quin & ſacræ literæ non modo Angelos, verum ét Deum ipſum huiuſcemodi perturbationibus affinem faciunt.

Et Laæ de plebe] Huic Petro nomen fuiſſe refert Archiepiſc.

Teſtudine templi] Quod beato Petro dicatum fuit: qui vero Petro illi apparuit non Angelus, ſed D. Andreas fuiſſe narratur, atque ita ſcribit Archiepiſcopus.

355 *Roboris auctu*] Eodem modo hanc vocem ad arborem tranſtulit Lucr. *cædereſiquẽ Ancipiti videas ferro procul arboris auctũ.*

Hanc pius Addemarus] Hoc miro ſilẽtio ad Archiepiſcopo inuoluitur, meminerunt alij huius ſacri belli ſcriptores.

Paucis aduerte docebo] Sic Maro. *nunc qua ratione, quod inſtat, Confieri poſſit paucis aduerte docebo.*

Apertum] Vel apertum, poſtquam perforatum fuit, vel expoſitum, & quod vulneri pateret.

356 *Deijcis e ſumma*] Sumptum e Pſalmo. *Dimiſit potentes de ſede, & exaltauit humiles.*

Viditab occaſu] Alludit ad cometem, quem eo anno viſum fuiſſe in occidentali plaga ſcribit Mattæus Palmerius in Chronico ſuo: meminit, ni fallor, Cornelius Gemma de Naturæ diuinis characteriſmis.

Flammarum erumpere nubem] Ita loquitur Virgilius, ibi. *Interdumque atram prorumpit ad æthera nubem.*

Et cum Addemaro] Raimundum etiam addit Archiepiſcopus.

Aſt alij frau lem] Vnde periculum deinde facere voluit Petrus ille, cui Angelum apparuiſſe dictum eſt, eam rem pluribus narrat Archiepiſcopus lib. 7. cap. 18.

357 *Solitis defigite diris*] Anathemate.

Diſci-

Diſcipulos ſancta] Ad aram Spiritui Sancto dicatam.

358 *Te patrem æternum*] Sumptum ex ſacris noſtris precibus, quas crebrò Sacerdotes in templis ad Deum fundunt.

359 *Elicuitque leuem*] Sic enim ſcriptum reperitur in Euãgelio ſecundum Ioannem c. 19. *ad Ieſum autem cum veniſſent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, ſed vnus militum lancea latus eius apperuit, & continuo exiuit ſanguis, & aqua.*

Multa ille p̃mit veſtigia pruna] Pro calcat multã prumã veſtigijs.

Paſſis illum complectitur vlnis] Vnde factum quidam putarunt, vt is paulò poſt interierit, atque ideo cuncta in malam partem interpretabantur, id Petri vanitati, & mendacio tribuẽtes: nam huiuſmodi lanceæ commentum aſtu Raymundi cõfictum dictitabant, veluti refert Archiepiſcopus lib. 7. c. 18. apud quẽ videre poteris, nam mihi cuncta perſequit nec licet, nec libet.

360 *Vult Deus hoc fieri bellum*] Quæ fuit vox cũctis diuino quaſi afflatu olim expreſſa, cum Summus Pontifex Vrbanus in hoc bellum Chriſtianos animaret, vt vidimus ſuperius.

Perſiſque e ponte fugatis] Illic enim præſidium collocarat Corbagus, vt arctius Chriſtianos in vrbem obſideret, ipſiſq; facultatem exeũdi adimeret; lento. n. bello eoſdem cõficere decreuerat.

Pater arduus haſtam] Narrat Archiepiſcopus lib. 6. cap. 18. quo in loco ordinem aciei Chriſtianorum diligenter exponit: refert etiam Aemilius, Roſieres, cæteri.

361 *Atque Caledonios*] Quos hodie Scotos vocamus ab ingenti ſylua eiuſdem nominis; ſumuntur etiam interdum pro ipſis Britannis. vide Polidorum, & alios.

Præda in preſens] Quod publico edicto cautum fuit.

Gradiuntur iniquã] Statim exprimit, cur pugnã iniquã dixerit.

Splendenti ex æthere rores] Ingens hoc miraculum in eo bello euenit, vt poſtquam Chriſtianorũ exercitus inſtructus eſſet, ros e cœlo fluxerit; cunctoſq; milites, & equos ita refecerit, vt illico priſtinas, longèque maiores vires, & alacritatem ſibi quiſque reddi, augerique manifeſto ſenſerit.

362 *Ductor Achæmenides*] Fuit Achæmenides Artoxerſis frater, cuius meminit Herodotus, dicuntur etiam Perſæ Achæmenides à tribu quapiam huius nominis, vnde reges Perſidæ ſunt oriundi, veluti idem prodit in Clione, apud quem diuerſis in locis crebra fit mẽtio huius viri, vt ibi videre potes: cæterũ qua ratione ſuos diſpoſuerit Corbagus, docet Archiepiſcopus lib. 6. cap. 20.

Salebroſa per ardua] Ne videlicet ab innumero hoſtiũ exercitu circumueniretur; dixit autem poeta ſalebroſa per ardua quomodo

modo ſuperius lib. 10. *& latos ſuperare anguſta viarum Arduũ*.

Monſtra maris] Poetice dictum ad rem amplificandam, atque ita loqui interdum poetæ conſueuerunt, vt prælij magnitudinẽ ante oculos lectori ſtatuant, ac ſanè prælium illud ingens fuit, ac memorabile, & quo nullum fortaſſe memorabilius.

363 *Obſcuram exciuit nubem*] Alludit ad Dienetis vocem, qui Xerſis exercitus multitudinem irridens, ac parui faciens, dixerit Græcos in vmbra pugnaturos, quandoquidem ſolem præ iaculorum multitudine, & ſagittarum non eſſent viſuri, rem narrat Herodotus, & Plutarchus; ipſamq; attingit alicubi Cicero, quã quam in ea referenda memoria lapſus videri poſſit: veluti nos admonet Petrus Victor. Var. lect. lib. 27. cap. 9. illuc reſpexit etiam Maro, cum dixit; *& ombumbrant æthera telis*.

Erumpentẽ animã] Vi è corpore exeuntẽ; & prodire reluctãtẽ.

Pacorum] Nomen Perſicum, quod reperias apud ſcriptores, qui Alexandri Magni res geſtas memoriæ prodiderunt.

Rorarius audax] *Milites rorarij dicebantur à rore, qui bellum committebant ante, ideo quod ante rorat, quam pluit*. Varro de lingua latina. Feſtus ſic. *Rorarios milites vocabant, qui leui armatura primi prælium committebant, quod ut ante imbrem ſere rorare ſolet, ſic illi ante grauem armaturam, quod prodibãt rorarij dicti*. conſule Vegetiũ.

Non aliter quam cum] Liquebit expreſſius comparatio, ſi Virgilij verſus conferantur, quibus is apum inter ſe prelia deſcribit, res eſt celebri loco poſita in Georgicis.

Corbagus] Hic dux vocabatur Corbagath, ſiue potius Corbagà, hoc eſt Imperator, ſeu Dux Coruus, agà enim Turcicè valet exercitus ductorem, ſoletq; in cõpoſitione nomini proprio poſtponi; hoc me docuit Angelius, qui Turcarum linguam, & mores optime callet, multos enim annos inter ipſos verſatus eſt; Europamq; & maiorem partem Aſiæ perluſtrauit, cum Polinus Henrici Gallorum Regis nomine apud Turcarum Imperatorem legati munere fungeretur, in huius Polini comitatu Angelius noſter diutius fuit, ſecretariumque, vt nunc loquimur, egit.

364 *Circumuentam aciem*] Boemundi aciem à Solimano à tergo petitam, ac circumuentam.

Veſtis quibus alba tegebat] Non confugit ad machinam poeta, ſed hiſtoriam narrat, veluti tunc credita fuit, & à Roberto Monacho, ni fallor, literarum monumentis conſignata.

Cernere monſtra dedit] Qui inter Chriſtianos vnus miraculum illud aſpexit; Turcæ porrò omnes putabant ſe ab illis, tanquam à militibus pelli, fugarique.

Dire-

Direptiſque opibus] De ingenti prȩda, quam milites Chriſtiani fuſo, fugatoque exercitu Perſarum in ipſorum caſtris repererunt, plura Archiepiſcopus, Aemilius, alij.

366 *Ad puluinaria*] Repetitum ex antiquitate Romanorum: etenim Dij ſinguli ſua puluinaria habebant, quibus imponebãtur; ad hęc puluinaria rebus proſperè geſtis adibant veteres, ibiq; ſupplicationes decernebant, dieſq; feſtos celebrabant, quos ritus irridet Arnobius his verbis. *Lectiſternium Cereris erit idibus proximis; habent enim Dij lectos, atq;, vt ſtratis poſſint mollioribus incubare, puluinorum tollitur, atque excitatur impreſſio.* de eis mentio extat apud Ciceronem. Catil. 3. Horatius ſic. *nunc Saliaribus Ornare puluinar Deorum Tempus erat dapibus ſodales.* plura de hac re cõmemorare poſſem, quibus nunc volens, libenſq; ſuperſedeo illis reiectis in meos libros de Ritibus ſacrorum ethnicorum, qui propediem, vt ſpero in ſolem prodibunt.

Diemque frangere] Horatius. *Cum quo morantem ſæpe diem mero Fregi*: quod alibi variauit dicens. *Nec partem ſolido demere de die*: quod quid ſit, pluribus vtrobiq; docet Dionyſius Lambinus.

367 *Occubuit pater Addemarus*] Archieps lib. 7. c. 1. Aemil. reliqui.

Viſum aliter] Virgilius. *Viſum aliter ſuperis.*

Henrice accenſis] Et huius ét meminit ibidem Archieps Tyrius.

Et pugnas animo reminiſcitur acres] Sic etiam Virgilius. *cœlumq; Aſpicit, & dulces moriens reminiſcitur Argos.*

Conqueſtus quod non hoſtili] In pari cauſa conqueritur Aeneas apud Virgilium dicens. *O Danaum fortiſſime gentis Tydide, me ne Iliacis occũbere cãpis Non potuiſſe, tuãq; animã hãc effundere dextra.*

Magnamq, bonamq;] Horatius. *At bona pars hominum decepta cupidine falſo Nil ſatis eſt, inquit.*

368. *Non has tibi clades*] Traijcit valde pio conſilio ad religioné, quod in varias naturales cauſas alij conferebant, de quibus cauſis loquitur Archieps. lib. 7. c. j. vide inſup apud Paulú Aemiliũ lib. 4.

Inceptum contendere iter] Milites importunis conuicijs à ducibus contendebant iter ſuſcipi Hieroſolymã verſus, at duces poſt lõgas diſputationes ſtatuérunt rẽ in proximũ autumnũ eſſe differendã.

Radijs afflata diei] Ex Virgilio. *Noſq; vbi primus equis oriens afflauit anhelis.* rurſus. *Et me ſæuus equis oriens afflauit anhelis.*

369 *Languida vbi recreent*] Quod deinde conſiliũ ceptú fuit, ſicut eſt apud Archiepm: ſecus narrat Robert. Monach. ad calcé lib. 7.

Riguis ſedeamus in hortis] Qui irrigatione opus habẽt, quanquã dicat Horat. *irriguo nihil eſt eluius horto.* de verbo *ſedere* tetigi ſuperius, & eſt ex Virgilio. *Immuniſque ſedens aliena ad pabula fucus*: & dixit *hortis*, nõ agris, vt militibus delicioſã vitã magis exprobaret.

Quo

Quo nullus fluit in terris] Propterea quod in eo Chriſti humanitas baptiſmatis aqua luſtrata eſt à Ioanne baptiſta.

Hoc cœlum] Foris aſſumendum eſt epithetum *inſalubre* per ſubauditum intellectum propter illud, *cœlo mutare ſalubri*.

Omnibus idem ardor ducibus] Rei veritas aliter ſe habet, ſicuti docet Archiepſ, & Aemilius, ſed poeta moras omnes abſcidit ex vſu poematis, necq; actio principalis fuit interrumpenda aliquot menſium interpoſitione, quæ ſuſceptum negocium nihil penitus adiunaſſet; cæterum complexio hæc verborum deſumpta eſt ex Virgilio dicente: *Omnibus idem animus ſcelerata excedere terra*.

370 *Aradi prædiuitis agri*] Ciuitas in Phoenicia non procul à Tyro, & Sinode, eſt etiam altera in Pieria nomine Antiochia. Strabo, Plinius, Ptolemæus, Stephanus: eſt Arad ciuitas Amorrhæorum. D. Hierony. vide rē fuſius pſcriptā apud Rob. Mon. ad calcē lib. 7.

Perque imos Caſii ſcopulos] Syriæ montem accipe, non quē Ptolemæus in Meſopotamia collocat. vide Straboné, Pliniū, & Suidā.

Ingreſſis fines Galilææ] Velim cōſuli, niſi quid obſtet, Ioachimū Vadianum in Epitome trium terræ partium, nam mihi non vacat, & fortaſſe non eſt neceſſe cuncta hic ſingillatim perſequi, id quod ſæpe etiam ſuperius teſtatus ſum.

Interea Pharius] Aegyptius: incertum autem eſt, quis tunc temporis Hieroſolymis imperaret, quoque nomine is vocaretur: quocirca liberum fuit hic noſtro de ſuo nomē fingere; id porrò ab antiquo Aegyptiorum rege mutuatus eſt, cuius meminit Plutarchus in vita Demetrij, & in Commentario de Vitioſo pudore, Diodorus, & alij; ac quanquam vetus ille Bocchoris iuſtiſſimus hominū haberetur, hic tamen alijs moribus præditus fingitur.

Miſcueratque herbas puteis] Idest ſuccos herbarum venenatarū, ἐν δίλια, ſic loquitur Maro *pateris libamus, & auro*: cæterum factum narrat Archiepiſcopus lib. 8. cap. 4. Aemilius, alij.

371 *Quod Siculum ductor*] Tancredus; de re conſule Aemiliū, & Archiepm lib. 7. c. 25. qui ipſā paulo aliter. q̄ hic nr̄ faciat, exponit.

Mœnibus egreſſos] Vt Gaſtum Viterbiēſem inuaderent, qui vnà cum triginta equitibus infeſtus, ac prædabundus vſque ad Hieroſolymæ mœnia excurrerat.

Apim] Ducto nomine ab antiquo illo Api rege Aegyptiorū, cuius crebra mentio apud Herodotum, Strabonem, Diodorum, Plutarchum, Plinium, & alios tum Græcos, tum Latinos ſcriptores.

Non ſi pleni] Immaginem refert ſentētiæ cuiuſdam Homericę, ac Virgilianæ, de qua alicubi ſuperius ad alium huic conſimilem, ac propè parem locum mentionem feci. Statius ſic. *Non ego centena ſi quis mea pectora laxet Voce deus, tot buſta ſimul vulgique ducunque*,

que, Tot pariter gemitus dignis conatibus æquem.

372 *Quos contra Pharius ductor*] Hunc Aegypti Principem vocat Archiepiſcopus, nam, vt dixi, eius proprium nomen ignoratur, hic igitur ſe ad obſidionem ſuſtinendam comparauerat, ſicuti docet idem auctor lib.7.cap.23.

373 *Quam Ligur Ebriacus*] Gulielmus Ebriacus Ianuenſium claſſis præfectus. Archiepiſcopus lib.8.cap.10. Aemilius, alij: cæterũ quanquam expugnatio illa celerrime ad finem perducta fuerit, hic tamen lõge maiori breuitate exponi videtur: ſed voluit poeta miraculum augere, Deiq; auxilium noſtris allatũ manifeſtius oſtendere; præterquam quod maior difficultas totius illius negocij verſata fuit in expugnatione Nicææ, & Antiochiæ, inque delendo ad internecionem Corbanæ exercitu. reliqua præ illis parui omnino conſtiterunt; neque eorum narratione poema ornatius extitiſſet.

374 *Et inſiliens murum*] Hæc enim laus Goffredo conceditur ab Archiepiſcopo; ſed Robertus Monachus Lutoldo cuidam Goffredi militi eam tribuit; poſt quem Vuicherum illum, qui leonem ſolus proſtrauerat, quique plures hoſtes vno ictu medios diſſecauerat, in vrbem irrupiſſe ſcribit.

Atque vbi ventum] *Ad templum Solomonis* (inquit Aemilius) *eorum proceres refugere, vbi paulisper prælium recrudeſcens tenuit, ab Aegyptiorum nullo temperatum*.

375 *Tancredus ſedenim*] Qui in aliorum gratiam laudem hãc Rinaldo neſcio cui tribuerunt, à veritate hiſtoriæ longiſſime diceſſerunt, ſuumq; potentioribus viris blandiendi ſtudiũ nimis aperte detexerunt, nam veritas habet, Tancredum templi fores perrupiſſe, inq; illud primum fuiſſe ingreſſum. Archiepiſcopus: de Rinaldo nulla prorſus mentio, cui propterea tam nobile factũ non fuit aſcribendum, meritaque laude illum alterum defraudandum; res ferri poſſet, ſi viri nomen, illiuſq; facinoris auctor in obſcuro lateret; nunc cum de eo haud dubie conſtet; quid dicent eruditi alioquin homines, qui huic poemati detrahunt, illud alterum in cœlum ferunt? quod & ego quidẽ libenter facio, atq; aliorũ laudi volens, & ex animo faueo; ſed hoc Angelij poema multis de cauſis ei eſſe anteponendum cenſeo.

Atque hic exhauſti] Imitatur aliquo pacto Ouidium, qui in fine Metamor. dixerit, *Iamque opus exegi, quod nec Iouis ira, nec ignes, Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetuſtas:* & reliqua: ſic ẽt legas apud Horatiũ. *Exegi monimentum ære Perennius.* neq; his abſimile eſt, qđ ait Statius in fine Thebaidos: nota verò modeſtiã huius noſtri, qui non faſtus inanis cauſa ſuo poemati perpetuitatem precatur, ſed vt eo Chriſtiani homines incitentur ad aliquid auden-

dum

dum contra communes hoſtes; is enim, veluti alter Petrus Eremita, contumelias Turcarum in Chriſtianos homines & vidit, & ſæpe mecum de eiſdem conqueſtus eſt; nunc hoc poemate Principibus noſtris calcar quaſi quoddam ſubdere conatur, quo tandem aliquando incitati contra teterrimum hoſtem arma ſumant, Chriſtique imperium longè, latèque propagent.

F I N I S.

Erratorum quorundam Correctio.

	Errata	Corr.
407	*partæ ſalutis 1572*	*lege 1571*
409	*nõ mihi nunc vacat*	*lege non vacat*
443	*Arriani peplũ*	*lege Periplum*
435	*de Typographia*	*lege Topographia*
437	*in Typographia*	*lege Topographia*
444	*de quo strabo et Euſtachius*	*lege strabonem & Euſtathium*
449	*pareunt admodum*	*dele illud admodum*
453	*Tyſcerni*	*lege Tyſerni*
	Roberetus	*lege Roboreus*
	Vrbinatiuum	*lege Vrbinatium*
454	*apud sagam*	*lege sagram*
455	*Campanni*	*lege Campani*
456	*velutiex quo*	*lege equo*
457	*ſe fingete*	*lege fingere*
	Aedius	*lege Aeduis*
	Geneenſe	*lege Geneuenſes*
464	*Craſi regna fuerunt in Lydia.*	*lege regia fuerunt sardes in Lydia.*
474	*puris maris*	*lege puri*
491	*cuncta perſequit*	*lege perſequi*

R E G E S T V M.

* ** *** A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh.

Omnes ſunt Quaterniones, præter * ** *** & Bb qui ſunt Duerniones.

F L O R E N T I Æ,
Apud Philippum Iunctam. MDXCI.
Cum Licentia, & Priuilegio.

VA1
1552197